

ยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ชายแดนด้วยกระบวนการชุมชน

ภคมน เจริญสูง

คู่มือฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง

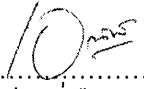
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

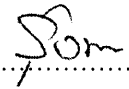
กรกฎาคม 2558

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

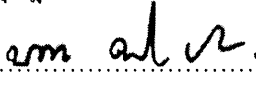
คณะกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์และคณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ได้พิจารณา
คุษฎีนิพนธ์ของ ภคมน เจริญสูง ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรรัฐศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

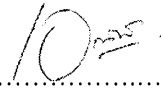
คณะกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร .เอกวิทย์ มณีธร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร.รุ่งนภา ขรรยงเกษมสุข)

คณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์

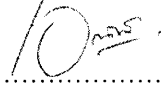

.....ประธาน
(พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ชาญญสิริ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร .เอกวิทย์ มณีธร)

.....กรรมการ
(ดร.รุ่งนภา ขรรยงเกษมสุข)

.....กรรมการ
(ร้อยตำรวจเอก ดร.วิเชียร ตันศิริกมล)

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์อนุมัติให้รับคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร .เอกวิทย์ มณีธร)
วันที่ ๖๐ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘

ประกาศคุณูปการ

คุณฐิณีพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร. เอกวิทย์ มณีธร อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ ดร. รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้องด้วยความเอาใจใส่ตลอดจนช่วยเหลือผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ. โอกาสนี้ และขอกราบขอบพระคุณ พันตำรวจโท ดร. พงษ์ธร ชาญญศิริ ที่กรุณาเป็นประธานสอบคุณฐิณีพนธ์และให้คำแนะนำกับผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณร้อยตำรวจเอก ดร. วิเชียร ต้นศิริคงคล อาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่กรุณาให้ความรู้ ให้คำแนะนำ แก้ไข และวิจารณ์ผลงาน ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาให้ผู้วิจัยได้เข้าสัมภาษณ์และให้ข้อเสนอแนะนำไปสู่ข้อสรุปของผลงานวิจัย

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีที่มอบทุนการศึกษาให้กับผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณ ผศ. เชิดชาย ดวงภมร ที่คอยส่งเสริมและให้คำแนะนำแนวทางการเรียนควบคู่ไปกับการทำงานจนจบการศึกษา ขอกราบขอบพระคุณ ผศ. ดร. พงษ์ศักดิ์ รักษาเพชร ที่ช่วยเหลือผู้วิจัยในเรื่องภาษาต่างประเทศ

ขอขอบพระคุณผู้นำชุมชน ตัวแทนประชาชน กลุ่มองค์กรที่อยู่ในชุมชนเทศบาลตำบล วังกะ อำเภอสว่างละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และเทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกท่าน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยซึ่งกรุณาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณพันโทอริษฐ์ โอวาทกา ที่ช่วยเหลือผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลและช่วยประสานงานด้านต่างๆจนเป็นผลสำเร็จ คุณค่าและประโยชน์ของคุณฐิณีพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูตเวทิตาแด่บิดา มารดา บุรพจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ทำให้ผู้วิจัยได้รับการศึกษาจนถึงปัจจุบัน

ภคมน เจริญสกุล

53820015: สาขาวิชา: ยุทธศาสตร์และความมั่นคง; ร.ด. (ยุทธศาสตร์และความมั่นคง)

คำสำคัญ : กระบวนการชุมชน/ ยาเสพติด/ พื้นที่ชายแดน/ การป้องกันยาเสพติด

ภคมน เจริญสูง: ยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ชายแดนด้วยกระบวนการชุมชน (STRATEGIES OF DRUG PREVENTION IN THE BORDER AREAS BY COMMUNITY PROCESS) คณะกรรมการควบคุมสุรณีพนธ์: เอกวิทย์ มณีธร, ร.ด., รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, ร.ด. 295 หน้า. ปี พ.ศ. 2558.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ยาเสพติดและการป้องกันยาเสพติด 2. เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งศึกษาภาคสนามในเขตเทศบาลพื้นที่ชายแดน 2 แห่ง โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ ผู้นำชุมชน ตัวแทนประชาชน กลุ่มองค์กรที่อยู่ในชุมชน ในเขตเทศบาลพื้นที่ชายแดน และผู้เชี่ยวชาญ 2 ด้านคือผู้เชี่ยวชาญด้านการปราบปรามยาเสพติด และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน วิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โอกาสและภาวะคุกคาม นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT มาใส่ตาราง SWOT Matrix แล้วนำยุทธศาสตร์เสนอผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ผลการศึกษามีดังนี้

สถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ชายแดน ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มที่จะรุนแรงมากขึ้น ยาเสพติดที่สำคัญคือ “ยาบ้า” ซึ่งมีการลักลอบนำเข้าอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการลักลอบการค้ายาเสพติดในพื้นที่ชายแดน จะว่าจ้างชนกลุ่มน้อยลำเลียงมาในลักษณะกองทัพมด ซุกซ่อนไว้ตามร่างกาย เครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อนำสู่พื้นที่ตอนใน และกรุงเทพมหานคร และมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการค้ายาเสพติด กระบวนการชุมชนป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ชายแดนคือ 1. การสอดส่องดูแลกันเองระหว่างคนชุมชน 2. การร่วมกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดกับโครงการหรือกิจกรรมที่รัฐกำหนดขึ้น 3. การพึ่งพาและให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการป้องกันยาเสพติด 4. การใช้วัฒนธรรมที่เข้มแข็งของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด

ยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชนในพื้นที่ชายแดนที่มีประสิทธิภาพ 5 ยุทธศาสตร์คือ 1. ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งและพลังทางสังคม 2. ยุทธศาสตร์การใช้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นต้านยาเสพติด 3. ยุทธศาสตร์สร้างผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง 4. ยุทธศาสตร์การสร้างควมคุ้มครองผู้ต่อสู้กับปัญหาเสพติดและ 5. ยุทธศาสตร์การฝึกกำลังเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงบริเวณชายแดน

53820015: MAJOR: STRATEGY AND SECURITY; D.POL.SC.

(STRATEGY AND SECURITY)

KEYWORDS: COMMUNITY PROCESS/ DRUG/ BORDER AREA

PAKAMON CHAROENSALUNG : STRATEGIES OF DRUG PREVENTION IN THE BORDER AREAS BY COMMUNITY PROCESS. ADVISORY COMMITTEE : EKKAWIT MANEETHORN , Ph.D., RUNGNAPA YANYONGKASEMSUK, Ph.D. 295 P. 2015.

This research aimed to 1. to find out the situations of drug and drug prevention in the border areas, 2. to present the strategies for drug prevention in the border areas, and 3. to present the strategies of community process development for drug prevention in the border areas. This qualitative research was a field work study conducted in 2 municipal border areas by participative and non-participative observation and in-depth interviews. The content analysis including strengths, weaknesses, opportunities, and threats were conducted. The collected data were analyzed by SWOT Matrix. The strategies then were presented to experts for opinions, and after that their suggestions were corrected and improved. The research findings were as follows:

Drug problems in the border areas of case study were constant and showed a tendency to aggravate. The major traded drug was methamphetamine, which have been constantly smuggled into Thailand. The drug trafficking cartel in the areas were to hire minorities to individually carry the drug across the border by hiding it on their bodies or accompanying items; this tactic was referred in the local term as *Ant Army*. The destinations were inner provinces and Bangkok. This smuggling process was aided by modern technology.

The strategies of community process development for drug prevention in the border areas consisted of 1. taking care of one another among people in drug- preventing network communities, 2. participation in drug-preventing activities in the governmental projects or activities, 3. dependence and cooperation with community leaders in drug prevention, and 4. utilization of local culture and religious leaders in drug addiction problems.

Five strategies of drug prevention by the community process development in the border areas were as follows: 1. strategy for creating strength and social forces; 2. strategy for using religion and local culture against drugs; 3. strategy for creating strengthened community leaders; 4. strategy for protection those who fought against drug problems; and 5. strategy for joining for fortify for stability along the border areas.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	12
ขอบเขตของการวิจัย.....	12
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	13
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	13
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	14
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการชุมชน ประชาสังคม และชุมชนเข้มแข็ง.....	16
แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน.....	34
แนวคิดเครือข่ายสังคม.....	37
แนวคิดผู้นำ.....	40
แนวคิดการมีส่วนร่วม.....	45
แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์.....	60
แนวคิดการปกครองท้องถิ่นและเทศบาล.....	67
แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม.....	82
แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด.....	86
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	105
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	120
พื้นที่ที่ศึกษา.....	120

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	121
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	123
ระยะเวลาที่ศึกษา.....	124
วิธีดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม.....	124
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	126
การตรวจสอบข้อมูล.....	127
4 สถานการณ์ยาเสพติด.....	132
สถานการณ์ยาเสพติดในจังหวัดกาญจนบุรี.....	132
สถานการณ์ยาเสพติดในอำเภอสังขละบุรี.....	138
สถิติการจับกุมยาเสพติด.....	139
สถานการณ์ยาเสพติดในอำเภอ แม่สอด.....	148
สรุป.....	152
สภาพพื้นที่และข้อมูลทั่วไปของเทศบาล.....	153
ข้อมูลทั่วไปเทศบาลตำบลท่าสายลวด.....	160
5 กระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด.....	170
กรณีศึกษาในการป้องกันยาเสพติดของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลวังกะ	
อำเภอสังขละบุรี.....	170
กรณีศึกษาในการป้องกันยาเสพติดของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด	
อำเภอแม่สอด จ.ตาก.....	204
สรุปการกรณีศึกษากระบวนการชุมชนของพื้นที่กรณีศึกษา.....	233
6 นำเสนอยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน.....	238
ยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดโดยกระบวนการชุมชน.....	238
การนำเสนอยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดโดยใช้กระบวนการชุมชน.....	245
7 นำเสนอยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน.....	252
สรุปผลการวิจัย.....	253
วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการ	
ชุมชน.....	260

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
อภิปรายผล	262
ข้อเสนอแนะ	269
บรรณานุกรม	272
ภาคผนวก	289
ประวัติย่อของผู้วิจัย	295

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	บันไดของลักษณะการมีส่วนร่วม 8 ขั้น	53
2	จำนวนกลุ่มตัวอย่างพื้นที่เทศบาลตำบลวังกะ	122
3	จำนวนกลุ่มตัวอย่างพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด	123
4	สถิติการจับกุมยาเสพติดของสถานีตำรวจภูธรสังขละบุรี	139
5	จำนวนผู้ต้องโทษเรือนจำกลางตาก	146
6	สถิติการจับกุมยาเสพติดในพื้นที่อำเภอแม่สอด	151
7	สถิติประชากรในเขตเทศบาลตำบลวังกะ	156
8	สรุปการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพื้นที่เทศบาลตำบลวังกะ	234
9	สรุปการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด	235
10	การวิเคราะห์ SWOT กระบวนการชุมชน	243
11	ยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน	250

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย	15
2 ความร่วมมือแบบมีส่วนร่วมระหว่าง อบต.และกลุ่มองค์กร	26
3 องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้	29
4 การให้ประชาชนมีส่วนร่วม	54
5 กระบวนการของระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม	58
6 ความสัมพันธ์ระหว่างแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ กับแผนพัฒนาท้องถิ่น	64
7 ระบบบริหารราชการแผ่นดินของไทย	75
8 ระบบสังคมตามแนวคิดสำนักโครงสร้างหน้าที่นิยม	84
9 ตาราง Swot Matrix	130
10 ช่องทางยาเสพติดจากประเทศมาสู่ประเทศไทย	133
11 ช่องทางเข้าออกตามแนวชายแดนจังหวัดกาญจนบุรี	133
12 แผนที่จังหวัดตาก	141
13 ช่องทางทำข้ามธรรมชาติจังหวัดตาก	141
14 แนวลดหนาวป้องกันการกระทำผิดกฎหมาย	144
15 พื้นดินงอก เกาะกลางแม่น้ำเมยซึ่งมีปัญหายาเสพติด	144
16 สภาพแม่น้ำเมยที่ตื่นเงินจนสามารถเดินข้ามไปมาได้	145
17 ราษฎรพม่าลักลอบตั้งเพิงพักบริเวณเกาะกลางแม่น้ำเมย	150
18 แผนที่เขตเทศบาลตำบลวังกะ	159
19 แผนที่เขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด	167
20 ที่ตั้งของชุดพัฒนามวลชนสัมพันธ์ที่ 1201	185

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสาธารณสุขนับเป็นปัญหาสังคมที่มีความร้ายแรงระดับชาติ ทุกสังคมชุมชนต่างได้รับผลกระทบจากปัญหาสาธารณสุขในทุกวันนี้ คนจำนวนมากกำลังเผชิญกับปัญหาสาธารณสุขแพร่ระบาดในสังคมไทย แม้จะได้มีมาตรการป้องกันและปราบปรามผู้ลักลอบจำหน่ายและเสพยาเสพติด แต่ก็ยังไม่สามารถขจัดยาเสพติดให้หมดไปได้เนื่องจากเป็นขบวนการที่มีความซับซ้อน นับวันปัญหาสาธารณสุขยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ

ในส่วนของประเทศไทยกล่าวได้ว่าปัญหาสาธารณสุขเป็นปัญหาสำคัญยิ่งของประเทศไทย เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่น ๆ มากมายในประเทศ ปัญหาสาธารณสุขในประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวมากขึ้นจากผลของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ขาดพลังและขาดความสมดุลในการพัฒนา สถาบันหลักทางสังคมหลายสถาบันเกิดความอ่อนแอ เป็นช่องว่างทำให้ปัญหาสาธารณสุขแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วและกว้างขวางมากขึ้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดไม่ว่าจะเป็นนายทุนผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้นำเข้า และส่งออกยาเสพติด อาศัยผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ยาเสพติดทั้งที่มีอยู่เดิมและชนิดใหม่เข้ามาเผยแพร่ในหมู่ประชาชนในแต่ละกลุ่มซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ

ประเทศไทยได้เผชิญกับปัญหาสาธารณสุขมาเป็นเวลาช้านาน รัฐบาลในแต่ละยุคได้ดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดมาตลอด จนกระทั่งใน พ.ศ. 2501 คณะปฏิวัติภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 37 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2501 ให้เลิกการสูบฝิ่นทั่วราชอาณาจักร โดยมีการเผาทำลายฝิ่นและอุปกรณ์การสูบฝิ่น ที่ท้องสนามหลวงในคืนวันที่ 30 มิถุนายน 2502 หลังจากนั้นปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลได้จัดตั้ง “คณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ” ใช้ชื่อย่อว่า ปปส. สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีอธิบดีกรมตำรวจเป็นประธาน และมีผู้แทนจากทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ

ต่อมาในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลได้เล็งเห็นว่าการปราบปรามยาเสพติดไม่สามารถแก้ไขได้โดยการดำเนินการเฉพาะกรมตำรวจฝ่ายเดียวจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ต่อสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

และประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2519 ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของประเทศไทยก็ได้ดำเนินไปอย่างมีแบบแผนและเป็นระบบที่ดีขึ้น พระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหรือเรียกชื่อย่อว่า ป.ป.ส. โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และจัดตั้งสำนักงาน ป.ป.ส. ขึ้นเป็นหน่วยงานกลางรับผิดชอบ โดยตรงมีหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

หากมองย้อนหลังในระยะเวลาประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2555 นวัตกรรมเชิงนโยบายด้านยาเสพติดซึ่งเป็นเจตจำนงทางการเมืองของรัฐบาลแต่ละชุดนั้นยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงเชิงรูปธรรมที่เห็นผลได้อย่างชัดเจนมากนัก ทั้งในด้านเนื้อหา และกระบวนการทางนโยบาย ตลอดจนไม่มีหลักฐานเชิงประจักษ์และช่วยยืนยันในทางปฏิบัติอย่างเพียงพอว่ามีการจัดการได้อย่างเหมาะสมและได้สัดส่วนของการดำเนินงานและการขับเคลื่อนนโยบายที่ยังคงมุ่งเน้นการป้องกันนำการปราบปรามและนโยบายผู้เสพเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการดูแล แก้ไข ติดตามและช่วยเหลือ ซึ่งเป็นสาระสำคัญหลักที่ได้กำหนดไว้ในนโยบายมาอย่างต่อเนื่อง สำหรับในด้านยุทธศาสตร์/แนวทางการดำเนินงาน ซึ่งเริ่มต้นจากยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด อันประกอบด้วยยุทธศาสตร์การดำเนินงาน 4 ด้าน คือ ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด (Supply) ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปใช้ยาเสพติด (Potential demand) ยุทธศาสตร์การแก้ไขผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด (Demand) และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ (Management) ซึ่งแม้ว่ายุทธศาสตร์การดำเนินงานในแต่ละช่วงเวลา จะมีการกำหนดชื่อที่หลากหลายตามแผนปฏิบัติการแต่ละครั้ง เช่น “ปฏิบัติการรวมพลังไทย ขจัดภัยยาเสพติดร่วมเทิดไท้องค์กราชนัน” “ยุทธศาสตร์ 3 ลด 3 เพิ่ม 3 เน้น” ตลอดจนยุทธศาสตร์ 5 รื้อป้องกันที่ได้มีการกำหนดเป็น “ยุทธศาสตร์ 5 รื้อป้องกันระยะที่ 1 (ดำเนินการระหว่าง 1 เม.ย. - 30 ก.ย. 2552)” “ยุทธศาสตร์ 5 รื้อป้องกันระยะที่ 2 (ดำเนินการระหว่างเดือน พ.ย.2552- ก.ย. 2553)” รวมทั้ง “ยุทธศาสตร์ 5 รื้อป้องกันระยะที่ 3” ในปีงบประมาณ 2554 เป็นต้น แต่ก็เห็นได้ว่าองค์ประกอบหลักด้านยุทธศาสตร์ที่กำหนดในแต่ละช่วงเวลาเหล่านั้นไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจสะท้อนข้อเท็จจริงของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ยังแทบมิได้ก้าวพ้นจากกรอบคิดเดิมนับตั้งแต่ปี 2545 เป็นต้นมา (กรอบทิศทาง การพัฒนาวิชาการ วิจัยและองค์ความรู้ด้านยาเสพติดระยะ 3 ปี พ.ศ. 2554-2556)

รัฐบาล น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้แถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23-25 สิงหาคม 2554 ในด้านของยาเสพติดได้มีการบรรจุไว้ในนโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรกโดยกำหนดให้การแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติ โดยยึดหลัก

นิติธรรมในการปราบปรามลงโทษผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้มีอิทธิพล และผู้ประพฤติมิชอบ โดยบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดยึดหลัก ผู้เสียคือผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัดรักษาให้กลับมาเป็นคนดีของสังคม พร้อมทั้งมีกลไกติดตามช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ ดำเนินการอย่างจริงจังในการป้องกันปัญหาด้วยการแสวงหาความร่วมมือเชิงรุกกับต่างประเทศในการควบคุมและสกัดกั้นยาเสพติด สารเคมี และสารตั้งต้นในการผลิตยาเสพติดที่ลักลอบเข้าสู่ประเทศไทยภายใต้การบริหารจัดการอย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งดำเนินการป้องกันกลุ่มเสี่ยงและประชาชนทั่วไปไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ด้วยการรวมพลังทุกภาคส่วนเป็นพลังแผ่นดินในการต่อสู้กับยาเสพติด (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี 2554)

ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลแต่ละของไทยหลายรัฐบาลมีการประกาศสงครามยาเสพติด มีมาตรการหรือมีนโยบายแก้ปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง แต่ในอดีตที่ผ่านมานโยบายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเน้นเรื่องการปราบปรามเป็นหลัก หลายครั้งปัญหารุนแรงขึ้นหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบไป และยังเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและยากต่อการแก้ปัญหามากขึ้น

ทั้งนี้ ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่เรื้อรังและมีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้นไม่ได้ลดลง โดยข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พบว่าปี 2546 มีผู้เสพยาเสพติดทั่วประเทศประมาณ 460,000 คน ปี 2550 ผู้ติดยาเสพติดเพิ่มขึ้นเป็น 570,000 คน ปี 2551 ผู้ติดยาเสพติดเพิ่มขึ้นเป็น 605,000 คน และปี 2553 ผู้ติดยาเสพติดเพิ่มขึ้นเป็น 673,000 คน ซึ่งหมายถึง 7 ปีที่ผ่านมา มีผู้เสพยาเสพติดรายใหม่เพิ่มขึ้นประมาณ 200,000 คน นอกจากนี้ในด้านการถูกจับกุม ดำเนินคดีพบว่า ปี 2554 จำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดถูกดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมมีจำนวน 161,061 รายและในปี 2555 ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน มีผู้ถูกจับกุม 177,818 ราย ซึ่งจากสถิติพบว่ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2555)

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงมีความห่วงใยต่อปัญหายาเสพติดเป็นอย่างมาก ทรงเห็นว่าปัญหายาเสพติดจะนำอันตรายมาสู่ประเทศไทย ทรงเรียกร้องให้ยุติการทุจริต ดังพระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถที่ประทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคม 2554 ณ ศาลาสุติศาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2554 ความว่า

“.....เรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่ข้าพเจ้าอยากขอความร่วมมืออย่างจริงจังจากรัฐบาลและคนไทยทั้งชาติ นั่นคือ การแก้ปัญหายาเสพติดที่บ่อนทำลายสังคมไทยมาหลายสิบปีและนับวันแต่จะรุนแรงขึ้น สมัยก่อนชาวไทยภูเขาเคยปลูกฝิ่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอดส่ำห้อาบเหงื่อต่างน้ำ ตั้งโครงการหลวงขึ้นมาแก้ไขชวนชาวไทยภูเขาให้หันมาปลูกพืชเมืองหนาวแทน จนขณะนี้

พวกเขาเลิกปลูกฝิ่นไปแล้ว พืชเมืองหนาวทำรายได้ดีกว่ามาก ข้าพเจ้าก็คิดว่าเขาใจเรื่องยาเสพติดไปได้ ที่ไหนได้ กลับมีผู้ใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านของยาเสพติดและยังมีผู้ลักลอบผลิตอีกด้วย โดยเฉพาะชนิดที่แพร่ได้เร็วยิ่งกว่าเชื้อโรค คือ ยาบ้า เพราะสารตั้งต้นในการผลิตยาบ้าหาได้ง่าย ผลก็คือ คนไทยตกเป็นทาสยาบ้าแล้ว ล้าน ๆ คนข้าพเจ้าไม่สบายใจเลยที่มีข่าวว่า ยาบ้ามีขายทุกตรอกซอกซอย แม้กระทั่งในโรงเรียน หรือ ในวัด ผู้ผลิตยาเสพติดและผู้ขายกำลังทำตนเป็นฆาตกรรมมา ลูกหลานไทยอย่างเลือดเย็น น่ากลัวเหลือเกินเมื่อ พ.ศ. 2546 ข้าพเจ้าได้เคยมอบเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหายาเสพติด ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้นำเงินนี้ไปสมทบกับงบประมาณของสำนักงาน จัดตั้งเป็นกองทุนต่อต้านยาเสพติดขึ้น โดยขอใช้ชื่อว่า กองทุนแม่ของแผ่นดิน มอบให้หมู่บ้านที่เข้าร่วมการแก้ปัญหายาเสพติดในปี พ.ศ. 2557 จำนวน 672 หมู่บ้าน ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่า รัฐบาลจะสานต่อโครงการนี้ อนึ่งถ้าสังคมไทยปล่อยให้รัฐบาลทำงานฝ่ายเดียวคงไม่สำเร็จ คนไทยทุกคนต้องผนึกกำลังมาช่วยกัน โดยเริ่มจากคนในครอบครัวก่อน ต่อจากนั้นคือคนในสังคม ทั้งหมดต้องช่วยกันเป็นหูเป็นตาให้แก่กันและกัน ควรต่อต้านและประณามผู้ผลิตและผู้ค้ายาเสพติด รวมทั้ง แจ้งให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการ ทำไมปล่อยให้ลูกหลาน ดิคา โดยไม่พาไปรักษา ท่านต้องใช้เวลา และกำลังใจในการฟื้นฟูลูกหลานที่ดิคา เพื่อให้เขากลับคืนมาเป็นคนที่มีความคุณภาพของสังคม และเป็นกำลังของครอบครัวต่อไป.....”

นอกจากนั้นจากการประเมินสถานการณ์ของประเทศไทยยังพบว่าปัจจุบันปัญหาเสพติดมีความรุนแรงมากดังที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฉบับที่ 11 ว่า “สังคมไทยเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและการเพิ่มขึ้นของการพนัน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ในช่วง 4 ปี ของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10 เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีสัดส่วน 5.0- 5.4 คดีต่อเด็กพันคนสูงกว่าในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 – 9 ที่มีสัดส่วน 3.3- 5.1 คดียาเสพติดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 8,803 คดี ในปี 2549 เพิ่มขึ้นเป็น 14,695 คดี ในปี 2553 ทั้งนี้ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนและสถานศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนพบว่า ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 19.2 ปี 2552 เป็นร้อยละ 51.3 ปี 2553 ขณะเดียวกันกลุ่มเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มเล่นการพนันมากขึ้น”

สถานการณ์ปัญหาเสพติดของประเทศไทยในปัจจุบันจัดได้ว่าอยู่ในขั้นวิกฤต โดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะมีการผลิตยาเสพติดทั้งภายในประเทศและมีการลักลอบนำเข้ามาจากต่างประเทศ มากมายหลายชนิด เช่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาไอ เป็นต้น ถึงแม้เจ้าหน้าที่จะได้ปราบปรามจับกุมการค้ายาเสพติดอย่างเข้มงวดและจริงจัง

แต่ก็ไม่ทำให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดลดลงเลยแต่กลับทำให้ผู้ผลิตได้พัฒนายาเสพติดให้ออกฤทธิ์ได้แรงขึ้นและการตรวจพบสารเสพติดในตัวผู้เสพได้ยากขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่จับกุมได้ยากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดยังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนไม่น้อยเข้าไปมีผลประโยชน์และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดเสียเอง ทำให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไม่สัมฤทธิ์ผล

นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีปัญหาการลักลอบนำเข้ายาเสพติดโดยจากสถิติของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พบว่าพื้นที่นำเข้ายาเสพติด ชายแดนภาคเหนือยังคงเป็นพื้นที่ที่มีสัดส่วนการลักลอบนำเข้ายาเสพติดสูงที่สุด โดยสัดส่วนดังกล่าวในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาอยู่ในช่วงตั้งแต่ ร้อยละ 59.4-88.7 ซึ่งบางช่วงที่การนำเข้าทางชายแดนภาคเหนือลดลงเนื่องจากการเปลี่ยนเส้นทางลำเลียงไปนำเข้าทางชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มมากขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการจับกุมของเจ้าหน้าที่ โดยในปี 2553 พบการนำเข้าทางภาคเหนือร้อยละ 84.5 และการลักลอบลำเลียงยาเสพติดในแต่ละครั้งมีปริมาณมากขึ้น มีการดำเนินการเป็นขบวนการและใช้กองกำลังติดอาวุธคุ้มกัน รองลงมาลักลอบนำเข้าทางชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 15.0 และชายแดนภาคกลางร้อยละ 0.5 พื้นที่ที่มีการลักลอบนำ เข้ายาเสพติดในปี 2553 พบจำนวน 42 อำเภอใน 17 จังหวัดของประเทศไทย

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่นับจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ซึ่งจากสถิติพบว่าผู้ติดยาเสพติดจำนวนมากจะเป็นผู้ก่อคดีอุกฉกรรจ์ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรข้ามชาติและปัญหาความมั่นคงแห่งชาติอีกด้วย ด้วย หากปล่อยไว้ให้เนิ่นช้าจะก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสังคมอย่างรุนแรงจนไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะปัญหายาเสพติดมิใช่เรื่องที่จะสามารถควบคุมให้อยู่ในวงจำกัดได้อีกต่อไป แต่กลับจะเป็นปัญหาระดับชาติที่ลุกลามอย่างไม่จบสิ้น ดังนั้น ทุกคนในประเทศควรให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าว พร้อมทั้งหามาตรการในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้บรรลุผลอย่างจริงจัง

สภาพปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดอย่างกว้างขวางส่งผลให้เกิดปัญหาความไม่มั่นคงในประเทศ ทั้งในด้านอาชญากรรม เศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ มากมาย ซึ่งบั่นทอนความสามารถในการพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนได้ โดยปัญหายาเสพติดในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคโลกไร้พรมแดนได้มีการปรับเปลี่ยนไปทั้งในลักษณะประเภทของยาเสพติด กลุ่มเสี่ยงต่อปัญหายาเสพติดและความสามารถในการเข้าถึงยาเสพติดได้โดยง่ายทั้งในฐานะผู้ค้า ผู้ขาย และผู้เสพ ซึ่งทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดทำได้ยากลำบากมากขึ้น จากการศึกษารูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและสภาพสังคม ด้านการบริหาร

จัดการและการติดตามผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับชุมชน หมู่บ้านและตำบล ดังนั้น ในปี 2550 รัฐบาลจึงจัดตั้งศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น และในปี 2552 ได้มีข้อสั่งการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องถ่ายโอนภารกิจด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบโดยตรง (สุริย์ บุญญานุกพงศ์ และวิลาวัณย์ หงส์นคร, 2552) ซึ่งชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การบังคับใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต การขยายฐานรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเองและการบริหารงานขององค์กรที่เน้นประสิทธิภาพเป็นหลักประกันว่าประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในระดับชุมชน นอกจากนี้การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เช่น การจัดทำแผนชุมชน โดยมีเวทีแลกเปลี่ยนร่วมกันคิด การร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ ที่นำไปสู่การสร้างเป้าหมายร่วมกันของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของประเทศที่ทุกรัฐบาลให้ความสำคัญในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไข เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทั้ง ด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านความมั่นคงของประเทศ ดังนั้นการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดต้องดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่นจนระดับประเทศซึ่งรัฐบาลชุดปัจจุบันกำหนดให้มียุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด พ.ศ. 2555 แนวทางการดำเนินยุทธศาสตร์แนวทางการเอาชนะยาเสพติดตามยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดนี้ มุ่งการดำเนินยุทธศาสตร์ด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชาติทุกภาคส่วนโดยไม่ส่งผลกระทบต่อในทางลบเพื่อเป็นรากฐานการนำไปสู่ความยั่งยืนของการแก้ไขปัญหายา ซึ่งกลยุทธการดำเนินงานของรัฐบาล ถือว่าปัญหาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหายาอย่างจริงจัง และน้อมนำพระราชดำรัสของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถในเรื่องยาเสพติดมาปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วง โดยใช้กำหนดกลยุทธ์สำคัญที่จะดำเนินการ คือ 7 แผน 4 ปรับ 3 หลัก 6 เร่ง เพื่อให้เป็นสิ่งที่ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยึดเป็นหลักในการขับเคลื่อนงานยาเสพติด โดย

แผนแรกคือ การสร้างพลังสังคมและพลังชุมชนเอาชนะยาเสพติด เป็นแผนที่ทำให้หมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ ประมาณ 85,000 แห่ง มีการรวมตัวเป็นพลังแผ่นดิน และใช้พลังที่รวมตัวนี้ดำเนินการป้องกัน เฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน รวมทั้ง ส่งเสริมให้องค์กร หน่วยงาน โรงเรียน สถานประกอบการภาคเอกชนทุกแห่ง ได้รวมกันเป็นพลังแผ่นดินทั่วประเทศ รัฐบาลหยิบยกแผนนี้เป็นแผนแรก เพื่อต้องการสื่อให้สาธารณชนทั้งประเทศได้ระลึกว่า การแก้ไขปัญหาเสพติดจะต้องร่วมมือกันทุกภาคส่วน (แผนยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด พ.ศ. 2555)

สำหรับการดำเนินงานระดับชุมชนท้องถิ่น ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) เป็นต้นมา นโยบายการพัฒนาประเทศใช้หลักการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการและการพัฒนา โดยรัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และกำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ ถ่ายโอนภารกิจบริการสาธารณะให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการกระจายอำนาจเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำ ให้รัฐสามารถจัดบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึง และตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และยังช่วยให้ประชาชนมีอำนาจที่จะไม่ถูกกีดกันออกอย่างชัดเจนจากการตัดสินใจประชาชนก็จะมีช่องทาง มีโอกาสมากกว่าในการเข้าร่วมกิจกรรม โครงการของชุมชนท้องถิ่นและสามารถปกครองตนเองได้อย่างแท้จริง การจะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีได้มีความหมายแก่การใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเท่านั้นแต่หมายรวมถึงการที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ โดยประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นดำเนินการ ซึ่งในปี 2551 ภารกิจหนึ่งที่รัฐบาลมีข้อสั่งการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับการถ่ายโอนไปดำเนินการ คือ ภารกิจด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด นอกจากนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กำหนดวิธีการพัฒนากลไกและกระบวนการเชิงบูรณาการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการประสานงานและการทำงานร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นเพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และริเริ่มในชุมชน พัฒนาระบบรวบรวมและจัดทำข้อมูลระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกัน รวมทั้งจัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น สร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม พร้อมทั้งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและแนวคิดอย่างต่อเนื่อง (สุริย์ บุญญาบุณย์, 2552) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ก็ได้ยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การพัฒนาและการปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

โดยใช้แนวคิดเรื่องการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาประเทศ ซึ่งหลักการสำคัญของการพัฒนาภายใต้แนวคิดการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม คือ การพัฒนาที่มุ่งไปสู่ความสมดุลพร้อมกับการเสริมสร้างทุนของประเทศ ทั้งทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทุนทางสังคมเริ่มจากการพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม โดยใช้แนวทางการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โยงเป็นเครือข่าย ด้วยกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ พัฒนาเป็นแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนบนรากฐานของการพึ่งตนเองและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในท้องถิ่น ตลอดจนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและคุณภาพชีวิตบนฐานความเข้มแข็งชุมชนและการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นองค์กรทางการเมืองสำคัญที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยและการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและหรือชุมชนเมือง การพัฒนาของท้องถิ่นที่เข้มแข็งจึงเป็นรากฐานการสร้างความเข้มแข็งในระดับชาติอย่างปฏิเสธไม่ได้ ปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดเก็บและบริหารจัดการงบประมาณได้เอง มีความเป็นอิสระ สะท้อนถึงประชาธิปไตยในระดับพื้นฐานดังนั้น การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดจึงต้องได้รับความร่วมมือจากทุกคน ในชุมชนและจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในระดับท้องถิ่นที่จะต้องดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด จึงต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

อย่างไรก็ตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งแม้ได้รับอำนาจหน้าที่จากการถ่ายโอนมาสู่พื้นที่ตามบทกฎหมายเหมือนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีรูปแบบและขนาดเดียวกันก็ตามแต่ด้วยที่ตั้งของท้องถิ่นที่อยู่บริเวณชายแดนที่สำคัญทำให้ต้องเผชิญปัญหาเสพติด การที่ประเทศไทยมีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านมีทั้งข้อดีและข้อเสียที่เกิดขึ้นกับประเทศและประชาชนในพื้นที่ ในส่วนของข้อดีนั้นพื้นที่เหล่านี้ได้กลายมาเป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจและเมืองท่องเที่ยว เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวใช้เป็นเมืองติดต่อการค้าแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน อย่างไรก็ตามพื้นที่ชายแดนบางแห่งอาจต้องเผชิญปัญหาเสพติด ซึ่งถือว่าเป็นภัยภัยความมั่นคงใหม่ของไทย (Non-traditional security) โดยภาครัฐได้ ออกมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ในหลายด้าน ในครั้งนี้พื้นที่ชายแดนได้ถูกวางไว้ในฐานะของพื้นที่สำหรับการ สกัดกั้น ทั้งการนำเข้ายาเสพติด เช่น ได้ บรรจุไว้ในแนวคิดทางยุทธศาสตร์ข้อที่ 3 ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 141/2541 ลงวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2541 เรื่องนโยบายการดำเนินนโยบายป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ไว้ว่า

การควบคุมพื้นที่ด้วยการสกัดกั้นการลำเลียง การนำเข้ายาเสพติดจากภายนอกประเทศในพื้นที่ชายแดนและการส่งเสริม หมู่บ้าน/ชุมชนปลอดภัยาเสพติดในพื้นที่ตอนใน (พินิจ ลาภานานนท์, 2550)

ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนจึงไม่ใช่เฉพาะปัญหาที่ตัวพื้นที่เองเหมือนท้องถิ่นอื่น ๆ แต่อาจมีปัญหามาจากการที่มีพรมแดนที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้ส่งผลกระทบมาที่ประชาชนในองค์กรท้องถิ่นด้วย ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นแถบพื้นที่ชายแดนคือมักจะลักลอบเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อไปสู่ประเทศที่สาม ถือเป็นช่องโหว่ของเมืองชายแดนที่ภาครัฐไม่สามารถดูแลควบคุมได้อย่างเต็มที่ เป็นโอกาสในการลักลอบขนยาเสพติดเข้าประเทศและปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชายแดนของไทยโดยตรง และกลายเป็นปัญหาท้าทายสำคัญต่อความสามารถในการบริหารจัดการของประเทศไทย

การป้องกันยาเสพติดที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้น ได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชน ซึ่งเป็นภาคส่วนที่อยู่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุดและเป็นคนกลุ่มแรกที่ได้รับผลทั้งด้านบวกและด้านลบจากปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้น การป้องกันยาเสพติดที่ยั่งยืนจึงควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ได้ผลอันสามารถนำไปสู่การความเจริญของท้องถิ่นจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าไม่มีชุมชนที่เข้มแข็งและสามารถดูแลตัวเองจากปัญหายาเสพติดได้

สิ่งสำคัญที่สุดในการป้องกันยาเสพติดคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและชุมชน โดยมีบทบัญญัติมาตรา 87 ว่า “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550) และ แผนพัฒนาฉบับที่ 11 ซึ่งได้กำหนดว่า “การสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องสร้างและใช้ประโยชน์จากภูมิคุ้มกันประเทศประการหนึ่งคือชุมชนท้องถิ่นเป็นกลไกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีส่วนร่วม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเชื่อมโยงกันเป็นสังคมสวัสดิการ เป็นพลังหลักในการพัฒนาฐานรากของประเทศให้มั่นคง ชุมชนพึ่งตนเองสามารถบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11)

ดังนั้น ประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จะต้องรู้สิทธิ หน้าที่ของตนตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อ

ประชาชน โดยประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมตามแนวทางของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้มีได้หมายความว่าเพียงการออกไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น แต่หมายรวมถึงประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับรู้ในกิจกรรมต่างๆขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการนำเสนอข้อมูลที่มีความถูกต้องครบถ้วน ละเอียดย และชัดเจน ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ และร่วมตรวจสอบ (นวนน้อย ตรีรัตน์, 2545)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็น หลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญเป็นประเด็นหลักในการพัฒนา ประเทศ ซึ่งในสังคมไทย ก็ยึดถือเป็นประเด็นหลักในการบริหาร จัดการ และพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และการศึกษาให้เป็นสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมแก้ปัญหาในสังคมของตนย่อมเป็นเรื่องที่ประชาชนต้องเรียนรู้ และได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในการดำเนินชีวิตและ เป็นที่ยอมรับด้วยกันทุก ๆ ฝ่ายในสังคม (สมหมาย แจ่มกระจ่าง, 2551)

การเฝ้าระวังป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดจึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนและ ควรให้ความสำคัญกับชุมชน ภาคประชาสังคม ดังที่ ชีรยุทธ บุญมี และอนเนก เหล่าธรรมทัศน์ ให้ความเห็นว่า การแก้ไขปัญหาพื้นฐานสังคม ควรให้ความสำคัญกับ “พลังที่สาม”หรือพลังของสังคม ถ้าสังคมโดยรวมเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ชาวบ้าน ร่วมแรงร่วมใจกัน ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้ สังคมเข้มแข็งจะมีลักษณะของกระจายพลังทางสังคมของคนที่มีหลากหลายอาชีพ และทุกภูมิภาคของประเทศ (ปวีณา ชะลุย, 2549) นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้เสนอแนวคิดของชุมชนประชาสังคมว่า ในสภาพของสังคมไทยปัจจุบัน ภาคส่วนหลัก (Sectors) ของสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างมากคือ ภาครัฐ หรือ รัฐบาล และภาคธุรกิจเอกชนหรือ ชนาภาพ ซึ่งปรากฏการณ์นี้ส่งผลทำให้สังคมขาดดุลยภาพและเกิดความล้มเหลวในการพัฒนาของฝ่ายประชาชนหรือภาคสังคม ซึ่งเรียกว่า สังคมนานภาพ ดังนั้นจึงเสนอถึงการเกื้อหนุนให้ภาคประชาชนหรือสังคมมีความเข้มแข็งและเกิดดุลยภาพทางสังคมขึ้นที่เรียกว่า สังคมสมานภาพ ต้องพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งที่ชุมชน (Community strengthening) การที่ประชาสังคมเข้มแข็ง ต้องมีรากฐานที่เกิดจากการมีชุมชนที่หลากหลายและเข้มแข็งด้วย (ประเวศ วะสี, 2539)

ความสำเร็จของการสร้างชุมชนเข้มแข็งอยู่ที่การให้มืองค์กรชุมชนที่มีกระบวนการพัฒนา เริ่มจากการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาใดปัญหาหนึ่งหรือเป็นผู้ร่วมชะตาเดียวกัน เนื่องจากต้องการผนึกกำลังเข้ามาร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาหรือขจัดความ

เค็ดรื้อนร่วมนกัน ในการดำเนินงานขององค์กรชุมชนเพื่อแก้ปัญหาคจะต้องมีการจัดซื้อจัดแย้งที่เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และที่เก็ดขึ้นระหว่างชุมชนกับภายนอก มีการจัดวางกฎเกณฑ์ระเบียบใหม่โดยประยุกต์กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ได้ผลและผสมผสานกับแนวทางใหม่ และมีการปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ภูมิปัญญาของชุมชน

ดังนั้น จึงมีการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 เป็นยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ด้วยฐานความเชื่อที่ว่า การรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของคนในชุมชน นอกจากจะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาคที่ยากและสลับซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจนที่มีความเป็นองค์รวมเกี่ยวพันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ต้องอาศัยชุมชนที่เข้มแข็งเป็นเสาหลักในการร่วมมือร่วมใจดำเนินการให้หลุดพ้นจากความยากจนตลอดไปแล้วยังช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาอนาคตของชุมชนได้อีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) การพัฒนาจะได้ผลเพียงใด ขึ้นอยู่กับ คนในชุมชนเป็นสำคัญ ที่จะมิกลไกในการบริหาร จัดการชุมชนของตนเอง คือ การมีส่วนร่วมของ คนในชุมชน การช่วยเหลือตนเองของชุมชน การใช้ทรัพยากรในชุมชน ความคิดริเริ่มของ ชุมชน การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน ความสมดุลกับการพัฒนาและการเรียนรู้ตลอด ชีวิตของชุมชน (สมหมาย แจมกระจ่าง, 2551)

สังคมไทยต้องร่วมมือร่วมใจกันในการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาคดังนั้นปัญหาเสพติดไม่ใช่ปัญหาคของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นปัญหาคที่ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนในวงกว้าง และเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาคต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาคอาชญากรรม ความรุนแรงต่าง ๆ นำมาซึ่งความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน การแก้ไขปัญหาคเสพติดไม่ใช่หน้าที่ของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนต้องร่วมมือร่วมใจกันสอดส่องดูแลการแพร่ระบาดของยาเสพติด

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้น ไปที่กรณีศึกษาในเขตพื้นที่เทศบาล เพราะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยการปกครองที่มีมิกลชิดประชาชน มีความเป็นสังคมเมืองในระดับหนึ่งและเทศบาลเป็นเวทีฝึกประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และด้วยความสำคัญในการกิจการป้องกันยาเสพติดจะเก็ดขึ้นไม่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนที่อยู่ในชุมชนกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด

ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษากระบวนการที่ชุมชนในการป้องกันยาเสพติด ว่ามีกิจกรรม วิธีการต่าง ๆ ที่สามารถนำมาเสนอเป็นยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดโดยใช้

กระบวนการชุมชนได้หรือไม่ อย่างไร เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการป้องกันยาเสพติด ซึ่งยังต้องดำเนินการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ยาเสพติดและการป้องกันยาเสพติด
2. เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาไปที่พื้นที่ชายแดนตะวันตกเนื่องจากมีบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างจากพื้นที่ชายแดนอื่นในหลายด้าน ทั้งประชากรในภาคตะวันตกที่มีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ อยู่หลายกลุ่ม อันเนื่องมาจากการที่มีประชากรแฝงเป็นชนกลุ่มน้อยหลากหลายเชื้อชาติ ทั้งแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมาย แรงงานที่ผิดกฎหมาย และผู้หนีภัยจากการต่อสู้กันของพม่ากับชนกลุ่มน้อย ซึ่งเข้ามาอยู่บริเวณแนวชายแดนไทย เช่น กะเหรี่ยง มอญ พม่า เป็นต้น แต่ละเชื้อชาติมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมและประเพณี โดยชาติพันธุ์เหล่านี้ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ ซึ่งการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ศึกษาในมิติวัฒนธรรมชุมชนด้วยและถึงแม้ว่าปัญหาเสพติดจะมีทั้งชายแดนภาคเหนือ และภาคอีสาน แต่จากการศึกษาพบว่าชายแดนภาคอีสานนั้นไม่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์แบบชายแดนภาคตะวันตก ส่วนชายแดนภาคเหนือจนถึงแม้จะมีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ แต่จากการศึกษาพบว่าชนกลุ่มน้อยที่เป็นผู้ผลิตและคุ้มครองขบวนการค้ายาเสพติด ซึ่งอยู่นอกเขตไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มกะเหรี่ยง DKBA นั้นเคลื่อนไหวอยู่ชายแดนภาคตะวันตก ซึ่งมีแหล่งที่ตั้งอยู่บริเวณจังหวัดเมียวดี ประเทศเมียนมาร์จนถึงด้านอำเภอพญาทองสุข ตรงข้ามกับด่านเจดีย์สามองค์ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี

2. ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด กระทรวงมหาดไทย ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติและมูลนิธิป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประกอบการพิจารณาเลือกพื้นที่ศึกษาและการแนะนำจากคณะกรรมการควบคุมคุณภาพนิพนธ์ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญในการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาใช้เป็นเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้

3. การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาการป้องกันปัญหาเสพติดในพื้นที่เทศบาลชายแดนตะวันตกจำนวนสองแห่ง ได้แก่

3.1 พื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด อ.แม่สอด จ.ตาก ซึ่งเป็นเทศบาลที่มีพื้นที่ติดชายแดนประเทศพม่า

3.2 พื้นที่เทศบาลตำบลวังกะ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี ซึ่งเป็นเทศบาลที่มีพื้นที่อยู่ในเขตชายแดนประเทศพม่า

ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาวิจัยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดดังนั้นข้อมูลที่ได้รับจึงขึ้นอยู่กับความร่วมมือของผู้ให้สัมภาษณ์ที่อาจจะเกรงกลัวว่าเมื่อให้ข้อมูลแล้วจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการชุมชน หมายถึง กิจกรรม วิธีการ ของคนในชุมชนที่ดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันในการป้องกันยาเสพติดในชุมชน ในพื้นที่เขตเทศบาลที่เป็นกรณีศึกษา 5 ขั้นตอนคือ

1. การวิเคราะห์ปัญหายาเสพติดและสภาพพื้นฐานของชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาเสพติดในชุมชน ตลอดจนสามารถรับรู้ เข้าใจความเป็นไป สภาพชีวิต ความเป็นอยู่ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชน อันเป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2. การวางแผนและการกำหนดกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชน

3. การดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด คือ การที่ประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดในชุมชนร่วมกันดำเนินการตามนโยบาย หรือการดำเนินการใด ๆ เพื่อให้บรรลุผลในการแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ ทั้งการช่วยเหลือ การสนับสนุนด้านทรัพยากร การประสานความร่วมมือตลอดจนด้านอื่นๆเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน

4. การร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม คือ การได้รับสิ่งตอบแทนจากการดำเนินกิจกรรม หรือการได้รับสิ่งตอบแทนจากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนไม่ว่าผลตอบแทนนั้นจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ตาม

5. การติดตามและประเมินผลกิจกรรม คือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินค่ารวมทั้งตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรค ความสำเร็จของกิจกรรมหรือโครงการที่กำลังดำเนินการหรือดำเนินการเสร็จสิ้นในด้านการป้องกันหรือการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน

ยาเสพติด หมายถึง ยาหรือสารเคมีที่เสพเข้าสู่ร่างกายทำให้ผู้เสพเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความต้องการนั้นเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อย ๆ ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้เสพ

การป้องกัน หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสอดส่องดูแลควบคุมในเรื่องยาเสพติดของชุมชนการลงมือดำเนินการในการควบคุมและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนและการดำเนินการเพื่อลดภาวะวิกฤติของยาเสพติดของชุมชน

ยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน หมายถึง แนวทางหรือมาตรการที่ผ่านการคิดอย่างรอบคอบว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุดในการป้องกันยาเสพติดโดยกระบวนการชุมชน

พื้นที่ชายแดน หมายถึง พื้นที่ที่เป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้ที่มีอาณาเขตติดชายแดนประเทศพม่าคือเทศบาลท่าสายลวด อ.แม่สอด จ.ตาก และเทศบาลตำบลวังกะ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

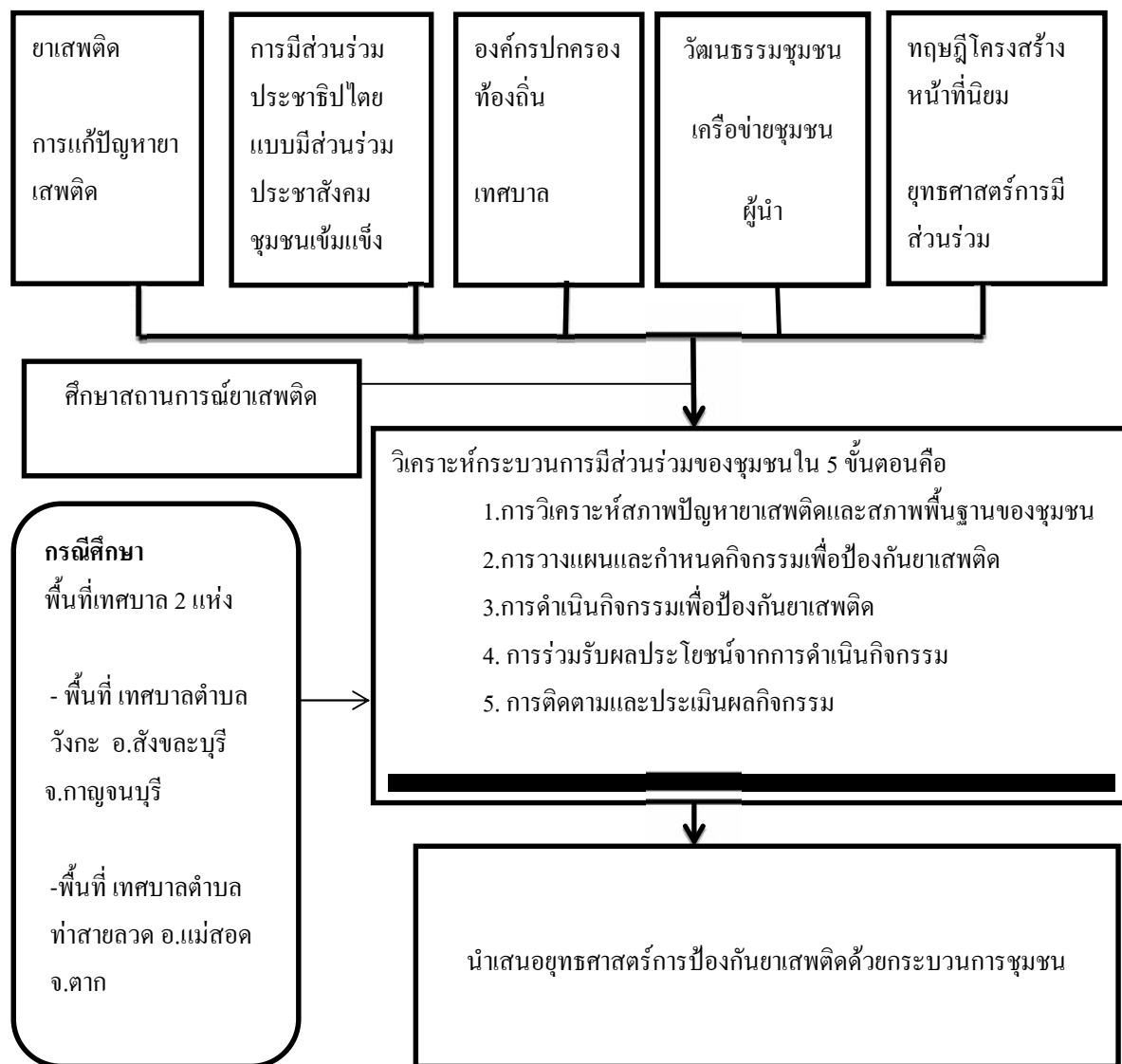
1. ได้ทราบถึงข้อมูลที่เพียงพอต่อการเข้าใจสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรณีศึกษา
2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ชายแดน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจริงในเทศบาลพื้นที่ชายแดนทั้งสองแห่ง
3. ได้แนวทางในการป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ชายแดนด้วยกระบวนการชุมชน
4. สามารถนำผลจากการจากการนำเสนอยุทธศาสตร์นำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งทางสังคมตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติอันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคมและสร้างสังคมที่ปลอดจากยาเสพติด
5. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาต่อยอดความรู้ให้กว้างขวาง ครอบคลุม และมีความหลากหลายในทุกมิติของปัญหา การสร้างความรู้ใหม่ และการได้ข้อค้นพบนำไปสู่การสร้างข้อเสนอ ทางเลือก และทางออกที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพต่อไป

กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงกระบวนการชุมชน ในการแสวงหาวิถีทางบรรลุวัตถุประสงค์ (Goal attainment) ในการป้องกันยาเสพติด โดยศึกษาทั้งในระดับบุคคล กลุ่มองค์กร

ต่าง ๆ ในชุมชน จนพัฒนาไปสู่การนำเสนอยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชนซึ่งจากแนวคิดต่าง ๆ นำเสนอดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้เป็นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบความคิด ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 10 หัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการชุมชน ประชาสังคม และชุมชนเข้มแข็ง
2. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน
3. แนวคิดเครือข่ายสังคม
4. แนวคิดผู้นำ
5. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
6. แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์
7. แนวคิดการปกครองท้องถิ่นและเทศบาล
8. แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม
9. แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการชุมชน ประชาสังคมและชุมชนเข้มแข็ง

การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้เกิดประสิทธิผลจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมไทยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับชุมชน หมู่บ้านและตำบล

เมื่อรัฐบาลมีการประกาศสงครามกับยาเสพติด จึงเป็นพลุกกระแสนให้ทุกชุมชนเริ่มการค้นหาปัญหาเสพติดในชุมชนของตนเอง โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการเอกซเรย์พื้นที่เพื่อค้นหาผู้ค้า ผู้เสพและผู้ติด ซึ่งผลการดำเนินการค้นหาปัญหาทำให้ทุกภาคส่วนในชุมชนได้ทราบสถานการณ์ปัญหาเสพติดร่วมกัน และเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาเสพติด และความสำคัญของการร่วมกันดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนจะต้องประกอบด้วยภาคประชาสังคม หรือสังคมเข้มแข็ง (Civil society) จึงจะสามารถสร้างสังคมที่ปลอดจากปัญหาเสพติดได้ แนวคิดกระบวนการชุมชนที่นำเสนอต่อไปนี้ ประกอบด้วยแนวคิด ความหมายของชุมชน ประชาสังคม หรือสังคมเข้มแข็ง

ชุมชนเข้มแข็ง และแนวคิดการเรียนรู้ของชุมชนอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการชุมชนที่เข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดต่อไป

1. ความหมายของชุมชน

Community มีความหมายในภาษาไทยว่า ชุมชน ซึ่งบางครั้งช่วยให้เข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับ การรวมตัวของคน เท่านั้น ถ้าพิจารณาในภาษาอังกฤษคำว่า Com มีความหมายลึกซึ้งที่หมายถึง Together คือ การ (เดินทาง) ร่วมกัน และจะเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับใกล้เคียงอีกหลายคำ

Communal = ของชุมชน, เพื่อชุมชน

Common = ร่วมเป็นสมาชิกอยู่ด้วย

Commune = ความรู้สึกผูกพันใกล้ชิด

จากคำในภาษาอังกฤษดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ความหมายของชุมชนนั้นไม่จำกัดแน่นอนตายตัวอาจพิจารณาได้หลายแง่มุม อาทิ ปรัชญากายภาพ สังคมวิทยา จิตวิทยา ในบางครั้งความหมายของชุมชนไม่ได้จำกัดอยู่กับความหมายที่ให้ความสำคัญกับ อาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ หรือบริเวณเล็กๆ ที่เรานึกถึงของหมู่บ้านเท่านั้น แต่บางครั้งความหมายของชุมชนอาจจะมีทั้งสิ่งเป็นรูปธรรมและนามธรรม (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2546)

ชุมชน เป็นคำที่มีการนำไปใช้กันอย่างกว้างขวางและใช้ในลักษณะแตกต่างกันออกไป จึงมีอาจกล่าวได้ว่า “ชุมชน” เป็นคำที่มีความหมายแน่นอนตายตัวเพียงประการเดียว ดังนั้น ถ้าเราปฏิเสธ ที่จะยึดติดกับความหมายแคบ ๆ ของสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว ก็ช่วยให้ทัศนะอันกว้างในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้หลายแง่มุมมากขึ้น

ความเป็นชุมชนหรือความเป็นหมู่คณะมีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา การจำกัดคำนิยามของคำว่า “ชุมชน” ไว้ในแนวใดแนวหนึ่งย่อมจะขาดความหลากหลายหรือความไม่เข้าใจในความเป็นชุมชน และถ้าพิจารณาโดยรวมก็จะเห็นว่า ความเป็นชุมชนนั้น เน้นเรื่องของความสัมพันธ์และการเกาะเกี่ยวกันของเพื่อนมนุษย์ในระดับต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การพยายามทำความเข้าใจแนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษาในการที่จะเลือกความเหมาะสมและ สอดคล้องกับฐานปฏิบัติการ (Practical base) ของตน

อย่างไรก็ตามคำว่า ชุมชน มีผู้สรุปความหมายหรือให้คำจำกัดความในหลายกรณีและหลายความหมาย ดังนี้

Poplin (1972, p. 3) กล่าวว่า “ชุมชน” เป็นคำที่ใช้เกี่ยวกับการรวมตัวกันของหน่วยสังคมและการอยู่อาศัยที่ขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่มโดยใช้คำเรียกที่แตกต่างกันออกไป เช่น ละแวก บ้าน หมู่บ้าน เมือง นคร และมหานคร เป็นต้น

Olsen (1968, p. 91 อ้างถึงใน นภภรณ์ หะวานนท์ เพ็ญศิริ จีระเดชากุล และสุรวุฒิ

ปีค.ศ. 2550, หน้า 34) ได้นิยามความหมายของชุมชนว่าหมายถึงองค์กรทางสังคม ซึ่งไม่เพียงแต่สามารถตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของสมาชิก แต่ยังสามารถช่วยให้สมาชิกสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ร่วมกันได้ โดยทั่วไปชุมชนจะประกอบด้วยครอบครัวหลายครอบครัวมารวมกัน ด้วยความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพากันในด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การดูแลสุขภาพโรค สันตนาการ พิธีกรรมความเชื่อ อย่างไรก็ตามอาจมีชุมชนของเผ่าบางแห่ง ที่ประกอบไปด้วยสมาชิกที่มาจากครอบครัวขยายหรือวงศ์วานเดียวกันเท่านั้น

กาญจนา แก้วเทพ (2538, หน้า 14) กล่าวถึงชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือข่าย จนถึงระดับหมู่บ้านและระดับเกินหมู่บ้าน และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีการดำรงรักษาคุณค่า มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา และมีการถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย”

พจนานุกรม Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (1994, p.233) ได้ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความเชื่อ มีความนับถือศรัทธา หรือมีความรู้สึกนึกคิด ความสนใจ ที่คล้ายคลึงกัน มีการเกื้อกูลกันเป็นอยู่ร่วมกัน”

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้ให้ความหมายของ ชุมชน (Community) คือ ดินแดนแห่งการรวมตัวทางสังคมที่เป็น การสมัครใจก่อขึ้นเองโดยประชาชนส่วนใหญ่แล้วสนับสนุนตนเองเป็นเอกเทศ จากรัฐและอยู่ในกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น ชุมชนประกอบด้วยองค์กรต่าง ๆ ทั้งทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึง กลุ่มความสนใจ (ชมรม) กลุ่มวัฒนธรรม และศาสนา สมาคมอนุรักษ์หรือพัฒนาสังคม/ กลุ่ม

ประเวศ วะสี (2535, หน้า 11 – 19) อธิบายว่า ชุมชน หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่ของกลุ่มคน ถิ่นฐานนั้นมี พื้นที่อ้างอิงได้ และกลุ่มคนนี้มีการอยู่อาศัยร่วมกัน มีการทำกิจกรรม เรียนรู้ ติดต่อสื่อสารร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาประจำถิ่น มีจิตวิญญาณและความผูกพันอยู่กับพื้นที่แห่งนั้น อยู่ภายใต้การปกครองเดียวกัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การให้ความหมายของ ชุมชน แตกต่างกันไป โดยอาจแบ่งออกได้เป็น 3 แนวทาง คือ

1. ชุมชน หมายถึง กลุ่มทางสังคม ที่มีความสัมพันธ์กันตามบรรทัดฐานทางสังคมมีความผูกพันกันและมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับความหมายโดยรูปศัพท์และอาจหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีสายสัมพันธ์เดียวกัน เช่น ครอบครัว

2. ชุมชน หมายถึง พื้นที่หรือบริเวณทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคน เช่น ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้น

3. ชุมชน หมายถึง องค์การทางสังคม ที่มีวัตถุประสงค์แน่ชัด และรวมกันในระยะเวลานานพอสมควร จนเกิดระบบความสัมพันธ์และความผูกพันกันขึ้น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล พรรคการเมือง กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น (สนธยา พลศรี, 2545)

นอกจากนั้น ความหมายของชุมชนนั้น ไม่จำกัดแน่นอนตายตัว อาจพิจารณาได้หลายแง่มุม อาทิ ปรัชญา กายภาพ สังคมวิทยา จิตวิทยา และอาจสรุปได้ว่า ชุมชน มีความหมายทั้งรูปธรรมและนามธรรม โดยในความหมายของชุมชนเชิงรูปธรรมจำกัดอยู่กับความหมายที่ให้ความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์หรือบริเวณบ้านเล็ก ๆ ที่มีถิ่นที่ถึงหมู่บ้านเท่านั้น ส่วนความหมายเชิงนามธรรม ชุมชน เป็นคำที่มีการนำไปใช้กันอย่างกว้างขวางและใช้ในลักษณะแตกต่างกันออกไป จึงมีอาจกล่าวได้ว่า ชุมชน เป็นคำที่มีความหมายแน่นอนตายตัวเพียงประการเดียว การไม่ยึดติดกับความหมายแคบ ๆ ของสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะช่วยให้เกิดทรรศนะอันกว้างขวางในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้หลายแง่มุมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาแนวคิดและความหมายของชุมชนในทัศนะของการพัฒนาชุมชนก็ควรจะศึกษาถึง ความหมายที่เป็นรากฐานและเอื้อต่อการปฏิบัติงานร่วมกันกับสมาชิกของชุมชนต่อไปด้วย

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่รวมกันในพื้นที่ขนาดเล็กรหรือขนาดใหญ่ เช่น หมู่บ้าน จังหวัด เป็นต้น หรือกลุ่มคนที่ไม่ได้รวมตัวกันในพื้นที่ แต่สมาชิกมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความสนใจในเรื่องเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และมีกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่าชุมชนต้องมีส่วนประกอบดังนี้

1. ประชาชนหรือคน
2. ความสนใจหรือมีแนวในการปฏิบัติคล้ายหรือเหมือนกัน
3. ความสัมพันธ์ของสมาชิกที่ผูกพันให้อยู่ร่วมกันและเป็นพวกเดียวกัน

ดังนั้นชุมชนเป็นสถานที่รวมของกลุ่มประชาชนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสามารถกลมเกลียวให้คนในชุมชนมีความเชื่อ อุดมการณ์และยึดถือในจริยธรรมอย่างเดียวกัน คนในชุมชนจึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และมีเอกลักษณ์ของตนเอง ลักษณะและเอกลักษณ์เหล่านี้แสดงออกให้เห็นได้จากความเชื่อ ทัศนคติ และการประพฤติปฏิบัติตัวของคนในสังคมนั้น

ชุมชนจะสื่อสารถ่ายทอดความเป็นเอกลักษณ์และลักษณะต่าง ๆ ผ่านคตินิยม นิทาน จารีตและขนบธรรมเนียมประเพณี โดยถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง คนหนึ่งไปยังกลุ่มคน หรือจากกลุ่มคนหนึ่งไปยังอีกกลุ่มคนหนึ่ง รวมทั้งจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่น

หนึ่ง การถ่ายทอดลักษณะ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีการปฏิบัติเช่นนี้เป็นการให้ การศึกษาของชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะรักษาชุมชนให้ดำรงอยู่สืบไปอย่างมั่นคงและเข้มแข็ง

2. แนวคิดประชาสังคม

คำว่า ประชาสังคม มาจากภาษาอังกฤษ ว่า Civil society ซึ่งมีความเข้าใจที่แตกต่างกันใน ความหมาย นักวิชาการหลายท่านใช้คำเหล่านี้ในความหมายที่เหมือนกัน อาทิ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ใช้คำว่า สังคมประชาธรรม เสน่ห์ จามริก ใช้คำว่า สังคมราษฎร์ ชัยอนันต์ สมุทวณิช ใช้คำว่า วิถีประชา อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ใช้คำว่า อารยสังคม ธีรยุทธ บุญมี ใช้คำว่า สังคมเข้มแข็ง และประเวศ วะสี ใช้คำว่า ความเป็นชุมชน หรือ ชุมชนเข้มแข็ง หรือ สังคมสมานภาพ (อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล, 2541) ซึ่งแม้ว่าจะเป็นกลุ่มคำที่อยู่ในกระแสความ เคลื่อนไหวหรือพื้นสังคมนั้น หรือชุมชนก็ตามแต่คำเหล่านี้มีที่มาในบริบท เงื่อนไข และนัยสำคัญ ที่แตกต่างกันซึ่งรวบรวมได้ดังนี้

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2540, หน้า 39-40) ใช้ศัพท์ว่า “วิถีประชา” หมายถึง การรวมกลุ่ม ขององค์กรต่างๆ ในเอาตัวกิจกรรมเป็นศูนย์กลางปราศจากการจัดตั้ง ซึ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทุกฝ่าย ในระดับพื้นที่ อาจเป็น จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน หรือ พื้นที่ในเชิงเศรษฐกิจ

นอกจากนั้นชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นนักคิด ที่กล่าวถึง "ประชาสังคม" โดยเน้นที่การ ปรับใช้ในบริบทของสังคมไทยค่อนข้างมาก โดยที่ ชัยอนันต์ สมุทวณิช มองว่า "ประชาสังคม" หมายถึง ทุก ๆ ส่วนของสังคมโดยรวมถึงภาครัฐ ภาคประชาชนด้วย ถือว่าทั้งหมดเป็น Civil society ซึ่งแตกต่างจากความหมายแบบตะวันตกที่แยกออกมาจากภาครัฐ หรือนอกภาครัฐ แต่ หมายถึงทุกฝ่ายเข้ามาเป็นหุ้นส่วนกัน ซึ่งให้ความสำคัญกับ Civic movement หรือ วิถีประชา ที่เป็น การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มองค์กรต่างๆ โดยเอาตัวกิจกรรมเป็นศูนย์กลางปราศจากการจัดตั้ง ดังข้อเสนอที่สำคัญในเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนา ในช่วงของการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 คือ Area-Function-Participation (AFP) กล่าวคือจะต้องเน้นที่กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมการพัฒนาของทุกฝ่ายร่วมกันในระดับพื้นที่ (ย่อย ๆ) ซึ่งในที่นี้อาจเป็นพื้นที่จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน หรือพื้นที่ในเชิงเศรษฐกิจ เช่น เขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เป็นต้น (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2539)

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2542, หน้า 35) ได้ให้ความเห็นว่า ประชาสังคม หมายถึง เครือข่าย กลุ่มชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบันและชุมชนที่มีกิจกรรมหรือมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่าง รัฐ (State) กับปัจเจกชน (Individual) โดยเน้นจุดของประชาสังคม ได้แก่ ไม่ชอบและไม่ยอมให้รัฐ ครอบงำหรือบงการ แม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐและมีความร่วมมือกับรัฐได้ แต่มี

ความสามารถขึ้นำกำกับและคัดค้านรัฐได้พอสมควร ไม่ชอบลัทธิปัจเจกชนนิยมสุดขั้วซึ่งส่งเสริมให้คนเห็นแก่ตัวต่างคนต่างอยู่แก่งแย่งแข่งขันกันจนไม่เห็นประโยชน์ส่วนรวม หากแต่สนับสนุนให้ปัจเจกชนรวมกลุ่มรวมหมู่และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยไม่ปฏิเสธการแสวงหาหรือปกป้องผลประโยชน์เฉพาะส่วนเฉพาะกลุ่ม

ประเวศ วะสี (2541, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของประชาสังคมว่า เป็นแนวคิดที่มุ่งต่อความเกื้อหนุนในภาคสังคม หรือ ภาคประชาชน มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพทางสังคมขึ้น ที่เรียกว่าสังคมสมานภาพ ซึ่งจะต้องพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งที่ชุมชน (Community strengthening) ซึ่งประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายว่า เป็นการที่ประชาชนจำนวนหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติหรือความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกันภายในชุมชน หรืออาจจะมีการรวมกลุ่มกันในชุมชน เพื่อสร้างความเอื้ออาทรกันภายในชุมชน

ในขณะที่ ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2542) เห็นว่าเป็นกลุ่มองค์กรที่เป็นพลังนอกระบบรัฐ เป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันขึ้นมา โดยไม่หวังผลกำไรที่ต้องการมีบทบาทร่วมกับรัฐ ในการจัดระเบียบการปกครอง การพัฒนาจัดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับ เกษียร เตชะพีระ (2542) ให้นิยาม ประชาสังคมว่าเป็นสถาบันอิสระที่อยู่นอกรัฐ สถาบันดังกล่าวไม่ได้เป็นของประชาชนทั้งหมดมิเป็นของประชาชนทั้งหมดที่เป็นของเอกชนด้วย และธุรกิจเอกชนด้วย

ชูชัย ศุภวงศ์ (2540, หน้า 165) ให้ความหมายของ “ประชาสังคม” ว่า หมายถึง การที่ผู้คน สังคม สภาพการณ์ หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อนยากแก่การแก้ไข รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการนำไปสู่การก่อจิตสำนึก (Civic consciousness) ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร (Organization/Civic group) ทั้งภาครัฐและ ภาคธุรกิจเอกชน หรือ ภาคสังคม (ประชาชน) ในลักษณะเป็นทุนร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหาหรือกระทำการบางอย่าง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งที่ด้วยความรัก ความสมานฉันท์เอื้ออาทรต่อกันภายในระบบการบริหารจัดการ โดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย

กาญจนา แก้วเทพ (2541, หน้า 35) ได้พยายามนิยามความหมายที่แตกต่างกันไปตามบริบททางสังคม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ประชาสังคม คือพื้นที่การเมืองสาธารณะ (Public sphere) ของประชาชน ซึ่งกำเนิดมาจากการก่อตัวของวัฒนธรรมคนชั้นกลาง และขยายปริมณฑลครอบคลุมไปสู่ชนชั้นกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่หลากหลายและสนใจเข้าร่วมในพื้นที่การเมืองสาธารณะนี้ ดังนั้น ประชาสังคม จึงเป็นพื้นที่ที่เกิดกิจกรรมมิได้หมายรวมถึงประชาชนทั้งหมด หรือสังคมทั้งหมดที่ไม่ได้มีการเคลื่อนไหวการเมืองสาธารณะ

2. ประชาสังคม คือกระบวนการของประชาชน ในการสร้างพื้นที่การเมืองสาธารณะของตนเอง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้พื้นที่การเมืองของรัฐ (Political society) อันประกอบด้วย สถาบันของรัฐต่าง ๆ เช่น รัฐสภา รัฐบาล พรรคการเมือง กฎหมาย ศาล เป็นต้น หรือพื้นที่ทางเศรษฐกิจ (Economic society) ของทุน ดังนั้น ประชาสังคมจึงต้องเป็นอิสระจากรัฐและทุน

3. ประชาสังคม คือ เวที แห่งการต่อสู้ทางอุดมการณ์ฝ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ทุนนิยม สังคมนิยม โดยรัฐหรือทุนพยายาม ครอบงำ พื้นที่ดังกล่าว แต่ไม่สามารถครอบงำได้ทั้งหมด เวทีแห่งนี้จึงมีความหลากหลาย ซับซ้อน ขัดแย้ง และร่วมมืออยู่กับยุทธศาสตร์การต่อสู้ของฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งอาจจนใช้ความรุนแรง หรือสันติวิธีก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาสังคมนั้น ๆ จึงไม่ได้มีความหมายเป็นเวที แห่งความสมานฉันท์อย่างเดียว

4. ประชาสังคม คือ กลุ่มปฏิบัติการ (Actor) ในภาคประชาสังคมไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามเกณฑ์ ชนชั้น ที่ใช้ผลประโยชน์ (Economic Interest) เป็นต้น แบ่งตามแนวการวิเคราะห์มาร์กซิสต์แบบเก่า แต่เป็นไปตามแนวที่กรัมเชีเสนอคือ กลุ่มทางประวัติศาสตร์ (Historical block) ที่เกิดจากกลุ่มต่าง ๆ ของชนชั้นต่าง ๆ มาร่วมมือกันต่อสู้กลุ่มอื่น ทั้งนี้โดยกลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม จะพยายามครอบครองความเป็นเจ้าอุดมการณ์ (Hegemony) โดยการครอบงำความคิดของประชาชน และกำหนดวัฒนธรรมหลักในสังคม ดังนั้นจึงเห็นการแกตัวของกลุ่มต่าง ๆ ข้ามชนชั้นมาจากอุดมการณ์ความคิดมากกว่าเรื่องฐานผลประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว

ดังนั้นสรุปได้ว่า ประชาสังคม เป็นการรวมกลุ่มของกลุ่มคนเพื่อแก้ปัญหา ภายใต้อิทธิพลร่วมในการแก้ปัญหาสังคมให้หมดไป เน้นการแก้ปัญหามวลรวมของสังคมเป็นใหญ่ โดยมุ่งเน้นถึงประโยชน์ระยะยาวของชาติและประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความเป็นชุมชน เพราะจะเป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน เป็นแหล่งพื้นฐานที่สุดที่จะเกิดการถักทอความรักความเอื้ออาทรของคนในสังคม

3. แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเป็นรากฐานของประเทศเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมที่สำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้าดังนั้นความเข้มแข็งของชุมชนจึงได้รับความสนใจและให้ความสำคัญมากขึ้น ซึ่งการให้โอกาสชุมชนหยิบยกและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของตนเองขึ้นมาแก้ไข จากนั้นการระดมสรรพกำลังของทุกฝ่ายในเชิงระบบจะต้องมุ่งสู่เป้าหมายของการ สร้างทางเลือกและการให้โอกาสที่เท่าเทียมกับตัวคนและชุมชนให้มากที่สุดจะส่งผลให้ชุมชนมีความยั่งยืน

ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน ได้มีการกล่าวถึงอย่างมากในการพัฒนาสังคม ในขณะนี้ จนกลายเป็นกระแสที่กำลังได้รับความสนใจจากนักวิชาการ นักพัฒนาทั้งหน่วยงานของ

รัฐและเอกชน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดยจะเห็นได้จาก การที่มีคำที่เกี่ยวข้องอยู่หลายคำ เช่น ความเป็นชุมชน ประชาคม หรือประชาสังคม รวมถึงประชาคมตำบล ประชาคมจังหวัด และองค์กรประชาชน ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงความหมายและลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง ดังนี้

ศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2541, หน้า 22) ได้สรุปว่าความเข้มแข็งของชุมชนเป็นผลมาจาก สภาพพื้นฐาน นับตั้งแต่วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ภูมิปัญญา ภาวะผู้นำ รูปแบบการทำการมาหากิน สภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร การปกครองตนเอง ตลอดจน กระบวนการทางสังคมในชุมชน นั้น ๆ เองที่เกี่ยวข้องกันมา เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน การร่วมกันเรียนรู้และแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยกันในชุมชน ลักษณะสัมพันธ์ภาพระหว่างกลุ่มคนฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนทั้งในวิถีชีวิตความเป็นอยู่เป็นต้น

ยิ่งยง เทาประเสริฐ (2542, หน้า 3) กล่าวว่า ความเข้มแข็งของชุมชนหมายถึงการมีกลุ่มประชาชนรวมตัวกันด้วยจิตสำนึกร่วมกัน มีบทบาทและขีดความสามารถในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตน บน พื้นฐานของสิทธิร่วมกันอย่างเท่าเทียมและพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัย องค์กร/กลไก/กระบวนการ และกิจกรรมหลากหลายที่กลุ่มประชาชนจัดขึ้น ในลักษณะหุ้นส่วนที่เกิดจากความรัก ความสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกัน เครือข่าย ในแนวราบและเป็นองค์กรร่วม

ประเวศ วะสี (2543, หน้า 4-5) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งว่า หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมือง หรือชนบทมารวมตัวกันเป็น องค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีการร่วมมือช่วยเหลือเพื่อประโยชน์ร่วมกันและมีความเอื้ออาทร ต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคมด้วย

กล่าวโดยสรุปชุมชนเข้มแข็งจึงหมายถึงการมีกลุ่มประชาชนรวมตัวกันด้วยจิตสำนึก ร่วมกันรวมตัวกันเป็น องค์กรชุมชน มีบทบาทและขีดความสามารถในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อประโยชน์ร่วมกัน มีความรัก ความสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกันตลอดจนแผ่ไปถึง ชุมชนและสังคมอื่น ๆ ด้วย

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน ชุมชน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีสภาพเศรษฐกิจที่ไม่เป็นหนี้สิน และอยู่อย่างพึ่งพาตนเองได้ รวมถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันสำหรับสมาชิกในหมู่บ้าน ชุมชน มีความจะเป็นเพราะเมื่อระดับครัวเรือน หมู่บ้าน ชุมชนซึ่งเป็นฐานรากของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมีความเข้มแข็ง ก็จะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจและสังคม

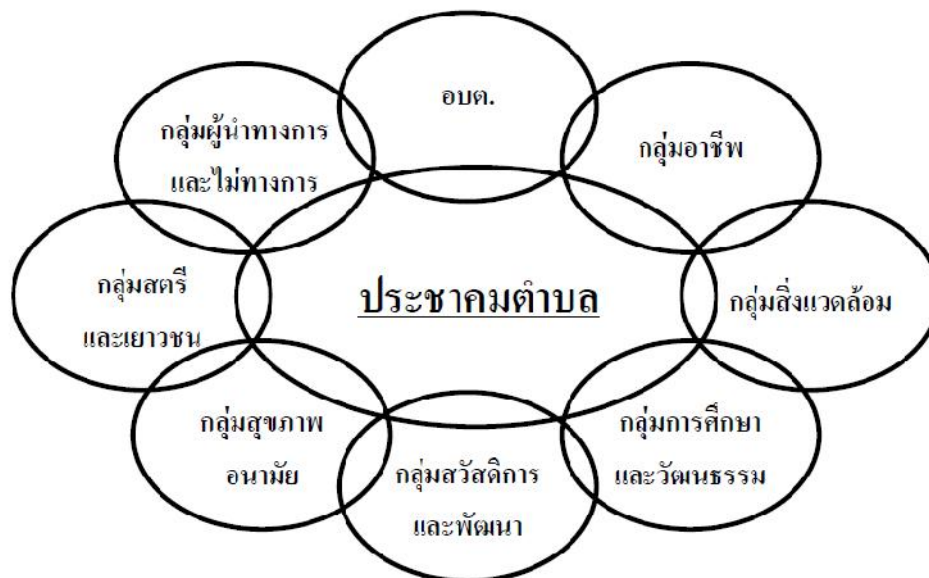
ระดับประเทศแข็งแรง ด้วยเหตุผลที่ชุมชนเป็นรากฐานของโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมที่สำคัญ ความเข้มแข็งของชุมชนจึงได้รับความสนใจและให้ความสำคัญมากขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544, หน้า 19-20) ได้ดำเนินการศึกษาความสำเร็จในการการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน โดยระบุความหมายของการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดขึ้นได้เมื่อประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมือง หรือ ชนบทได้รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ องค์กรชาวบ้าน เครือข่ายและอื่น ๆ ที่มีความหมายแสดงถึง การร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ต้องมีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบและมีความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ ด้วย โดยองค์กรชุมชนเหล่านี้จะมีการเรียนรู้ การตัดสินใจ การดำเนินงานพัฒนาการบริหารจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน ตลอดจนความรัก สามัคคี เอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง หรือ การพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภายในชุมชนในทางที่ดีขึ้นและมีผลกระทบไปสู่ชุมชนภายนอกตามมา การดำเนินงานขององค์กรชุมชนในแต่ละชุมชนจะมีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ 1. การมีอุดมการณ์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน อุดมการณ์ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะยึดเหนี่ยวทิศทางของกลุ่มไว้ได้ถ้ากำหนดเป้าหมายในระยะยาว จะทำให้องค์กรชุมชนนั้นมีอุดมการณ์ในการรวมตัวกันได้ดี 2. การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ย่อมทำให้องค์กรชุมชนมีการรวมตัวกันได้ดี เช่น การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3. การมีผลประโยชน์ร่วมกันและมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยองค์กรชุมชนใดสามารถดำเนินการได้ดีมากเท่าใด ย่อมทำให้องค์กรชุมชนนั้น มีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น 4. สมาชิกขององค์กรชุมชนและคนทั่วไปในชุมชน โดยองค์กรชุมชนมีผู้นำองค์กรที่เข้มแข็งหรืออ่อนแอ และสมาชิกในองค์กรชุมชนนั้น ๆ มีความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางความคิด การวางแผน การตัดสินใจ และการติดตามประเมินผล มากน้อยเพียงใด ส่วนคนทั่วไปในชุมชนจะมีผลกระทบต่อการดำรงอยู่และความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเพราะเป็นกลุ่ม คนที่คอยเฝ้า ติดตาม วิพากษ์ วิจารณ์ และพร้อมจะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกับองค์กรชุมชนอย่างใกล้ชิด 5. การบริหารจัดการ ประกอบด้วยการตัดสินใจของคนในองค์กร การควบคุมตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอและโปร่งใส 6. กิจกรรมการดำเนินงานขององค์กรชุมชนมีความเหมาะสมสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาและความต้องการของสมาชิก ช่วยส่งเสริมหรือสร้างความขัดแย้งในชุมชน กิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ขององค์กรชุมชนสามารถควบคุมจัดการได้ภายในชุมชนหรือต้องพึ่งพิงจากภายนอกชุมชนและ 7. งบประมาณดำเนินงาน การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ขององค์กรชุมชนต้องระดมเงินจากภายในและภายนอกชุมชน

สำหรับความเข้มแข็งของประชาคมตำบล สมพันธ์ เทศะอชิกและคณะ (ม.ป.ป. อ้างถึงใน โกวิท พวงงาม และคณะ, 2544, หน้า 20) ได้สรุปรายงานการสังเคราะห์ความเข้มแข็งของประชาคมตำบลกรณีศึกษา: ตำบลหนองแจ้งใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ไว้ 12 ประการ

1. มีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวย เช่น มีกลุ่ม องค์กร สถานที่ การพบปะ ประเด็นพูดคุย ความใกล้ชิด และการสื่อสาร ฯลฯ
2. ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และการตัดสินใจในการแก้ปัญหา
3. ภาวะผู้นำ ความสัมพันธ์กับสมาชิก มีคุณสมบัติในการถามตอบปัญหา
4. มีกระบวนการที่เกี่ยวกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม
5. ผู้หญิงมีบทบาทเป็นผู้นำ และมีส่วนร่วมในการพัฒนา
6. การมี อบต. เป็นแกนกลางในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
7. การเห็นคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรม
8. มีการบริหารจัดการและกฎระเบียบที่เอื้ออำนวย
9. มีการระดมทุนจากภายในและภายนอกชุมชน
10. นโยบายและกลไกของรัฐมีอิทธิพลลงไปสู่ชุมชน
11. มีการจัดการความขัดแย้งทั้งภายใน-ภายนอกชุมชน
12. มีกระบวนการหรือเครื่องมือในการปฏิบัติกิจกรรมพัฒนา โดยมีการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

นอกจากนั้น โกวิท พวงงาม (2550, หน้า 22) ยังได้กล่าวว่าการเสริมสร้างประชาคมตำบล และ อบต. โดยเฉพาะ อบต. ต้องเปิดใจกว้างเพื่อยอมรับการรวมพลังสร้างสรรค์ของกลุ่มองค์กรชุมชน ทั้งในระดับหมู่บ้าน หลาย ๆ หมู่บ้าน และระดับตำบลรวมทั้งผู้นำ ชุมชน ผู้อาวุโสในหมู่บ้านพระสงฆ์ ผู้นำ เยาวชน กลุ่มสตรี ที่จะมีส่วนร่วมช่วยกันใช้พลังความคิด พลังกายและพลังใจที่มีจิตสำนึกร่วมเพื่อทำให้ปัญหาต่าง ๆ ในระดับตำบลได้รับการแก้ไขและสามารถพัฒนาสร้างสรรค์ให้ประชาชนในตำบลได้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นดังแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2 ความร่วมมือแบบมีส่วนร่วมระหว่าง อบต. และกลุ่ม องค์กรในแนวทาง
ประชาคมตำบล (โกวิทย์ พวงงาม, 2550, หน้า 22)

จากการศึกษาของวรรณกรรม กาญจนสุวรรณ (2554) พบว่ามีกระบวนการที่สำคัญ 7 ประการที่ก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพไปสู่ชุมชนเข้มแข็งคือ 1. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 2. กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3. กระบวนการฟื้นฟูผลิตซ้ำและสร้างใหม่ 4. กระบวนการใช้สิทธิชุมชนและข้อบัญญัติชุมชน 5. กระบวนการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน 6. กระบวนการของเครือข่ายการพัฒนา 7. กระบวนการด้านการจัดการตนเอง โดยกระบวนการทั้งเจ็ดเป็น กระบวนการที่เกิดขึ้นในชุมชนและสามารถขยายผลไปสู่การจัดการของภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐก็ใช้กระบวนการในเชิงกฎหมายและการจัดการตามแนวนโยบายเป็นกระบวนการหลักในการ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

นอกจากองค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งแล้วบทบาทขององค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็มีความสำคัญต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จากข้อมูลของสำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอธิบายหลักการร่วมสำหรับการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในระยะยาวเบื้องต้นหลักการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2547)

หลักการที่ 1 ส่งเสริมให้ประชาชนมีการรวมตัว ร่วมคิดร่วมทำ ในประเด็นส่วนรวม ใน ทุกเรื่องทุกพื้นที่ ทุกองค์กร

หลักการที่ 2 ส่งเสริมให้ชุมชนมีพลังอำนาจในการกำหนดตนเอง ในการพัฒนาทุกด้าน
 หลักการที่ 3 ส่งเสริมมิให้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความรู้ และเพิ่มพูน
 ภูมิปัญญาในการจัดการด้วยตนเองได้

หลักการที่ 4 ส่งเสริมการพึ่งตนเองของชุมชนในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านอาชีพ เศรษฐกิจ
 การเงิน ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการสื่อสาร

หลักการที่ 5 เสริมสร้างภาวะการนำและพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน

หลักการที่ 6 ส่งเสริมประชาธิปไตยพื้นฐานในชุมชน

ดังนั้น ชุมชนที่มีความความเข้มแข็งจึงเป็นชุมชนที่ประชาชน รวมตัวกันเป็น องค์กร
 ชุมชน ซึ่งใช้พลังความคิด พลังกายและพลังใจที่มีจิตสำนึกร่วมเพื่อทำให้ปัญหาต่าง ๆ โดยมีการ
 เรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชนแล้วถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือ การ
 พัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบสู่
 ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้น

4. ชุมชนแห่งการเรียนรู้

ชุมชนหรือสังคมแห่งการเรียนรู้ คำ ๆ นี้ เป็นคำที่กล่าวขานกันมาก อาจจะเป็นได้ว่า
 ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้นี้ได้แทรกปนเข้าไปในทุกกิจกรรมของวิถีชีวิต วิถีชุมชน หรือ
 วิถีของสังคมไปแล้ว ซึ่งชุมชนหรือสังคมนี้นั้นไม่จำเพาะแต่ว่าจะเป็นชุมชนหรือสังคมที่มีอาณาเขต
 (Place) เท่านั้น แต่อาจจะหมายรวมถึงชุมชนหรือสังคมที่ไม่มีอาณาเขต (Space) ด้วยก็ได้ ซึ่งนับ
 วันที่สังคมที่ไม่มีอาณาเขต นี้จะยังมีความสำคัญ หรือรวมกันทั้งสองอย่าง คือ สังคมที่มีอาณาเขต
 และสังคมที่ไม่มีอาณาเขต และหากจะมองในมิติของเนื้อหาการเรียนรู้ ก็จะพบว่ามีชุมชน หรือ
 สังคมที่มีเป้าหมายในการขับเคลื่อนเนื้อหา ประเด็นนั้น ๆ โดยนำเอาการเรียนรู้มาเป็นเครื่องมือเพื่อ
 การขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายนั้น ๆ ดังเช่น สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ สังคมสร้างเสริมการเรียนรู้สุข
 ภาวะ ชุมชนเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็ชุมชนหรือสังคมใดดังกล่าวแล้วนี้มัน
 ล้วนมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การเป็นชุมชนหรือสังคมแห่งการเรียนรู้

การเรียนรู้จึงมีบทบาทและความสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้กับทุกคน ชุมชน สังคม แม้แต่
 คนเล็กคนน้อย ได้ปรับเปลี่ยน ตนเอง ชุมชน สังคม ได้มากกว่าการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะ
 การศึกษามีกรอบ กฎ ระเบียบมากมาย ที่ไม่เอื้อและยืดหยุ่นที่จะใช้การศึกษานี้ขับเคลื่อนชุมชน
 สังคมนั้นไปสู่เป้าหมายตามที่คน ชุมชน สังคมนั้น ๆ ต้องการได้มากนัก อีกทั้งการศึกษามักจะให้
 ความสำคัญกับฝ่ายที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาเป็นหลัก ในขณะที่การเรียนรู้ ผู้เรียนจะเป็นผู้ที่มี
 บทบาทและมีความสำคัญมาก สามารถริเริ่มที่จะเรียนรู้อะไร ด้วยวิธีการใด กระบวนการเรียนรู้ใด
 ตามที่ตนจะได้ออกแบบการเรียนรู้ก็ได้ เปิดโอกาส เปิดพื้นที่ให้กับชุมชน สังคม ในการสร้าง

นวัตกรรมใหม่ วาทกรรมใหม่ของชุมชน หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ของตนเอง ได้อย่างไรขีดจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

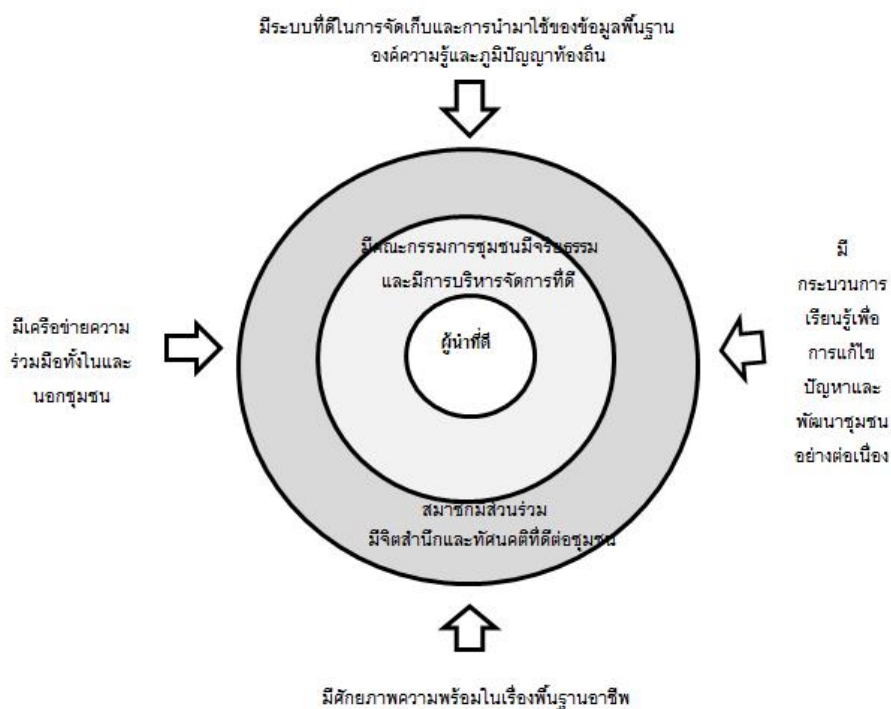
การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ หรือ การพัฒนาที่เน้นให้สมาชิกชุมชนรู้จักคิดวิเคราะห์ ด้วยเหตุด้วยผล และใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ก็เช่นเดียวกัน ผลจากการพัฒนาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันแสดงให้เห็นแล้วว่า การนำความรู้จากภายนอกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปยึดยึดให้กับชุมชน จะเป็นประโยชน์ก็เพียงแค่ชั่วคราว ชั่วคราวเท่านั้น ไม่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และไม่อาจนำพาประเทศไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในทิศทางที่ต้องการได้ หากแต่การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การทำงานจากเดิมมาเป็นการประสานความรู้ที่มีอยู่แล้วภายในชุมชนและความรู้หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ จากภายนอกชุมชน เข้าด้วยกัน เพื่อแก้ไขปัญหาโดยยึดพื้นที่และความต้องการของชุมชนเป็นหลัก โดยหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเป็นเพียงผู้มีบทบาทในการประสานและผลักดันกระบวนการมีส่วนร่วม น่าจะเป็นทางออกที่ส่งผลต่อการพัฒนาในระยะยาวและยั่งยืนมากกว่า (ครรชิต พุทธิโกษา, 2554, หน้า 4)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามแนวทางต่าง ๆ ข้างต้น มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จนถึง พ.ศ. 2553 และพบว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพและมีโอกาสประสบผลสำเร็จ ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ คือ

1. มีผู้นำที่ดี: จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ การประสานงานและการกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา
2. มีกรรมการชุมชนที่มีจริยธรรมและมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี: ต้องมีกรรมการชุมชนที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่น มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารงานโปร่งใส
3. มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน มีสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เข้ามาร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการ
4. มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง: ต้องมีการเรียนรู้เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งต้องมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างชุมชน อย่างสม่ำเสมอ
5. มีศักยภาพความพร้อมในเรื่องพื้นฐานอาชีพ: ต้องมีความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองและมีความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ จึงต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะและทักษะความพร้อมในการประกอบอาชีพ โดยใช้ความรู้ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เกิดกรรมวิธี/สิ่งใหม่ หรือพัฒนาให้ดีกว่าเดิม

6. มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี: ต้องมีระบบการเก็บความรู้ทั้งความรู้ที่มีอยู่ภายในชุมชนและความรู้ภายนอกชุมชน รวมทั้งต้องรู้จักสร้างและนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ โดยเข้าใจได้ง่าย

7. มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน: ต้องมีความร่วมมือในด้านทุนกิจกรรม วิชาการองค์ความรู้ การตลาด ฯลฯ มีการจัดการกลุ่มและเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพให้เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยง ประสานเกี่ยวเนื่อง ครอบคลุมการพัฒนาในทุกบริบท ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ (ครรชิต พุทธิรักษา, 2550, หน้า 5)

กระบวนการสร้าง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยการสร้างการมีส่วนร่วม จะทำให้คนในชุมชนเห็นประโยชน์ร่วมกันชัดเจน อีกทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้เอื้อต่อการปฏิรูปในทุกด้าน โดยคนในชุมชนเป็นกลไกหลัก ส่วนภาคีความร่วมมือให้คำปรึกษาแนะนำ กระตุ้นและหนุนเสริม เมื่อคนในชุมชนและ ภาคีที่เกี่ยวข้องมีโอกาสพบปะ พุดคุย ปรึกษาหารือและทำงานร่วมกันทุกคนจะปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และปฏิรูประบบการเรียนรู้ของตนเองอย่างเป็นธรรมชาติ

อัตโนมติ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์จากภายใน จึงมีพลังและยั่งยืน เมื่อชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองได้ สังคมไทยย่อมอยู่เย็นเป็นสุขในท้ายที่สุด

5. ชุมชนกับปัญหายาเสพติด

จากการสำรวจสถานการณ์ยาเสพติดจากประชาชนพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังเห็นว่าสถานการณ์ ยาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนที่อาศัยอยู่ยังคงมีสถานการณ์รุนแรง สอดคล้องกับการร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหา ยาเสพติดจากประชาชนที่เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นบ่งชี้ว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนยังไม่เกิดประสิทธิผล เครือข่ายนักค้าทั้งรายกลางและรายย่อยยังคงมีพฤติการณ์ในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามเนื่องจากกำลังเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน/ชุมชนให้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยตนเอง เป็นนโยบายสำคัญที่จะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2555)

สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เกิดขึ้นในประเทศไทยพบว่าส่วนใหญ่มีจุดเริ่มต้นของปัญหาในระดับหมู่บ้านและชุมชนต่าง ๆ เห็นได้จากกรณีที่ผู้ค้า ผู้ขาย และผู้เสพเป็นผู้ที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน มีแหล่งมั่วสุมในพื้นที่ ผู้นำ ชุมชน เช่น พระ ครู ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นชุมชนไทยที่จำเป็นต้องเร่งแก้ไขสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้วิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายของคนในท้องถิ่นชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นเดียวกัน สภาพความเป็นอยู่ และค่านิยมอันดีงามแบบพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำกิจกรรมชุมชนร่วมกัน และความเป็นผู้นำชุมชนที่ร่วมแก้ปัญหาพัฒนาท้องถิ่น/ชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าลดเลือนหายไป กลายเป็นการแก่งแย่งชิงดีให้ได้มาซึ่งอำนาจ เงินทองในสังคมบริโภคนิยมได้เข้ามาทำให้ชุมชนไทยมีความอ่อนแอลงเป็นลำดับและเป็นเหตุให้ยาเสพติดเข้ามาเป็นตัวบ่อนทำลายชุมชนและสังคมประเทศได้ในที่สุด

ข้อมูลจากการเสวนา พลังชุมชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งเสพติด สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (สพช.) มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับ องค์กร 5 ส. คือ สวรส. สปสช. สช. สสส. สธ. และ องค์การอนามัยโลกประจำประเทศไทย ภายใต้แผนงานพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน เปิดพื้นที่เสวนา “ร่วมพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน” ครั้งที่ 10 ในหัวข้อ “พลังชุมชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งเสพติด” มีข้อมูลจากผู้ทำงานด้านการป้องกันยาเสพติดดังนี้

วรเดช สุขขวัญ ผู้ใหญ่บ้านนาปราบ อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา วางแนวทางแก้ปัญหาโดยเริ่มจากหาทีมงานเป็นกลุ่มผู้ก่อการดี ประกอบด้วยผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมค้นหาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา ประชาคมจัดทำแผนชุมชน กำหนดจังหวัดห้วและวางเป้าหมายของชุมชน ซึ่งปัญหาเสพติดก็เป็นหนึ่งในปัญหาที่ค้นพบ และสามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จด้วยความ

ศรัทธาในผู้นำ และความร่วมมือของชุมชน ต่อมาพัฒนาเป็นสภาหมู่บ้าน เรียกว่า สภา 49 (หมายถึง หมู่ 4 ก้าวหน้า) มีการพัฒนาและดำเนินตามแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองด้วยวิถีชุมชนและประชาธิปไตย โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการทำแผน กำหนดกฎระเบียบ สร้างกิจกรรม หากกองทุน เสริมความรู้และสร้างเครือข่าย ซึ่งจากการร่วมมือกันในชุมชน เกิดผลผลิตที่ดีในหลายเรื่อง ชาวบ้านยอมรับตนเอง เห็นคุณค่าชีวิต มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เกิดความเอื้ออาทรผูกพันใน ครอบครัว มีความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ เกิดภาวะผู้นำ และการเป็นแบบอย่างที่ดี เกิดเครือข่ายญาติมิตร การคืนคนดีสู่สังคม เกิดความภาคภูมิใจของชุมชน ฯลฯ จนในที่สุดพัฒนาเป็น สถาบันพัฒนาคุณภาพชีวิตและทรัพยากรมนุษย์ภาคประชาชนบ้านนาปราบ เกิดกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต อาทิ สถาบันการเงินในหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีการทำค่ายปรับเปลี่ยนผู้นำเยาวชน ส่งเป็นกรรมการสภาเยาวชนตำบล ทั้งนี้ได้สรุปบทเรียนความสำเร็จว่ามาจากกองทุนของชุมชนเอง (จากการระดมทุนในชุมชน) ไม่ต้องพึ่งภายนอกอย่างเดียว มีกฎระเบียบกติกา มีผู้นำที่ชาวบ้านศรัทธา มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง มีการบริการที่เข้าถึง และมีการบริหารจัดการที่ดี สรุปท้ายที่สุดว่า “เริ่มที่แม่ แก้วที่พ่อ ก่อที่ลูก ปลูกฝังที่อาจารย์ ไหว้วานพระสงฆ์ ส่งเสริมที่นักการเมือง หนุนเนื่องจากรัฐบาล สื่อสารประชาสัมพันธ์อย่างเนื่องนิศย์ ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข”

สมพร ใช้บางยาง กล่าวว่า “ในการเคลื่อนไหวงานชุมชนเข้มแข็ง เรื่องนโยบายอาจฟังไม่ได้ เพราะรัฐไม่มีนโยบายให้ชุมชนเข้มแข็ง สถาบันทางปัญญายังไม่แสดงบทบาทในการช่วยชี้นำ สังคมเช่นกัน คนข้างล่างจึงต้องต่อสู้ด้วยตัวเอง ต้องให้คนข้างเข้มแข็งด้วยตัวฐานตัวเอง องค์กรประกอบของฐานล่าง มีชุมชน (คนทุกคน) ท้องถิ่น (องค์กรของท้องถิ่น คือ อบต. เทศบาล) และอาจมีท้องที่ ซึ่งต้องปรับกระบวนคิดใหม่แบบนี้ รอการช่วยเหลือคงไม่ได้ ยิ่งรอยิ่งอ่อนแอ ไปเขยื้อนข้างบน (การเมือง ข้าราชการ นักธุรกิจ) เขยื้อนไม่ได้ แต่เขยื้อนจากฐานล่าง และหรือขยับเขยื้อนจากจุดที่แต่ละคนอยู่ สำหรับปัญหาหาเสพติดไม่ยอมให้มองแค่ปัญหาหาเสพติด แต่มองภาพรวมของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง ให้ผูกโยงปัญหาหาเสพติดเข้ากับเรื่องอื่นด้วย เป็นการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการทุกเรื่อง ผูกโยงกับโครงสร้างที่ยั่งยืน เช่น อบต. และช่วยกันทำให้องค์กรของท้องถิ่นเป็นองค์กรของประชาชนแท้จริง เป้าหมายคือ การเป็นชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง รวมทั้งจะไปจัดการขับเคลื่อนนโยบายเองด้วย” (เสวนาพลังชุมชนในการแก้ไขปัญหาล้างเสพติด, 2555)

สุพัตรา ศรีวิณิชชากร เห็นว่า ยาเสพติดเป็นปรากฏการณ์หนึ่งของสังคม ฐานรากของปรากฏการณ์มาจากชุมชนและครอบครัว การทำงานด้วยความเข้าใจ ทำโดยรู้ว่าเขาต้องการอะไร และหาตัวเชื่อมในการเคลื่อนไหว เพราะการพัฒนาคือการเชื่อมโยงบูรณาการงานกันและกัน โดยมิ

เป้าหมายร่วมกันให้ชุมชนเข้มแข็งและจัดการตนเองได้ น่าจะเป็นทางที่เดินไปสู่เป้าหมายได้ในที่สุด (เสวนาพลังชุมชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม, 2555)

นอกจากนั้นในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต กระแสของการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community base) ได้ขยายกำลังในทางยุทธศาสตร์ที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตซึ่งมีหลักการสำคัญดังนี้ (สำนักงานประสานงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงมหาดไทย, 2537, หน้า 10 – 11 อ้างถึงใน นรินทร์ แก้วมีศรี และคณะ, 2546, หน้า 25- 26)

1. ให้ชุมชนมีบทบาทหลักในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต ในชุมชนของตนเอง หลักการนี้เป็นการเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน และมุ่งเน้นกระบวนการแก้ไขปัญหาลงสู่ระดับ (Bottom – up) มากกว่า จากบนสู่ล่าง (Top – down)

2. การแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตโดยชุมชน เป็นกระบวนการพัฒนาที่เป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการเสริมสร้างกระบวนการรวมกลุ่มของชุมชนในการต่อสู้ปัญหาสุขภาพจิต ในลักษณะ Public – Awareness โดยนัยนี้ กิจกรรมการดำเนินการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตจึงมีความมุ่งหมาย เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการพัฒนาคน และการรวมกลุ่มในชุมชน

3. การแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในชุมชน จะต้องดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และเป็นกระบวนการโดยความคิดริเริ่มของชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทั้งในด้านปัจเจกบุคคล และภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งเป็นการสร้างสภาวะแวดล้อมในชุมชนให้เอื้ออำนวยต่อการลดปัญหาสุขภาพจิตในชุมชน

4. กระบวนการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในชุมชน เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการได้ในทุกมาตรการของการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งประกอบไปด้วย การป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษาตามสภาพปัญหาที่ปรากฏในชุมชน เป็นการแสดงให้เห็นถึงภาวะไร้ข้อจำกัดในการดำเนินงานด้านยาเสพติดของชุมชน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของภาครัฐกับชุมชน ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในชุมชน ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริม ส่วนบทบาทของชุมชน ควรเป็นบทบาทหลักในฐานะ เจ้าของปัญหา ที่แท้จริงที่จะต้องเข้าแก้ไขปัญหา

6. การแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมผสมผสานในงานด้านอื่น ๆ ของชุมชน เพราะการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตอย่างครบวงจรไม่อาจกระทำได้ด้วยกิจกรรมด้านยาเสพติดเพียงประการเดียว หากต้องการผสมผสานไปกับการพัฒนาการรวมกลุ่มของชุมชนในด้านอื่น ๆ เช่น การรวมกลุ่มเยาวชน กลุ่มสุขภาพ ผู้สูงอายุ เป็นต้น

โดยดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องอำนาจประโยชน์ซึ่งกันและกัน และมุ่งเน้นเป็นกระบวนการพัฒนาคนเป็นเป้าหมายสำคัญ

ทั้ง 6 ประการ เป็นมิติหนึ่งของการส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด โดยมุ่งเน้นบทบาทให้ชุมชนเป็นเจ้าของปัญหา และรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมแก้ไขปัญหาคด้วยความรับผิดชอบของคน และไม่แยกส่วนในการแก้ปัญหา ดังนั้นการผสมผสานงานการแก้ไขปัญหามาในทุกปัญหาที่ปรากฏในชุมชนจึงทำให้บทบาทของชุมชนดำเนินไปอย่างกว้างขวางเท่าที่ชุมชนเกิดความตระหนัก

ข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจากประสบการณ์การแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยหลัก โดยคนในชุมชนต้องมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหายาของตนเอง โดยมีหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนมี 4 ประการ ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติด, 2555)

1. ยึดหลักสันติวิธีในการแก้ไขปัญหายา หลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงระหว่าง คนในชุมชน
2. ดำเนินการโดยประชาคมของคนในชุมชนอย่างแท้จริง ราชการเป็นเพียงผู้สนับสนุน
3. คนในชุมชนร่วมกันคัดแยกผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ด้วยวิธีของชุมชนเองซึ่งต่างจากวิธีของราชการ
4. ชุมชนดูแลชุมชนเองโดยใช้มาตรการทางสังคมเป็นหลัก ไม่ใช่มาตรการทางกฎหมาย หัวใจสำคัญทั้ง 4 นี้จะเกิดขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และอาศัยความช่วยเหลือของ “วิทยากรกระบวนการ” ซึ่งเป็นผู้เข้าไปปลุกให้ชาวบ้านตระหนักถึงปัญหาและความจำเป็นที่ต้องรวมพลังกัน จากนั้นนำเสนอกระบวนการความคิดกระบวนการวิธีอันเป็นเป้าหมายไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งที่สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดรวมทั้งปัญหา ต่าง ๆ ของตนเองได้

ดังนั้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนในการร่วมดำเนินการต่อต้าน ป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงเป็นสิ่งสำคัญโดย ชุมชนที่เข้มแข็งควรต้องมีส่วนร่วมกันตัดสินใจร่วมดูแลปกครองพิทักษ์ผลประโยชน์ของชุมชนหรือสังคมนั่นเองโดยการมีส่วนร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเสมอ ๆ ดังงานวิจัยของสารณีย์ ไทยานันท์ (2539) ได้เสนอรูปแบบที่เหมาะสมในการแก้ปัญหายาเสพติดว่าควรยึดหลักการยุทธศาสตร์การพัฒนาจากระดับล่างสู่ระดับสูง โดยให้องค์กรชุมชนมีส่วนจัดการเองทุกชั้นตอนอย่างจริงจังซึ่งสอดคล้องสุนันทา

อำเภอเจริญ (2547) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชนต่อนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในเทศบาลเมืองขลุ้ง อำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรม เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน โดยยึดหลักตามแนวนโยบาย ชุมชนต้องเข้มแข็ง ต้องมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ประชาชนให้ความร่วมมือ โดยเริ่มจากการสืบค้นปัญหา การวางแผนทางแก้ไขปัญหา การร่วมลงมือทำกิจกรรม เกิดความสำเร็จของงานอย่างยั่งยืน

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งถือเป็นฐานเริ่มต้นของการนำเอาแนวคิดเรื่องชุมชนมาเชื่อมโยงกับการพัฒนาในบริบทของประเทศไทย แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนนั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากแนวคิดขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยที่เกิดขึ้นในช่วงต้นทศวรรษ 1980 จุดเริ่มต้นของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่งานวิชาการต่างๆ เข้าใจตรงกันก็คือแนวคิดดังกล่าวเกิดจากความพยายามของกลุ่มนักพัฒนาเอกชนที่ต้องการหาแนวทางการพัฒนาทางเลือก จึงหันไปหยิบยกเอาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชาวบ้านมาเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมกับงานพัฒนาของตนเอง (ยุทธิ มุกดาวิจิตร, 2538) ชุมชนหมู่บ้านในแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนนั้น เป็นมากกว่าแค่ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใดแบบหนึ่ง แต่มีลักษณะเป็นถึง รากเหง้า ทางวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในจิตใต้สำนึกของชนชาติไทย

หากมองระบบสังคมที่มีอยู่ในชุมชน จะเห็นได้ว่า เมื่อบุคคลได้มีความสัมพันธ์หรือเข้าไปเป็นสมาชิกอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น จะได้รับสถานภาพ และสิ่งที่ตามมา ก็คือ การมีบทบาทที่เกี่ยวเนื่องกันจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันนั้น โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะถูกเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน ที่เปรียบเหมือนเป็นกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติให้สมาชิกในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้ ไม่ว่าจะเป็นวิถีประชาจารีต หรือกฎหมาย ที่ทางสังคมวิทยาเรียกว่า บรรทัดฐานทางสังคม (Social norm) ซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสม เป็นกฎ กติกา และมารยาทในการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นมาตรฐานกำหนดว่าการกระทำใดถูก การกระทำใดผิด การกระทำใดควรหรือไม่ควร (พวงเพชร สุรัตน์วิกุล และคณะ, 2545, หน้า 72)

สุพัตรา สุภาพ (2541, หน้า 100 - 106) ได้ให้ความหมาย วัฒนธรรมชุมชน ไว้ว่า หมายถึง ลักษณะที่แสดงความจริงของงาม ความเป็นระเบียบ ความกลมเกลียว ความก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชนแต่ละชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ และมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยมีการสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติ

ระบบความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

นอกจากนี้ สุพรรณ สุภาพ ยังได้อธิบายลักษณะของวัฒนธรรม และองค์ประกอบของวัฒนธรรมไว้ ดังนี้ลักษณะของวัฒนธรรม

1. เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้ เกิดจากการใช้ปัญญาที่มีอยู่ในตัวมนุษย์คิดสร้างและเปลี่ยนแปลงลักษณะทางธรรมชาติให้เหมาะต่อการดำรงชีวิตที่ดีมีความสุข และมีการถ่ายทอดที่กระทำผ่านกระบวนการจากพ่อแม่สู่ลูกหลานหรือจากลูกหลานขึ้นสู่พ่อแม่ ซึ่งมีใช้การถ่ายทอดทางชีวภาพ

2. เป็นมรดกทางสังคม ที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องของคนในสังคม ซึ่งอาจเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่คิดค้นขึ้นมาใหม่หรือรับเอาสิ่งที่เผยแพร่มาจากสังคมอื่น และมีการเรียนรู้ยอมรับของคนในสังคมนั้นที่มีการ สืบทอดต่อเนื่องกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

3. เป็นวิถีชีวิตมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคมนั้นทั้งเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถรับรู้ร่วมกัน บุคคลที่อยู่ในวัฒนธรรมใดก็มักจะประพฤติปฏิบัติไปตามวัฒนธรรมนั้น และจะมีพฤติกรรมคล้าย ๆ กับคนอื่นในสังคมนั้น

4. เป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงเสริมสร้างเพื่อให้เหมาะสมและสนองตอบความต้องการของสังคมในแต่ละยุคสมัย

ส่วนฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2541) ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมชุมชน คือ วิทยาญาของชุมชน ระบบความคิด ระบบคุณค่า อุดมการณ์ที่ชุมชนได้ตั้งไว้ โดยมีการถ่วงถ่วงและสืบทอดต่อเนื่องกันมา ซึ่งวัฒนธรรมหมู่บ้านหรือวัฒนธรรมชุมชนของประเทศไทยจะมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ถิ่นฐาน วิธีการดำเนินชีวิต และมีลักษณะสำคัญ คือ

1. ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน
2. ให้ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัว เครือญาติ และชุมชนขนาดเล็ก
3. สมาชิกในชุมชนมีความผูกพัน มีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อยู่ร่วมกันเหมือนพี่น้อง และเครือญาติ

นอกจากนั้นฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2534 , หน้า 172 - 183) ยังได้สรุปสาระสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนออกเป็น 4 แนวคิด ได้แก่

แนวคิดแรก ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนเองอยู่แล้ว วัฒนธรรมนี้ให้คุณค่าแก่ความเป็นคนและแก่ชุมชนที่มีการผสมกลมกลืนและวัฒนธรรมชุมชนเป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่

ผสมกลมกลืนที่สุด ซึ่งจะใช้ประโยชน์ได้เมื่อมีการปลูกให้สมาชิกแห่งชุมชนมีจิตสำนึกรับรู้ในวัฒนธรรมของตน

แนวคิดที่สอง การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมสองกระแส คือวัฒนธรรมชาวบ้านและวัฒนธรรมทุนนิยม โดยเฉพาะวัฒนธรรมชาวบ้านมีความเป็นอิสระเนื่องจากผูกพันอยู่กับความเป็นชุมชนหรือหมู่บ้านที่เป็นรูปแบบสังคมที่มีความคงทนยืนนาน จึงเสนอให้เปลี่ยนแนวทางการพัฒนาไปเป็นแนวทางการพึ่งตนเองในอดีตและเสนอบทบาทของชนชั้นกลางในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชาวบ้านนำทรัพยากรจากสังคมเมืองไปให้ชนบทมากขึ้นและคัดค้านการบีบบังคับของรัฐต่อหมู่บ้าน

แนวคิดที่สาม เน้นลักษณะคุณค่าทางจริยธรรมของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นอิสระและยังดำรงอยู่ในปัจจุบันในหมู่บ้านมากกว่าการเสนอให้ต่อต้านวัฒนธรรมของรัฐและระบบทุนนิยม การพัฒนาคือการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนและการพึ่งตนเองที่เคยมีมาแต่ในอดีตที่กำลังสูญเสียไป

แนวคิดที่สี่ เน้นการต่อต้านการพัฒนาของรัฐและส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานศาสนธรรม

จากที่กล่าวมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดที่สี่มีการนำมิติทางด้านศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีจึงเข้ามาเกี่ยวข้องและนำมาเป็นพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนา เพราะเป็นทุนที่สำคัญของสังคมไทย เนื่องด้วย ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี คือ องค์กรรวมของวิถีคิด คุณค่าและอุดมการณ์ของสังคมที่มนุษย์สร้างสรรค์และสะสมขึ้นมาภายใต้ภูมิปัญญาและการแสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ศาสนาวัฒนธรรมและประเพณีถูกหยิบยกขึ้นมาในฐานะเป็นแกนกลางทางจิตใจเป็นกรอบแห่งความประพฤติของประชาชนในสังคม ซึ่งในอดีตพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการให้การศึกษาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เช่น ส่งเสริมการศึกษาพยายามสอนให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานต่าง ๆ ได้เอง สอนให้รู้จักใช้สติปัญญาในกิจการทั้งปวง ให้รู้จักคิด ไม่เป็นคนเชื่ออย่างงมงาย ชีวิตที่มีคุณภาพต้องมีการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรม การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้นั้นต้องมีหลักธรรมสำหรับยึดปฏิบัติ ซึ่งเป็นการพัฒนาความเจริญอกงามทางจิตใจและสติปัญญา เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีแก่นสาร และเป็นชีวิตที่มีค่าอย่างแท้จริงสมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์ หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเป็นหลักความจริงที่ควรรู้และเป็นหลักความดีที่ควรประพฤติเพื่อการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพในทุกด้าน เช่น การพัฒนาตนเอง พัฒนาครอบครัว พัฒนาการงาน และพัฒนาสังคม โดยมีหลักธรรมพื้นฐานในการพัฒนาต่าง ๆ

ดังนั้น แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนยังเป็นแนวคิดที่สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ชุมชนได้มากขึ้น กล่าวคือ จะทำให้ได้เรียนรู้และเข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ว่ามาจากการปฏิสัมพันธ์ที่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมของชุมชน โดยการแสดงบทบาทของบุคคลจะเป็นไปตามสถานภาพที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกของชุมชน ในขณะเดียวกันแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนได้สื่อให้เห็นเพิ่มเติมว่า การที่ชุมชนจะมีความเข้มแข็งมากหรือน้อย และสามารถรักษาระบบของชุมชนได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตของคนในชุมชนว่าให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งมีอยู่แล้วหรือไม่ หรือหลงลืมประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นที่มาของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชนของตน โดยเฉพาะในสังคมไทยปัจจุบัน ความเป็นทุนนิยม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้เข้ามาสู่ชุมชนอย่างมาก ซึ่งหากสมาชิกของชุมชนใดไม่สามารถควบคุม หรือรับมาประสานให้เข้ากับวัฒนธรรมเดิมของตน แต่กลับกลายถูกรอบงำจากวัฒนธรรมภายนอก ก็จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความล่มสลายขึ้นได้ เนื่องจากต้องพึ่งพาภายนอกเท่านั้น แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน นับว่าเป็นแนวคิดการพัฒนาสังคมที่สำคัญประการหนึ่งที่ควรค่าแก่การพิจารณา เพราะเป็นแนวคิดที่หากมีการนำไปปฏิบัติจริงและเกิดประสิทธิผลแล้ว ก็จะทำให้ประชาชนเกิดความภูมิใจ มีจิตสำนึกในการพัฒนา นำไปสู่การพึ่งตนเอง และเป็นแหล่งในการสะสมและพัฒนาทุนทางสังคมต่อไป

แนวคิดเครือข่ายสังคม

ความสัมพันธ์ของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่จะมีส่วนร่วมคิดค้น ตัดสินใจและดำเนินการแก้ปัญหาได้นั้น จะต้องมิปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ด้วยการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องส่วนรวม ถ้ามีปฏิสัมพันธ์ที่ดีจะก่อให้เกิดความผูกพันของกลุ่มที่จะดำเนินไปให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และกลุ่มบุคคลก็จะเป็นเครือข่ายสัมพันธ์ ในการติดต่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันตลอดเวลา ซึ่งเรียกว่า “เครือข่ายทางสังคม” ทั้งนี้จะกล่าวถึงการนิยามความหมาย ตลอดจนเนื้อหาสาระของแนวคิดเครือข่ายสังคมดังนี้

Encyclopedia of Sociology (1992, p. 1887) ให้นิยามของเครือข่ายทางสังคม (Social network) ว่าหมายถึง ปრაกฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดเรียงความสัมพันธ์ (Patterned arrays of relationship) ระหว่างปัจเจกชน (Individual) ที่ร่วมกระทำการในสังคม

Alter and Hage (1993 อ้างถึงใน นฤมล นิราทร, 2543, หน้า 6) กล่าวว่า เครือข่าย (Network) คือ รูปแบบทางสังคม ที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เพื่อแลกเปลี่ยน

การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว และการร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วยองค์กรจำนวนหนึ่งซึ่งมีอาณาเขตที่แน่นอนหรือไม่ก็ได้และองค์กรเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน

ส่วน Boissevain (1974, p. 22) ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคมว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล โดยมีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

สนธยา พลศรี (2550, หน้า 207) ให้ความหมายของเครือข่ายว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่ายกลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์ และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเป้าหมาย และจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือวัตถุประสงค์ หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน

เสรี พงศ์พิศ (2548, หน้า 8) ให้ความหมายของเครือข่ายว่าหมายถึง ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

นอกจากนั้นพิมพัลย์ ปรีคาสวัสดิ์ (2533, หน้า 346 – 347) ได้อธิบายเครือข่ายสังคมอย่างเป็นรูปธรรมว่า เครือข่ายสังคมเปรียบเสมือนรูปภาพของจุดต่าง ๆ ที่มีเส้นหลาย ๆ เส้น โดยการระหว่างจุดต่าง ๆ เหล่านี้กับจุด ๆ หนึ่ง ซึ่งเป็นศูนย์กลาง จุดศูนย์กลางเปรียบเสมือนบุคคลหนึ่งและจุดต่าง ๆ เป็นตัวแทนของบุคคลอื่นรอบ ๆ ข้างที่บุคคลนั้นมีความสัมพันธ์ด้วยการเชื่อมโยง ส่วนเส้นโยงหลาย ๆ เส้นนั้น หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมหลาย ๆ ความสัมพันธ์ทางสังคม ที่สำคัญคือ การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคลอื่น ๆ การปฏิสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล เครื่องใช้ไม้สอย อาหาร การบริหาร ระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ซึ่งคล้ายกับอภินิหารพีพัฒน์ (2536, หน้า 64 – 66) อธิบายว่าสังคมที่ลักษณะเป็นเครือข่ายคล้ายใยแมงมุม บุคคลคือจุดที่เส้นใยของเครือข่ายมาพบกันกล่าวคือ บุคคลคนหนึ่งย่อมมีความสัมพันธ์กับคนอื่นเป็นจำนวนมากในหลายรูปลักษณะและสถานการณ์บุคคลที่มีเส้นใยความสัมพันธ์กว้างขวางทั้งใน และนอกหมู่บ้านย่อมมีความสำคัญในสังคม และการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านมากกว่าคนอื่น ๆ ที่มีเส้นสายความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคนอื่น ๆ จำนวนน้อย บุคคลที่เป็นจุดรวมของสายสัมพันธ์จำนวนบพนี้

อาจกล่าวได้ว่าทุก ๆ คนในโลกรู้จัก และมีความสัมพันธ์กันหมด โดยผ่านบุคคลที่ตนเองรู้จักและเห็นได้ว่าเป็นที่ให้ความเห็นนั้นเครือข่ายสังคมของคนเรากว้างใหญ่มาก การที่จะศึกษาเครือข่ายสังคมจึงจำเป็นที่จะต้องเริ่มที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ถือว่าเป็นจุดศูนย์กลาง และพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีสายสัมพันธ์กับใครบ้าง และพวกเขาเหล่านั้นมีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างไร เครือข่ายสังคมของบุคคลหนึ่งจึงเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเขาขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งแวดล้อมที่เขาสามารถใช้ให้มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้อื่น

รงค์ บุญสวยขวัญ (2557, หน้า 104 -105) ได้สรุปความหมายของการเชื่อมโยงเครือข่าย คือ 1. การเชื่อมโยงคนกับคน และคนกับองค์กรและองค์กรกับองค์กรหรือสถาบันกับสถาบันด้วยกัน 2. ต้องเป็นการดำเนินงานตามความสมัครใจเป็นสำคัญ 3. ต้องมีการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน 4. ความอิสระของสมาชิกที่มาสร้างเครือข่าย 5. การเชื่อมโยงเครือข่ายอาจมีสมาชิกเป็นปัจเจกบุคคลในระดับเดียวกันหรือลักษณะเหมือนกัน เช่นเครือข่ายชานา ลักษณะนี้เป็นเครือข่ายแบบราบหรือเสมอกัน (Horizontal networks) ในขณะที่บางครั้งอาจเป็นการปฏิสัมพันธ์แบบตั้งหรือไม่เท่าเทียมกันเครือข่ายสมาชิกมาจากสถานภาพที่ต่างกัน (Vertical networks) นอกจากนั้นรงค์ บุญสวยขวัญเห็นว่าการเชื่อมโยงเครือข่ายต้องเป็นรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคน มิใช่ความสัมพันธ์ในระดับปัจเจกบุคคลหากเป็นการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลก็ต้องเป็นผู้นำของกลุ่มคนหรือผู้นำขององค์กร ดังนั้นก่อนจะเชื่อมโยงเครือข่ายจำเป็นต้องสร้างกลุ่มคนหรือสร้างองค์กรทางสังคมขึ้นมาก่อนเพื่อเป็นปัจจัยเกื้อหนุนความสำเร็จของจุดมุ่งหมายขององค์กรเพราะสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศหรือบริบทหรือนิเวศวิทยาขององค์กรจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบรรลุจุดมุ่งหมาย โดยมีเครือข่ายทางสังคมเป็นหนึ่งในบริบทที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้วย

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า เครือข่ายทางสังคม หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร ผ่านรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีการร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน และมีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน

การใช้แนวคิดเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม นำมาอธิบายการป้องกันและแก้ไข ปัญหาหาเสพติคในชุมชนมีความสำคัญ เนื่องจากความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลในชุมชน เป็นพลังผลักดันส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดการเข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของปัญหาในชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างกลุ่มคนในชุมชนที่บุคคลที่ต่อกันจะเกิดขึ้นใหม่ และเสื่อมสลายลงอยู่ตลอดเวลา แต่ถ้ากลุ่มบุคคลในสังคมมีความผูกพันกับสายสัมพันธ์อื่น ๆ หลาย ๆ ด้านมากเท่าใด ก็จะอุทิศเวลาและกำลังกาย กำลังใจ ปกป้องรักษาสายสัมพันธ์นั้นมาก และอาจขึ้นอยู่กับระบบเศรษฐกิจเครือญาติ การเมืองของกลุ่มบุคคลในสังคมโดยการใช้สายสัมพันธ์ส่วนตัวกับกลุ่มบุคคลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของตนและชุมชน อีกทั้งการศึกษาโดยใช้แนวคิดดังกล่าวอาจจะช่วยนำ

ความเข้าใจปรากฏการณ์ในลักษณะที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง รวมถึงการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่สำคัญของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเสพติด เพื่อหาเหตุปัจจัยและกระบวนการที่คลี่คลาย และการจัดการปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ

แนวคิดผู้นำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องมีชีวิตเป็นกลุ่ม เป็นชุมชน การอยู่เป็นสังคมจึงมีความแตกต่างกัน และมีความหลากหลาย ทั้งในด้านของความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ทำให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำให้เกิดการพัฒนาและในขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาระหว่างกัน เพื่อให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เพื่อสนองต่อความต้องการและบรรลุประโยชน์และความสำเร็จที่เป็นจุดหมาย ก็ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจระหว่างกันเป็นสำคัญ ซึ่งสื่อกลางที่สำคัญในการช่วยประสานคนให้ร่วมแรงร่วมใจกัน คือ “ผู้นำ” ผู้ที่เป็นบุคคลที่จะมาช่วยประสานกำลังแรงใจและสมองในการทำงานร่วมกันในทางที่ดีเป็นธรรมชาติให้กับสังคม เหตุนี้งานในการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนถือว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่ระดมทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในกิจกรรมการพัฒนา และเพื่อให้งานพัฒนานั้นไปสู่จุดหมายได้ดีขึ้น

1. ลักษณะของผู้นำ

ทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำเป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นในระยะเวลาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นักจิตวิทยาได้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำ ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่าผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะมีคุณลักษณะพิเศษ การเป็นผู้นำจึงขึ้นอยู่กับตัวผู้นำเอง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้อื่น ผู้นำจะต้องมีลักษณะเหนือสมาชิกในกลุ่ม จากสมมติฐานดังกล่าวจึงมีการศึกษาเพื่อหาคุณลักษณะผู้นำและสรุปได้ว่า ผู้นำจะต้องมีร่างกายสูงใหญ่ หน้าตาดี เซวาน์ปัญญาดี มีความมั่นใจในตนเอง สุขภาพจิตดี ชอบสังคม และมีความไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น ผลการศึกษาทำให้เกิดทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ และทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ ทั้งสองทฤษฎีเชื่อว่า บุคคลที่จะเป็นผู้นำต้องมีลักษณะเด่นทั้งทางกายภาพและบุคลิกภาพ การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยเชื่อว่าบุคคลที่เป็นผู้นำ จะมีคุณลักษณะแตกต่างและเหนือกว่าผู้อื่น ดังนั้นจึงได้ทำการศึกษาค้นคุณลักษณะที่มีในผู้นำที่ประสบความสำเร็จว่าบุคคลเหล่านั้นมีคุณลักษณะใดที่โดดเด่นและแตกต่างไปจากบุคคลอื่น ทั้งนี้การศึกษาเพื่อให้ทราบถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ได้แนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นในตัวผู้นำได้ (Sergiovanni et al, 1987, pp. 384-391)

Podsakoff, MacKenzie, Moorman and Fetter (1990 อ้างถึงใน นิภัณฑลา ล้นเหลือ, 2554, หน้า 3) ได้ข้อสรุปว่า พฤติกรรมหลักที่สำคัญของภาวะผู้นำมีดังนี้

1. บ่งชี้และให้ความชัดเจนด้านวิสัยทัศน์ (Identifying and articulating a vision) ได้แก่ พฤติกรรมของผู้นำที่มุ่งหมายในการระบุโอกาสใหม่ ๆ ขององค์กร พร้อมกับพัฒนาสร้างความชัดเจนและสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ตามให้ผูกพันต่อ วิสัยทัศน์ในอนาคตของตน

2. แสดงแบบอย่างของพฤติกรรมที่เหมาะสมกับผู้ตาม (Providing an appropriate model) ได้แก่ พฤติกรรมของผู้นำในการแสดงแบบอย่างของการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ผู้ อื่นเอาเยี่ยงอย่าง ปฏิบัติตามโดยให้สอดคล้องกับค่านิยมและหลักการของผู้นำ

3. กระตุ้นให้เกิดการยอมรับเป้าหมายรวมของกลุ่ม (Fostering the acceptance of group goal) ได้แก่ พฤติกรรมของผู้นำที่มีเป้าหมายในการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันขึ้นใน หมู่ สมาชิกกลุ่ม เพื่อร่วมกันทำงานจนบรรลุเป้าหมายร่วม

ประเวศ วะสี (2540, หน้า 53-74) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะผู้นำตามธรรมชาติใน กระบวนการชุมชนที่สมาชิกร่วมคิดร่วม ทำและทำให้เกิดผู้นำตามธรรมชาติขึ้นมา ซึ่งคุณลักษณะ ของผู้นำตามธรรมชาติมีดังนี้

1. ผู้นำตามธรรมชาติจะเป็นคนฉลาดและเป็นต้นแบบที่ดีเสมอ แต่ผู้นำ (ผู้ดำรงตำแหน่ง) ที่ได้มาจากการแต่งตั้งหรือโดยการเลือกตั้งอาจจะไม่ใช่คนฉลาดเสมอไป เพราะการแต่งตั้งและการ เลือกตั้งมีเหตุปัจจัยที่ทำให้ไม่ใช่ของแท้ แต่ในกระบวนการร่วมคิดร่วมทำ ของแท้จะปรากฏตัวให้ สมาชิกได้รับรู้เสมอ ผู้นำตามธรรมชาติ จึงเป็นคนที่ชอบเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในทุกสถานการณ์ ซึ่ง การร่วมใจกันสร้างความสามัคคีนั้นจะทำให้เกิดปัญหาโดยการมีทัศนคติและวิถี การคิดที่สอดคล้อง กับธรรมชาติของสรรพสิ่งที่เชื่อมโยงต่อเนื่องอย่างเคลื่อนไหว สามารถเห็นทุกสิ่งที่เกิดขึ้นตาม ความเป็นจริง

2. เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม คนเห็นแก่ส่วนรวมทำให้ส่วนรวมมีกำลังซึ่งคนเห็นแก่ ส่วนรวมจะทราบถึงภารกิจ ของส่วนรวมที่สำคัญซึ่งต้องรีบดำเนินการก่อนด้วยแรงบันดาลใจ ส่วน คนเห็นแก่ตัวทำให้ส่วนรวมอ่อนกำลัง ในกระบวนการทำงานร่วมกัน ความเห็นแก่ตัวหรือ ความเห็นแก่ส่วนรวมจะปรากฏให้ผู้คนรับรู้ แต่ในการแต่งตั้งและการเลือกตั้ง คุณสมบัติเหล่านี้ อาจ ยังไม่เป็นที่ปรากฏ

3. เป็นคนที่ติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นรู้เรื่อง คนฉลาดและเห็นแก่ส่วนรวม แต่เป็นคนไม่ ติดต่อสื่อสาร หรือติดต่อสื่อสารไม่รู้เรื่องก็ไม่อาจเป็นผู้นำได้ เพราะการติดต่อสื่อสารให้ผู้อื่นรู้เรื่อง ทำให้เกิดความเข้าใจ และเข้าใจเป็นพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่จะทำให้สิ่งยาก ๆ ได้สำเร็จ

4. เป็นที่ยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ ผู้นำตามธรรมชาติจะเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่น และมีจุดมุ่งหมายในตนเองเป็น ที่ยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ ทำให้การทำงานในองค์กร

ราบรื่นมีความสุขและมีประสิทธิภาพ ด้วยการมอบอำนาจเพื่อสร้างผลงานให้มากขึ้นทั้งนี้ยังรวมถึง การให้ความเชื่อ มั่นและความไว้วางใจต่อทีมงาน

ส่วนพระธรรมปิฎก (2543, หน้า 18-20) กล่าวว่า คุณลักษณะพื้นฐานของการเป็นผู้นำ เพื่อสันติสุขของมวลมนุษย์ของบุคคลที่จะ เป็นผู้นำ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ 7 ประการ ดังนี้

1. รู้หลักการ คือ การรู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง ที่ผู้นำต้องรู้ ต้องสื่อสาร กันอย่างชัดเจน แล้วก็ต้องตั้งมั่นตั้งตนอยู่ในหลักเกณฑ์นั้นให้ได้

2. รู้จุดหมาย คือ จะต้องรู้จุดหมายอย่างชัดเจนเพื่อนำคนได้ และมีความมุ่งมั่นแน่วแน่ หรือมีความเชื่อมั่นว่าสามารถที่จะไปให้ถึงจุดหมาย ให้ได้ โดยไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคที่เข้ามา กระทบกระทั่ง

3. รู้ตน คือ รู้ว่าตนเองคือใคร อยู่ในสถานะใด มีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญา ความสามารถอย่างไร มีกำลังแค่ไหน มีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ซึ่งจะต้องตรวจสอบ ตนเองและเตือนตนเองได้อยู่เสมอ เพื่อการพัฒนาปรับปรุงตัวเองให้มีความสามารถ มากยิ่ง ๆ ขึ้น ไป

4. รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี ต้องรู้จักขอบเขตขีดขั้นความพอเหมาะที่จะจัดทำใน เรื่องต่าง ๆ ให้ได้สัดส่วน พอดี และต้องรู้ว่าในการทำกิจการนั้น ๆ มีองค์ประกอบหรือมีปัจจัย อะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง และจัดให้ลงตัวพอเหมาะพอดี

5. รู้กาล คือ รู้จักเวลา ได้แก่ การรู้ลำดับและไตร่ตรองงาน ระยะเวลา ระยะเวลา ประมาท ความ เหมาะสมของเวลาว่าเรื่องนี้จะลงมือทำตอนไหน เวลาไหน และจะทำอะไร อย่างไร จึงจะเหมาะกับ สถานการณ์นั้น ๆ

6. รู้ชุมชน คือ รู้สังคมตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวาง เช่น รู้สังคมโลก รู้สังคมของ ประเทศชาติ ว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอะไร มีความต้องการอย่างไร เมื่อมีความต้องการ ก็จะสามารถตอบสนองความต้องการได้ถูกต้อง หรือแก้ปัญหาได้ตรงจุด

7. รู้บุคคล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการทำตนเป็นแบบอย่างกับคนที่มา ร่วมงานกันและคนที่เราไปให้บริการอีก ทั้งการสร้างร่วมมือและความสามัคคีในคณะ ตาม ความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อผู้อื่น ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และได้ผลตลอดจนสามารถ ให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการของบุคคลนั้น โดยเฉพาะในเรื่องการใช้คน จะต้องรู้ว่า คนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัด อริยาสัย ความสามารถอย่างไร เพื่อใช้คนให้เหมาะ กับงาน และ การให้อำนาจและเชื่อมั่นว่าบุคคลผู้รับอำนาจจะสามารถใช้อำนาจได้อย่างถูกต้อง ต้องตลอดจนการให้ คนที่ทำงานทุกคนได้ประโยชน์และได้พัฒนาตนเองไปด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้ว คุณลักษณะของผู้นำนั้น ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ เป็นผู้ทำงาน โดยมองเป้าหมายส่วนรวม เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและวางตนเป็นแบบอย่างในการประพฤติ ปฏิบัติ รู้กาลเทศะในการประพฤติปฏิบัติ โดยได้รับความไว้วางใจและเชื่อใจอย่างเต็มที่ อีกทั้งยัง ได้รับความเคารพนับถือ ทั้งการสร้างความร่วมมือและความสามัคคีในคณะ

2. ผู้นำท้องถิ่น

บทบาทของผู้นำท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่นในความคาดหวังของรัฐบาลในยุคโลกาภิวัตน์มีผู้ให้ความหมาย และบริบทของผู้นำท้องถิ่นไว้ดังนี้

วิชิต นันทสุวรรณ (2542, หน้า 111) คิดว่าผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องมีความสามารถในการ ประยุกต์สิ่งที่ชุมชนมี อยู่มาใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสังคมวัฒนธรรมของชุมชนบริหารจัดการ กลุ่มให้ สอดคล้องกับระบบคุณค่าเดิมของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคนและเศรษฐกิจ ของชุมชน

ธวัช มกรพงศ์ (2537, หน้า 93) เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องเป็นผู้นำที่เข้าใจถึงชีวิตจิตใจ และปัญหาของชาวชนบทที่ยากจนส่วนใหญ่ และจะต้องเป็นผู้ที่มีอาชีพความเป็นอยู่เหมือนกับ ประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งต้องเข้าใจบทบาทของตนให้ถูกต้องถ่องแท้และต้องเปิดโอกาสให้ ประชาชนใน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนรวมถึงมีจิตใจที่ร่วมทุกข์ ร่วมสุข และร่วมชะตากรรมกับลูกบ้านของตน

อภิชัย พันธเสน (2539, หน้า 250) เห็นว่าการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นต้องสร้างให้ผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีความรู้ มีหลักธรรม มีความซื่อสัตย์รับการวิพากษ์วิจารณ์ โดยยึดหลักอิสรภาพและ ประชาธิปไตย ยึดถือประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งนี้ อรุณ รักธรรม (2537, หน้า 85) เห็นว่าผู้นำ ท้องถิ่นต้องมีคุณสมบัติหลายประการ คือ สามารถระดมทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงและได้รับความเชื่อถือจากผู้ที่เกี่ยวข้องอีกทั้งการมีความสัมพันธ์ดีกับทุกคน และมี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้านศักยภาพผู้นำท้องถิ่น

ส่วนสมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2540, หน้า 4-6) กล่าวว่าผู้นำท้องถิ่นเป็น องค์ประกอบสำคัญของท้องถิ่นและองค์กรชาวบ้าน เป็นผู้กุมความอยู่รอดของชาวบ้าน หากผู้นำ ได้รับการยอมรับมีบารมีมีความสามารถและคิดถึงส่วนรวมจริง ๆ ก็จะสามารถสร้างความเข้มแข็ง ให้แก่ท้องถิ่นและชุมชนได้ อีกทั้งผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชน คือบุคคลที่ชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ ยอมรับนับถือเชื่อฟังและเมื่อชาวบ้านมีปัญหาเดือดร้อนเรื่องก็มักจะไปปรึกษาขอคำแนะนำ ส่วนมากผู้นำท้องถิ่นจะเป็นผู้มีประสบการณ์ได้รู้ได้เห็นมามาก เป็นคนมีความคิดกว้างไกลกว่า ชาวบ้านทั่วไปหรือมีความสามารถเฉพาะด้านซึ่ง สามารถแบ่งแยกผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการแต่งตั้ง จากทางราชการและผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการดังนี้คือ

1. ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ คือผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวแทนของทางราชการในการพัฒนาชุมชน ตามบทบาทหน้าที่ เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส เป็นต้น

2. ผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ คือบุคคลที่ชาวบ้านให้การยอมรับ เคารพนับถือแต่มิได้ตำแหน่งหน้าที่ในทางราชการ ส่วนมากจะเป็นผู้มีความสามารถพิเศษเฉพาะตัว และเป็นแกนนำสำคัญในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมการพัฒนา ตลอดจนกิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ

ผู้นำทั้ง 2 แบบมีลักษณะที่เหมือนกันคือ การเป็นที่พึ่งอาศัยของชาวบ้านได้ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของสังคมไทย การใช้การเชื่อถือ ความเคารพนับถือ ซึ่งจะมีเหตุผลเนื่องการตัดสินใจของชาวชุมชน และค่านิยมของคนไทยอีกประการหนึ่งคือความเกรงใจและเคารพผู้ที่ตนเองเคยพึ่งพาอาศัย ผู้มีอุปการะคุณ และผู้ที่มีตำแหน่ง เรียกกันทั่วไปว่า สถานภาพเหนือกว่า ชาวบ้านจึงให้การเคารพ ยกย่องยอมอยู่ใต้อำนาจด้วยการนอบน้อม ถ่อมตน การแสดงความคิดเห็นโต้แย้งต่อผู้ที่มีสถานภาพที่สูงกว่าว่าเป็นการไม่สุภาพ เกิดเป็นวัฒนธรรมอุปถัมภ์ ซึ่งมีทั้งผู้ให้และผู้รับ ความเป็นผู้นำแสดงออกโดยการขอความร่วมมือ ขอแรงงานในการทำกิจกรรมผู้นำที่ได้รับการยอมรับสูงก็จะได้รับการยอมรับ ความร่วมมือ จากชาวบ้านสูงด้วยเช่นกันในการเลือกตั้งตำแหน่งผู้นำชุมชน ชาวบ้านต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านเช่นเดียวกัน เช่น เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ มีความมั่งคั่งและได้รับการยอมรับสูง เพราะเป็นที่มาของการนำเอาทรัพยากรจากภายนอกชุมชนเข้ามาพัฒนาชุมชนประเด็นอยู่ที่ความเกื้อหนุนซึ่งกันและกันได้นำไปสู่การเป็นวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม ทั้งนี้อยู่ที่มาผู้นำชุมชนที่มีสถานภาพดังกล่าวจะใช้อำนาจไปในทางทิศใดเพราะการเป็นผู้นำจะเป็นสภาพของการเป็นผู้นำทางด้านความคิดเห็นด้วยนอกจากนั้น ปัจจัยของผู้นำชาวบ้านที่ได้รับการยอมรับคือ ความรู้ความสามารถพิเศษของผู้นำ ความมุ่งมั่นจริงจังและการทำงานด้วยความเสียสละ ความเหมาะสมสอดคล้องของกิจกรรมในการแก้ปัญหาของชุมชน การยอมรับของบุคคลภายนอก บุคลิกภาพของผู้นำและปัจจัยทางครอบครัว นอกจากนี้ ปรีดี ไชติช่วง (2541, หน้า 143-147) เห็นว่าผู้นำชุมชน (อบต.) ต้องมีความสามารถในการทำงานเป็นทีมในหลักการดังนี้คือการวิเคราะห์งานและกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การวางแผนทำงานร่วมกัน การมอบหมายงาน การปฏิบัติงานตามแผนร่วมกัน การติดตามและการตรวจสอบประเมินผลงานร่วมกัน

ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลที่คนในท้องถิ่นยกย่องยอมรับ นับถือเป็นผู้ที่สามารถชักจูงและก่อให้เกิดแรงศรัทธาในกลุ่มคน โดยที่สามารถแบ่งประเภทผู้นำท้องถิ่นได้คือผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ คือผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวแทนของทางราชการในการพัฒนาชุมชน ตามบทบาทหน้าที่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส เป็นต้น และผู้นำ

ท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ คือบุคคลที่ชาวบ้านให้การยอมรับเคารพนับถือแต่ไม่ได้ตำแหน่งหน้าที่ ในทางราชการ ทั้งนี้ นอกเหนือจากองค์ประกอบข้างต้นแล้ว ผู้นำยังมี องค์ประกอบที่สำคัญมากที่สุดคือ ไหวพริบ ประสบการณ์ และปฏิภาณในการบริหารการจัดการ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ อีกทั้งนำท้องถิ่นกับการพัฒนาในระดับท้องถิ่น เป็นการดำเนินงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนทั้ง ในด้านความคิด การตัดสินใจ การกระทำและการรับผิดชอบร่วมกัน ดังนั้นในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาในระดับท้องถิ่น หากขาดผู้นำในการพัฒนาแล้ว ย่อมจะเกิดอุปสรรคและยากที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ แต่ถ้าหากผู้นำมีความรู้ความสามารถในการบริหารงาน พัฒนาท้องถิ่นแล้ว ก็จะทำให้กิจกรรมการพัฒนามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น รวมถึงผู้นำที่พร้อมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ดีกว่าใน ท้องถิ่น

แนวคิดการมีส่วนร่วม

กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสความตื่นตัว ระดับโลกในเรื่องของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมุ่งเน้นให้สาธารณชน (Public) ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ (Decision makers) และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder groups) ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ การวางแผนการดำเนินงาน และนโยบายต่าง ๆ ร่วมกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญเป็น ประเด็นหลักในการพัฒนา ประเทศ ซึ่งในสังคมไทยก็ยึดถือเป็นประเด็นหลักในการบริหาร จัดการ และพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และการศึกษาให้เป็น สังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของ ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการรับรู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมแก้ปัญหาในสังคม ของตนย่อมเป็นเรื่องที่ประชาชนต้องเรียนรู้ และได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในการดำเนินชีวิตและเป็น ที่ยอมรับด้วยกันทุก ๆ ฝ่ายในสังคม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และการตัดสินใจ ของรัฐการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือเป็นการสื่อสาร สองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกัน ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลาเป็น

การสร้างจิตสำนึก และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน “กรณีที่น่ากลัวที่สุด” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญ และความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน

นอกจากนั้นยัง เป็นการสร้าง ปลูกฝังจิตสำนึกในความร่วมมือช่วยกันปัจจุบันนั้น แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา ได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนาของทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน แนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นภารกิจของทุกคน ต้องให้ความสนใจใส่ใจ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพขึ้นได้ในสังคม แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม แนวความคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในภาษาอังกฤษใช้กันหลายคำ เช่น People's participation Public participation และ Grass-roots participation องค์การสหประชาชาติ ได้นิยามศัพท์ไว้เมื่อ ค.ศ. 1981 ว่าเป็นการให้โอกาสสมาชิกของชุมชนอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาและมีส่วนร่วมในการพัฒนา หมายถึง การที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร การวิเคราะห์ปัญหา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหา รวมทั้งร่วมดำเนิน โครงการพัฒนาและประเมินผลโครงการพัฒนาดังกล่าว (ศรีเพ็ญ คุรุคเดช, 2539)

อีสตัน (Easton, 1971, p. 202) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญของกระบวนการทางการเมืองและกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานของสังคมยุคใหม่ที่เน้นปัจจัยในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support)

ดูลาห์ (Douglah, 1970, p. 90) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้างและใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน นักการศึกษาใช้คำนี้ในการอ้างอิงถึงการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ กิจกรรม หรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา นักรัฐศาสตร์ใช้คำนี้ในความหมายของการเข้าร่วมกับสถาบันทางการเมืองของชุมชน เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง นักสังคมวิทยาใช้ในความหมายของการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ส่วนกลุ่มอื่น ๆ ใช้คำนี้ในความหมายของการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2552, หน้า 29) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็น

ดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลาเป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน “กรณีที่อาจจะรุนแรง” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญ และความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกันกับออร์ทัก กักผล (2549, หน้า 11) เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ เรียนรู้ และการปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย สอดคล้องกับ โกวิทช์ พวงงาม และคณะ (2544) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งควรเข้าร่วมกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2542, หน้า 183) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย นอกจากความหมายข้างต้นแล้ว นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อีกนัยหนึ่งในรูปของสมการว่า การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

$$\text{Participation} = \text{Cooperation} + \text{Coordination} + \text{Responsibility}$$

ส่วนสถาบันวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า (2553, หน้า 2) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2544, หน้า 14) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงสถานการณ์ที่คนส่วนหนึ่งมารวมตัวกันด้วยความสมัครใจด้วยการมีสำนึกร่วมกัน มีอัตลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันเพื่อแสดงความคิดเห็นและความห่วงใย ความสนใจและการกระทำต่าง ๆ เพื่อสนับสนุน กดดัน เรียกร้องและตรวจสอบภาครัฐและภาคธุรกิจให้ทำงานด้วยความโปร่งใส และมีประสิทธิภาพเพื่อการอยู่ดีมีสุข และการพัฒนาที่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตามความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกัน ตามบริบททางสังคม ตามความเข้าใจ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะมองทั้งในแง่ของแนวคิด หลักการ กระบวนการ และวิธีการปฏิบัติดังที่คณิศร ศรีบัวเอี่ยม และคณะ (2545) เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation) เป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชน และของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติรวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน ส่วนไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2532) เห็นว่าเป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังกันของประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยยึดหลักการว่า สมาชิกในชุมชนนั้น ๆ จะต้องร่วมมือกันวางแผนและการปฏิบัติงาน เพื่อสนองความต้องการหรือเพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชนในทุกชุมชน

กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสในการแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสม และมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเอง ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยให้การตัดสินใจในการเสนอนโยบายและโครงการต่าง ๆ มีความรอบคอบขึ้นแล้วจึงเป็นการควบคุมการบริหารงานของหน่วยงาน ให้มีความโปร่งใส (Transparency) เพื่อสนองความต้องการ เพื่อแก้ไขปัญหาและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากหากประชาชนในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหของตนเองแล้วก็จะเป็นหลักประกันที่ดีเพราะคนในชุมชนรู้ปัญหาของตนเอง ดังนั้นบทบาทการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยสาเหตุหลักของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองแบ่งออกเป็น 2 ประการใหญ่ ๆ คือ 1. การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ คือการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมตามความต้องการอย่างแท้จริงของตน เพราะเห็นว่า

ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของคนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปของสังคมตนเอง ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นจากภายใน 2. การเข้าไปมีส่วนร่วมที่เกิดจากการปลุกกระดมจากนักการเมืองหรือบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งรวมทั้งการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเนื่องจากบุคคลอื่นร้องขอชักจูง โน้มน้าวชวนเชิญให้คำตอบแทนหรือใช้วิธีการอื่น ๆ ด้วย ซึ่งถือว่าเป็นแรงกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ในทางปฏิบัติจะเห็นว่า ประชาชนก็เข้าไปมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและพบว่าผู้นำท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่นหรือกลุ่มผลประโยชน์ มักใช้รูปแบบการร้องขอ ชักจูง โน้มน้าวชาวบ้านด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละท้องถิ่นเป็นสำคัญ (สมบัติ ชำรงชัยวงศ์, 2548)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมดังนี้

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526, หน้า 10) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมว่า โดยส่วนใหญ่กระบวนการมีส่วนร่วมจะเริ่มจากการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนดำเนินกิจกรรมแก้ปัญหา การปฏิบัติงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2546, หน้า 143) ได้สรุปวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วม จะพบว่าโดยทั่วไป กระบวนการมีส่วนร่วม มีดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพื่อการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาเป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การพัฒนาเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

จากแนวคิดที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเริ่มจากการที่ต้องเข้าใจชุมชนก่อนโดยชาวบ้านในชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนาต้องเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ การ

ประกอบอาชีพ ทรัพยากรที่มีในชุมชน และปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนแก้ไขปัญหา การเข้าใจสภาพชุมชนจะช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

ในส่วนของ การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

ฟอร์นารอฟ (Fornaroff, 1980, p.104) เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากร ที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล

2. การดำเนินงาน

3. การใช้บริการจากโครงการ

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

Cohen and Uphoff (1980, pp. 219-223) แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้าน ทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้าน วัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินงาน กิจกรรมทั้งหมด และเป็นการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

นอกจากนี้ อภิญา กังสนารักษ์ (2544, หน้า 14 – 15) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้

โกวิทช์ พวงงาม (2550, หน้า 8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนา ควรจะมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการ นำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนิน กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้น ได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก

นอกจากนั้นวิรัช วิรัชนิการธรรม (2530, หน้า 61-63) ได้กล่าวว่า กระบวนการในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาชุมชน คือการค้นหาปัญหา และความต้องการของชุมชนโดยนักพัฒนาศึกษา และเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกับประชาชน โดยใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ทั้งทางตรง/ทางอ้อม ข้อมูลบางส่วนอาจหาได้จากเอกสาร/ งานวิจัย

2. การวางแผนเพื่อแก้ปัญหา โดยมีการรวมกลุ่มกันอภิปราย ถกเถียงแสดงความคิดเห็น นักพัฒนาเป็นผู้ประสานงาน โดยคอยจัดลำดับผู้อภิปรายให้ข้อเท็จจริงและสรุปประเด็นสำคัญเป็นหลัก ส่วนชาวบ้านควรได้มีโอกาสเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และนักพัฒนาต้องกระตุ้น เร่งเร้าให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด

3. การลงมือปฏิบัติตามแผนหรือวิธีการที่ได้ร่วมกันตัดสินใจแล้วจากขั้นตอนที่ 2 โดยชาวบ้านมีส่วนร่วม ในขั้นตอนนี้จะต้องได้ร่วมด้วยความศรัทธา และเชื่อมั่นในตนเองที่จะพัฒนาชุมชน

4. การประเมินผลงาน โดยชาวบ้านและนักพัฒนาจะร่วมกันกำหนดขั้นตอนนี้ย่อย ๆ ต่าง ๆ ในการทำงานประเมินผล ตลอดจนดูแลปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างประเมินผล เพื่อที่จะได้แก้ไขทันที

จากความหมายและแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน รับผลประโยชน์และร่วมประเมินผลในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะให้เกิดการพัฒนาตามทิศทางที่ต้องการ กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวจึงเป็น โอกาสให้บุคคล มีแทนทุกระดับของกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน หรือมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนา ร่วมเลือกอนาคตของชุมชนด้วยตนเอง และร่วมดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน เป็นการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และข้อมูลร่วมกัน เพื่อระดมความคิดและสร้างจิตสำนึกพันธะสัญญาและความรับผิดชอบร่วมกันในการสร้างสรรค์อนาคตของชุมชน

3. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

อาร์นสไตน์ (Arnstein, 1995, pp. 358-373 อ้างถึงใน สถาบันวิจัยสังคม และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553) ซึ่งแบ่งลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ลำดับขั้นกว้าง ๆ คือ 1. ขั้นพื้นฐาน คือ มีวัตถุประสงค์ ให้ความรู้แก่ประชาชน (ประชาชนเข้าร่วมรับรู้ร่วมกัน) 2. ขั้นกลาง คือ มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและคำปรึกษา แต่ยังไม่มียอำนาจในการตัดสินใจ และ 3. ขั้นสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจและดำเนินการ

อย่างไรก็ตาม การเข้าร่วมกับกิจกรรมในชุมชนบางครั้งไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงซึ่งอาร์นสไตน์ (Arnstein, 1969) ได้แสดงถึงแบบจำลองลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มองความเข้มของการมีส่วนร่วมในแง่ของการมีอำนาจในการตัดสินใจของประชาชน ซึ่งมีพิสัยของความเข้มตั้งแต่การไม่มีอำนาจในการตัดสินใจเลยไปจนถึงการมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 บันไดของลักษณะการมีส่วนร่วม 8 ขั้น (Arnstein, 1969, pp. 216 – 224)

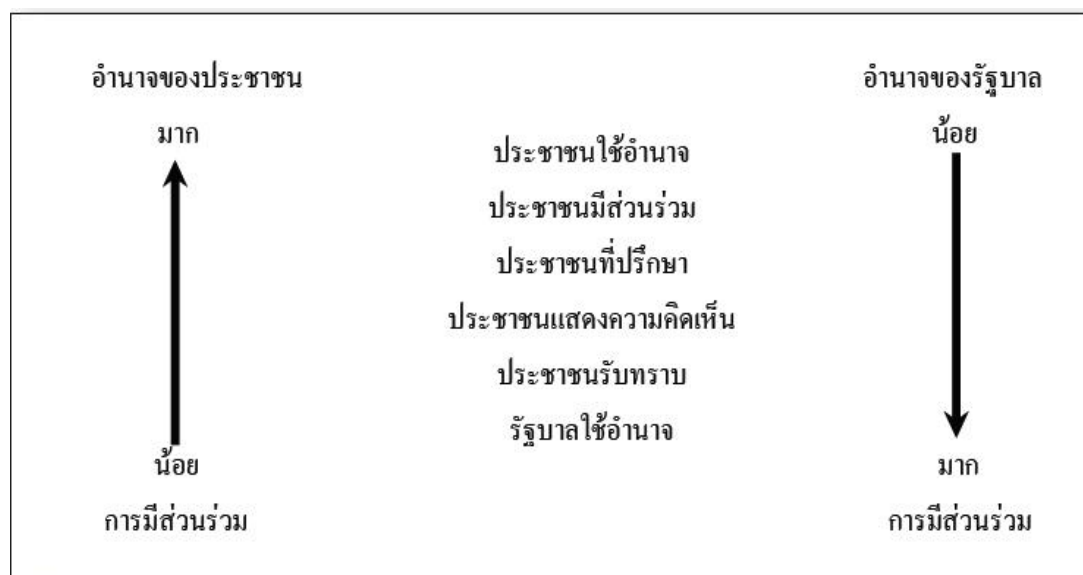
8	ขั้นควบคุมโดยประชาชน (citizen control)	
7	ขั้นมอบอำนาจในการตัดสินใจ (delegated Power)	การมีส่วนร่วมระดับพลังอำนาจเป็นของประชาชน (degree of citizen power)
6	ขั้นให้ประชาชนเป็นหุ้นส่วน (partnership)	
5	ขั้นปลอบใจ (placation)	
4	ขั้นปรึกษาหารือ (consultation)	การมีส่วนร่วมระดับพิธีกรรมหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (degree of tokenism or partial participation)
3	ขั้นรับฟังข้อมูลข่าวสาร (informing)	
2	ขั้นบำบัดรักษา (therapy)	การมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม
1	ขั้นถูกจัดกระทำ (manipulation)	(pseudo-participation or non-participation)

จากตารางดังกล่าว อาร์นสไตน์ (Arnstein, 1969, pp. 216 – 224) ซึ่งให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมระดับขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 นั้นจัดว่าไม่ใช่การมีส่วนร่วมของประชาชน (Non-participation) เนื่องจากเป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากเจตนาธรรมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง หากแต่เป็นการจัดฉากโดยผู้มีอำนาจเท่านั้น โดยการชักจูงโน้มน้าวประชาชนให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ผู้มีอำนาจจัดขึ้น ส่วนขั้นที่ 3-5 รวมเรียกเป็นการมีส่วนร่วมระดับพิธีกรรมหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน บางเรื่องเท่านั้นซึ่งเป็นการแสดงท่าทีเบื้องต้น (Tokenism) ในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับหนึ่ง ซึ่งการมีอำนาจในระดับนี้สามารถพัฒนาไปขั้นที่สูงต่อไปได้ ส่วนขั้นที่ 6-8 นั้น อาร์นสไตน์ เรียกว่า การมีส่วนร่วมระดับพลังอำนาจของประชาชน (Citizen power) เป็นระดับที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมาก มีส่วนได้ใช้อำนาจของตนเอง โดยพัฒนาจากขั้นที่ 6

ขั้นที่ 7 จนถึงขั้นที่ 8 เป็นขั้นที่ควบคุมโดยประชาชน โดยประชาชนเป็นผู้กำหนดบทบาทการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

นอกจากนั้น ถวิลบุรี บุรีกุล (2552, หน้า 19) ได้อธิบายถึงการให้ประชาชนมีส่วนร่วมที่สามารถทำได้ในหลายระดับขึ้นอยู่กับรัฐบาลแต่ละยุคว่าจะให้ความสำคัญต่อประชาชนมากน้อยต่างกันคือ

1. ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจ หมายถึง ให้ประชาชนเข้าจัดการหรือดำเนินการเองโดยไม่มีติดต่อกับรัฐบาลก่อนซึ่งอาจมีการโต้ตอบจากรัฐบาล ตัวอย่างเช่น การตั้งศาลเตี้ย การเดินขบวน การเข้ายึดสถานที่ของทางราชการเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม เป็นต้น ดังความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับอำนาจของรัฐบาลซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อกัน กล่าวคือ ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมมาก รัฐบาลก็จะมีอำนาจน้อยลงหรือในทางกลับกันถ้าประชาชนมีส่วนร่วมน้อย รัฐบาลก็จะมีอำนาจมากขึ้นดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การให้ประชาชนมีส่วนร่วม (ปราณี พันธุมสินชัย, ม.ป.ป. อ้างถึงใน ถวิลบุรี บุรีกุล, 2552, หน้า 19)

2. ประชาชนและรัฐบาลร่วมกันแก้ปัญหา โดยมีอำนาจเท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น โครงการทำความสะอาดหมู่บ้าน การสร้างถนน และขุดบ่อน้ำในหมู่บ้าน เป็นต้น

3. ประชาชนเป็นที่ปรึกษา หมายถึง รัฐบาลขอความคิดเห็นจากประชาชน และตั้งใจที่จะกระทำการตามความเห็นนั้น แต่ก็ยังมีอำนาจที่จะไม่รับความคิดเห็นนั้นไปปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น การ

ตั้งคณะกรรมการเพื่อการประสานงานระหว่างประชาชนและส่วนราชการ การแต่งตั้งคณะที่ปรึกษา การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเฉพาะกลุ่ม เป็นต้น

4. ประชาชนแสดงความคิดเห็น รัฐบาลให้โอกาสประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในบางเรื่อง แต่มักจะไม่นำความเห็นไปปฏิบัติและยังมีอำนาจที่จะไม่รับฟังความคิดเห็นนั้น ตัวอย่างเช่น การประชุมใหญ่ที่ให้โอกาสประชาชนทุกคนได้แสดงความคิดเห็น การขอความเห็นในกฎระเบียบที่กำลังจะนำออกมาใช้

5. ประชาชนรับทราบ เป็นการแถลงข่าวสารและ/หรือมติของรัฐบาล ให้ประชาชนได้ทราบ ประชาชนอาจมีปฏิกิริยาโต้ตอบหรือไม่มีก็ได้ เช่น การแถลงถึงโครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้มีมติให้ดำเนินการ การริเริ่มกฎหมายต่าง ๆ และการเวนคืนที่ดิน เป็นต้น

6. รัฐบาลใช้อำนาจ กล่าวคือ รัฐบาลใช้อำนาจจัดการโดยไม่แจ้งให้ประชาชนทราบล่วงหน้า ตัวอย่างเช่น การสืบสวน จับกุมผู้กระทำความผิดกรณีต่าง ๆ โดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า เป็นต้น

จากการศึกษาลำดับขั้นของการให้ประชาชนมีส่วนร่วม นั้น พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมดำเนินการ และมีส่วนร่วมสนับสนุน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีหลายระดับขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญของรัฐบาลด้วย ซึ่งสามารถจัดลำดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจ ประชาชนมีส่วนร่วม ประชาชนเป็นที่ปรึกษา ประชาชนแสดงความคิดเห็น ประชาชนรับทราบ และรัฐบาลใช้อำนาจ

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นสามารถสร้างสังคมท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ แต่ต้องยอมรับว่าประชาชนในทุกภาคส่วนของสังคมท้องถิ่นมีความสำคัญและต้องให้ทุกภาคส่วนได้แสดงบทบาท หน้าที่ของตนในการร่วมกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนอย่างเต็มที่และเต็มความสามารถทั้งในแง่ของปัจเจกบุคคลและกลุ่มทางสังคม

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย

แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมกำเนิดขึ้นตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ในศตวรรษที่ 18-20 ซึ่งได้เผยแพร่ในโลกตะวันตกอีกครั้งใน ค.ศ. 1960 โดย Garol Patman (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2542, 131 อ้างถึงใน บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2548, หน้า 14) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียกร่องระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจระดับต่าง ๆ มากขึ้น มิใช่ว่าประชาชนจะสามารถทำได้แต่เพียงเลือกตั้งอย่างเดียว (ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, 2541, หน้า 60) ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ เช่น การเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศโดยผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชน

หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลแก่ผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและถอดถอนผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชนซึ่งขาดประสิทธิภาพ บกพร่องต่อหน้าที่หรือไม่สุจริตแล้วแต่กรณี ซึ่งประชาธิปไตยที่แท้จริงจะเกิดขึ้นเมื่อประชาชนมีความตั้งใจจะพัฒนาและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซึ่งต้องมาจากสาธารณะชนมากกว่ารูปแบบปกติของระบบตัวแทนในระบอบประชาธิปไตยที่อาศัยการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือในการมีส่วนร่วมเท่านั้น (Lindsay, 2009)

ซามัด (Samad, 2002, p. 49) อธิบายว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบที่ไม่ตายตัว รูปแบบการมีส่วนร่วมแตกต่างกันไปตามบริบทและลักษณะที่ศึกษา ในสมัยกรีกโบราณการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของการลงคะแนนเสียง การประชุมสาธารณะ การจ่ายภาษีและการปกป้องรัฐ แต่ปัจจุบันเป็นเรื่องของความเห็นร่วมกัน การมีส่วนร่วมเชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับการมอบอำนาจ ถ้าปราศจากการมอบอำนาจการมีส่วนร่วมก็จะไร้ความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นกระบวนการมอบอำนาจให้กับกลุ่มที่ไม่ค่อยมีโอกาสทางสังคม และอาลี รัห์มาน และดาล (Ali, Rahman & Das, 1983) พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเครื่องมือพื้นฐานทำให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชาติ เพื่อดำเนินการตามนโยบายของรัฐในแนวทางที่กำหนดไว้

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (ม.ป.ป. อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2556, หน้า 21) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีส่วนต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเอง นอกจากจะช่วยให้การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือรัฐบาลมีความรอบคอบ และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใส (Transparency) ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน (Responsiveness) และมีความรับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามของประชาชนได้ (Accountability) อีกด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอีกด้วย

นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นกระบวนการพัฒนาภาคประชาสังคม และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับภาคประชาชนเองที่มีความตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ที่กระทบถึงชีวิตและชุมชนของตนเอง ในปัจจุบันคำถามสำคัญที่ทุกภาคที่เกี่ยวข้องกำลังเผชิญร่วมกันคือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถก้าวข้ามระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการไม่มีส่วนร่วมไปสู่การมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูล จากระดับการมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูล ไปสู่การมีส่วนร่วมให้ข้อมูล ให้คำปรึกษาและก้าวไปสู่ระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินการในท้ายที่สุด

สถาบันพระปกเกล้า (ม.ป.ป. อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2556, หน้า 24) ได้เสนอไว้ว่า หลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร

1. เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน
2. อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน
3. เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
4. มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม
5. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
6. ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กระบวนการทางนโยบายและกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้หลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (คณิศร ชัยวัฒน์ และคณะ, 2545) คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร ดังนี้

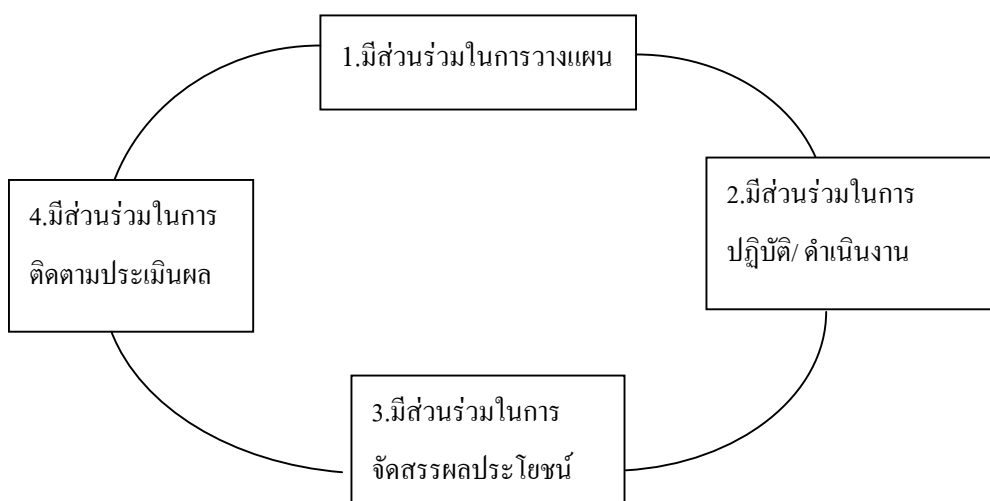
1. เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน
2. อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
3. เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
4. มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส และคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม
5. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
6. ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กระบวนการทางนโยบายและกระบวนการยุติธรรม โดยกระบวนการของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม สามารถแบ่งได้เป็นขั้นตอนง่าย ๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 มีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วย การรับรู้ เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม

ขั้นที่ 2 มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ ดำเนินการ ประกอบด้วย การเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจ

ขั้นที่ 3 มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ หรือผลของกิจกรรม หรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 4 มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินประสิทธิผลของโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ และพิจารณาวิธีที่จะดำเนินการต่อเนื่องต่อไป ประชาชนจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ในการประเมินโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย ซึ่งผลของการประเมินนี้ จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่ 1 ซึ่งเป็นขั้นตอนของการวางแผนต่อไป แสดงดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 กระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ม.ป.ป. อ้างถึงในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2556, หน้า 29)

สำหรับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นนอกจากการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นเงื่อนไขหลักของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมแล้ว ยังจะช่วยให้กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลเป็นไปด้วยความรอบคอบลดความขัดแย้งในสังคม บังเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ชุมชนและประเทศชาติ ทำให้คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีเป้าหมายสำคัญ คือ นำค่านิยม ความคิดเห็นของสาธารณชนเข้าสู่การตัดสินใจ เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการตัดสินใจที่สำคัญ แก้ปัญหาความขัดแย้งจากความต้องการที่เหมือนกัน การสร้างความเชื่อมั่น ให้การศึกษาและให้ข้อมูลแก่สาธารณชน ค่านิยมหลักสำหรับการปฏิบัติเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552)

1. สาธารณชนควรมีความคิดเห็นในการตัดสินใจอันเกี่ยวข้องกับการกระทำที่มีผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขา
2. การมีส่วนร่วมของประชาชนรวมถึงสมมติฐานที่ว่าความช่วยเหลือจากสาธารณชนจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน สื่อสารถึงกระบวนการความสนใจต่างๆ และบรรลุความต้องการในกระบวนการของผู้มีส่วนร่วมทั้งหมด
4. กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนแสวงหาและเอื้ออำนวยในการเข้าร่วมของประชาชนที่จะได้รับผลกระทบ
5. กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนร่วมในการระบุว่าพวกเขาจะเข้าร่วมได้อย่างไร
6. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ผู้เข้าร่วมมีข้อมูลที่พวกเขาต้องการเพื่อใช้ในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
7. กระบวนการการมีส่วนร่วมสื่อสารถึงผู้เข้าร่วมถึงวิธีการที่ความคิดเห็นของพวกเขาจะมีผลต่อการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการตัดสินใจเรื่องส่วนรวมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันว่า การรวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มเศรษฐกิจ และเชื่อมเป็นเครือข่ายประสานการทำงานร่วมกันเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ต้องปรับกระบวนการทัศน์โดยให้ความสำคัญกับการร่วมคิดร่วมทำกับกลุ่มองค์กรชุมชนและให้คุณค่าความคิดกับกลุ่มองค์กรชุมชน ผลแห่งความสำเร็จมาจากการทำงานร่วมกัน โดยมีชาวบ้าน กลุ่มองค์กรชุมชนหรือชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาแนวคิดใหม่ในการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งแบบยั่งยืน ประกอบด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนา โดยมีหลักการ 6 ร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมประเมินผล ถ้าสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเช่นนี้ได้จะนำไปสู่ความยั่งยืน โดยหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม อาศัยหลักการทำงานที่ยึดสมาชิกของกลุ่มเป็นศูนย์กลางโดยสมาชิก เป็นผู้สร้างผลงานจากประสบการณ์เดิม เพื่อทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ ๆ ซึ่งต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันเองและระหว่างวิทยากรกับสมาชิกกลุ่มซึ่งก่อให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความคิดโดยอาศัยการพูด/การเขียน เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนวิเคราะห์และสังเคราะห์ความคิด (ฉลาด จันทรสมบัติ, 2554)

จากการศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของแนวคิดการมีส่วนร่วม และแนวคิดการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยทั้งหมดพบว่าแนวความคิดของเจมส์ค็อก

ปิ่นทอง (2526) ปารีชาติ วลัยเสถียร อภิญญา กังสนารักษ์ โกวิทช์ พวงงาม และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2546) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ไม่แตกต่างกัน สรุปได้คือ ขั้นตอนการศึกษา ชุมชนและการค้นหาปัญหา ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน และขั้นตอนการติดตามและ ประเมินผล โดยในการศึกษาชุมชนและการค้นหาปัญหานั้นนักวิชาการที่ไม่ได้กล่าวไว้คือ โคอเฮน และอ็ฟซอพ ส่วนในขั้นตอนอื่น ๆ ไม่ได้มีความเห็นต่างจากนักวิชาการที่ได้กล่าวไปแล้ว ส่วน ฟอ์นารอฟ ได้กล่าวถึงขั้นตอนต่าง ๆ ที่นักวิชาการข้างต้นได้กล่าวไว้ทั้งหมด แต่ในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นไม่ได้กล่าวถึงขั้นตอนการติดตามประเมินผลไว้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วม ในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทาง สังคม ทั้งนี้ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม ต้องคำนึงถึงวิธีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคลเพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้า ร่วมกิจกรรมเพราะกลุ่มคนในชุมชนมีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทาง เศรษฐกิจ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้จากการทบทวนแนวความคิดและทฤษฎีสรุปว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยสรุปมีทั้งสิ้น 5 ขั้นตอนคือ 1. การวิเคราะห์ปัญหาและ พื้นฐานของชุมชน 2. การวางแผนและการกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต 3. การดำเนินกิจกรรม 4. การร่วมรับผลประโยชน์ และ 5. การติดตามและประเมินผลกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมี หน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ หรือ กลยุทธ์ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Strategy หมายถึง การกำหนด แนวทางรูปธรรมที่ดีที่สุดในการระดมและการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ ภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัด ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543, หน้า 10)

ความเข้าใจของคำว่า ยุทธศาสตร์ (Strategy) มีการเปลี่ยนแปลงในความหมายเรื่อยมา ตั้งแต่อดีต ทั้งนี้ยุทธศาสตร์มีที่มาจากวิวัฒนาการแนวความคิดทางการทหาร โดยถูกนำไปใช้ใน บริบทของการดำเนินกิจกรรมยามสงคราม เป็นวิธีของผู้นำทัพที่จะนำกำลังรบเข้าต่อสู้เพื่อเอาชนะ เหนือศัตรู อาจกล่าวได้ว่าเป็นศิลปะของผู้นำทัพ โดยยุทธศาสตร์ตามนัยยะการทหารในอดีตนั้นเป็น การเคลื่อนทัพเข้าสู่สนามรบ และยุทธวิธีเป็นการนำกำลังทหารเข้าต่อสู้ในสนามรบ อย่างไรก็ตาม แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ได้ถูกตีความออกมาอย่างหลากหลาย ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าใน ปัจจุบัน ยุทธศาสตร์มิได้มีความหมายเฉพาะเรื่องการใช้เพียงพลังอำนาจทางทหารเช่นอดีต แต่ยัง

หมายรวมถึงพลังอำนาจทางการเมือง พลังอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ และบทบาทของ ยุทธศาสตร์ก็มีได้จำกัดเพียงบทบาทในยามสงครามเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในยามสงบด้วยเช่นกัน ยุทธศาสตร์มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในบริบททางการเมืองการทหารเท่านั้น แต่ยังนำยุทธศาสตร์ไปใช้ทั้งด้านธุรกิจ ทางด้านการแพทย์ แม้แต่ทางด้านการกีฬา ยุทธศาสตร์จึงมีความหมายที่ครอบคลุมในหลาย ๆ ด้าน ทางทหารจึงพยายามอธิบายการใช้กำลังทหารขนาดใหญ่หรือศิลปะการ ใช้กำลังทหารในระดับสูงด้วย ยุทธศิลป์ (Operational art) การศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์ทั้งด้าน ขอบเขต ความหมาย การใช้งาน จึงมิได้จำกัดอยู่เฉพาะกิจกรรมทางการเมืองการทหารเช่นในอดีตอีก ต่อไป (วิสันติ สระศรีดา, 2554)

อย่างไรก็ตามคำว่า กลยุทธ์ กับคำว่า ยุทธศาสตร์ ในภาษาไทยมีความสับสนกันเล็กน้อย ดังนั้นจึงต้องทำความเข้าใจกับคำสองคำนี้ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ที่ได้ให้ความหมายของทั้ง 2 คำไว้ว่าเกี่ยวข้องกับกระบวนการเช่นเดียวกัน อัน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ หมายถึง วิชาการรบ ที่มีความสำคัญในการรบ กลยุทธ์ หมายถึง การรบที่มีเล่ห์เหลี่ยม วิธีการต่อสู้ที่ต้องใช้กลอุบายต่าง ๆ

คำว่า ยุทธศาสตร์ นิยมใช้สำหรับการรบหรือการสงคราม โดยยุทธศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับ พื้นที่ทั้งหมดในการรบ ระยะเวลาการสู้รบที่ยาวนาน การเคลื่อนย้ายกำลังต่อสู้ขนาดใหญ่ และการ วางแผนไว้ล่วงหน้าก่อนการรบจริง ดังนั้นถ้าหากพูดถึงแผนการรบจะใช้คำว่า แผนยุทธศาสตร์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549) ส่วนคำว่า กลวิธี หรือยุทธวิธี จะเป็นคำที่มีความหมายในเชิงของ เทคนิคการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้วางแผนกลยุทธ์หรือวางแผนยุทธศาสตร์ไว้แล้ว

กระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายในพจนานุกรมทางทหารของ สหรัฐฯ (DOD Dictionary of military and associated terms) และกองบัญชาการทหารสูงสุดของ ประเทศไทยได้ออความใช้ในพจนานุกรมศัพท์ทหารอังกฤษ – ไทย ฉบับใช้สามเหล่าทัพ พ.ศ. 2544 ไว้ว่า ยุทธศาสตร์ หมายถึง ศิลป์และศาสตร์ในการพัฒนาและการใช้กำลัง อำนาจทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางจิตวิทยา และกำลังรบทางทหาร ตามความจำเป็นทั้งในยามสงบและยาม สงคราม เพื่อทำให้บังเกิดการสนับสนุนอย่างสูงสุดต่อนโยบายด้านต่าง ๆ เพื่อมุ่งที่จะเพิ่มพูน โอกาสและผลของชัยชนะในทางที่เกื้อกูล และลดโอกาสของการพ่ายแพ้ให้น้อยลง (ชรัติ อุ่มสัมฤทธิ์, 2550, หน้า 100)

นอกจากนี้ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้ให้ความหมายของ คำว่า ยุทธศาสตร์ ไว้ว่า “วิชาว่าด้วยการพัฒนาและการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหาร ตามความจำเป็นทั้งในยามสงบและยามสงคราม” จะเห็นว่ายุทธศาสตร์เป็นการทำให้เกิดพลังอำนาจ ดังที่ โรซินสกี (Rosinski, 1977) ได้กล่าวไว้ว่า ยุทธศาสตร์ คือ การกำหนด ทิศทางที่จะใช้พลังอำนาจ

ทิ้งมวล

จูดซีฟ ชินววรรณ โน (2545, หน้า 6) ได้กล่าวว่า ยุทธศาสตร์ในความหมายที่แคบคือ ยุทธศาสตร์ เป็นแนวทางในการใช้กำลัง หรือจะว่าจะใช้กำลังทางทหารในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้วยการวางแผนการใช้กำลังอย่างแยบยล เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ทางการเมือง อีกทั้งเป็นศิลปะการใช้กำลังเพื่อให้ประสบชัยชนะในสมรภูมิ เป็นการใช้กำลังอย่างไร เมื่อไร ที่ไหน เพื่อจัดการข้าศึกแต่ในปัจจุบัน คำว่า ยุทธศาสตร์ ได้ถูกขยายความและนำไปใช้ในวงการต่าง ๆ นอกเหนือจากวงการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเอกชนความหมายของยุทธศาสตร์ จึงขยายความไปถึงการวางแผน การปฏิบัติการอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ โบเฟอร์ (Beaufre, 1965) ที่กล่าวว่า ยุทธศาสตร์เป็นวิถีคิดที่มีเป้าหมายที่มาจากการรวบรวมเรียบเรียง โดยจัดลำดับความสำคัญ แล้วจึงเลือกวิธีการปฏิบัติที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ยุทธศาสตร์หนึ่งอาจเหมาะสมที่สุดในสถานการณ์หนึ่ง แต่อาจเป็นยุทธศาสตร์ที่เลวร้ายที่สุดในอีกสถานการณ์หนึ่ง เดิมทีนั้นยุทธศาสตร์มักใช้ในการวางแผนสงครามหรือแผนทางทหารเท่านั้น แต่ปัจจุบันสงครามไม่ได้เป็นเรื่องทางทหารเพียงอย่างเดียว สงครามเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้น ยุทธศาสตร์จะเป็นวิถีคิดที่จะทำให้แน่ใจได้ว่า การที่ตัดสินใจกำหนดแนวทางหรือนโยบายใดก็ตามได้กระทำอย่างรอบคอบ ใคร่ครวญอย่างดีที่สุดแล้ว โบเฟอร์ ยอมรับว่ายุทธศาสตร์เป็นเรื่องที่ซับซ้อนมาก จนบางครั้งเขาไม่อาจกำหนดความหมายที่ชัดเจนได้และเขายังเห็นว่าทุกวันนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่วางแผนยุทธศาสตร์ ที่วางแผนต่อไป โดยที่ตนเองยังไม่ทราบแน่ชัดว่า ยุทธศาสตร์ที่แท้จริงคืออะไร อย่างไรก็ตามเขาสรุปว่ายุทธศาสตร์ไม่ได้เป็นอะไรที่มากไปกว่าการเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

หากจะสรุปโดยภาพรวมสามารถกล่าวได้ว่า ยุทธศาสตร์ เป็นคำที่เริ่มกำเนิดมาจากคำศัพท์เฉพาะในทางทหาร แต่ปัจจุบันได้มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายในภาคส่วนต่าง ๆ และสิ่งที่สำคัญยิ่งของยุทธศาสตร์ คือ ในยุทธศาสตร์จะต้องมีองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบคือ

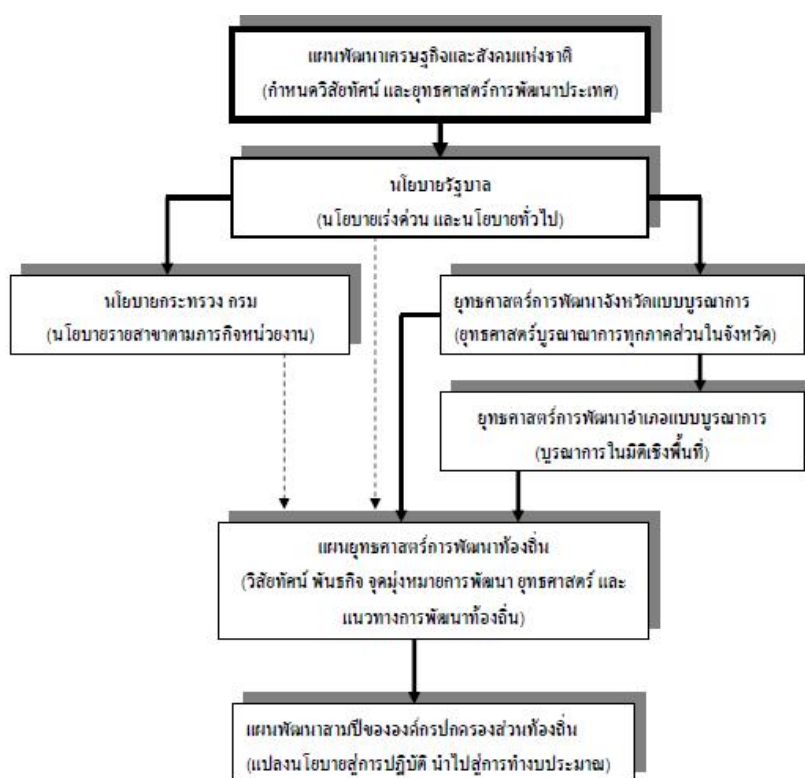
1. เป้าหมาย (Ends) 2. วิธีการไปสู่เป้าหมาย (Ways) และ 3. เครื่องมือ (Means) ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์

ดังนั้นจากความหมาย ของยุทธศาสตร์สรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์ เป็นศาสตร์และศิลป์ ที่มีวัตถุประสงค์ วิธีการปฏิบัติและเครื่องมือ เพื่อทำให้บรรลุวัตถุประสงค์หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ยุทธศาสตร์เป็นแนวทาง วิธีการ เทคนิคที่ดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั่นเอง โดยเป้าหมายของยุทธศาสตร์นั้นจะมีความสอดคล้องและมีห้วงระยะเวลาที่เหมาะสมไม่ใกล้จนเกินไป และที่สำคัญคือมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ รวมถึงจะต้องไม่นำไปใช้สับสนกับคำว่า

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาล แผนกระทรวง แผนกรม และ รัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ซึ่งเป็นแผนระดับชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาจังหวัดใน ระดับจังหวัด ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอและแผนพัฒนาอำเภอในระดับอำเภอ ซึ่งในการ กำหนดยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาระดับจังหวัดและอำเภอนั้น ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ ประชาคมจะมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วยดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ กับแผนพัฒนาท้องถิ่น

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ดีจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรวบรวมและการ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้านและเป็นระบบ ทั้งนี้เพื่อให้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของประชาชน ในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ซึ่งอย่างรอบด้าน หมายถึง การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการคำนึงถึงสภาพการณ์ที่ต้องการจะบรรลุและ การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งมิติด้านการพัฒนา ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม องค์กร (การ บริหารจัดการ) และการเปลี่ยนแปลงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนมิติในเชิงพื้นที่

ทั้งพื้นที่ใกล้เคียงขยายไปสู่พื้นที่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับประเทศ ระดับทวีปจนกระทั่งในระดับโลกด้วย ส่วนอย่างเป็นระบบ หมายถึง การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลและปัญหาสำคัญ
2. การวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินสถานภาพการพัฒนาของท้องถิ่นใน

ปัจจุบัน และกำหนดประเด็นในการพัฒนา

3. การกำหนดวิสัยทัศน์และภารกิจหลักการพัฒนาท้องถิ่น
4. การกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
5. การกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาท้องถิ่น
6. การกำหนดยุทธศาสตร์และบูรณาการแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น
7. การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่น
8. การอนุมัติและประกาศใช้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา

ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ (2555, หน้า 82 - 94) กล่าวถึงหลักการในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่นดังนี้ 1. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนา ซึ่งจุดมุ่งหมายก็คือ จุดผลสำเร็จที่ต้องการไปให้ถึงในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์โดยจุดมุ่งหมายในการพัฒนามาจากการวิเคราะห์ประเด็นการพัฒนา และประเด็นการพัฒนาก็มาจากการวิเคราะห์ประเด็นนโยบายและวิสัยทัศน์รวมทั้งปัญหาและศักยภาพของประชาชนและท้องถิ่น 2. การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด ซึ่งการตั้งเป้าหมายในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น เป็นการตั้งเป้าว่าในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์และจุดมุ่งหมาย จะต้องทำอะไรให้สำเร็จและให้สำเร็จเท่าใด คำว่าทำให้สำเร็จเท่าใดเป็นการตั้งเป้าหมายการดำเนินงาน ซึ่งการตั้งเป้าหมายในการดำเนินงานจะตั้งมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น งบประมาณ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ดินฟ้าอากาศ เทคโนโลยี ความยากของงาน ความเร่งด่วนตามนโยบาย และอื่น ๆ ส่วนตัวชี้วัดนั้นในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น กำหนดให้วัดผลสำเร็จหลักจากตัวชี้วัด (KPI ย่อมาจาก Key Performance Indicator)

นกรินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ (2552, หน้า 146-219) แห่งสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เสนอยุทธศาสตร์ 6 ประการ ในรายงานผลการศึกษาคความก้าวหน้าของการกระจายอำนาจในประเทศไทยและข้อเสนอแนะ ยุทธศาสตร์เพื่อการแก้ไขปรับปรุงการจัด โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาระบบการถ่ายโอนและการจัดการกิจการหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการคลัง ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และยุทธศาสตร์

เพื่อการพัฒนาระบบการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ประการนี้และหากพิจารณาถึงบริบทและประเด็นปัญหาสำคัญของการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยซึ่งครอบคลุมทั้ง 6 มิติทั้งในด้านโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ การคลัง การบริหารงานบุคคล การมีส่วนร่วม และการกำกับดูแล จะพบว่า ลักษณะและธรรมชาติของประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มสมรรถนะและส่งเสริมธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่นนั้น มีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่

1. กลุ่มปัญหาในเชิงกฎหมาย ระเบียบ และวิธีปฏิบัติ
2. กลุ่มปัญหาในเชิงโครงสร้างและสถาบัน
3. กลุ่มปัญหาในเชิงกระบวนการการทำงาน

นครินทร์และคณะยังได้แบ่งกระบวนการในขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ออกเป็น 3 ระยะคือ กลยุทธ์ระยะสั้น (1 – 3 ปี) กลยุทธ์ระยะปานกลาง (4 – 6 ปี) และกลยุทธ์ระยะยาว (7 – 10 ปี) ซึ่งกระบวนการขับเคลื่อนกลยุทธ์ในระยะต่าง ๆ นั้น จะเกี่ยวข้องกับตัวแสดงหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่แตกต่างกันไปในแต่ละระดับ กระบวนการผลักดันกรอบข้อเสนอไปสู่การปฏิบัติจึงต้องพิจารณาถึงประเด็นนี้ประกอบด้วย กล่าวคือ ในกลุ่มกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับปัญหาในเชิงกฎหมาย และที่เกี่ยวกับปัญหาในเชิงโครงสร้างและสถาบันนั้น จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวแสดงในสถาบันทางการเมืองในระดับชาติ อันประกอบไปด้วย คณะรัฐมนตรี รัฐสภา ส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยตรง (อาทิ คณะกรรมการกระจายอำนาจฯ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นต้น) ขณะที่กลยุทธ์ที่เกี่ยวกับปัญหาในเชิงกระบวนการนั้น นอกเหนือจากจะเกี่ยวข้องกับตัวแสดงดังกล่าวมาแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับตัวแสดงในกลุ่มองค์กรตัวแทนต่าง ๆ ของท้องถิ่นด้วย (อาทิ สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย เป็นต้น) รวมถึง องค์กรในภาคประชาสังคมที่ทำงานเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วย

ดังนั้นในการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของการรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้านและเป็นระบบ ไม่ควรมองด้านแต่เพียงเขตพื้นที่การปกครองของตนเองเท่านั้น แต่ต้องมองให้กว้างออกไปครอบคลุมเขตพื้นที่อื่นด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลใน การรับมือกับสถานการณ์หรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นตามมาจากเขตพื้นที่เหล่านั้นอย่างรู้เท่าทันจนทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากสถานการณ์ได้อย่างเต็มที่ หรือหาหนทางในการป้องกันอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้

แนวคิดการปกครองท้องถิ่นและเทศบาล

1. ความเป็นมาของการปกครองท้องถิ่น

นักปรัชญาตะวันตกจำนวนมากเห็นว่าประชาธิปไตยท้องถิ่น (Local democracy) เป็นรากฐานของประชาธิปไตยระดับชาติ โดยมีหลักการที่ว่า การปกครองท้องถิ่นคือรากฐานของประชาธิปไตยของประเทศ ซึ่งแนวคิดที่ว่า การปกครองท้องถิ่นมีความจำเป็นในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากจะทำให้คนในท้องถิ่นสามารถเสนอและหาทางแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นได้เอง จอห์น สจิวต์ มิลล์ (John Stuart Mill) ให้ความเห็นว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นการศึกษาทางการเมือง และเป็นแหล่งสร้างความสามัคคีในท้องถิ่น การปกครองท้องถิ่นจึงเป็นปัจจัยอันดับต้น ๆ ของประชาธิปไตย ในทัศนะของแพนเทอร์ บรีค (Panter Brick) การปกครองท้องถิ่นเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับประชาธิปไตยระดับชาติ เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ออกความเห็น ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนของตนเอง (ชเนศวร์ เจริญเมือง, 2540)

ประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นประชาธิปไตยที่ประชาชนปกครองตนเอง (Self-government democracy) แต่เดิมประชาธิปไตยเป็นการรูปแบบการปกครองของชุมชนเล็ก ๆ หรือของเมืองนคร และไม่ได้เป็นการปกครองแบบใช้ผู้แทน หากประชาชนดูแลจัดการชุมชนเองหมด จึงเรียกว่า ประชาชนปกครองตนเอง (Self government) เมื่อเข้าสู่สังคมยุคสมัยใหม่ ประชาธิปไตยที่ใช้ในปัจจุบันจึงเป็นประชาธิปไตยแบบผ่านผู้แทน ไม่ได้ประชาธิปไตยแบบยุคดั้งเดิมในชุมชนเล็ก ๆ ที่ประชาชนรู้สึกความเป็นเจ้าของ รัก และผูกพันกับท้องถิ่น อย่งไรก็ตาม นักปรัชญาตะวันตกจำนวนมากยังเห็นว่าประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นรากฐานของ ประชาธิปไตยระดับชาติ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2550)

จอห์น เฟนวิกต์ (John Fenwick) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่ควรสนใจปรับปรุงบทบาทความสามารถของตัวเอง ให้สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมยุคใหม่ สามารถเผชิญกับเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้ โดยมีมุ่งไปที่ศักยภาพ 4 ด้านดังนี้ 1. ต้องทำการเพิ่มสมรรถภาพในการแข่งขันให้กับตัวเอง และชุมชนในท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นมีความเจริญก้าวหน้าเทียบเทียมกับท้องถิ่นอื่น ๆ และสามารถยืนหยัดในสังคมโลกาภิวัตน์ได้อย่างเข้มแข็งถือว่าประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดของท้องถิ่น 2. มีการจัดการเชิงคุณภาพท้องถิ่นควรสนใจเปรียบเทียบคุณภาพการทำงานระหว่างท้องถิ่น เพื่อให้มาตรฐานการทำงาน โอกาส และการพัฒนาต่าง ๆ ของท้องถิ่นอยู่ในระดับมาตรฐาน 3. มีความสามารถในการจัดการบริการต่าง ๆ เพื่อการทำงานของท้องถิ่นมีประสิทธิภาพสูงสุด 4. ท้องถิ่นสมัยใหม่ต้องมีความพร้อม และทันสมัยในด้านสารสนเทศ และสามารถจัดการความรู้ของตัวเอง (Self knowledge management) เพื่อนำความรู้นั้นมาใช้ในการปกครองท้องถิ่น (อุดม ทุมโฆสิต, 2553)

อุดม ทุมโฆยิต ได้ทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับรากฐานความเชื่อและค่านิยมของปรัชญาท้องถิ่น เพื่อใช้สำหรับการศึกษาการปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่ พบว่ามี 9 รากฐานความเชื่อด้วยกัน ได้แก่ 1. ท้องถิ่นนิยม (Localism) ส่วนใหญ่ของประเทศแถบยุโรปจะได้รับอิทธิพลจากรากฐานความคิดนี้ ซึ่งประกอบด้วยปรัชญาดั้งเดิม 3 ปรัชญาหลัก ได้แก่ ปรัชญาชุมชนนิยม (Communism) ปรัชญาปัจเจกนิยม (Individual) และปรัชญาปฏิบัตินิยม 2. ธรรมชาตินิยม (Naturalism) ยึดหลักการจัดรูปแบบการปกครองให้สอดคล้องกับธรรมชาติของคนและสังคม โดยใช้หลักการปกครองที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎธรรมชาติ 3. สัญญาประชาคมและรัฐธรรมนูญนิยม มีความเชื่อว่าหลักการปกครองต้องกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยกฎหมายรัฐธรรมนูญต้องเกิดจากความยินยอมพร้อมใจของประชาคม 4. อนุรักษนิยม (Unitarianism) ถูกใช้เป็นพื้นฐานการตัดสินใจทางการปกครองที่เชื่อว่ารัฐบาลท้องถิ่นควรทำในสิ่งที่ป็นอนุรักษนิยมของประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ 5. เสรีนิยม เสมอภาคนิยม และสวัสดิการนิยม เป็นความเชื่อที่ทำให้ความสำคัญต่อเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนการให้บริการต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่ประชาชนในท้องถิ่น 6. เหตุผลนิยม (Rationalism) มีหลักการสำคัญคือการปกครองท้องถิ่นที่มีความสมเหตุสมผล โดยเน้นการกระจายอำนาจ และความเป็นอิสระของท้องถิ่น 7. ภราดรภาพ (Fraternitiism) ปึกแผ่นนิยม และเกื้อกูลนิยม เชื่อว่าประชาชนทุกคนเป็นพี่น้องกัน จึงต้องมีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อกันทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับชุมชน ไม่เคยฉันทและไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน ลักษณะของท้องถิ่นเช่นนี้จะทำให้มีการรวมกลุ่มอย่างเหนียวแน่นเป็นหนึ่ง เดียวกันของสังคมท้องถิ่น 8. ปัจเจกชนนิยม (Individualism) ให้ความสำคัญต่อความต้องการของปัจเจกบุคคลเป็นที่ตั้ง โดยเชื่อว่าหากบุคคลมีความสุข สังคมท้องถิ่นก็มีความสุขด้วย และ 9. การกระจายอำนาจ (Decentralizationism) เชื่อว่าการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นจัดการปกครองตนเอง เป็นหลักการที่ถูกต้องชอบธรรมมากกว่าให้ส่วนกลางไปจัดการปกครองให้แก่ท้องถิ่น (อุดม ทุมโฆยิต, 2550)

สำหรับการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย เวียงรัฐ เนติโพธิ์ (2551) อธิบายว่า การกระจายอำนาจที่ผ่านมาได้ส่งผลถึง 1. ท้องถิ่นแต่ละแห่งมีลักษณะของการจัดการปกครองที่มีตัวแทนมาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยทั่วทุกพื้นที่ทั้งประเทศ ทำให้การเมืองเรื่องการเลือกตั้งขยายไปสู่การเมืองระดับรากหญ้ามามากยิ่งขึ้นประชาชนทั้งในเมืองและในชนบทต่างก็เข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งมากขึ้นและเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนในระดับต่าง ๆ ได้มีโอกาสเข้าสู่การแข่งขันทามระบอบประชาธิปไตยอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน 2. อำนาจรัฐเปลี่ยนมือจากข้าราชการส่วนกลางที่ถือครองอำนาจไว้นานไปสู่นักการเมืองท้องถิ่นแม้ว่าส่วนใหญ่นักการเมืองเหล่านี้จะมาจากกลุ่มทุนรายใหญ่ แต่กลุ่มทุนรายเล็ก ๆ หรือผู้นำชุมชนรายย่อยก็สามารถเบียดเข้ามามีส่วน

แบ่งทางอำนาจได้เช่นกัน และ 3. การเพิ่มขึ้นของงบประมาณอย่างมากโดยเฉพาะในเขตเมืองเป็นแหล่งผลประโยชน์ที่ทำให้เกิดการแข่งขันกันเพื่อเข้าชิงตำแหน่งในองค์กรปกครองท้องถิ่นที่เข้มข้นและรุนแรงยิ่งขึ้น

ประวัติศาสตร์ของการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย นักวิชาการหลายฝ่ายต่างยอมรับว่าได้เริ่มต้นในช่วงรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 โดยได้มีการเริ่มตราพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) เพื่อเป็นตัวอย่างในการพัฒนาเมืองแก่หัวเมืองทั่วไป นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอมเมื่อ ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448) เพื่อให้มีหน้าที่ในการรักษาความสะอาด ป้องกันและรักษาความเจ็บป่วยและบำรุงรักษาเส้นทางคมนาคม ครั้นถึงรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 ได้มีการทดลองจัดตั้ง “คูสิดธานี” เพื่อเตรียมการเป็นแบบอย่างในการปกครองท้องถิ่นและทดลองการปกครองแบบประชาธิปไตย ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 7 ได้มีการปรับปรุงกิจการสุขาภิบาลให้เป็นรูปแบบการบริหารแบบประชาธิปไตย (Municipality) หรือเทศบาลในปัจจุบัน จนเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยได้มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินโดยนำหลักการกระจายอำนาจการปกครองมาใช้ มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ให้เทศบาลมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีงบประมาณ มีทรัพย์สิน มีเจ้าหน้าที่ และมีอำนาจในการปฏิบัติงานในเขตท้องถิ่นนั้นๆสืบเนื่องไปจนถึงการตราพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495 เพื่อเร่งรัดการปกครองท้องถิ่นให้ขยายไปทั่วประเทศ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 เป็นผลให้มืองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 เป็นผลให้มืองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีฐานะเป็นนิติบุคคล(แต่ก็ถูกยกเลิกในปี 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติ) มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 โดยกำหนดให้กรุงเทพฯ ฐานะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษเพื่อให้มีความเป็นอิสระในการดำเนินงานมากขึ้นนอกจากนี้ยังมีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521 เพื่อกำหนดให้เมืองพัทยาเป็นเขตการปกครองในรูปแบบพิเศษโดยการทดลองนำรูปแบบผู้จัดการเทศบาล (City manager) มาใช้ในการปกครองท้องถิ่นหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ประกอบกับความตื่นตัวทางการเมืองของภาคประชาชนที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง เป็นผลให้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะและการจัดสรรสัดส่วนภาษีอากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ไททัศน์ มาลา, 2554)

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยนั้นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษซึ่งถือว่ามี

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ครอบคลุมหมดทุกพื้นที่ทั้ง 77 จังหวัดทั่วประเทศรวมทั้งสิ้น 7,852 แห่ง ถึงแม้ว่าข้อมูลดังกล่าวนี้จะเพียงข้อมูลด้านจำนวนแต่ก็แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการของการปกครองท้องถิ่นไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นับวันยังมีความสำคัญและใกล้ชิดกับการดำรงชีวิตของประชาชนครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะบทบาทในการจัดทำบริการสาธารณะแก่ประชาชนอันเกิดจากแนวคิดของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่พยายามผ่อนคลายอำนาจในการตัดสินใจจากส่วนกลางลงสู่ชุมชนท้องถิ่นจากการที่รัฐธรรมนูญปี 2540 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่เป็นการเฉพาะของตนเอง จากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นผลให้มีพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือกำหนดให้มีการจัดสรรภาษีอากร เงินอุดหนุน และรายได้อื่น ๆ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของรายได้ของรัฐ โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2544 และกำหนดให้เพิ่มขึ้นเป็นไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ภายในปี 2549

การผ่อนคลายในด้านอำนาจหน้าที่ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านงบประมาณ ซึ่งจากเดิมที่เคยอยู่ภายใต้การบริหารราชการส่วนกลางและภูมิภาคให้ถูกกระจายลงสู่ท้องถิ่นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนซึ่งผลการวิจัยของนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ (2552) พบว่า ถึงแม้การกระจายอำนาจ ด้านการถ่ายโอนภารกิจจะก้าวหน้าไปกว่ามิติด้านอื่น ๆ แต่ความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นนั้นยังเป็นแค่เพียงความก้าวหน้าในเชิงหลักการเท่านั้น เพราะการกระจายอำนาจทางด้านการถ่ายโอนภารกิจจะเกิดผลได้จริงจะต้องคำนึงถึงความสามารถในการรับภาระการถ่ายโอนด้วยเป็นสำคัญ

ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นนั้นงานวิจัยของวีระศักดิ์ เครือเทพ (2552) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นยังขาดความเข้มข้นในเชิงเนื้อหาสาระและกระบวนการ อีกทั้งยังไม่สามารถเกื้อหนุนให้เกิดการจัดทำแผนพัฒนาและการจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องต่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนและไม่สามารถเกื้อหนุนต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้มีทิศทางที่ชัดเจนได้สอดคล้องกับนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ (2552) ได้ศึกษาแล้วพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักเป็นเพียงการมีส่วนร่วมในเชิงรูปแบบ โดยการถูกระดมและเข้ามามีส่วนร่วมโดยไม่เข้าใจในแนวทางปฏิบัติในการมีส่วนร่วม ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยมากเป็นแบบการรับทราบการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Inform) ซึ่งนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมในระดับที่เกือบจะต่ำที่สุด ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมในปัจจุบันยังไม่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในฐานะพลเมือง

การปกครองท้องถิ่นเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจของการจัดสรรทรัพยากรให้กับท้องถิ่น ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นลักษณะของการจัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่น ภายใต้การถ่ายอำนาจจากรัฐบาลกลางสู่การตัดสินใจของประชาชน โดยมีเป้าหมายอันแท้จริงก็คือ การส่งเสริมให้ประชาชนสามารถปกครองตนเอง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการปกครองท้องถิ่นจะมุ่งเน้น และให้ความสำคัญอย่างมากกับหลักการกระจายอำนาจการปกครอง การกำหนดสัดส่วนอำนาจของการปกครองและความเป็นอิสระในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนาระบบการเมืองการปกครองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยนั้นการปกครองท้องถิ่นนับเป็นพื้นฐาน (Training ground) ที่สำคัญในการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิเสรีภาพและขอบเขตของการปกครองตนเอง โดยเฉพาะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นความเข้มแข็งของประชาชนและศักยภาพของการปกครองท้องถิ่นจะเป็นตัวชี้ให้เห็นว่าอำนาจธิปไตยย่อมเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนเป็นสำคัญ (ไททัศน์ มาลา, 2554)

สิ่งสำคัญของการปกครองท้องถิ่นจำเป็นต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับชุมชน ภาคประชาสังคมและประชาชนในพื้นที่เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันมิได้กิจกรรมทุกประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการการมีส่วนร่วมของ ชุมชนประชาชน และประชาสังคม จึงต้องพยายามพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมดังกล่าวให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อุดม ทุมโฆสิต และคณะ, 2546)

ดังนั้นแล้ว การที่จะเสริมอำนาจของประชาชนในการตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางของชุมชนท้องถิ่น ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้นั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นองค์กรหลักในการจัดทำบริการสาธารณะจะต้องให้ความสำคัญกับบทบาทในการทำงานร่วมกันกับเครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ สืบเนื่องจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชนนั้นนับว่าเป็นหัวใจที่มีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการปกครองท้องถิ่นและจะแยกออกจากแนวคิดของการปกครองท้องถิ่นไม่ได้

2. ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานปกครองที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดรูปแบบหนึ่ง โดยปกติการปกครองส่วนท้องถิ่นจะเปิดโอกาสให้ประชาชนในเขตท้องถิ่นนั้น ๆ เลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้บริหารท้องถิ่น หรือเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นเพื่อเลือกผู้บริหารท้องถิ่น (เรียกว่าการเลือกตั้งโดยตรงหรือโดยอ้อมตามลำดับ) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการบริหารจากรัฐได้ในระดับหนึ่งตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด

วิท (Wit, n.d. อ้างถึงใน โกวิท พวงงาม, 2550, หน้า 20) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเป็นบางส่วนในการบริหารท้องถิ่น ตามหลักการที่ว่า ถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่นก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้น การบริหารการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเอง อันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลาง โดยให้องค์กรอันมิได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลาง มีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นในเขตอำนาจของตน

ฮอโลเวย์ (Holloway, n.d. อ้างถึงใน โกวิท พวงงาม, 2550, หน้า 20) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง องค์กรที่มีอาณาเขตแน่นอน มีประชากรตามหลักที่กำหนดไว้ มีอำนาจการปกครองตนเอง มีการบริหารการคลังของตนเอง และมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชากร

การปกครองท้องถิ่น คือ เครื่องจักรที่รัฐบาลจัดให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ มีอำนาจหน้าที่ มีทรัพยากร มีกฎหมายเพียงพอที่จะสร้างบ้านสร้างเมืองของตนเองด้วยตนเองได้มากขึ้น (อนเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2543) นักวิชาการอีกท่านหนึ่ง สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2547) ได้ให้นิยาม การปกครองส่วนท้องถิ่นว่าเป็นการให้คนในท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองกันเองหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การปกครองตนเองโดยประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานของหลักการกระจายอำนาจการปกครอง (Decentralization) ที่หมายถึง การที่รัฐมอบอำนาจการปกครองให้องค์กรอื่น ๆ ที่ไม่ใช่องค์กรส่วนกลางจัดทําบริการสาธารณะบางอย่างภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ

1. การปกครองของชุมชนหนึ่ง ซึ่งชุมชนเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกันในด้านความเจริญ จำนวนประชากร หรือขนาดของพื้นที่ เช่น หน่วยการปกครองท้องถิ่นของไทย จัดได้คือ กรุงเทพมหานคร เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยา ตามเหตุผลดังกล่าว

2. หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม กล่าวคือ อำนาจของหน่วยการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากมีอำนาจมากเกินไปไม่มีขอบเขต หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ก็จะกลายสภาพเป็นรัฐอธิปไตยเอง เป็นผลเสียต่อความมั่นคงของรัฐบาล อำนาจของท้องถิ่นนี้มีขอบเขตที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะความเจริญและความสามารถของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นสำคัญ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในการพิจารณาการกระจายอำนาจให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นระดับใดจึงจะเหมาะสม

3. หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีสิทธิตามกฎหมาย (Segal rights) ที่จะดำเนินการปกครองตนเอง สิทธิตามกฎหมาย แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

3.1 หน่วยการปกครองท้องถิ่นมีสิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการบริหารตามหน้าที่และเพื่อใช้บังคับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น เทศบัญญัติ ข้อบังคับ เป็นต้น

3.2 สิทธิที่เป็นหลักในการดำเนินการบริหารท้องถิ่น คือ อำนาจในการกำหนดงบประมาณเพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ

4. มีองค์กรที่จำเป็นในการบริหารและการปกครองตนเอง องค์กรที่จำเป็นของท้องถิ่นจัดแบ่งเป็นสองฝ่าย คือ องค์กรฝ่ายบริหารและองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น การปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาลจะมีคณะเทศมนตรีเป็นฝ่ายบริหาร และสภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ หรือในแบบมหานคร คือ กรุงเทพมหานคร จะมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นฝ่ายบริหาร สภากรุงเทพมหานครจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น

5. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น จากแนวคิดที่ว่าประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้นที่จะรู้ปัญหาและวิสัยทัศน์ของตนเองอย่างแท้จริง หน่วยการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีคนในท้องถิ่นมาบริหารงานเพื่อให้สมเจตนารมณ์และความต้องการของชุมชนและอยู่ภายใต้การควบคุมของประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนั้นยังเป็นการฝึกให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าใจในระบบและกลไกของประชาธิปไตยอย่างแท้จริงอีกด้วย

โดยสรุปแล้วการปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐกลางได้กระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่มีสิทธิตามกฎหมาย มีพื้นที่และประชากรเป็นของตนเอง ประการสำคัญขององค์กรดังกล่าวจะต้องมีอิสระ ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม การมอบอำนาจจากส่วนกลางมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ตัดสินใจ การตรวจสอบการทำงานและร่วมรับบริการสาธารณะต่าง ๆ แม้ว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอิสระในการดำเนินงาน แต่ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง

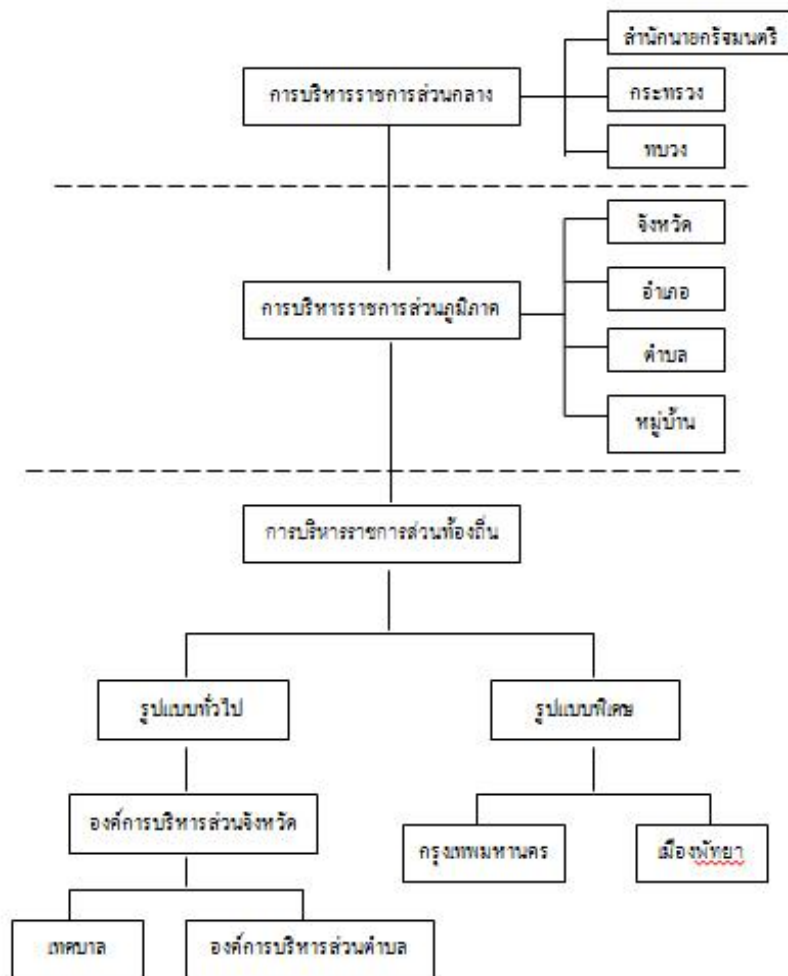
3. โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินของไทย

นับตั้งแต่มีพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ประเทศไทยได้จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และจนถึงขณะนี้ก็มีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินมาแล้ว รวมทั้งสิ้น 12 ฉบับ โดยฉบับที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบันคือ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ประกอบด้วย (ปวินา ชะลุย, 2549)

1. ราชการบริหารส่วนกลาง ประกอบด้วยรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่ กำหนดนโยบายในการจัดการให้บริการสาธารณะ (เช่น การจัดสร้างทางหลวงแผ่นดินทั่วประเทศ) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติ คือ กระทรวง ทบวง กรม

2. ราชการส่วนภูมิภาค คือ ราชการที่ส่วนกลาง (กระทรวง ทบวง กรม) แยกออกไป ดำเนินการในพื้นที่ต่าง ๆ ตามการแบ่งเขตการปกครองทั่วประเทศ (จังหวัด อำเภอ) และท้องที่ (ตำบล และหมู่บ้าน) การบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็นการแบ่งอำนาจ (Deconcentration) การตัดสินใจบางส่วนของส่วนกลางให้ข้าราชการในจังหวัดและอำเภอตัดสินใจแทน (เช่น การสร้างถนนภายในจังหวัดซึ่งเป็นทางสาขาของทางหลวงแผ่นดิน เป็นความรับผิดชอบของผู้ว่าราชการจังหวัดที่ต้องตัดสินใจแทนส่วนกลาง)

3. ราชการส่วนท้องถิ่น คือ การให้ราษฎรมีอำนาจในการปกครองตนเอง ตัดสินใจเลือกผู้บริหารท้องถิ่นของตนเอง และตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะของท้องถิ่นด้วยตนเอง โดยหลักการดังกล่าว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 ระบบบริหารราชการแผ่นดินของไทย

4. เทศบาล

ความเป็นมาของเทศบาล

เทศบาลถือว่าเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดตั้งขึ้นในเขตชุมชนที่มีความเจริญ และใช้ในการบริหารเมืองเป็นหลัก ซึ่งหลายประเทศประสบความสำเร็จในการใช้ เทศบาลเป็น เครื่องมือที่สำคัญใน การปกครองประเทศโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย สำหรับ สังกม ไทยเทศบาลเป็นรูปแบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในเขตชุมชนเมืองที่ใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2476 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2556) เกือบ 80 ปีแล้ว

ประเภทของเทศบาล

ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ได้กำหนดให้เทศบาลในประเทศไทยมีทั้งหมด 3 ประเภท อันได้แก่ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล ซึ่งเทศบาลแต่ละประเภทก็มี ลักษณะและองค์ประกอบที่แตกต่างกันออกไปดังมีรายละเอียดดังนี้

เทศบาลนคร

เทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นชุมนุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่ของเทศบาลนคร (ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป) การจัดตั้งเทศบาลนครจะกระทำได้โดยการประกาศกระทรวงมหาดไทยโดยยกฐานะเป็นเทศบาลนคร

เทศบาลนครประกอบไปด้วยสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรี (หรือนายกเทศมนตรี) แล้วแต่กรณี โดยที่สภาเทศบาลมีสมาชิกสภาเทศบาลได้ 24 คน โดยมีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 4 คน นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้เทศบาลนครมีหน้าที่แตกต่างไปจากเทศบาลเมืองและเทศบาลตำบลอีกด้วย

เทศบาลเมือง

เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหรือท้องถิ่นชุมนุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งหมื่นคนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่ของเทศบาลเมือง การจัดตั้งเทศบาลเมืองจะกระทำได้โดยการประกาศกระทรวงมหาดไทยโดยยกฐานะเป็น เทศบาลเมือง

เทศบาลเมืองประกอบไปด้วยสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี โดยที่สภาเทศบาลมีสมาชิกสภาเทศบาลได้ 18 คนและมีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 3 คน

เทศบาลตำบล

เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล (เทศบาลตำบลไม่ได้กำหนดจำนวนราษฎรในพื้นที่ไว้อย่างชัดเจนเหมือนกับเทศบาล เมือง และเทศบาลนคร) เทศบาลตำบลประกอบไปด้วยสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี โดยที่สภาเทศบาลมีสมาชิกสภาเทศบาลได้ 12 คน โดยมีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 2 คน

อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2543

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2543 ได้กำหนดหน้าที่ของเทศบาลไว้โดยแบ่งตามประเภทของเทศบาล ดังนี้

เทศบาลตำบล (กำหนดไว้ในมาตราที่ 50)

- (1) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- (2) ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ

(3) รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

- (4) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
  - (5) ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
  - (6) ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
  - (7) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ
  - (8) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
  - (9) หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล
- เทศบาลเมือง(กำหนดไว้ในมาตราที่ 53)

- (1) กิจการตามที่ระบุไว้ในมาตรา 50 (ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบล)
  - (2) ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
  - (3) ให้มีโรงฆ่าสัตว์
  - (4) ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้
  - (5) ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
  - (6) ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ
  - (7) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้า หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
  - (8) ให้มีการดำเนินกิจการโรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น
- เทศบาลนคร (กำหนดไว้ในมาตราที่ 56)

- (1) กิจการตามที่ระบุไว้ในมาตรา 53 (ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมือง)
- (2) ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
- (3) กิจการอย่างอื่นซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
- (4) การควบคุมสุขลักษณะและอนามัยในร้านจำหน่ายอาหาร โรงมหรสพ และสถาน

บริการอื่น

- (5) จัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม
- (6) จัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- (7) การวางผังเมืองและการควบคุมการก่อสร้าง
- (8) การส่งเสริมกิจการการท่องเที่ยว
- (9) กิจการอื่น ๆ ตามมาตรา 54

อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

นอกจากหน้าที่ของเทศบาลตามกฎหมายว่าด้วยเทศบาลแล้ว ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังได้กำหนดหน้าที่ของเทศบาลไว้ด้วยเช่นกันในมาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยาและองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

- (1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- (2) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
- (3) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- (4) การสาธารณสุข โภชนา และการก่อสร้างอื่น ๆ
- (5) การสาธารณสุข
- (6) การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ
- (7) การพาณิชย์ และส่งเสริมการลงทุน
- (8) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- (9) การจัดการศึกษา
- (10) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
- (11) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- (12) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- (13) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- (14) การส่งเสริมกีฬา
- (15) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- (16) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- (17) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- (18) การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและน้ำเสีย
- (19) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
- (20) การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนกิจสถาน
- (21) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- (22) การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์

(23) การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณูปโภคสถานอื่น ๆ

(24) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(25) การผังเมือง

(26) การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร

(27) การดูแลรักษาที่สาธารณะ

(28) การควบคุมอาคาร

(29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(30) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

(31) กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

การที่กฎหมายกำหนดหน้าที่ของเทศบาลและองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ไว้มากมาย เพื่อให้้องค์รปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งรวมทั้งเทศบาล ต้องเตรียมตัวรับการถ่ายโอนภารกิจหน้าที่งบประมาณ และบุคลากรให้แก่้องค์รปกครองส่วนท้องถิ่นจากรัฐบาล ตามทิศทางที่เป็นผลมาจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่้องค์รปกครองส่วน ท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งได้กำหนดแผนและขั้นตอนให้มีการถ่ายโอนภารกิจหน้าที่จากหน่วยงานราชการบริหารส่วนกลางและส่วนภูมิภาคแก่้องค์รปกครองส่วนท้องถิ่น

5. รัฐธรรมนูญกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นสามารถที่จะสร้างสังคมท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้และต้องยอมรับว่าประชาชนในทุกภาคส่วนของท้องถิ่นมีความสำคัญและต้องให้ทุกภาคส่วนได้แสดงบทบาทและหน้าที่ของตนในการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่และเต็มความสามารถด้วยบทบาทและหน้าที่ของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นส่วนสำคัญทั้งในฐานะของปัจเจกบุคคลและกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ การปกครองในระบบประชาธิปไตยในระดับชาตินั้นมีพื้นฐานสำคัญที่การปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งทำให้ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องในการวางแผน การตัดสินใจ การจัดสรรทรัพยากร (Resources allocation) และกระบวนการอื่น ๆ ได้โดยตรง (Cuthill & Fien, 2005) ภายใต้แนวทางประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นับได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้ความสำคัญกับการปกครองส่วนท้องถิ่นมากที่สุดนับตั้งแต่ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญ ดังนั้นรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงเป็นจุดเริ่มที่บังคับให้รัฐต้องดำเนินการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านการกำหนดกฎกติกา ซึ่งกลายเป็นบทบัญญัติสำคัญในสองหมวดคือ หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐและและหมวด 9 การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยในหมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ เป็นบทบัญญัติที่ชี้ให้เห็นถึงทิศทางในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนในหมวด 9 ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ต่อมาเมื่อคณะรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 และจัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและการปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในสองหมวดสำคัญคือ หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และหมวด 14 ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติต่าง ๆ เทียบเคียงกับรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 จะพบว่าฉบับ พ.ศ. 2550 ส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้น ซึ่งในรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับได้กำหนดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีในท้องถิ่นไว้ดังนี้คือ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ 2540

การมีส่วนร่วมของประชาชน ก่อนรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 จะบังคับใช้ นอกจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นแล้ว ประชาชนแทบจะไม่มีช่องทางในการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนต่อหลังจากนั้น ประชาชนมีช่องทางในการมีส่วนร่วมการปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น มาตรา 286 กำหนดว่าราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใด ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มาลงคะแนนเสียง เห็นว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไป ให้สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ส่วนมาตรา 287 กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่นเพื่อให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ 2550

ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 87 ได้ระบุแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 5 ข้อคือ

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น 2. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวาง-แผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ 3. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น 4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกระดับให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ 5. ส่งเสริมและให้การ-ศึกษาแก่ประชาชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550)

จากข้อความในรัฐธรรมนูญ แสดงถึงความสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดิน ที่มีความจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอน อย่างต่อเนื่องและโปร่งใส ในทุกระดับของสังคม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีเจตนารมณ์ชัดเจนในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเป็นการต่อเนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อนที่มีการบัญญัติเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ในหลายมาตรา โดยให้ประชาชนทุกภาคส่วนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย และให้มีการมีส่วนร่วมในระดับที่เริ่มตั้งแต่การริเริ่มกฎหมาย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ปรีกษาหารือ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ติดตามตรวจสอบถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นมี ในรัฐธรรมนูญฉบับ 2550 มีดังนี้

1. กำหนดให้มีกลไกการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยประชาชนเป็นหลัก (มาตรา 282 วรรค 2)

2. กำหนดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม และในกรณีที่การกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นในสาระสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลรายละเอียดให้ประชาชนทราบก่อนกระทำการเป็นเวลาพอสมควร และในกรณีที่เห็นสมควร หรือได้รับการร้องขอจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการกระทำนั้น หรืออาจจัดให้ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อตัดสินใจก็ได้ พร้อมทั้ง

จัดทำรายงานผลการดำเนินงานในรอบปีให้ประชาชนได้รับทราบ เพื่อประชาชนจะได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 287)

3. ไม่ได้กำหนดจำนวนผู้เข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นและจำนวนผู้ลงคะแนนเสียงถอดถอนผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นเพียงแต่กำหนดเป็นหลักการกว้างๆ ไว้ว่า จำนวนผู้มีสิทธิเข้าชื่อหลักเกณฑ์และวิธีการเข้าชื่อ รวมทั้งการตรวจสอบรายชื่อ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 285, 286)

4. กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (มาตรา 290 (4)) โดยสรุปแล้วทั้งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ 2550 เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในท้องถิ่นของตนเอง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีบทบัญญัติเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural – functionalism theory) เชื่อว่าโครงสร้างหน้าที่ของสังคมเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของสังคม โครงสร้างแต่ละโครงสร้างของสังคมแต่ละสังคมจะมีหน้าที่ของตนเองและประสานสัมพันธ์กับโครงสร้างอื่นๆ สังคมจึงจะมีดุลยภาพ นักทฤษฎีคนสำคัญ คือ ออกุสต์ คอมท์ (August Comte) เฮอเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) เอมีลี เคอร์ไคม์ (Emile Durkheim) ทัลท์คอตท์ พาร์สัน (Talcott Parson) โรเบิร์ต เอ. เมอร์ตัน (Robert A. Merton) และ เจฟฟรีย์ อเล็กซานเดอร์ (Jeffrey Alexander) นักทฤษฎีเหล่านี้ได้เสนอแนวความคิดและสาระสำคัญของทฤษฎีไว้อย่างหลากหลาย แต่ในที่นี้ขอสรุปสาระสำคัญของนักทฤษฎีกลุ่มนี้ โดยสรุปได้ว่า สังคมประกอบด้วยโครงสร้างที่เป็นระบบย่อย ๆ เหล่านี้จะบูรณาการและปรับตัวเข้าหากันตามระบบค่านิยมของสังคมซึ่งสมาชิกยอมรับร่วมกัน สังคมทุกสังคมมีลักษณะเป็นพลวัต คือมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงต้องปรับตัวอยู่ตลอดเวลาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความตึงเครียดขึ้นในสังคม และทำให้สังคมเกิดดุลยภาพ การปรับตัวนี้เป็นการใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อควบคุมสังคม เช่น กฎระเบียบ การกำหนดสถานภาพ และบทบาทการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม เป็นต้น (สนธยา พลศรี, 2545) เช่นเดียวกับสูกางค์ จันทวานิช (2551) อธิบายว่า นักคิดสำนักนี้มองว่าสังคมคือส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างหน้าที่ที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน แต่ละสังคมมีโครงสร้างที่คล้ายกันไม่มากก็น้อย การทำงานของความคิดหรือสมองมนุษย์ (Human mind) มีโครงสร้างอยู่โดยมนุษย์ไม่รู้ตัว โครงสร้างนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับโครงสร้างที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์และความสัมพันธ์ของสถาบันสังคม

นักคิดของสำนักโครงสร้าง-หน้าที่ เชื่อว่า สังคมประกอบด้วยระบบย่อย (Subsystem) หลายระบบซึ่งประกอบกันเป็นโครงสร้างที่อยู่เหนือการควบคุมของปัจเจกบุคคลที่เป็นสมาชิกของระบบ โครงสร้างเหล่านี้ทำให้ปัจเจกบุคคลในแต่ละสังคมมีประสบการณ์ดำรงชีวิตที่แตกต่างกันไป (Best, 2003, p. 9) ระบบสังคมยังประกอบด้วยปัจเจกบุคคลจำนวนมากที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันภายใต้สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ การอธิบายระบบสังคมในแนวทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ ได้ถูกพัฒนาขึ้นโดย พาร์สัน ซึ่งกล่าวว่าระบบสังคมที่จะดำรงอยู่ได้ต้องเอาชนะปัญหาพื้นฐาน 4 ประการ คือ (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2540, หน้า 95-96)

1. มีการปรับตัว (Adaptation) โดยระบบเศรษฐกิจ
2. การบรรลุเป้าหมาย (Goal attainment) โดยผ่านระบบทางการเมือง
3. การบูรณาการ (Integration) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ โดยผ่านสถาบันทางวัฒนธรรม เช่น โรงเรียนและสื่อ
4. การดำรงไว้ซึ่งแบบแผน (Pattern maintenance) โดยระบบจะต้องทำให้เกิดการดำรงไว้และฟื้นฟูแรงจูงใจของปัจเจกบุคคลและแบบแผนทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดและดำรงไว้ซึ่งแรงจูงใจดังกล่าว

ความต้องการพื้นฐาน 4 ประการเขียนเป็นอักษรย่อได้เป็น A (adaptation) G (goal attainment) I (integration) L (Latency) (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543)

เมื่อระบุความต้องการจำเป็นของระบบสังคม 4 ประการแล้วพาร์สันกำหนดให้ระบบสังคม 4 ระบบทำหน้าที่แก้ปัญหาหรือสนองความต้องการจำเป็นนี้คือ ระบบวัฒนธรรมแก้ปัญหาภาวะเบี่ยง (Cultural system-latency) ระบบสังคมแก้ปัญหาเสถียรภาพ (Social system integration) ระบบบุคคลแก้ปัญหาการบรรลุเป้าหมาย (Personality system-goal attainment) และระบบอินทรีย์แก้ปัญหาการปรับตัว (Organismic system –adaptation) ความสัมพันธ์ระหว่างระบบก็จะถูกมองว่าเป็นเรื่องสัมพันธ์กับการแก้ปัญหานี้ และแต่ละระบบและระบบย่อยจะต้องมีหน้าที่แก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย ดังภาพที่ 8

Adaptation		Goal Attainment	
A	G	G	G
L	I		
L		I	I
L			
Latency		Integration	

ภาพที่ 8 ระบบสังคมตามแนวคิดสำนักโครงสร้างหน้าที่นิยม (ประวีณา ชะลุย, 2549, หน้า 77)

เมื่อแต่ละระบบและระบบย่อยต่างก็มีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นในการทำความเข้าใจหรือศึกษาระบบใด ๆ ก็จำเป็นต้องศึกษาหรือทำความเข้าใจการกระทำระหว่างผู้กระทำหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทำให้เกิดระบบขึ้น พาร์สันส์แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ระบบทางจิต (Psychological systems) หรือระบบบุคลิกภาพ (Personality systems) ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมร่างกาย ระบบสังคม (Social systems) ซึ่งควบคุมระบบจิต และระบบวัฒนธรรม (Cultural systems) ซึ่งควบคุมระบบสังคม และระบบทั้งสามนี้ทำให้นุคคลมีกระบวนการของความสัมพันธ์กันในสังคม ระบบทั้งสามนี้ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันพึ่งพาอาศัยกันและสอดแทรกอิทธิพลซึ่งกันและกัน การกระทำของบุคคลจึงไม่ได้เกิดขึ้นโดยตัวของบุคคลเอง หากแต่เกิดจากอิทธิพลที่ตัวบุคคลได้รับจากระบบทั้งสามดังกล่าว (ปวีณา ชะลุย, 2549, หน้า 74)

1. ระบบทางจิตหรือระบบบุคลิกภาพ เป็นระบบที่แสดงถึงการที่บุคคลได้รับแรงเร้าซึ่งเกิดจากแนวโน้มอันที่จะตอบสนองความต้องการขั้นสุดยอด และความต้องการนี้มีอิทธิพลหรือแรงกระตุ้นต่ออารมณ์ของบุคคล ในทางจิตวิทยาหมายถึง ปฏิกริยา Stimulus-response โดยสรุปบุคลิกภาพ เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือผู้กระทำซึ่งเราต้องเข้าใจตามแนวอบรมของสังคมและวัฒนธรรมที่เขาได้เรียนรู้ และสร้างระบบแห่งพฤติกรรมของเขาขึ้นมา

2. ระบบสังคม หมายถึง ขอบข่ายแห่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำซึ่งมีจำนวนมากในสังคม เป็นการรวมเข้าของผู้กระทำจำนวนมากที่ได้รับแรงจูงใจให้เข้ามาปะทะสัมพันธ์กันด้วยดี

3. ระบบวัฒนธรรม เป็นระบบที่รวมเอาระบบสังคมทั้งหมด เป็นลักษณะการกระทำที่รวมตัวออกมาในรูปลักษณะเฉพาะอย่างของสัญลักษณ์ เช่น แบบของศิลปะ และการทำให้สัญลักษณ์เป็นระบบถาวร เช่น ภาษา ความเชื่อ แนวคิด ฯลฯ การที่จะเกิดเป็นระบบสังคมขึ้นได้นั้นจะต้องมีเงื่อนไขใหม่ ๆ อยู่ 2 ข้อ ดังนี้

3.1 ผู้กระทำจะต้องมีแรงจูงใจที่จะกระทำตามสถานภาพและบทบาทของตน

3.2 ระบบสังคมต้องพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากสังคม

โรเบิร์ต (Robert, 2003 อ้างถึงใน นราศักดิ์ ปานบุตร, 2554) ได้จำแนกหน้าที่ทางสังคมเป็น 2 ประเภทคือ หน้าที่หลัก (Manifest) หน้าที่รอง (Latent) หน้าที่ที่ไม่พึงปรารถนา (Dysfunctional) หน้าที่ของบางโครงสร้างของสังคมอาจมีประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ แต่ขณะเดียวกันคนบางส่วนอาจได้รับประโยชน์เพียงน้อยนิดหรืออาจไม่ได้รับประโยชน์เลย ซึ่งรวมไปถึงอาจจะมีคนบางกลุ่มหรือบางส่วนของสังคมได้รับผลเสียจากทำงานของโครงสร้างของสังคมนั้นก็ได้

อีมิล (Emile, 1762 อ้างถึงใน นราศักดิ์ ปานบุตร, 2554) มีแนวความคิดว่า หน้าที่ของสังคมคือ ส่วนที่สนับสนุนให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ เรดคลิฟฟ์ บราวน์ (Radcliffe-Brown) กับ โบรวนิสโลว์ (Bronislaw) ที่มองว่า หน้าที่ทางสังคม เป็นส่วนสนับสนุนให้โครงสร้างสังคมคงอยู่อย่างต่อเนื่อง เพราะสังคมมีกระบวนการทางสังคมที่ทำให้สังคมเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น บรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณี เป็นต้น

ในทัศนะของนักทฤษฎีสำนึกโครงสร้าง-หน้าที่นิยม ปัจเจกชนแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ในสังคมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบทบาททางสังคมได้ก่อให้เกิดระบบสังคมขึ้น ภายในระบบสังคมนี้ ประกอบด้วยสถาบันซึ่งกำหนดหน้าที่ให้แก่สมาชิกในสังคมพร้อมหน้าที่ของสังคมโดยรวมด้วย ในที่สุดระบบสังคมนี้อาจมีความเข้มแข็งทางความคิดด้วยค่านิยมร่วมกันของคนในสังคม

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมและเป็นกรอบคิดในการกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนในประเด็นของการใช้บทบาทหน้าที่ของตน การบูรณาการของครอบครัวและชุมชนในการปรับตัวเข้าหากันการมีค่านิยมของครอบครัวในชุมชนและสมาชิกในครอบครัวมีการยอมรับซึ่งกันและกัน การใช้กฎระเบียบของสังคม การกำหนดสถานภาพและผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ป้องกันไม่ให้เกิดความตึงเครียดในสังคมและทำให้สังคมมีดุลยภาพ ทฤษฎีดังกล่าวจึงนำมาเป็นกรอบคิดแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เกิดขึ้นแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนได้โดยทุกคนมีส่วนร่วมทำให้สังคมเกิดดุลยภาพ และทุกคนสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ก็จะทำให้เกิดสังคมมีดุลยภาพและเกิดภูมิคุ้มกันทางสังคมที่แข็งแกร่งต่อไป (บุญเลิศ ชงสะอาด และคณะ, 2554)

กล่าวโดยสรุป คือ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ช่วยในการอธิบายบริบทของสังคมในมิติขององค์ประกอบของสถาบันต่าง ๆ ที่ปรากฏ ความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนใน

รูปแบบของวิถีชีวิต การใช้กลไกทางสังคมผ่านระบบความเชื่อและค่านิยมเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคน ให้สังคมอยู่ในภาวะสมดุล (Equilibrium) ไม่ให้เกิดความไร้ระเบียบ (Anomie)

แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

1. ความหมายของยาเสพติด

สารเสพติดตามความหมายโดยทั่วไป หมายถึงสารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือรับเข้าสู่ร่างกายซ้ำ ๆ กันแล้ว ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ เป็นช่วงระยะเวลาหรือนานติดต่อกันก็ตามจะทำให้บุคคลนั้นต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสารนั้นทางด้านจิตใจรวมทั้งทางด้านร่างกายและอาจต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้สุขภาพของผู้เสพนั่นเสื่อมโทรมลง ประการสำคัญเมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพจะมีอาการผิดปกติทางด้านจิตใจรวมทั้งทางด้านร่างกายเกิดขึ้นกับผู้เสพได้

สำหรับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายว่า ยาเสพติดให้โทษ หมายถึงสารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้า สู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการ เสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดย ทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับรวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือ ให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ หรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2553, หน้า 1)

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 4 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ฉบับที่ พ.ศ. 2528 ให้ความหมาย ยาเสพติดให้โทษ หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยาที่มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้าน บางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

องค์การอนามัยโลก (ม.ป.ป. อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2553, หน้า 1) ให้ความหมายว่า ยาเสพติด หมายถึง สิ่งที่เสพเข้าไปแล้วจะเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อไปโดยไม่สามารถหยุดเสพได้และจะต้องเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่อร่างกายและจิตใจขึ้น

องค์การสหประชาชาติ ให้ความหมายว่า ยาเสพติด หมายถึง สารใด ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือได้จากธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ที่มีผลต่อจิตใจและระบบประสาท

สรุปความหมายของยาเสพติด หมายถึง สารใดก็ตามที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือสารที่สังเคราะห์ขึ้น เมื่อนำเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าโดยวิธีใดทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ทำให้เกิดการเสพติดได้หากใช้สารนั้นเป็นประจำ

2. ผลกระทบของปัญหา ยาเสพติด

ปัญหา ยาเสพติด เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อร้ายแรงและมีผลกระทบไปสู่ทุกระดับทุกหน่วยของสังคมตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน จนถึงระดับชาติเนื่องจากปัญหา ยาเสพติดมีความผูกพันเชื่อมโยงกับปัญหาอื่น ๆ ในสังคมซึ่งยาเสพติดถือเป็นภัยคุกคามของประเทศไทยที่ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งต่อปัจเจกบุคคล และสังคมส่วนรวมในมิติต่าง ๆ ดังนี้

ผลกระทบต่อตัวบุคคล

ยาเสพติดทุกชนิด จะมีผลโดยตรงต่อร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะด้านบุคลิกภาพและสุขภาพอนามัย นอกจากนี้ ด้วยบางตัว เช่น แอมเฟตามีน หากมีการใช้อย่างต่อเนื่องระยะยาวจะส่งผลกระทบต่อระบบจิต ประสาทส่วนกลาง และทำลายสมอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน ทำให้ผู้เสพมีความสับสน กังวลใจและนอนไม่หลับ รวมถึงพฤติกรรมความรุนแรงต่าง ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของสำเนา นิลบรรพ์ และคณะ (2554) เรื่องกระบวนการเสพและผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจและครอบครัวของผู้เสพยาเสพติดกลุ่ม Club drugs ที่เข้ารับการบำบัดรักษาในสถานบำบัดยาเสพติด และศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติด เชียงใหม่ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังจากการใช้ยาเสพติดกลุ่ม Club drug ด้านร่างกาย พบว่า ส่วนใหญ่ผอมหรือน้ำหนักลดลง ทрудโทรม และความจำลดน้อยลง ด้านอารมณ์ และพฤติกรรม จะหงุดหงิด โมโหง่าย ใจร้อนขึ้น และตื่นเต้น ตกใจง่าย ด้านการเรียน หรือการทำงาน พบว่า ขาดความรับผิดชอบต่อการทำงาน หยุดเรียนหรือขาดงานบ่อยครั้ง และไปทำงาน/ไปเรียนสาย อาการทางจิตประสาทที่พบมากที่สุด คือ อาการซึมเศร้า โดยจะเกิดอาการเป็นบางครั้ง รองลงมา คือ อาการหูแว่ว และหวาดระแวง ซึ่งอาการจะเกิดเฉพาะเวลาที่เสพยา ส่วนผลกระทบต่อครอบครัว นั้น พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวเสียไป สมาชิกในครอบครัวไม่ไว้วางใจ ขาดความเชื่อถือ และรู้สึกอับอายเพื่อนบ้าน ผู้ติดยาเสพติดจะพยายามดูแลบำรุงสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงเพื่อป้องกันไม่ให้นักรอบข้างสงสัยว่าตนเองเสพยาเสพติด แต่

จากผลกระทบที่เกิดความเสียหายให้กับชีวิตทั้งของตนเองและครอบครัว จึงยอมรับว่าติดยาเสพติด และพยายามหยุดหรือเลิกใช้ยาเสพติดด้วยตนเองและเข้ารับการบำบัด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของซอลดา พันธุเสนา (2545) ได้อธิบายผลกระทบจากปัญหาสารเสพติดว่า สารเสพติดทุกประเภทเมื่อมีการเสพจนติดแล้ว มีผลต่อสุขภาพของผู้เสพ มีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจและประเทศชาติ การออกฤทธิ์ของสารเสพติดที่มีผลต่อสุขภาพของผู้เสามี 3 ประเภทคือ

1. ออกฤทธิ์กดศูนย์ประสาทและอวัยวะต่างๆของร่างกายผู้เสพ ได้แก่ เหล้า เฮโรอีนและสารอนุพันธ์ของฝิ่น ฯลฯ ซึ่งจะมีฤทธิ์คล้ายเอ็นโดฟินซึ่งเป็นสารเคมีในสมองที่ระงับความเจ็บปวด
2. ออกฤทธิ์กระตุ้นกระตุ้นประสาท สารเสพติดประเภทนี้ได้แก่ บุหรี่ ยาบ้า กระทั่งมเป็นต้น สารเสพติดประเภทนี้ทำให้ผู้เสารู้สึกกระปรี้กระเปร่ามีแรงมาก
3. ออกฤทธิ์หลอนประสาท สารเสพติดประเภทนี้ได้แก่ยาอี ยาเล เป็นต้น เมื่อเสพจนติดฤทธิ์ยาทำให้การได้ยินเสียงและการมองเห็นแสงสีต่าง ๆ ผิดไปจากความเป็นจริง เคลิบเคลิ้ม อารมณ์อ่อนไหวเปลี่ยนแปลงง่าย ความคิดเลื่อนลอยสับสน ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้

ผลกระทบต่อครอบครัว

ชุมชนสังคมและครอบครัวที่มีผู้ติดยา มักได้รับความเดือดร้อนจากผู้ติดยาในทุกด้าน นำไปสู่ความยุ่งยาก ขัดแย้ง แยกแยก และสิ้นเปลืองในการแก้ปัญหา ผู้ติดยามักก่อให้เกิดอาชญากรรมต่อเนื่อง ตั้งแต่การเข้าไปเกี่ยวข้องกับแหล่งขายยา การลักเล็กขโมยน้อย การประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สิน การพนันและอาชญากรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของฟีโดรอส (Fedorowycz, 1997) ที่ได้แสดงให้เห็นว่าผู้กระทำผิดในคดีฆาตกรรมในประเทศแคนาดา ร้อยละ 50 ได้เสพเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์หรือยาเสพติดก่อนที่จะประกอบอาชญากรรมนอกจากนี้จากผลการศึกษาเรื่อง เส้นทางชีวิตผู้ต้องขังในคดียาเสพติด ของ นัทธี จิตสว่าง และคณะ (2544) ปรากฏว่าทั้งผู้เสพยาบ้าและ เฮโรอีนกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 37.0 ได้เงินจากการประกอบอาชญากรรม โดยบางคนขโมยเงินจากที่บ้านหรือจากพ่อแม่ของตน การวิ่งราวทรัพย์ การลักทรัพย์ และการปล้นทรัพย์

จากผลการศึกษาของโกลด์สไตน์ (Goldstein, 1998) ที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการฆาตกรรมกับยาเสพติด ปรากฏว่ามีเหยื่ออาชญากรรมที่ถูกฆาตกรรมเสียชีวิตจำนวนไม่มากนักที่เกิดจากผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้อิทธิพลของยาเสพติด ในขณะที่การฆาตกรรมส่วนใหญ่ผู้กระทำผิดมักตกอยู่ภายใต้อิทธิพลเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ สำหรับผู้ค้าและหรือผู้เสพซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว เมื่อถูกจับกุมและดำเนินการทางกฎหมาย จะส่งผลกระทบต่อสมาชิกภายในครอบครัวได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตทั้ง ด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนที่อยู่ภายใต้การปกครองจะต้องออกจากโรงเรียน ซึ่งเป็นการทำลายอนาคตของ

ประเทศชาติ ซึ่งการศึกษาของจักรสุนทร พุทธิภิกษุ (2551) เรื่องนโยบายและยุทธศาสตร์ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในเรื่องผลกระทบต่อครอบครัวว่าปัญหาเสพติดได้ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว ส่งผลเสียต่อสภาพจิตใจของสมาชิกในครอบครัว ทำให้เกิดความแตกแยกและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของสมาชิกในสังคมและนำไปสู่การสูญเสียรายได้ของครอบครัว และมีรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการนำไปซื้อยาเสพติดหรือการนำเข้าไปบำบัดรักษา

ผลกระทบต่อการบริหารจัดการภาครัฐ

คดียาเสพติดที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นภาระต่องานด้านกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายของรัฐที่เพิ่มสูง และทำให้การดำเนินคดีด้านอื่น ๆ เกิดความล่าช้า นอกจากนี้ ปัญหาเสพติดได้ก่อให้เกิดการทุจริต คอร์รัปชัน โดยเฉพาะการทุจริตต่อหน้าที่ การรับสินบน การกลั่นแกล้งรีดไถ แสวงหาผลประโยชน์จากผู้กระทำความผิดซึ่งทำให้ประชาชนและสังคมเกิดความไม่ศรัทธาและเชื่อมั่นในการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นอกจากนี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับบุคคลยังส่งผลต่อเนื่องกับการพัฒนาชุมชนและสังคม เพราะเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นจากการที่คนถูกทำลายศักยภาพ ทำให้ภาครัฐจำเป็นต้องจัดสรรทรัพยากรส่วนหนึ่งไปใช้ในการเยียวยารักษา ป้องกันและเสริมสร้างสมรรถนะที่ขาดหายไปให้กลับสู่สภาพปกติ ทั้งนี้ เพื่อลดความเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งในด้านการพัฒนาประเทศ รวมถึง การเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศตามยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในปัจจุบันและสอดคล้องกับหลักการพัฒนาประเทศตามที่กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ชนธัญ แสงพุ่ม, 2554)

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการคลังของประเทศ

การผลิตและการค้ายาเสพติด จัดเป็นกลุ่มธุรกิจ และเศรษฐกิจนอกกฎหมายที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิต แม้ว่าการค้ายาเสพติดบางส่วนจะก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้เมื่อมีการค้าขาย แต่ก็ยังเป็นรายได้สำหรับคนบางกลุ่มที่กระทำความผิดกฎหมายและเอาใจเอาเปรียบสังคม ปัญหา ยาเสพติดทำให้รัฐบาลต้องทุ่มเทงบประมาณจำนวนมาก เพื่อใช้ในการป้องกัน ปราบปราม บำบัดรักษาและฟื้นฟู แทนที่จะนำไปใช้ในการด้านอื่น ๆ ที่มีความจำเป็น ต้องสูญเสียทรัพยากรในการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยไม่จำเป็น รวมทั้งกระทบต่อทรัพยากรมนุษย์ เพราะยาเสพติดมีส่วนทำลายพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสมองของเด็กและเยาวชน และแรงงานที่จะเป็นพลังของประเทศไทยในอนาคต โดยในปี 2554 ประเทศไทยใช้งบประมาณในการดำเนินการแผนงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด 4,948 ล้านบาท เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนและสังคมเข้มแข็ง มีความปลอดภัยและมีภูมิคุ้มกันยาเสพติด (สำนักงบประมาณ, 2554)

ผลกระทบต่อความมั่นคงและชื่อเสียงของประเทศ

สาเหตุเนื่องจากปัญหายาเสพติดได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งผลิตยาเสพติด การแพร่ระบาดของยาเสพติด จะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติภูมิของประเทศไทยไม่เป็นที่ไว้วางใจของนานาชาติในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ไม่กล้าเข้ามาท่องเที่ยวหรือลงทุนทางการค้า และธุรกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้ประเทศคู่แข่งฉวยโอกาสในการโจมตีประเทศไทย ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญและมีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อคุณภาพของคนในชาติซึ่งถือเป็นการบ่อนทำลายอำนาจด้านสังคมอย่างรุนแรง จากข้อมูลในแผนยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด 2555 ว่าปัญหาเสพติดเกี่ยวข้องกับคดีอาชญากรรมและความมั่นคงตามแนวชายแดน นอกจากนี้ข้อมูลการข่าวยุทธหรือชายาเสพติดตามแนวชายแดน โดยเฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเชื่อมโยงกับการค้าสินค้าหนีภาษี น้ำมันเถื่อน และการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่ (ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ, 2555)

นอกจากนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ได้ระบุถึงสถานการณ์ปัญหาเสพติดที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อคนและสังคมไทยในด้าน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จากการแพร่ระบาดของยาเสพติด เป็นปัญหาสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน การก่ออาชญากรรมที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงปี 2548 - 2552 สะท้อนได้จากภาพรวมคดีอาญาที่สำคัญทั้งการก่อคดีต่อชีวิต ร่างกายและเพศ คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน และคดียาเสพติด โดยในปี 2548 มีจำนวน 355.9 คดีต่อประชากรแสนคนและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2552 เป็น 516.7 คดีต่อประชากรแสนคน จำนวนคดีอาญาดังกล่าวเป็นคดียาเสพติดมากที่สุด โดยปี 2548 มีจำนวน 160.4 คดีต่อประชากรแสนคน และได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องถึงกว่าเท่าตัวในปี 2552 เป็นจำนวน 371.6 คดีต่อประชากรแสนคน ปัจจุบันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มเด็กและเยาวชนอย่างกว้างขวาง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

ดังนั้นสรุปได้ว่าปัญหาเสพติด ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคม ทำให้คุณภาพชีวิตของคนไทยถูกกัดกร่อนและทำลายไปไม่มากนักน้อย จนเป็นกลุ่มคนที่มีปัญหาแทนที่จะเป็นกลุ่มอนาคตของชาติ นอกจากนี้ ภาครัฐต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก เพื่อใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดเป็นจำนวนมากสูงถึงปีละหลายพันล้านบาท และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับบุคคลยังส่งผลต่อเนื่องกับการพัฒนาชุมชนและสังคม เพราะเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นจากการที่คนถูกทำลายศักยภาพ ทำให้ภาครัฐจำเป็นต้องจัดสรรทรัพยากรส่วนหนึ่งไปใช้ในการเยียวยารักษา

ป้องกันและเสริมสร้างสมรรถนะที่ขาดหายไปให้กลับสู่สภาวะปกติ ทั้งนี้ เพื่อลดความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในด้านการพัฒนาประเทศ รวมถึง การเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ

3. สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในประเทศไทย

ปัญหาเสพติด เป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศที่รัฐบาลทุกสมัยได้ดำเนินการป้องกันและแก้ไขอย่างต่อเนื่องแต่ปัญหายังขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว และทวีความรุนแรงมากขึ้น บุคคลที่เกี่ยวข้องกับวงจรของปัญหาคือ ผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้ติดยาเสพติดจำนวนเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับประภาพรรณ จูเจริญ อาจารย์หลักสูตรวิทยาการเสพติด สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ให้ข้อมูลสถานการณ์สิ่งเสพติดในสังคมไทย ว่าปัญหาเสพติดยังเป็นปัญหาใหญ่ที่เรื้อรังมานานของประเทศไทย ยังมีการแพร่ระบาดอย่างมากในทุกภาคของประเทศ พบผู้เสพยาใหม่ และยังมีการลักลอบนำเข้า โดยเฉพาะยาบ้าที่เสพมาเป็นอันดับหนึ่ง ขณะที่บุหรี เหล้า และสารระเหย ก็เป็นสารเสพติดที่ยังแพร่ระบาดหนัก รวมทั้งมียาเสพติดใหม่ที่เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ กลุ่ม Club Drug (ประภาพรรณ จูเจริญ, 2555)

ปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งเนื่องมาจากพลังแผ่นดินทุกภาคส่วนยังไม่เข้มแข็งพอที่จะผนึกกำลังเป็นวาระของคนในชาติที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาจนนำไปสู่ชัยชนะอย่างยั่งยืน รวมทั้งจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมภายในประเทศที่ส่งผลทำให้ผู้คนส่วนหนึ่งตกเป็นเหยื่อของยาเสพติดควบคู่กับปัจจัยจากภายนอกประเทศที่ยังคงส่งผลทำให้ปัญหาการผลิตและนำเข้ายาเสพติดยังคงเป็นปัญหาสำคัญ

จากสภาพปัญหาและสถานการณ์ด้านยาเสพติดของประเทศไทยสามารถสรุปสถานการณ์ยาเสพติดที่ผ่านมามีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2555)

สถานการณ์การลักลอบนำเข้ายาเสพติด

ยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดในประเทศ ส่วนใหญ่มาจากแหล่งผลิตในประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งพม่า ลาว กัมพูชาและมาเลเซียพื้นที่การลักลอบนำเข้ากลุ่มเครือข่ายนักค้าจะยังคงใช้พื้นที่ชายแดนภาคเหนือ เป็นหลัก โดยเฉพาะพื้นที่ จ.เชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน แต่การลักลอบนำเข้าทางชายแดนประเทศลาวลาว จะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากกลุ่มนักค้าต้องการหลีกเลี่ยงการตรวจค้นจับกุมในพื้นที่ภาคเหนือซึ่งมีความเข้มงวดมากขึ้น ในการลำเลียงยาเสพติดจากพื้นที่ชายแดนเข้ามายังพื้นที่ตอนในกลุ่มการค้ามักจะทำอาศัยบุคคลในพื้นที่ที่ทั้งกลุ่มคน 3 สัญชาติจากประเทศเพื่อนบ้านรวมทั้งชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ที่ปรากฏข่าวสารการจับกุม ได้แก่ ม้ง มูเซอ จีนฮ่อ ลีซอ อาข่า ซึ่งชนกลุ่มน้อยดังกล่าวจะคุ้นเคยกับสภาพในพื้นที่สามารถหาเส้นทางที่หลีกเลี่ยงการตรวจค้นจับกุมของเจ้าหน้าที่ จึงทำให้ได้รับความไว้วางใจจากกลุ่มนักค้า การซุกซ่อนยาเสพติด

กลุ่มการค้าส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีการเดิม ๆ แต่ในช่วงหลังพบการลักลอบขนส่งโดยรถโดยสารประจำทาง รถไฟ การส่งทางพัสดุไปรษณีย์ บ่อยครั้งขึ้น

สถานการณ์การค้ายาเสพติด

การที่กลุ่มนักค้ารายสำคัญยังคงมีบทบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักค้าที่ถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำ ซึ่งพบว่ายังมีการบงการให้เครือข่ายภายนอกเรือนจำดำเนินการการค้ายาเสพติดอยู่ ซึ่งขัดจากสถิติการจับกุมที่พบคดีในลักษณะดังกล่าวอย่างต่อเนื่องทั้งคดีการผลิตและการค้ารายสำคัญ ในช่วง ปี 2552- 2554 สถานการณ์การลักลอบส่งออกยาแก้ปวดที่มีส่วนผสมของซูโดอีเฟดรีนไปยังประเทศเพื่อนบ้านเพื่อนำไปผลิตยาบ้าและไอซ์ มีการพบอย่างต่อเนื่อง กลุ่มผู้ผลิตได้พยายามเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดหาตั้งแต่การกว้านซื้อจากร้านขายยาภายในประเทศ การนำเข้าจากประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์และเกาหลีใต้ เมื่อประเทศเหล่านี้เป็นที่พึ่งเลี้ยงจากเจ้าหน้าที่ ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงประเทศนำเข้าที่หลากหลาย มีการนำเข้าจากประเทศตุรกี นอกจากนั้นนักค้าชาวต่างชาติที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดในประเทศไทยนอกจากบุคคล 3 สัญชาติจากประเทศเพื่อนบ้านแล้ว กลุ่มแอฟริกันและกลุ่มจากประเทศเอเชียใต้ยังคงเป็นกลุ่มหลักที่มีการจับกุมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการจับกุมที่ผ่านมากลุ่มผู้ค้าเลียงเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการลำเลียงโดยไม่นำเข้าที่สนามบินสุวรรณภูมิโดยตรงแต่จะใช้สนามบินในภูมิภาคภายในประเทศหรือการไปลงในสนามบินประเทศเพื่อนบ้านและลักลอบนำเข้าทางชายแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือแทน

สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด

สถานการณ์การแพร่ระบาดมีทั้งภายในประเทศและเครือข่ายหรือกลุ่มการค้ายาเสพติดที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศเพื่อนบ้านกับเครือข่ายการค้าในประเทศไทยจะมีบทบาทในด้านการค้าตามแนวชายแดน และส่งผลกระทบต่อการค้าและแพร่ระบาดในประเทศ โดยเฉพาะประเทศสหภาพพม่า ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา และประเทศจีน สถานะดังกล่าวทำให้ประเทศไทยต้องเพิ่มบทบาทในฐานะประเทศทางผ่านของยาเสพติดมากขึ้น (United Nations, 2007)

กลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มหลักที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเสพยาและมีแนวโน้มสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาซึ่งกลุ่มเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นและประถมศึกษา เป็น 2 กลุ่มที่ต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด ยาเสพติดที่แพร่ระบาดแม้ว่ายาบ้าจะยังคงเป็นตัวยาหลักแต่ในแง่ของสัดส่วนแล้วพบว่าค่อนข้างที่จะคงที่ ต่างจากไอซ์ที่มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดทั้งในด้านการค้าและการเสพ ด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่ทำให้ทุกคนชั้นสามารถ

เข้าถึงไอซ์และการโฆษณาชวนเชื่อที่เข้าใจถึงความต้องการของผู้เสพทำให้ไอซ์สามารถติดตลาดได้อย่างรวดเร็ว นอกจากยาบ้า และไอซ์ที่เป็นตัวยาหลักที่มีการแพร่ระบาดอยู่ในขณะนี้ ปัญหาเฮโรอีนยังมีอยู่ เนื่องจากยังมีการจับกุมและการเข้าบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของพืชกระท่อมและ สี่คูณร้อย แม้ว่าสถิติการเข้าบำบัดรักษาจะไม่มี的增加ขึ้นอย่างเด่นชัดแต่การที่พบการจับกุมการค้าขายพืชกระท่อมจากพื้นที่ กรุงเทพมหานคร และเขตปริมณฑล และมีการจับกุมการลักลอบนำเข้าจากประเทศมาเลเซียอย่างต่อเนื่อง จึงให้เห็นความต้องการยังคงมีอยู่สูง การกระจายตัวของผู้เสพ สี่คูณร้อยไปในภูมิภาคอื่น ๆ ประกอบกับเป็นสิ่งเสพติดที่มีราคาไม่สูงสามารถจัดทำขึ้นมาเองได้ง่าย ทำให้มีโอกาสที่จะแพร่ระบาดเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

สำหรับสถานการณ์ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ได้ประเมินสถานการณ์ของประเทศไทย ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ ด้านการเปลี่ยนแปลงสถานะสังคมว่าสังคมไทยเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ในช่วง 4 ปี ของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10 เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีสัดส่วน 5.0 – 5.4 คดีต่อเด็กพันคนสูงกว่าในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 – 9 ที่มีสัดส่วน 3.3 - 5.1 คดียาเสพติดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 8,803 คดี ในปี 2549 เพิ่มขึ้นเป็น 14,695 คดี ในปี 2553 ทั้งนี้ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนและสถานศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนพบว่า ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 19.2 ปี เป็นร้อยละ 51.3 ปี 2553 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

4. นโยบายการป้องกันยาเสพติดในประเทศไทย

นโยบายและยุทธศาสตร์การปราบปรามยาเสพติดของประเทศไทยได้ดำเนินการหลายยุคหลายสมัยผ่านผู้นำที่เป็นนายกรัฐมนตรีที่ผ่านมา มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยรัฐบาลได้แถลงนโยบายผ่านรัฐสภาดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2555)

รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร แถลงเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2519 “...จะป้องกันและปราบปรามการผลิต และการค้ายาเสพติดให้โทษ และแก้ไขบำบัด ผู้ติดยาเสพติดดังกล่าวให้ได้ผลโดยด่วน”

นโยบายสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ 1. แถลงเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2520 นโยบายเกี่ยวกับสังคม “...จะเร่งรัดและดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ควบคู่กับการรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด”

นโยบายรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ 2. แถลงเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2522 “...ในด้านการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดจะป้องกันและปราบปราม การผลิต การค้า และการเสพติดและ

วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทอย่างจริงจัง ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม จะปราบปรามโดยใช้กฎหมายอย่างเด็ดขาด และให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จัดให้มีการปลูกพืชทดแทน และการพัฒนาชาวไทยภูเขา ส่งเสริม การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพและจิตใจของผู้ติดยาเสพติด รวมทั้งการสงเคราะห์ ผู้ติดยาเสพติด เพื่อมิให้เป็นภาระแก่สังคมต่อไป จะร่วมมือกับนานาประเทศในการควบคุม ป้องกัน และปราบปรามการแพร่ระบาดของยาเสพติดทุกวิถีทาง”

นโยบายรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ 1. แดลงเมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2523 “...ยาเสพติดจะดำเนินการกวาดล้าง แหล่งผลิตและจำหน่ายยาเสพติดให้โทษโดยเด็ดขาด จับปล้น ส่วนทางด้านผู้ติดยาเสพติดจะให้การบำบัดรักษา และอบรมให้ตระหนักถึงภัยอันเกิดจากยาเสพติด”

นโยบายรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ 2. แดลงเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 “...การจัดกักยาเสพติดจะดำเนินการกวาดล้างแหล่งผลิตและจำหน่ายยาเสพติดให้โทษโดยเด็ดขาด จับปล้น ส่วนทางด้านผู้ติดยาเสพติดจะให้การบำบัดรักษาและอบรม ให้ตระหนักถึงภัยอันเกิดจาก ยาเสพติด” นโยบาย รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ 3. แดลงเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2529 “...อนึ่ง ปัญหา การผลิตและการค้ายาเสพติดยังเป็นปัญหาสำคัญ รัฐบาลจึงมีนโยบาย ที่จะดำเนินการ ป้องกันและปราบปรามต่อไปอย่างจริงจังและเด็ดขาด ในขณะที่เดียวกันในด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด รัฐบาลจะร่วมมือกับภาคเอกชนโดยขยายบริการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้เคราะห์ร้ายเหล่านั้นกลับตน เป็นพลเมืองดี และเป็นกำลังของชาติสืบไป”

สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นโยบายรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ 1. แดลงเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2531 “...จะรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและยาเสพติดโดยเด็ดขาดนโยบาย รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ 2. แดลงเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2534 “...นโยบายสังคมความสงบเรียบร้อย ในสังคมนโยบายจะป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างเด็ดขาด โดยร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการทำลายแหล่งผลิตยาเสพติด และขอความร่วมมือจากประเทศที่มีผู้ใช้ยาเสพติดสูง ให้ความร่วมมือแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ขณะเดียวกันจะเน้นการรณรงค์ในกลุ่มเยาวชน ให้ตระหนักถึงโทษของยาเสพติด ทั้งในและนอกสถานศึกษา ทั้งจะให้มีการจัดหลักสูตรการศึกษาในเรื่องนี้ต่อไปด้วย”

สมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน แดลงเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2534 “...นโยบายสังคม...เร่งรัดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ให้ได้ผลโดยเร็วที่สุด โดยใช้อำนาจที่มีอยู่ตามกฎหมายอย่างเต็มที่ในการปราบปรามการผลิต การค้าและการบริโภคยาเสพติด ปรับปรุงกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายให้บังเกิดผลอย่างแท้จริงรวมทั้งการร่วมมือกับสหประชาชาติและมิตรประเทศอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ จะดำเนินการกวาดล้างการใช้ยากระตุ้นประสาทอย่างเข้มงวด และเร่งปราบปรามจับกุมผู้ผลิตและผู้ขายที่ผิดกฎหมายอย่างเด็ดขาด”

รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา แถลงเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ.2538

1. นโยบายการเมืองและการบริหาร.....

1.1 การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกประเภทอย่างจริงจัง ด้วยการสนับสนุนปัจจัยการดำเนินงานอย่างเต็มที่ ขยายงานด้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ให้ความรู้ประชาชนและองค์กรประชาชนกำนันผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม รวมทั้งเร่งรัดปราบปรามการผลิตและการค้ายาเสพติด ตลอดจนแหล่งอบายมุขอันเป็นสาเหตุของการก่ออาชญากรรมอย่างเด็ดขาด

2. นโยบายสังคม

2.1 นโยบายด้านสาธารณสุข ส่งเสริมโครงการภาครัฐและภาคเอกชนที่มุ่งบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เพื่อให้คนเหล่านั้นกลับมาเป็นกำลังของชาติต่อไป

รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2539 นโยบายด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกประเภทอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิต และการค้ายาเสพติด ยาบ้า และสารออกฤทธิ์ต่อประสาทอื่น รวมทั้งรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงมหันตภัยและโทษของสิ่งดังกล่าว

รัฐบาลนายชวน หลีกภัย แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 นโยบายเร่งด่วน : การเสริมสร้างเสถียรภาพและความเชื่อมั่น ในระบบเศรษฐกิจ การบรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจ การบรรเทาปัญหาด้านสังคม 1. เพิ่มประสิทธิภาพระบบงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถอำนวยความยุติธรรม และดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยเฉพาะในด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การค้า ยาเสพติด และการลดจำนวนแรงงานต่างชาติดังกล่าว

รัฐบาล พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

1. นโยบายเร่งด่วน: เร่งจัดตั้งสถานบำบัดผู้ติดยาเสพติดควบคู่ไปกับการปราบปรามและป้องกัน

2. นโยบายเสริมสร้างสังคมเข้มแข็งรัฐบาลจะพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจและสติปัญญา รวมทั้งเสริมสร้างสังคมให้เข้มแข็งและยั่งยืน เพื่อให้ประเทศไทยเป็นสังคมคุณภาพ สังคมคุณธรรม และสังคมที่สมดุล

3. ด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดรัฐบาลจะเร่งรัดดำเนินการเพื่อให้การ

ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภายใต้ นโยบายระยะเร่งด่วน โดยหลักการป้องกันนำหน้าการปราบปราม ผู้เสพต้องได้รับการรักษา ผู้ค้าต้องได้รับการลงโทษโดยเด็ดขาด ดังนี้

3.1 เข้มงวดกับการบังคับใช้กฎหมาย และสร้างกระบวนการพิเศษเพื่อควบคุมและปราบปรามผู้ค้าและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตและการค้ายาเสพติดอย่างเด็ดขาด รวดเร็วและเป็นธรรม พร้อมทั้งแก้ไขกฎหมายเพื่อเพิ่มบทลงโทษสูงสุดกับข้าราชการการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และให้รางวัลและการคุ้มครองเป็นพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนที่ให้ความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติด

3.2 ควบคุมการนำเข้าสารเคมีที่อาจนำไปสู่การผลิตยาเสพติดอย่างเข้มงวดและเสริมสร้างกลไกของภาครัฐและมาตรการทางกฎหมายให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในการผลิตยาเสพติด

3.3 สร้างความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศและนานาชาติ เพื่อควบคุมและกำจัดแหล่งผลิต และเครือข่ายการจำหน่ายยาเสพติดข้ามชาติ

3.4 แก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ารับการบำบัดรักษา และการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้เสพยาเสพติด โดยให้ผู้ติดยาเสพติดสามารถเข้ารับการบำบัดและฟื้นฟูสภาพได้ทันที โดยไม่มีความผิดทางกฎหมาย พร้อมกันนี้ รัฐบาลจะจัดให้มีระบบการบริการบำบัดการฟื้นฟู การฝึกอบรมด้านอาชีพ และการปรับสภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เสพยาเสพติดอย่างทั่วถึง เพื่อให้ผู้เสพยาสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

4. ด้านครอบครัว เด็ก เยาวชน สตรี และผู้สูงอายุรัฐบาลมีนโยบายในการ สร้างครอบครัวให้อบอุ่นและเข้มแข็ง เป็นหน่วยพื้นฐานในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและเป็นภูมิคุ้มกันจากปัญหาสังคมแก่สมาชิกทุกวัยในครอบครัว

5. นโยบายความมั่นคงแห่งรัฐ

5.1 สนับสนุนกองทัพบกในการให้ความร่วมมือกับส่วนราชการองค์กรและประชาชน เพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งให้การสนับสนุนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

รัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ แถลงนโยบายเมื่อวันศุกร์ที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ใจความหลักว่า นโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดและการจัดระเบียบสังคม โดยให้ถือว่านโยบายด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และการจัดระเบียบสังคมเป็นนโยบายที่สำคัญยิ่ง ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันดำเนินการอย่างเข้มแข็งและจริงจังต่อไป ให้ทุกภาคส่วนช่วยกันสอดส่อง ดูแล และสร้างกระแสให้สังคมเห็นถึงผลเสียของการที่ผู้ประกอบการละเว้นไม่ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย ในขณะที่ผู้มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายปล่อยปละละเลย หรือ

ส่งเสริมให้มีการกระทำการที่ฝ่าฝืนกฎหมายซึ่งจะเป็นการมอมเมาหรือบ่อนทำลายเด็กและเยาวชนที่เป็นอนาคตของประเทศชาติ ให้ทุกจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของสถานศึกษาเป็นจำนวนมาก ได้เร่งรัดและเพิ่มความเข้มงวดกวดขันในการดำเนินมาตรการจัดระเบียบสังคมอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ทั้งในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษผู้กระทำความผิดหรือฝ่าฝืนระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551 ว่า เร่งรัดแก้ไขปัญหายาเสพติดและปราบปรามผู้มีอิทธิพล โดยยังคงยึดหลักการ ผู้เสพคือผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษา ส่วนผู้ค้าคือผู้ที่ต้องได้รับโทษตามกระบวนการยุติธรรมทั้งนี้รัฐบาลจะเร่งรัดปราบปรามการค้ายาเสพติด ลดปริมาณผู้เสพยาและป้องกันมิให้กลุ่มเสี่ยงเข้าไปเป็นเหยื่อของผู้เสพยาเสพติดโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนควบคู่กับการปราบปรามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและใช้ช่องทางทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมตัดช่องทางการหาเงินทุจริตของผู้มีอิทธิพลในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นการตัดไม้ทำลายป่า การค้ามนุษย์และเจ้ามือการพนัน เป็นต้น

รัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2551 ความว่า 1.12 เร่งรัดปราบปรามการค้ายาเสพติด ปราบปรามผู้มีอิทธิพล อบายมุข และสิ่งชั่วร้ายเยาวชนโดยสนับสนุนการปฏิบัติการร่วมพลังประชาไทยฟื้นภัยยาเสพติด เร่งรัดแก้ไขปัญหาเสพติด ลดปริมาณผู้เสพยา และป้องกันมิให้กลุ่มเสี่ยงเข้าไปเป็นเหยื่อของยาเสพติด ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนควบคู่กับการปราบปรามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและใช้ช่องทางทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมตัดช่องทางการหาเงินทุจริตของผู้มีอิทธิพลในทุก ๆ ด้าน

รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2551 กำหนดไว้ในนโยบายสวัสดิการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่า“เร่งรัดการแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างเป็นระบบครบวงจร ทั้งด้านการป้องกัน การปราบปราม การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ควบคู่กับการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และมีการบังคับใช้กฎหมายโดยเคร่งครัด รวมทั้งขยายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติในการแก้ไขปัญหายาเสพติด” โดยการดำเนินงานรัฐบาลได้กำหนดให้ใช้ยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน ได้แก่

รั้วชายแดน การสกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน

รั้วชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาสังคมป้องกันยาเสพติด

รั้วสังคม การจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการ

รั้วโรงเรียน โรงเรียนป้องกันยาเสพติด

รั้วครอบครัว โครงการครอบครัวสีขาว ครอบครัวเข้มแข็ง

ยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งสกัดจุดอ่อนสำคัญที่ทำให้ปัญหายาเสพติด ขยายตัวและเพื่อหยุดยั้งอัตราการเพิ่มขึ้นของปัญหายาเสพติดที่มีมาอย่างต่อเนื่อง และมีการปรับ โครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการใหม่ โดยในระดับพื้นที่ได้เปลี่ยนจาก ศูนย์อำนวยการต่อสู้ เพื่อเอาชนะยาเสพติดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ศตส.อปท.) เป็นศูนย์ประสานการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ศปส.อปท.) เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการใน ระดับพื้นที่และเป็นกลไกหลักในการปฏิบัติงานด้านยาเสพติดในหมู่บ้าน/ ชุมชน และสั่งการให้ถ่าย โอนภารกิจด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รับผิดชอบดำเนินงาน

รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร แกลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23-25 สิงหาคม 2554 โดยในด้านของยาเสพติด ได้มีการบรรจุไว้ในนโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการใน ปีแรกกำหนดให้การแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดเป็น “วาระแห่งชาติ” โดยยึดหลักนิติธรรมใน การปราบปรามลงโทษผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้มีอิทธิพล และผู้ประพฤติดมิชอบ โดยบังคับใช้กฎหมายอย่าง เคร่งครัด ยึดหลัก ผู้เสพคือผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัดรักษาให้กลับมาเป็นคนดีของสังคม พร้อมทั้ง มีกลไกติดตามช่วยเหลืออย่างเป็นระบบดำเนินการอย่างจริงจังในการป้องกันปัญหาด้วยการ แสวงหาความร่วมมือเชิงรุกกับต่างประเทศในการควบคุมและสกัดกั้นยาเสพติด สารเคมี และสาร ตั้งต้นในการผลิตยาเสพติดที่ลักลอบเข้าสู่ประเทศไทยได้การบริหารจัดการอย่างบูรณาการและมี ประสิทธิภาพ รวมทั้งดำเนินการป้องกันกลุ่มเสี่ยงและประชาชนทั่วไปไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยา เสพติดด้วยการรวมพลังทุกภาคส่วนเป็นพลังแผ่นดินในการต่อสู้กับยาเสพติด และมีการประกาศใช้ แผนยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดปี 2555 เป็นแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด โดยมีกลยุทธการดำเนินงาน นโยบาย 7 แผน 4 ปรับ 3 หลัก 6 เร่ง ประกอบด้วย 7 แผน คือ แผนสร้างพลังสังคมและพลังชุมชนเอาชนะยาเสพติด แผนแก้ไขปัญหายาเสพติด แผนสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันยาเสพติด แผนปราบปรามยาเสพติดและบังคับใช้กฎหมาย แผนความ ร่วมมือระหว่างประเทศ แผนสกัดกั้นยาเสพติดตามแนวชายแดน และแผนบริหารจัดการแบบบูรณา การ

นโยบาย 4 ปรับ คือ ปรับปรุงข้อมูลการข่าวถูกต้องทันสมัย ปรับบทบาทพฤติกรรม เจ้าหน้าที่รัฐ ปรับกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ และปรับทัศนคติของสังคมและชุมชนให้มีส่วน ร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติด

นโยบาย 3 หลัก คือ หลักเมตตาธรรมมีความรักเพื่อนมนุษย์ หลักนิติธรรม และหลัก แก้ไขปัญหาโดยยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง นโยบาย 6 เร่ง คือ เร่งดำเนินการด้านข้อมูลและปัญหา เร่งลด จำนวนผู้เสพ เร่งแสวงหาความร่วมมือกับต่างประเทศ เร่งปราบปรามผู้ค้า เร่งแก้ปัญหายาชนกลุ่ม

เสี่ยงทั้งในและนอกสถาบันการศึกษา และเร่งสร้างชุมชนและหมู่บ้านให้มีความแข็งแรง ปัญหาเสพติดไม่ใช่ปัญหาของใครคนหนึ่ง หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่เป็นปัญหาของคนทั้งประเทศ ดังนั้นรัฐบาลทุกรัฐบาลจึงกำหนดให้ปัญหาเสพติดเป็นนโยบายหลักหรือนโยบายสำคัญที่มีความจำเป็นอย่างมากในการแก้ไขปัญหา ซึ่งมีทั้งการสกัดกั้นปราบปรามยาเสพติด รมรงค์การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในสังคม เข้ามาร่วมแก้ปัญหา พร้อมเร่งฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเพื่อคืนคนดีสู่สังคม ดูแลกลุ่มเสี่ยงไม่ให้เข้าไปยุ่งกับยาเสพติด ซึ่งการแก้ไขปัญหาเสพติดนั้น ทุกองคาพยพของสังคมต้องทำงานอย่างเชื่อมโยงกัน

จากนโยบายการแก้ไขปัญหาเสพติดของรัฐบาลทุกชุดที่ผ่านมาพบว่าแต่ละรัฐบาลมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาเสพติดของประเทศไทยแตกต่างกัน จากปัจจัยผลักดันที่แตกต่างกันไป และสามารถวิเคราะห์การดำเนินนโยบายของรัฐบาลแต่ละชุด ได้ดังนี้

1. สมัยรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร

เนื่องจากสถานการณ์ปัญหาเสพติดในประเทศไทย ได้ถูกเฟื่องเลี้ยงจากต่างประเทศในฐานะ ผู้ผลิตและเป็นทางผ่านของการลำเลียงยาเสพติด ภายหลังจากที่มีการนำรายชื่อนักค้ายาเสพติดไปเผยแพร่ต่อสื่อมวลชนในประเทศอเมริกา ทำให้เกิดความตื่นตัวต่อปัญหาดังกล่าวมากขึ้น ประเทศที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเสพติดได้ให้การสนับสนุนประเทศไทยในการควบคุมพืชเสพติดและเร่งรัดการสกัดกั้นและปราบปรามยาเสพติดระหว่างประเทศ โดยเริ่มจากการสืบสวนเครือข่ายขบวนการนักค้ายาเสพติด สำหรับด้านอุปสงค์พบว่า ผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดรักษาแล้วจะกลับไปเสพซ้ำอีก เนื่องจากไม่ได้รับการบำบัดรักษาทางจิต สภาพจิตใจยังไม่เข้มแข็งพอ รวมถึงการที่ สังคมไม่ยอมรับ จึงเป็นแรงผลักดันให้ผู้เสพกลับไปสู่วงจรการใช้ยาเสพติดอีก

ดังนั้นการดำเนินการด้านยาเสพติด คือ รัฐบาลจะดำเนินการป้องกันและปราบปรามการผลิต และการค้ายาเสพติดให้โทษและแก้ไขบำบัดผู้ติดยาเสพติดให้ได้ผลโดยด่วน ซึ่งการดำเนินการยังไม่มีการให้ความสำคัญด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่เน้นการสกัดกั้นและการปราบปรามเป็นหลัก

2. สมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์

สถานการณ์ปัญหาเสพติดที่มีชนกลุ่มน้อย กลุ่มขุนสำ และกลุ่มอดีตทหารจีน คณะชาติ (ก๊กมินตั๋ง) ลักลอบค้ายาเสพติดบริเวณชายแดนภาคเหนืออย่างกว้างขวาง ถึงแม้รัฐบาลได้ ผลักดันให้กองกำลังขุนสำออกจากประเทศไทยไป แต่พบว่ายังมีการผลิตและค้ายาเสพติดอยู่ ซึ่งในขณะเดียวกันก็พบว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดชนิดใหม่ขึ้นเรียกว่า โคเคน (Cocaine) และมีการแพร่ระบาดมากขึ้นในช่วง 2-3 ปีต่อมา โดยมีการลักลอบนำเข้าโคเคนจากประเทศโคลัมเบีย เปรู

บราซิล โบลิเวีย และสหรัฐอเมริกา ผ่านเข้ามาทางเครื่องบิน เรือ และทางพัสดุไปรษณีย์ เพื่อนำมาจำหน่าย ให้แก่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ กลุ่มวัยรุ่น ศิลปิน และกลุ่มผู้มีฐานะทางการเงิน ตลอดจน ตามแหล่งบันเทิงทั่วไป ทั้งนี้ กลุ่มผู้ค้าเถียงโคเคนส่วนใหญ่เป็นชาวแอฟริกัน เช่น กานา เซียร์ราเลโอน และกลุ่มนักค้าที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นชาวสิงคโปร์ นอกจากนี้พบว่า มีการลักลอบนำเข้าโคเคนผง (Cocaine hydrochloride) เพื่อนำมาทำเป็นโคเคนเบส (Cocaine base) หรือ แคร็ก (Crack) เพื่อจำหน่ายให้แก่ลูกค้าอีกรูปแบบหนึ่ง

ดังนั้นการดำเนินการด้านยาเสพติดของ รัฐบาลจึงเร่งดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และวัตถุประสงค์ต่อจิตและประสาทอย่างจริงจัง โดยใช้กฎหมายเด็ดขาดและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ควบคู่กับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพและจิตใจของผู้ติดยาเสพติด จัดให้มีการปลูกพืช ทดแทนและการพัฒนาชาวไทยภูเขา พร้อมทั้งการสงเคราะห์ผู้ติดยาเสพติดมิให้เป็นภาระแก่สังคม และร่วมมือกับนานาชาติเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดซึ่งการดำเนินการยังไม่มี การให้ความสำคัญด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่เน้นการสกัดกั้นและการปราบปราม ฟื้นฟูผู้ติดยา และร่วมมือกับต่างประเทศในการสกัดกั้นยาเสพติด

3. สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

สถานการณ์ปัญหาการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนในลักษณะตัวยาเดี่ยวได้เปลี่ยนแปลงเป็นตัวยาสวมทั้งแอมเฟตามีน คาเฟอีน และอีเฟดรีน โดยมีการจับกุมทำลายแหล่งผลิตแอมเฟตามีนได้หลายแห่ง ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล และค่อนข้างจำกัดอยู่ในกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่กลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มคนเชื้อสายจีน ซึ่งต่อมาได้เกิดการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนไปทั่วประเทศ นอกจากนี้พบว่า มีการใช้สารระเหยรูปแบบต่าง ๆ อย่างแพร่หลายทั้งใน คริวเรือนและอุตสาหกรรม ซึ่งหลังจาก พ.ศ. 2517 พบว่ามีเด็กและเยาวชนติดสารระเหยจำนวนมาก ดังนั้น ปัญหาการแพร่ระบาดของสารระเหยจึงเป็นปัญหาหนึ่งที่ต้องดำเนินการแก้ไขโดยเร็ว

ดังนั้นการดำเนินการด้านยาเสพติดของรัฐบาล จะดำเนินการกวาดล้างแหล่งผลิตและจำหน่ายยาเสพติดให้โทษโดยจับพยาน ส่วนผู้ติดยาเสพติดจะให้การบำบัดรักษาและอบรมให้ตระหนักถึงภัยอัน เกิดจากยาเสพติด และมีความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกับเอกชน โดยการขยายบริการเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้เสพสามารถกลับตัวกลับใจเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป การดำเนินการแก้ปัญหายาเสพติดในยุคนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ดำเนินการปราบปรามชนกลุ่มน้อย บริเวณชายแดนไทย-พม่าที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาเสพติด และสกัดกั้นการลักลอบลำเลียง ยาเสพติด ตลอดจนป้องกันการรुक้าพรมแดนและให้ความคุ้มครองประชาชนตามแนวชายแดน พร้อมทั้งให้การช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่เพื่อสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนซึ่งการดำเนินการแก้ปัญหายาเสพติดไม่ได้เน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด

4. สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

สถานการณ์ปัญหายาเสพติดปี 2531 พบว่า มีการนำเข้าฮีเฟดรีนจากต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้เป็นสารตั้งต้นในการผลิตแอมเฟตามีน โดยมีนักเคมีชาวฮ่องกงและไต้หวันเป็นผู้ผลิต ซึ่งส่วนใหญ่จะทำการผลิตในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แต่ต่อมาเริ่มเกิดการแตกตัวขององค์กร ผลิต มีการแบ่งขั้นตอนการผลิตออกเป็นการผลิตหัวเชื้อและอัดเม็ด จึงทำให้กลุ่มการผลิตเริ่มขยาย ฐานการผลิตออกไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น ต่อมาในปี 2532 มีการลักลอบนำเข้าเคตามีนจากประเทศ ปากีสถานและอินเดียโดยกลุ่มชาวต่างประเทศ ทำให้มีการแพร่ระบาดของเคตามีนในสถาบันบันเทิงและ แหล่งมั่วสุมต่าง ๆ โดยกลุ่มผู้เสพยาใช้เคตามีนเพื่อเสริมฤทธิ์ในการหลอนประสาทด้วย นอกจากนี้ พบว่ามีการแพร่ระบาดของสารระเหยมากขึ้น ซึ่งอาจมีการพัฒนารูปแบบการใช้สารเสพติดจากการใช้ สารเสพติดชนิดร้ายแรงน้อยไปสู่การใช้ชนิดที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นการดำเนินการด้านยาเสพติดของรัฐบาลได้เน้นการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างเด็ดขาด โดยเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อทำลายแหล่งผลิต พร้อมขอความร่วมมือจากประเทศที่มีผู้ใช้ยาเสพติด สูงให้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง และมีการรณรงค์และจัดหลักสูตรการศึกษาเรื่องยาเสพติด ให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งในยุคนี้อย่างไม่ได้เน้นเรื่องความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด

5. สมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน

ยุคนี้นักวิชาการความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ยึดอำนาจจากรัฐบาล โดยมอบหมายให้นายอานันท์ ปันยารชุน ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 18 ในวันที่ 2 มกราคม 2534

ดังนั้นการดำเนินการด้านยาเสพติด จึงเร่งรัดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยเร็วที่สุด ปรับปรุงกฎหมายให้เกิดผลอย่างแท้จริง ร่วมมือกับสหประชาชาติและมิตรประเทศในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด และดำเนินการกวาดล้างการใช้ยากระตุ้นประสาทอย่างเด็ดขาด ซึ่งในยุคนี้อย่างไม่ได้เน้นเรื่องความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด

6. สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย

สถานการณ์ปัญหายาเสพติด มีการสำรวจข้อมูลพื้นฐานยาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน ปี 2535 พบว่ามีการแพร่ระบาดของยาเสพติด และเริ่มมีการแพร่ระบาดของเฮโรอีนใน กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวตะวันตก โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวภูเก็ต เกาะสมุย ต่อมาในกลุ่มนักเรียนนอก ได้นำเอาเฮโรอีนเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย และเริ่มแพร่ระบาดในงานปาร์ตี้หรือตามแหล่งท่องเที่ยว ต่าง ๆ กลุ่มผู้ใช้เฮโรอีนส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีฐานะ คารา นักแสดง วัยรุ่น ซึ่งนำเข้ายาฮีมาจากประเทศ เนเธอร์แลนด์ โดยผ่านนักค้ายาเสพติดชาวมาเลเซีย สิงคโปร์ ฮ่องกง ไต้หวัน และอินโดนีเซีย ซึ่งใน ระยะหลัง

พบว่ามีการสั่งซื้อผ่านทางอินเทอร์เน็ตด้วย นอกจากนี้ยุคนี้มีการสู้รบระหว่างรัฐบาลพม่ากับกลุ่มชนส่วนน้อยอย่างรุนแรง ส่งผลให้การลักลอบผลิตเฮโรอีนบริเวณชายแดนไทย-พม่าต้องหยุดชั่วคราว นอกจากนี้ มีการลักลอบนำยางกัญชา จากประเทศปาकिสถานและเนปาลเข้ามาจำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศ รวมทั้งมีการ ส่งผ่านไปยังประเทศโลกที่สาม โดยมีแหล่งผลิตยางกัญชาที่สำคัญคือ ตะวันออกกลาง แอฟริกาเหนือ ปาकिสถาน อัฟกานิสถาน อินเดีย และเนปาล

ดังนั้นการดำเนินการด้านยาเสพติดคือการเร่งรัดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้ มาตรการทางกฎหมายอย่างเด็ดขาด และร่วมมือกับสหประชาชาติและมิตรประเทศอย่างใกล้ชิด กวดขันการใช้วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท โดยเน้นการปราบปรามผู้ผลิตและผู้ขายอย่างจริงจัง ซึ่งการดำเนินการด้านยาเสพติดจะเน้นการปราบปรามและร่วมมือกับต่างประเทศ แต่ยังไม่ได้ดำเนินการด้านการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนท้องถิ่น

7. สมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา

สถานการณ์ปัญหายาเสพติด พบว่ามีชนกลุ่มน้อยลักลอบผลิตเมทแอมเฟตามีนมากขึ้น โดยลักลอบนำเข้าประเทศไทย ทางชายแดนจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน จนกระทั่งปี 2539 เมทแอมเฟตามีนมี สัญลักษณ์เป็น WY โดยกลุ่มว่าเป็นผู้ผลิต และได้มีการแพร่ระบาดมากขึ้น ในเวลาต่อมากลุ่มขุนสำได้ ขอมมอบตัวต่อรัฐบาลพม่า ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนเฮโรอีนในตลาดยาเสพติด และยังมีการสำรวจ ข้อมูลพื้นฐานยาเสพติดระดับหมู่บ้าน/ชุมชน พบว่ามีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดร้อยละ 45.6

ดังนั้นการดำเนินการด้านยาเสพติดในรัฐบาลชุดนี้ เน้นการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกประเภทอย่างจริงจัง รวมทั้ง เร่งรัดปราบปรามยาเสพติดและการค้ายาเสพติดอย่างเด็ดขาด และนโยบายสาธารณสุขที่มุ่งการบำบัด รักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ซึ่งสมัยนี้ยังไม่ได้ดำเนินนโยบายด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วม

8. สมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ

สถานการณ์ปัญหายาเสพติด จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจทำให้เกิดปัญหาทาง เศรษฐกิจและสังคมที่ผลักดันให้คนหันไปใช้ยาเสพติดเพื่อบรรเทาทุกข์จากปัญหาชีวิตประจำวัน รวมทั้งทำให้เกิดนักค้ารายใหม่ขึ้นมากมายเนื่องจากได้ผลตอบแทนที่สูง นอกจากนี้ สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านตัวยา กลุ่มผู้ใช้ และพื้นที่การแพร่ระบาด

ดังนั้นการดำเนินการด้านยาเสพติด เน้นการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตการค้ายาเสพติด ยาบ้า และสารออกฤทธิ์ต่อจิตและ

ประสาทอื่น รวมทั้งรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงโทษภัยของยาเสพติด ซึ่งยุคนี้ไม่มีการดำเนินการที่ใช้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด

9. สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย

สถานการณ์ปัญหายาเสพติดพบว่า การผลิตเมทแอมเฟตามีนในบริเวณชายแดน ไทย-พม่าได้ขยายตัวไปอย่างรวดเร็วโดยชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่ม นอกจากนี้ มีการลักลอบนำเฮโรอีนจากแหล่งผลิตบริเวณพระจันทร์เสี้ยวทองคำ (ประเทศ อัฟกานิสถาน ปากีสถาน และอิหร่าน) เข้ามายังประเทศไทย

ดังนั้นการดำเนินการด้านยาเสพติด จึงเร่งรัดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและสารเสพติด ด้วยการใช้มาตรการทางกฎหมาย การศึกษา การกีฬา และดนตรี การเสริมสร้างความเข้มแข็งของ สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันการศึกษาและศาสนา พร้อมทั้งเร่งรัดการปราบปรามผู้กระทำผิดใน คดียาเสพติดและสารเสพติด และขยายการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด รวมถึงเร่ง ผลักดันกฎหมายป้องกันการฟอกเงินอันเนื่องมาจากการค้ายาเสพติด จะเห็นได้ว่า ยุคนี้นอกจากการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแล้วยังเน้นที่กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยในปี 2543 คณะรัฐมนตรีมีความเห็นชอบเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดย ชุมชน โดยถือว่าประชาชนเป็นศูนย์กลางของการแก้ไขปัญหายา

10. สมัยรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร

สถานการณ์ปัญหายาเสพติด พบว่ามีแหล่งผลิตเมทแอมเฟตามีนบริเวณชายแดนไทย-พม่า ซึ่งมีการผลิตอย่างต่อเนื่องและปริมาณไม่จำกัด โดยมีการลักลอบนำเข้ามาทางบริเวณชายแดนภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ กลาง และใต้ แต่ไม่พบว่ามีรายงานการลักลอบผลิตเฮโรอีนในประเทศไทยตามช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากนี้ ได้มีการลักลอบนำเมทแอมเฟตามีนไปจำหน่ายให้กับแรงงานชาวไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศอีกด้วย โดยพบว่าพฤติกรรมนักค้ายาเสพติดมีการพัฒนารูปแบบการค้าไปอย่างรวดเร็ว มีการนำกลยุทธ์ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการขยายเครือข่ายการค้าออกไปจนเกิดขบวนการค้ายาเสพติดข้ามชาติมากขึ้น

ดังนั้นการดำเนินการด้านยาเสพติด รัฐบาลเร่งรัดดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภายใต้นโยบายระยะเร่งด่วน โดยใช้หลักการป้องกันนำหน้าปราบปราม ผู้เสพต้องได้รับการรักษา ผู้ค้าต้องได้รับการลงโทษเด็ดขาด การดำเนินการเน้นที่การปราบปรามยาเสพติดที่จริงจังทำให้สามารถจับกุมผู้ต้องขังได้เป็นจำนวนมาก การดำเนินการในยุคนี้เน้นด้านการปราบปรามอย่างเด็ดขาดและจริงจัง ทำให้เกิดวาทกรรม “ฆ่าตัดตอน” ซึ่งยุคนี้ไม่มีการดำเนินการที่ใช้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด แต่บทบาทไปอยู่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปราบปรามเป็นหลัก ยุคนี้ยังไม่มี การดำเนินนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจังนัก

11. สมัยรัฐบาล พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์

ยุคนี้ยังคงกำหนดให้การแก้ไขปัญหาเสพติดเป็นนโยบายสำคัญที่รัฐบาลจะดำเนินการ โดยกำหนดแนวทางและกรอบ การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดไว้ภายใต้ต้นนโยบาย ด้านสังคมและนโยบายการรักษาความมั่นคงของรัฐ โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงาน “สร้างความเข้มแข็งของทุกชุมชนท้องถิ่นและประชาคมให้สามารถจัดการตนเองเกี่ยวกับ ความเป็นอยู่ ส่งเสริมบทบาทครอบครัว ชุมชน องค์กรอาสาสมัคร ภาคธุรกิจ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา และแก้ไขปัญหาสังคมปัญหาเสพติดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ดังนั้นการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาล พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ถือเป็นครั้งแรกที่เปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์กรในระดับพื้นที่ มีบทบาทในการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งศูนย์ อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ศตส.อปท.) ขึ้น นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมใน การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในชุมชน โดยเฉพาะการดำเนินงานตามมาตรการแก้ไขปัญหายาผู้เสพ / ผู้ติดยาเสพติด (Demand) มาตรการป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและมาตรการบริหารจัดการอย่างบูรณาการ

12. สมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

กำหนดให้ เร่งรัดการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นระบบครบวงจร ทั้งด้านการป้องกันการปราบปราม การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ควบคู่กับการปรับปรุง กฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และมีการบังคับใช้กฎหมาย โดยเคร่งครัด รวมทั้งขยายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการดำเนินงานรัฐบาล ได้กำหนดให้ใช้ยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกันซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งสกัดจุดอ่อนสำคัญที่ทำให้ปัญหายาเสพติดขยายตัวและเพื่อหยุดยั้งอัตราการเพิ่มขึ้นของปัญหายาเสพติดที่มีมาอย่างต่อเนื่อง และมีการ ปรับโครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการใหม่ โดยในระดับพื้นที่ได้เปลี่ยนจาก ศูนย์อำนวยการ ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ศตส.อปท.) เป็นศูนย์ประสานการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(ศปส.อปท.) เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการใน ระดับพื้นที่และเป็นกลไกหลักใน การปฏิบัติงานด้านยาเสพติดในหมู่บ้าน / ชุมชน และสั่งการให้ ถ่ายโอนภารกิจด้าน การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รับผิดชอบดำเนินงาน

ดังนั้นรัฐบาลนี้มีการดำเนินนโยบายด้านการให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างมาก มุ่งไปที่ การสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยเฉพาะเป็นแนวนโยบาย 5 รั้ว ที่เน้นรั้วชุมชน รั้วสังคม รั้วครอบครัว

13. สมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

ยุคนี้ได้เน้นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ ชุมชน ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน เยาวชน ศิลปิน ที่เข้ามาร่วมสร้างพลังปราบปรามยาเสพติด พยายามให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันอย่างยั่งยืน จากการดำเนินนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นจำนวนมาก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การศึกษาวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาของชนธัญ แสงพุ่ม ฐิยาพร กันตารณวัฒน์ และวิภาวรรณ ชัยบุบผ (2554) ซึ่งได้รับทุนวิจัยจาก สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พบว่า ชุมชนที่มีส่วนร่วมในกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่ประสบปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดมาก่อน จึงเป็นสาเหตุให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการสร้างความร่วมมือเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังจนเกิดเป็นเครือข่ายองค์กรภาคีขึ้นมา โดยพบว่าชุมชนที่เคยประสบปัญหามาก่อนจะมีผลการดำเนินงานดีกว่าชุมชนที่ไม่เคยประสบปัญหายาเสพติดเลย เนื่องจากการรวมตัวกันของกลุ่มผู้ที่มีปัญหาจึงทำให้กลุ่มคนเหล่านั้นสามารถเข้าถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงได้ดีกว่า ทั้งนี้ รูปแบบชุมชนที่เข้าร่วมดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมี 3 รูปแบบ ได้แก่ องค์กรชุมชนเมือง องค์กรชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท และองค์กรชุมชนในชนบท และพบว่าชุมชนมีการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องนอกจากนั้นชุมชนมองว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสังคมที่เชื่อมโยงกับปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ผู้เสพและผู้ค้ายาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งไม่ใช่แค่หน่วยงานของรัฐเท่านั้นที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหายาแต่ชุมชนมีทรัพยากรความรู้ และมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองที่จะนำมาใช้ปลูกพลังขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดของตนเอง และพบว่ากระบวนการทำงานของหน่วยงานอื่น ๆ ต้องมีความสอดคล้องกับแนวคิดของภาคประชาชนเพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย ดังนั้นความน่าเชื่อถือในการทำงานของชุมชนกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดพบว่า ชุมชนสามารถดำเนินการได้ โดยชุมชนเป็นเจ้าของพื้นที่ที่ต้องบูรณาการทำงานอย่างเป็นระบบ และภาครัฐเป็นกลไกสนับสนุน

กระบวนการทำงาน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สำคัญในการแก้ไขปัญหายาอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคตข้างหน้า การศึกษาของ พ.ต.ท. เกษมสานต์ โชติชาครพันธุ์ และคณะ (2552) ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เรื่อง การประเมินสถานการณ์การค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติดตามแนวชายแดนพบว่าจังหวัดที่มีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ จังหวัดตาก แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และเชียงราย (บางส่วน) มีสถานการณ์การนำเข้ายาเสพติดรุนแรงกว่าพื้นที่จังหวัดที่มีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านอีกประเทศหนึ่ง ได้แก่ จังหวัดเชียงราย (บางส่วน) พะเยา

น่าน อุดรดิตถ์ และพิษณุโลก เนื่องจากบริเวณชายแดนเพื่อนบ้านมีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อย ซึ่งเชื่อว่าชนกลุ่มน้อยเหล่านี้มีการจัดตั้งเป็นกองกำลังและเกี่ยวข้องกับกระบวนการค้ายาเสพติด โดยอาจเป็นผู้ผลิต นำเข้า จำหน่าย และจำหน่ายยาเสพติด จังหวัดที่มีการนำเข้ายาเสพติดมากที่สุด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก ตามลำดับและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพบว่า มีแนวโน้มที่คนในประเทศเพื่อนบ้านจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาเสพติดมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนคดีการจับกุมยาเสพติดในห้วงปี พ.ศ. 2540-2551 โดยมีจำนวนผู้ต้องหาเป็นคนในประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจำนวนคดีที่ผู้ต้องหาเป็นคนในประเทศเพื่อนบ้านจะมีจำนวนลดน้อยลงก็ตาม จึงสามารถสรุปได้ว่า ในปัจจุบันน่าจะเชื่อว่าการเคลื่อนย้ายฐานการผลิตหรือย้ายเส้นทางนำเข้าจากชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน มายังชายแดนประเทศเพื่อนบ้านอีกประเทศหนึ่งมากขึ้น โดยมีคนในประเทศเพื่อนบ้านเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการค้ายาเสพติดเพิ่มมากขึ้น

การศึกษาของนาวิ สกลวงษ์ธนา รื่นวดี สุวรรณมงคล ลดาวรรณ เจริญรัชต์ภาคย์ และจิตติมา เกษม โกเมศ (2556) เรื่องแนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน: ภูมิคุ้มกันเพื่อสร้างโลกสีขาว ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชนไทยเริ่มใช้ยาเสพติดในช่วงอายุน้อยลงและพบในเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากขึ้น ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันได้แก่ สัมพันธภาพภายในครอบครัว การมีตัวแบบที่ดี การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน การดำเนินชีวิตด้วยสติตามแนวพุทธศาสนา ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การมีพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมเชิงบวก การได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากชุมชน และชุมชนให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งผลการวิจัยนำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 4 ข้อ ดังนี้ 1. รัฐควรกระตุ้นให้ภาคสังคมรับรู้และมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากขึ้น 2. ให้มีองค์กรทางสังคมทำหน้าที่ด้านการป้องกันปัญหา ยาเสพติดแบบบูรณาการกับภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3. การป้องกันควรมุ่งไปที่ช่วงก่อนการเริ่มเสพ และ 4. ควรมีการพัฒนาเด็กและเยาวชนควบคู่กับสถาบันสังคมหลัก ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

นราศักดิ์ ปานบุตร (2554) ศึกษาเรื่อง การสร้างรั้วชุมชนในการป้องกันปัญหา ยาเสพติด โดยความร่วมมือของแกนนำในชุมชน บ้านบ่อแปดร้อย เทศบาลตำบลในเมือง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ หาวิธีการจัดการที่เหมาะสมในการสร้างรั้วชุมชนเพื่อป้องกันยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการวิจัย ประชาชนเมื่อมีปัญหาเรื่องยาเสพติด จะเป็นลักษณะต่างคนต่างแก้ไข ไม่มีการปรึกษาหารือกัน จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ที่หน่วยงานต่าง ๆ กำหนดให้ ซึ่งในทางปฏิบัติไม่สามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด คงปล่อยให้

เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้ามาจัดการ การศึกษาในครั้งนี้นำเปิดโอกาสให้ตัวแทนประชาชน มาพูดคุยและหาวิธีการร่วมกัน จนได้วิธีการที่จะนำมาใช้เป็นรั้วชุมชนในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดที่เหมาะสมกับชุมชนและสามารถปฏิบัติได้ดังนี้ 1. ให้ข้อมูลด้านสถานการณ์ของยาเสพติดกับที่ประชุมของหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้าน และทุกคนร่วมกันติดตามการใช้สารเสพติดของ บุคคลเสี่ยง 2. ติดตามเฝ้าระวังบุคคลภายนอกชุมชนที่ต้องสงสัยหรือมีพฤติกรรมอาจเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และให้ข้อมูลกับผู้นำชุมชน 3. ร่วมกันติดตามพฤติกรรมกลุ่มของเยาวชนเพื่อป้องกันไม่ให้ ใช้สารเสพติด 4. สนับสนุนลานกีฬาและอุปกรณ์ประเภทต่าง ๆ ในชุมชนทุกทุกวัย และเมื่อมี เหตุการณ์เกิดขึ้นแล้วดำเนินการดังนี้ 1. ถ้าเป็นบุคคลภายในชุมชนบอกเตือนโดยคนในครอบครัว บุคคลที่นับถือ บุคคลที่สนิท หรือโดยผู้ใหญ่บ้าน 2. บุคคลภายนอกชุมชน กรณีเป็นลูกจ้างไร้อ้อย บอกเตือนหรือส่งกลับโดยนายจ้าง ถ้าเป็นบุคคลทั่วไปบอกหรือเตือนโดยคนที่รู้จัก และแจ้งหรือให้ ข้อมูลกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

หน่วยวิจัยสารเสพติดและผลกระทบทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย (2553) ศึกษาแบบการส่งเสริมหมู่บ้านชายแดนเพื่อการเฝ้าระวังปัญหาเสพติด กรณีศึกษาหมู่บ้านชายแดนในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคตะวันตก (กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และ ประจวบคีรีขันธ์) พบว่าแนวทางที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหายาเสพติดคือ การสร้างเครือข่ายชุมชน เข้มแข็ง เพราะหากชุมชนเข้มแข็ง ความต้องการยาเสพติดของคนในชุมชนก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นทุก คนในหมู่บ้านต้องร่วมกันสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้ปัญหายาเสพติดลดน้อยลงและหมดไป ในที่สุด ซึ่งจากการสำรวจความต้องการของชาวบ้านและผู้นำชุมชนในพื้นที่ศึกษาต่อการจัดโครงการ/ กิจกรรมในพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง พบประเด็นสำคัญได้แก่ ความร่วมมือของ ชาวบ้านบนพื้นฐานแนวทางชุมชนเข้มแข็ง ความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานภาครัฐในการ เฝ้าระวังปัญหาเสพติด การสนับสนุนการทำงานของชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) การประยุกต์ใช้นโยบาย 5 รั้วป้องกัน การสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชน การสนับสนุนโดยตรง จากสำนักงาน ป.ป.ส. การปรับแนวทางการทำประชาคมหมู่บ้าน และการปรับแนวทางการทำงาน ของกองทุนแม่

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ (2556) ศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า บ้าน ป่าไผ่เคยประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของยาเสพติด แต่ด้วยประสบการณ์ด้านการ จัดการชุมชน ทำให้สามารถเรียนรู้ และปรับตัวอย่างเท่าทันในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด โดยใช้กลวิธีที่หลากหลาย ประสานกลไก ทั้งภายในและนอกชุมชน การใช้ทุน ทางสังคมที่มีอยู่ในการดำเนินให้สอดคล้องกลมกลืนกับ วิถีชุมชน จนเป็นชุมชนต้นแบบของการ

ขจัดปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการค้นหาปัญหา การให้คืนข้อมูลแก่ชุมชน การวางแผนดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงาน การประสานภาคีภาคส่วน และกระบวนการติดตามผลการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานประกอบด้วย 1. การสร้างสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยการร่วมคิด ร่วมค้นหา สถานการณ์ สาเหตุของปัญหาและวิธีการป้องกันแก้ไขผ่านกลไกการจัดประชุมประชาคม 2. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. การใช้มาตรการทางสังคม 4. การปรับใช้ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น 5. การให้การศึกษาเรียนรู้ 6. การสร้างเยาวชนแกนนำรุ่นใหม่ 7. การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน 8. การบูรณาการสู่สถานศึกษา 9. การฟื้นฟูบำบัด 10. ระบบอาสาสมัครชุมชน 11. การใช้มาตรการทางกฎหมาย ซึ่งปัจจัย ส่งผลต่อความสำเร็จการดำเนินงาน ประกอบด้วย 1. ข้อมูลสถานการณ์และสาเหตุของปัญหาสุขภาพจิต 2. การมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของปัญหาและร่วมรับผลประโยชน์ 3. การสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอก 4. ทุนทางสังคมที่มีในชุมชน ได้แก่ ระบบ เครือญาติ ระบบอาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และ ฐานทรัพยากร 5. การมีส่วนร่วมของเยาวชน โดยการสร้างโอกาสให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย 6. บริบทชุมชนในวิถีชนบทที่มีการปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิด 7. ผู้นำและภาวะผู้นำ ที่มีจิตมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อชุมชน และการเป็นต้นแบบ 8. การทำงานแบบพหุภาคี ส่วนปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินงาน ป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของชุมชนประกอบด้วย สถานการณ์ทางการเมือง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ความไม่ชัดเจนด้านนโยบาย สถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงของปัญหาสุขภาพจิตและสภาพสังคมทำให้ยากต่อการกำหนดรูปแบบ โครงการ / กิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย การขาดข้อมูลเพื่อการจัดการเรียนรู้และวางแผน การขาดแคลนงบประมาณ ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องปัญหาสุขภาพจิต โดยผลจากการดำเนินงาน ทำให้ชุมชนเกิดความหวังในปัญหาของคนในชุมชน มีสำนึกร่วมทางสังคม เกิดพลังความสามัคคี สร้างกระบวนการการเรียนรู้ทางสังคมร่วมกัน มีความเชื่อมั่นในพลังของชุมชน การฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี และความสงบสุขของชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2552) พบว่า ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ทำให้มาตรฐานสังคมเลวร้ายลง คุณธรรมจริยธรรมถูกทำลายด้วยพิษภัยของยาเสพติด นับเป็นปัญหาร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติเพราะปัญหาสุขภาพจิตเป็นต้นเหตุของปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่น ๆ อีกมากมายสร้างความเดือดร้อนและรบกวนความสงบสุขของสุจริตชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ตราบใดที่ยังมีผู้ผลิต ผู้ขายและผู้เสพ วงจรยาเสพติดก็จะไม่

หมดไป ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ช่วยกันดูแลสังคมชุมชนให้ปลอดภัยจากยาเสพติด เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นโครงสร้างทางสังคมหน่วยเล็กที่สุดและมีความสำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะครอบครัวเป็นพื้นฐานที่สำคัญของสังคมในชุมชน ชุมชนจึงมีส่วนสำคัญในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดคนในชุมชนจะต้องช่วยกันอบรมสั่งสอน ปลูกฝังค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรมที่เหมาะสมดีงามช่วยกันสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชนในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการระบาดของยาเสพติดเป็นอย่างมาก ให้มีความรู้ความเข้าใจในโทษพิษภัยของยาเสพติด ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมที่ดีงาม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันด้านพิษภัยของยาเสพติดให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันด้านภัยยาเสพติดก่อนที่เด็กและเยาวชนชาติไทยจะตกเป็นทาสของยาเสพติด

จากการศึกษาของนรินทร์ แก้วมีศรี (2546) พบว่า ผลจากการส่งเสริมให้เกิดการใช้กระบวนการส่งเสริมประชาสังคมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน ก่อให้เกิดผลดีต่อชุมชนอย่างมาก เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ทั้งเกิดความเข้าใจต่อสภาพปัญหาและร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ มีทัศนคติที่ดีต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและครอบครัว นอกจากนั้นการส่งเสริมประชาสังคมดังกล่าวยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวในด้านอื่น ๆ ของชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืนในระยะยาว นอกจากนั้นนรินทร์ แก้วมีศรี (2541) ได้วิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาองค์กรชุมชน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนบนพื้นที่สูงพอการศึกษาสรุปดังนี้ กระบวนการพัฒนาองค์กรชุมชนเป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านมีการรวมตัวทำกิจกรรมแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกัน รู้จักการพึ่งตนเอง กระบวนการพัฒนาดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ดีและถูกต้องต่อชุมชน ขอมรับว่าชุมชนเป็นของชาวบ้าน ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาอย่างแท้จริงจะต้องปฏิบัติงานร่วมกับชาวบ้านตั้งแต่การสำรวจ วิเคราะห์สภาพปัญหา กำหนดความต้องการที่แท้จริง กำหนดทิศทางการพัฒนา และตัดสินใจเลือกวิธีการพัฒนารวมทั้งสรุปบทเรียนจากการดำเนินงาน ดังนั้นกระบวนการพัฒนาองค์กรชุมชนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดควรตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ และได้ผลสูงสุด ต้องเป็นการรวมพลังทางปัญญา พลังการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องบนพื้นฐานแห่งความสามัคคี ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้ชุมชนรวมตัวกันได้ ด้วยจิตสำนึกและค่านิยมร่วมกับซึ่งเป็นพลังที่ยั่งยืนกว่า
2. เป็นกระบวนการพัฒนาที่นำมาซึ่งคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดีในทุก ๆ ด้านที่มีความสมดุลและสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง

3. เป็นการพัฒนาที่มีประชาชนและองค์กรชุมชน เป็นแกนหลักในการกำหนดความต้องการเป็นผู้ดำเนินการ และเป็นผู้รับผลประโยชน์ของการพัฒนา

4. องค์กรชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นกลไกที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์และปรับปรุงการพัฒนาที่ต่อเนื่อง

5. กระบวนการเรียนรู้ที่ดี มีคุณภาพ สามารถปรับเปลี่ยนพัฒนาได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป คือต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติการร่วมกันกับชุมชน กนกศักดิ์ พูลสวัสดิ์ (2547) เรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตามนโยบายการสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติด ศึกษาเฉพาะ กรณี ตำบลไร่รอด อำเภอคอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า แม้การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ถือว่าการสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็งประสบผลสำเร็จ เพราะสามารถดำเนินงานกับเป้าหมายคือผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ทั้งหมด โดยใช้พลังแผ่นดินคือประชาชนในการร่วมแก้ไขปัญหา และมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นที่ปรึกษาชี้แนะ และร่วมดำเนินการ

มานพ คณะโต สุวรรณ อรุณพงศ์ไพศาล สมพนธ์ ทัศนียม และพรณี บัญชรหัตถกิจ (2545) ได้ศึกษาผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมหลักคือ การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด จัดนิทรรศการ อบรมนักเรียนแกนนำและกลุ่มเสี่ยง การเล่นกีฬา ดนตรี โครงการโรงงานสีขาว ในด้านชุมชน มีกิจกรรมให้ความรู้/ประชาสัมพันธ์ วรรณรงค์ โครงการกีฬา จัดค่ายเยาวชน ส่งเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย และโรงพยาบาลชุมชนเข้ารับการฝึกอบรม ผลคือปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้านลดลง การดำเนินงานรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจะประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกภาคส่วน เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจเห็นพ้องต้องกันที่จะดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนของตนเอง ดังการศึกษาของ ชีระยุทธ ไชยศิลป์ (2548) ศึกษาเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในชุมชน กรณีศึกษาชุมชนทำอิฐล่าง ตำบลทำอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ ปัญหายาเสพติดลดลง และทำให้การจับกุมคดียาบ้าลดลง พบว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดตั้งชมรมต่อต้านยาบ้าในชุมชน การจัดและร่วมกิจกรรมต่อต้านยาบ้า การฝึกทักษะอาชีพเพื่อก่อให้เกิดรายได้ รวมทั้งส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ของคนในชุมชน โดยผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนเป็นแกนนำในการสร้างความเข้มแข็ง ร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจกันทุกฝ่ายเพื่อสร้างเกราะป้องกันยาเสพติดร่วมกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในอำเภอแม่ทะ อยู่ในระหว่างดำเนินการและการติดตามประเมินผล สำหรับการศึกษาคั้งนี้ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนใน

ขั้นตอนการดำเนินงานซึ่งประกอบด้วย การร่วมประชุม บริหารจัดการ โครงการสนับสนุน
ทรัพยากร ประชาสัมพันธ์ประสานงาน จัดอบรม และจัดกิจกรรม

การศึกษาของประมวล ศรีทอง (2547) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ศึกษากรณีกิ่งอำเภอคอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในระดับมาก
โดยชุมชนมีกิจกรรมการเข้าร่วมรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มีกิจกรรมการอบรม
ชี้แนะสมาชิกของครอบครัวให้เข้าใจโทษและพิษภัยของยาเสพติด และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง
โดยการไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติด สามารถจัดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ลงได้
และจัดเป็นชุมชนปลอดยาเสพติด

ประไพพัตร โขมพัตร (2551) ได้ศึกษาการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นตัว
ขับเคลื่อนศึกษาพื้นที่ชุมชนสวนอ้อย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีหน้าที่
และบทบาทสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กระบวนการในการขับเคลื่อนชุมชน
แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ 1. ชุมชนตระหนักในปัญหายาเสพติด 2. ชุมชนมีเจตนาแน่วแน่ที่จะ
แก้ปัญหายาเสพติด 3. ชุมชนร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ส่วนปัจจัยที่ทำให้เกิดการ
ขับเคลื่อนของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมี 2 ประเภท โดยปัจจัยแรกคือปัจจัย
ภายในชุมชนประกอบด้วย ผู้นำในชุมชน ชาวบ้าน โรงเรียน และผู้นำศาสนา ส่วนปัจจัยที่สองคือ
ปัจจัยภายนอกชุมชนประกอบด้วยหน่วยงานตำรวจและองค์กรภาคเอกชน

กรรณิการ์ บุญพละ (2544) ได้ศึกษาบทบาทของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา
เสพติดศึกษากรณีหมู่บ้านแม่กุใหม่ท่าซุง ในเรื่องแนวความคิดการใช้ชุมชนในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติดประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการค้าและการเสพยาเสพติดเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ควรกระทำ
ซึ่งการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจากฝ่ายรัฐ โดยวิธีการลงโทษทางกฎหมายจะช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติด
ได้วิธีการหนึ่ง แต่รัฐจะดำเนินการฝ่ายเดียวไม่ได้จะต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนด้วยส่วน
ในเรื่องวิธีการและบทบาทพบว่าการทำประชาคมหมู่บ้านปลอดยาเสพติดเป็นวิธีที่ทำให้คนใน
ชุมชนมีส่วนร่วมคิดและดำเนินการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ดีที่สุด โดยจะมีการเปิดเผย
ตัวบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นผู้ค้า ผู้เสพหรือทั้งเสพและค้าให้คนในชุมชน
ทราบและช่วยกันสอดส่องไม่ให้ประพฤตินั้นเดิมอีกโดยมีการตักเตือนตามกฎหมายของหมู่บ้าน ส่วน
ปัจจัยที่สนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดพบว่าหน้าที่หน่วยงานของรัฐเข้าไปส่งเสริม
ให้ความรู้แก่คนในชุมชนให้ทราบถึงพิษภัยของยาเสพติดและการดำเนินการตามนโยบายหมู่บ้าน
เฉลิมพระเกียรติปลอดยาเสพติด มีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ดีที่สุด ส่วนอุปสรรค
สำคัญของการแก้ไขปัญหายาเสพติดพบว่าผู้เสพต่อไปจะพัฒนาไปเป็นผู้ค้าด้วยหากไม่ส่งเสริม

ความรู้ ความเอาใจใส่จากครอบครัวและชุมชน สภาพชุมชนที่อยู่ใกล้ชายแดนพม่าทำให้มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ง่าย

เอี่ยมเดือน ไชยหาญ (2542) ศึกษาเรื่อง ลักษณะเครือข่ายชุมชนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยศึกษาจากกลุ่มผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ชุมชนตรอกสะพานขาว ชุมชนสามป่าพัฒนาและชุมชนวัดช่องลม ผลการศึกษาพบว่าผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการจะเป็นกลุ่มคณะกรรมการชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชนไม่เป็นทางการส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน โดยผู้นำชุมชนเป็นผู้ชักชวนให้เข้ามาเป็นเครือข่ายทำกิจกรรมด้านยาเสพติด โดยมีเหตุผลที่ต้องการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชนและร่วมทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ ส่วนปัญหาด้านเครือข่ายกิจกรรมที่เกิดจากการขาดความร่วมมือของผู้นำและชุมชนมีสาเหตุมาจากการขาดรายได้ และต้องประกอบอาชีพประจำและขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องจากการระดมทุนของชุมชนเอง ข้อเสนอแนะในการศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบายและมาตรการที่ส่งเสริมให้เกิดเป็นลักษณะเครือข่ายชุมชนด้านยาเสพติดแต่ละด้านในชุมชนและควรมีการจัดตั้งชุมชนที่ทำงานด้านยาเสพติดให้เป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนที่ทำงานด้านยาเสพติดต่อไป

สมบัติ ศรีเรือง (2543) ศึกษาเรื่อง ทักษะของประชาชนต่อการพัฒนาบทบาทเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยศึกษาจาก 6 ชุมชน ได้แก่ชุมชนวัดไผ่ตัน ชุมชนลับแล ชุมชนตึกแดง ชุมชนสีน้ำเงิน ชุมชนวัดเทวะและชุมชนเคหะทุ่งสองห้อง ผลการศึกษาพบว่าบทบาทของประชาชนในการปฏิบัติงานด้านป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน พบว่าประชากรมีบทบาท 4 ด้านคือการประสานงาน การสร้างกระแสต่อต้านยาเสพติด การฝึกกำลัง และการสนับสนุนโดยมีการปฏิบัติงานด้านยาเสพติดทั้ง 4 บทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนปัญหาและอุปสรรคในด้านการสร้างกระแส การฝึกกำลังและการสนับสนุนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาในด้านการประสานงานอยู่ในระดับน้อย โดยมีปัญหาเกี่ยวกับไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากต้องประกอบอาชีพและยังไม่มีมาตรการจนถึงปัญหายาเสพติดที่เป็นปัญหาส่วนรวม ส่วนปัญหาในด้านการแจ้งข่าวด้านยาเสพติด ประสบปัญหาเนื่องจากมีความกลัวต่ออิทธิพลของผู้จำหน่ายยาเสพติดและกลัวว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัย สำหรับทักษะของประชาชนต่อการพัฒนาบทบาทในด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดพบว่าส่วนใหญ่ต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านยาเสพติดในชุมชน โดยต้องการมีบทบาททั้ง 4 บทบาทให้มากขึ้น ส่วนทักษะของประชาชนที่มีต่อบทบาทของตำรวจนั้น ต้องการให้มีการปราบปรามจับกุมผู้จำหน่ายยาเสพติดอย่างจริงจังทั้งให้ความร่วมมือและส่งเสริมกับประชาชนให้มากขึ้นด้วย ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ในระดับนโยบายควรมีการเสริมสร้างกระบวนการในการผลักดันให้ประชาชนมีการรวมตัวกันเพื่อ

แก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยให้ประชาชนมีบทบาทในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น สำหรับข้อเสนอแนะระดับการปฏิบัติ ตำรวจต้องเพิ่มการส่งเสริมให้ความร่วมมือระหว่างตำรวจกับประชาชน ในการดำเนินงานด้านยาเสพติดให้มากขึ้นและอย่างจริงจัง ซึ่งงานวิจัยของสมบัติ ศรีเรือง สอดคล้องกับงานวิจัยของเอกรัตน์ แปงสนิท (2550) ที่วิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ที่ทำให้ประชาชนไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหายาเสพติดคือ การศึกษา ความยากจน การขาดผู้นำ และเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินนอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ พูลสุข เพียรพิทักษ์ (2548) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: ศึกษากรณีกิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่าโครงการหมู่บ้านปลอดภัยยาเสพติดค่อนข้างจะประสบความสำเร็จและเป็น โครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ภาครัฐจัดให้ และประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าไปแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกับภาครัฐ โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ปัญหา แต่ก็ยังคงเกิดปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานที่ประชาชนบางส่วนยังขาดความเข้าใจในกระบวนการประชาคมหมู่บ้าน ขาดผู้นำและอาสาสมัครที่เสียสละ เข้มแข็ง และจริงจัง ด้านบุคลากรที่รับผิดชอบในโครงการการมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอในการดูแลรับผิดชอบหมู่บ้าน รวมทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ในโครงการ ไม่มีความมั่นใจในมาตรการรักษาความปลอดภัยของภาครัฐซึ่งจำเป็นอย่างเหลือเกินที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือร่วมใจป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในทันทีและเร่งด่วน เพราะปัญหา ยาเสพติด ทำให้เกิดการสูญเสียต่อทรัพยากรบุคคล และเป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศชาติอย่างที่สุดนอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ ประวีณา ชะลุย (2549) พบว่า บทบาทของภาครัฐยังมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งตามระบอบประชาธิปไตย แต่จะต้องเป็นการพัฒนาบนฐานของการเคารพในสิทธิ เสรีภาพ สักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนได้ต่อไป

ศักดิ์ศรี มูลธร (2554) ศึกษาบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการจัดการปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าของตำบลแม่ปิ้ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้นำท้องถิ่นในตำบลแม่ปิ้ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้นำ มีบทบาทในการจัดการปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า คือ 1. เป็นผู้ประสานงานกลางระหว่างประชาชนในชุมชน/ท้องถิ่นกับหน่วยงานราชการ ในการดำเนินงานหรือจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้ 2. เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษาแนะนำ และกล่าวตักเตือนประชาชนในชุมชน/ท้องถิ่น ไม่ให้ทำการบุกรุกพื้นที่ป่า 3. เป็นผู้ปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม โดยทำหน้าที่ป้องกันและห้ามปรามไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มและ 4. ทำหน้าที่ผู้ประนีประนอม เมื่อมีข้อขัดแย้งระหว่างหน่วยงานราชการกับชาวบ้านในชุมชน/ท้องถิ่น

รัฐพงษ์ บุญญาวัตร (2555) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมี

ส่วนร่วม ได้แก่ อาชีพ ส่วนอุปสรรค 3 ลำดับแรก ได้แก่ กลุ่มประชากรที่เป็นชาวบ้านในชุมชนเกรงกลัวอิทธิพล อาทิ ผู้มีอำนาจในชุมชนหรือตำรวจในท้องถิ่นที่อาจจะนำมาซึ่งอันตรายต่อตนเองและครอบครัว รองลงมาคือ เบื้องหน้าการทำงานของเจ้าหน้าที่ในชุมชน และไม่มีเวลาตลอดจนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น โดยปัญหาสาเหตุที่พบมากที่สุดชุมชน ส่วนใหญ่เป็นยาบ้า รองลงมาคือ กัญชา และยาไอซ์

นธิมา อนุพันธ์ (2547) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติดของกำนันผู้ใหญ่บ้าน กรณีศึกษาอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ปัจจัยที่ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติด คือในสังคมไทยเชื่อว่า การที่ผู้นำชุมชนหมู่บ้านที่ได้รับเลือกเข้ามาดำรงตำแหน่งจะต้อง มีความกล้าที่จะนำลูกบ้านกระทำในสิ่งที่เป็นรูปธรรมเช่นการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติด ซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านนอกจากจะมีหน้าที่ในการปกครองท้องที่ ยังมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในการ ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลในเรื่องนโยบายที่เร่งด่วน เช่นการแก้ไขปัญหาเสพติด จึงมีส่วนร่วมโดยตรงที่กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน เข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และการที่ผู้นำได้สื่อสารกับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดผ่านการบอกกล่าวหรือการคัดค้านผ่านการประชุม หรือเมื่อมีงานสำคัญทางวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ โดยการนำความรู้เรื่องยาเสพติดมาเปิดประเด็นอย่างไม่เป็นทางการเป็นการเสริมสร้างความสามารถของชุมชนให้เกิดความตระหนักและอุดมการณ์ให้เกิดความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหาของตนเองและกระตุ้นให้ชุมชนตื่นตัวในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหา

วีรชัย ศรีหาพล (2546) ศึกษาการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ด้านยาเสพติดในรูปของการเทศน์หรือบรรยายด้านยาเสพติดผ่านหอกระจายข่าว ด้านการจัดกิจกรรมหรือโครงการด้านยาเสพติดตามนโยบายของรัฐพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนใช้เวลาว่างห่างไกลยาเสพติด ด้านการประสานกับหน่วยงานราชการพระสงฆ์มีส่วนร่วมในรูปของการให้ใช้ศาลาการเปรียญเป็นสถานที่สัมมนาเสพติด ด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพระสงฆ์มีส่วนร่วมในรูปของการแนะแนวแนวทางแก้ปัญหาชีวิตแก่ผู้ติดยาเสพติด

ไพฑูรย์ อินทร์มณี (2551) วิจัยเรื่อง บทบาทของพหุภาคีที่ส่งผลต่อการเกิดองค์กรชุมชนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด (ยาบ้า) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษาตลอดจนประชาชนผู้ใช้แรงงาน เนื่องมาจากมีการนำยาเสพติดจากภายนอกสถานศึกษาเข้ามาเสพและมีการค้ายาเสพติดในชุมชน ดังนั้น พหุภาคีจึงควรมีบทบาทที่สำคัญ ในการกระตุ้นเตือนให้นักเรียนครอบครัว และชุมชน ร่วมมือกันเฝ้าระวังการ

แพร่ระบาดของยาเสพติด ตั้งแต่ระดับครอบครัวเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนรู้เท่าทันโทษ และพิษภัยของยาเสพติดปิดช่องทางและวิธีการแพร่ระบาดของยาเสพติดในท้องถิ่น

อาภาศิริ สุวรรณานนท์ และรัตนา บรรณาธรรม (2550) ศึกษาปัจจัยด้านบุคคลที่มีผลต่อการติดยาเสพติดพบว่า 1. ปัจจัยด้านบุคคลเชิงลึกของผู้ติดยาเสพติด ที่มีการกลับไปติดยาเสพติดซ้ำ พบว่าผู้ติดยาเสพติดที่กลับไปติดยาซ้ำนั้น ส่วนใหญ่มีบุคคลในครอบครัวใช้ยาเสพติดประจำ และผู้ติดยาเสพติดซ้ำส่วนใหญ่รู้สึกเฉยๆ ประกอบกับได้รับการเลี้ยงดูแบบตามใจ รong มาคือแบบเข้มงวด และแบบให้คิด ตัดสินใจเอง ปัจจัยจากครอบครัวมีผลต่อปัจจัยบุคคลทั้งด้านนิสัย อารมณ์ และบุคลิกภาพ ได้แก่ การเชื่อคนง่าย ชอบตามเพื่อน ใจร้อน และชอบคิด ตัดสินใจคนเดียว ไม่ชอบแสดงออก มีโลกส่วนตัว และคิดมาก เป็นต้น การไม่มีความภูมิใจในตนเอง ไม่มีเป้าหมายในชีวิต ทุกข์จากความเครียดในปัญหาต่าง ๆ ประกอบกับการคิดใจตัวเอง ไปพบเพื่อนจึงเสพยาซ้ำ และกลับไปซ้ำยา 2. ปัจจัยร่วมที่พบว่าไม่แตกต่างกันระหว่างผู้ติดยาเสพติดซ้ำกับผู้ที่สามารถเลิกยาเสพติดได้ คือ สาเหตุการติดยา นิสัย คนที่รัก ว่างใจ และยึดเหนี่ยวจิตใจ ตลอดจนการเลี้ยงดูที่ได้รับ และกิจกรรมในครอบครัวปัจจัยแตกต่างที่พบว่าผู้ติดยาเสพติดซ้ำ มีน้อยกว่าผู้เลิกยาเสพติด คือการมองเห็นคุณค่าตนเองในความสำเร็จที่ผ่านมากความภูมิใจ และวิธีการแก้ปัญหาในปัจจุบันและ 3. แนวทางในการกำหนดนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาคติดยาเสพติดซ้ำ ด้านการบำบัดฯ ต้องมีกิจกรรมการให้คำปรึกษา กิจกรรมกระตุ้นให้ผู้ป่วยรู้จักวิเคราะห์ไตร่ตรอง และรู้จักตนเอง สามารถวางเป้าหมายและเกิดแรงจูงใจทางบวกต่อการดำเนินชีวิต เจ้าหน้าที่ในสถานบำบัดฯ ต้องดูแลอย่างเต็มใจ มีการพัฒนารูปแบบและเวลาที่ใช้ในการบำบัดที่เหมาะสมกับลักษณะผู้ป่วย ซึ่งมีภูมิหลังหรือบุคลิกลักษณะที่ต่างกัน ส่วนฝ่ายปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดต้องดำเนินงานอย่างจริงจังต่อเนื่อง พร้อมประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกัน เร่งรัดการจับกุมโดยเฉพาะผู้มีอิทธิพล ผู้ค้ารายใหญ่มากกว่ารายย่อย พร้อมเพิ่มบทลงโทษให้มากขึ้น การป้องกันยาเสพติดต้องมีการรณรงค์ ให้ความรู้ประชาชนและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง เน้นการส่งเสริมการศึกษา การปลูกฝังวิถีคิด ความเกรงกลัวบาป หรือจริยธรรมให้เด็กเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว

จากผลการศึกษาต่าง ๆ สรุปได้ว่าปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ปัญหาเสพติดทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมตามมามากมายมีความกระทบกระเทือนต่อความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยตลอดจนกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศปัจจุบันปัญหาเสพติดยังมิได้บรรเทาเบาบางลงไป การขจัดปัญหาเสพติดจะอาศัยการป้องกันและปราบปรามจากภาครัฐอย่างเดียวไม่เพียงพอ จะต้องอาศัยการรวมพลังความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชนร่วมด้วย เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันของบุคคล ครอบครัว ชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อสามารถต้านยาเสพติดได้

2. การศึกษาวิจัยของต่างประเทศ

จากการศึกษาวิจัยพบว่าคนที่คนตัดสินใจเลือกที่จะใช้ยาเสพติดจะมีลักษณะของการตัดสินใจที่สลับซับซ้อนและมีการประเมินความเสี่ยง แต่ยาเสพติดมักจะนำไปสร้างผลกระทบต่อ การรับรู้และตอบสนองความต้องการบางอย่างเป็นพิเศษ (Williams & Parker, 2001) ซึ่งองค์การอนามัยโลกได้จัดประเภทของการใช้ยาเสพติดอย่างกว้าง ๆ คือการทดลองใช้ที่อาจทำให้มีการติดยา หรือหรือไม่ติดยา การใช้ยาเสพติดที่มีจุดมุ่งหมายบางอย่างเช่นสำหรับการนันทนาการแต่ไม่ทำให้เกิดปัญหาการใช้ยาเสพติดที่นำไปสู่ความบกพร่องของงานทางด้านจิตใจหรือสังคม การใช้ยาเสพติดที่เป็นอันตรายก่อให้เกิดความเสียหายให้กับผู้ใช้ทางกายภาพหรือสุขภาพจิต และการใช้ ขึ้นอยู่กับความอดทน นั่นคือการถอนยาเสพติดถ้าจะหยุดการใช้ยาเสพติดหรือถ้ามีความอดทนไม่พอจนต้องเข้าไป ซึ่งมึหลักฐานที่บ่งชี้ว่าปัญหาในวัยเด็กเช่นด้านสมาธิ ด้านพฤติกรรมและการ โหยหาความรักจะมีความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นต่อการทดลองใช้ยาเสพติดและส่งผลให้มีความผิดปกติ ในชีวิตภายหลัง (Lynskey & Hall, 2001)

การศึกษาของสถาบันวิจัยยาเสพติดแห่งชาติและศูนย์สุขภาพวัยรุ่นออสเตรเลีย (National Institute on Drug Abuse, 2003) พบว่า ประมาณหนึ่งในสี่ของคนหนุ่มสาวในออสเตรเลียที่มีอายุ ระหว่าง 14 และ 19 มีรายงานประวัติใช้ยาเสพติดจากการศึกษาย้อนหลังไป 12 เดือน โดยยาเสพติด ส่วนใหญ่เป็นกัญชาตามมาด้วยแอมเฟตามีนและ เอกซ์ตาซีตามลำดับ การสำรวจอีกพบว่าเกือบ ครึ่งหนึ่งของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 17 ปี พยายามใช้กัญชา (ชาย 53.1%; หญิง 46.4%) ซึ่งจาก การศึกษาวิจัยในระยะยาวสามารถทำนายได้ว่าปัจจัยที่สำคัญสำหรับการใช้ยาเสพติดของคนหนุ่ม สาวซึ่งเป็นการพยากรณ์ตั้งแต่ในช่วงวัยเด็กและเด็กโต รวมถึงวัยรุ่นว่าการใช้ยาเสพติดมีปัจจัยจาก การความอ่อนแอของครอบครัว ความรุนแรงต่อเด็กและการละทิ้ง การขาดประสิทธิภาพของ โรงเรียน อิทธิพลเชิงลบของกลุ่มสังคมที่อยู่ พฤติกรรมที่ก้าวร้าว การมีทัศนคติที่ดีกับยาเสพติด บิดามารดาใช้ยาเสพติด และการที่ยาเสพติดหาได้ง่ายในท้องถิ่น

ดาสตีดาร์ (Dastidar, 2004) วิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยความเสี่ยงที่ส่งเสริมต่อการใช้ยา เสพติดในวัยรุ่น ผลลัพธ์จากการใช้โครงการ ALERT การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผล โครงการการป้องกันการใช้สารเสพติดตามโครงการ ALERT ในด้านปัจจัยเสี่ยงการใช้ยาเสพติดใน ย่านชุมชนและโรงเรียนในชนบทแถบตะวันตกตอนกลาง โดยสุ่มเอาโรงเรียน Middle School จำนวน 55 โรงเรียน ในรัฐ South Dakota เข้าไปอยู่ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม นักเรียนในกลุ่ม ทดลองเกรด 7 จะเรียน 11 บท ส่วนเกรด 8 จะเรียนมากกว่ากลุ่มทดลอง 3 บท ผลการประเมินจาก นักเรียนเกรด 8 จำนวน 4,276 คน โดยประเมินหลังจากเข้าโครงการแล้ว 18 เดือน ผลปรากฏว่า โครงการ ALERT มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในปัจจัยความเสี่ยงได้แก่ การสูบบุหรี่

และการใช้กัญชาและมีปัจจัยเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดเรื้อรัง โปรแกรมนี้มีส่วนช่วยเด็กวัยรุ่นที่มีอัตราความเสี่ยงด้านยาเสพติดในอนาคต ทั้งนี้ความแตกต่างของผลลัพธ์ที่ได้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

เมลวิท (Melwich, 2007) ได้วิจัยเรื่อง Community involvement in prevention of drug related crimes in the Gevandale policing area วัตถุประสงค์ของการศึกษาคือเพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนว่ามีขีดความสามารถที่จะลดอาชญากรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในพื้นที่ Gelvandale ประเทศแอฟริกาใต้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้ข้อมูลจำนวนมาก การออกแบบสอบถามเป็นแบบคำถามปลายเปิดและคำถามปลายปิด คำถามใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลายส่วนทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ ครู นักวิชาการและสมาชิกของชุมชนโดยเป็นการสำรวจมุมมองและความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการที่จะป้องกันไม่ให้มีการก่ออาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยส่งแบบสอบถามไป 615 ชุด แต่แบบสอบถามถูกส่งกลับมา 427 ชุด คิดเป็น 69.43% ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้สามประการคือประการแรกการเสริมสร้างอำนาจให้ชุมชนสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันการก่ออาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ส่วนประการที่สองความเข้าใจกันระหว่างตำรวจและชุมชนจะทำให้สามารถทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี และประการที่สามจะช่วยให้ผู้อ่านมีความเข้าใจในแนวปฏิบัติของพื้นที่ Gelvandale ในแง่ของแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะคือตำรวจต้องมีวิธีการดำเนินการที่แน่นอนที่นำมาใช้ที่สถานีตำรวจและต้องได้รับการฝึกอบรมที่จำเป็นในการปฏิบัติงานและทำงานกับชุมชน นอกจากนั้นควรพัฒนาความรู้และทักษะของพวกเขาเพื่อที่จะให้บริการที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนด้วย

สมิธ เทอร์แมน และอีเวิร์ด (Smitham, Thurman & Edwards, 1999) ศึกษาเรื่อง ความพร้อมในการป้องกันการใช้ยาเสพติดในชุมชนกลุ่มน้อยของเขตชนบท ผลการศึกษาพบว่าจากการประเมินความพร้อมในการป้องกันการใช้ยาเสพติดของชุมชนในเขตชนบท แสดงให้เห็นว่าชุมชนโดยส่วนมากจะมีความพร้อมอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนของชนกลุ่มน้อยที่มีระดับความพร้อมต่ำมาก กล่าวคือมีโปรแกรมป้องกันการใช้ยาเสพติดเพียง 2 % เท่านั้น อนึ่ง ชุมชนในเขตชนบทที่มีระดับของความพร้อมในการป้องกันการใช้ยาเสพติดที่แตกต่างกันจะมีความต้องการโปรแกรมการป้องกันยาเสพติดเพื่อเพิ่มระดับของความพร้อมของชุมชน ที่แตกต่างกันออกไป เช่น ชุมชนที่ขาดความตระหนักรับรู้ของคนในชุมชนนั้นจะต้องการ โปรแกรมที่มีการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมความอดกลั้นไม่ใช้ยาเสพติดของชุมชน ส่วนชุมชนที่ปฏิเสธไม่ยอมตระหนักรับรู้หรือมีการรับรู้คลุมเครือนั้นจะต้องการข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของท้องถิ่น ส่วนชุมชนที่อยู่ในขั้นตอนก่อนการวางแผนและเตรียมความพร้อมนั้นต้องการ

โปรแกรมที่มีประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนรวมทั้งการช่วยฝึกอบรมทีมงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การสร้างและบำรุงรักษาโปรแกรมป้องกันยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องค่อยๆมีพัฒนาการของการเตรียมความพร้อมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มแรก มีเสถียรภาพ มีการรับรอง มีการแพร่หลายและเป็นมืออาชีพ และยังคงมีการปรับปรุงและประเมินโปรแกรมป้องกันยาเสพติดให้มีความทันต่อสถานการณ์อยู่เสมอ

ปีเตอร์สันและเรด (Peterson & Reid, 2003) ได้วิจัยโดยหารูปแบบการรับรู้ของประชาชน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ในการทำนายการเสริมสร้างอำนาจให้ประชาชน โดยสุ่มตัวอย่างจากผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองที่มีส่วนร่วมในการประเมินผลของศูนย์ป้องกันการใช้สารเสพติดในชุมชนจำนวน 661 คน ผลการวิจัยพบว่ามีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาอำนาจการตัดสินใจของประชาชนในการป้องกันการใช้สารเสพติดโดยวิธีส่งเสริมให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดมากขึ้น โดยเน้นที่กลยุทธ์การเพิ่มความรู้สึกร่วมกันของคนในชุมชน

แมคแคน (McCann, 1999) วิจัยเรื่อง กฎของชุมชนในการตอบสนองต่อปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ผลการศึกษาพบว่าตั้งแต่ ปี 1980 "แนวทางชุมชน" ได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีการที่แก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นถือเป็นสิ่งจำเป็นที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่สำรวจบริบทและสภาพของนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งหัวข้อนี้จะศึกษาโดยใช้โครงการปฏิบัติการใน Ballymun เมืองดับลิน สาธารณรัฐไอร์แลนด์ซึ่งเป็นหนึ่งในชุมชนเก่าแก่ที่สุดและมีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1. วิจัยเอกสารรวบรวมจาก เอกสาร รายงาน 2. เอกสาร นโยบายของรัฐบาลด้านงบประมาณ สิ่งพิมพ์และการรายงานของหนังสือพิมพ์ 3. การบันทึกเทปการสัมภาษณ์ในเชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการวิจัยนี้นักวิจัยเป็นผู้ที่ทำงานมาตั้งแต่แรกเริ่มของโครงการ มีความสัมพันธ์ที่ดีเป็นเวลาสิบห้าปีทำได้อข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ ซึ่งเกี่ยวกับการวิเคราะห์เอกลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนมิติต่างๆที่ผ่านบอกเล่าจากผู้ให้สัมภาษณ์ โดยจากผลการวิจัยพบข้อสรุปสองประการดังนี้ ประการแรกการฝึกอบรมและการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมีความจำเป็นต่อการเกิดของยุทธศาสตร์การพัฒนา ประการที่สอง สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไปคือการพัฒนาความสอดคล้องระหว่างแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการทำงานด้านยาเสพติดในชุมชน

เดวิด (David, 2003) ศึกษาถึงผลของการใช้ยาในชุมชนต่อประสิทธิภาพของการศึกษาในระบบการศึกษาของโรงเรียนรัฐในมลรัฐอลาบามา โดยนำข้อมูลมาหาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ยาเสพติดในชุมชน (โดยวัดได้จากสถิติการจับกุมผู้ใช้ยา) และผลสัมฤทธิ์ในการเรียน (โดยวัดจาก

คะแนนทดสอบมาตรฐานกลาง) ทั้งในมลรัฐอลาบามา ใช้ข้อมูลการใช้ยาเสพติดในชุมชนกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนจากปีการศึกษาเดียวกัน โดยใช้ข้อมูลสถิติ ทั้งหมด 8 ปีต่อเนื่องกันมาศึกษาหาความสัมพันธ์กัน หนึ่งการลดและยกเว้นค่าอาหารกลางวันเป็นตัวชี้วัดฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ถูกนำมาใช้วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมกับการใช้ยาเสพติดในชุมชนด้วยเพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าถ้าจะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ยาเสพติดในชุมชนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมจำเป็นต้องนำมาวิเคราะห์ร่วมด้วย ผลการวิจัยสรุปว่าการเพิ่มขึ้นของการใช้ยาเสพติดในชุมชนมีผลกระทบทางใดทางหนึ่งต่อผู้ใช้ยาเสพติดและในทางกลับกันก็เป็นผลกระทบทางลบต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน

สถาบันติดยาเสพติดแห่งชาติ (National Institute on Drug Abuse, 2003) ศึกษา Project Students Taught Awareness and Resistance (STAR) เป็นโปรแกรมสำหรับชุมชน (Community prevention program) โดยอาศัยความร่วมมือจากสี่ โรงเรียน ครอบครัว ผู้นำชุมชนและผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โปรแกรมนี้ ชี้แนะแนวทางการจัดการกับอิทธิพลทางสังคม ได้แก่ การพัฒนาทักษะการต่อต้านยาเสพติด ส่งเสริมบรรทัดฐานสังคมเชิงบวก เพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอันตรายของยาเสพติด นอกจากนี้ ยังได้จัดโปรแกรมสำหรับพ่อแม่ โดยให้พ่อแม่สอนการบ้านลูก เรียนทักษะการสื่อสาร และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน กลยุทธ์ของโปรแกรมนี้นี้ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล เช่น สอนเด็กเกี่ยวกับทักษะการต้านทานยาเสพติด ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับโรงเรียนและชุมชน เช่น การจำกัดการเข้าถึงยาเสพติด ระยะเวลาการดำเนินการตั้งแต่ 3-5 ปี จากการติดตามผลของโปรแกรมในระยะยาวพบการลดลงของการใช้ยาเสพติดในกลุ่มตัวอย่าง เมื่อเปรียบเทียบกับเยาวชนในชุมชนที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าการศึกษาวิจัยด้านยาเสพติดทั้งผลของยาเสพติดที่มีต่อตัวผู้ใช้ทางกายและจิต ผลกระทบต่อชุมชนและสังคม แนวทางในการแก้ปัญหา การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อป้องกันยาเสพติด การประเมิน โครงการแก้ปัญหา ยาเสพติด ปัจจัยที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติด การแพร่กระจายของยาเสพติดในชุมชน ฯลฯ วิธีการและผลสรุปจากการศึกษาวิจัยทั้งในและต่างประเทศสามารถเป็นแนวทางวิเคราะห์สถานการณ์ด้านยาเสพติดของชุมชนตลอดจนพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ปัญหา ยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ชายแดนด้วยกระบวนการชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ยาเสพติดและการป้องกันยาเสพติด
2. เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน มีขั้นตอนและรายละเอียดที่ดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร คือศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาวิจัยภาคสนาม การวิจัยภาคสนาม (Field Research) มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมข้อมูล ให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการศึกษาสถานการณ์ยาเสพติดและการป้องกันยาเสพติด ภายยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน โดยผู้วิจัยใช้แนวทางของสุมิตร สุวรรณ (2554) คือในการลงพื้นที่ภาคสนามจะต้องมีการเตรียมตัวเข้าพื้นที่โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมภาษาท้องถิ่น การแต่งกาย ที่ผสมกลมกลืนกับคนในชุมชนหรือสังคมนั้น ซึ่งจะทำให้สามารถอยู่ในที่ตรงนั้นได้เป็นอย่างดี รวมทั้งมีการเตรียมอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น สมุดบันทึก ดินสอ กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง เมื่อเข้าพื้นที่ในระยะแรกผู้วิจัยบอกความจริงว่าเป็นใคร มาทำอะไร

ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้จดหมายแนะนำตัวที่ขอจากคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตลอดจนให้คนในพื้นที่เป็นสื่อกลางในการประสานงานให้ โดยผู้วิจัยจะสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนของพื้นที่เทศบาลที่เป็นหน่วยวิจัยทั้งสองแห่งเพื่อให้เกิดความคุ้นเคย ซึ่งเมื่อผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติที่ดีต่อกันแล้วจะมีผลต่อการให้ข้อมูลที่ตรงไปตรงมาของผู้ให้ข้อมูล โดยการศึกษาก่อนลงภาคสนามผู้วิจัย ได้ศึกษาข้อมูลก่อนลงภาคสนามใช้เวลาในการศึกษาข้อมูลประมาณ 3 เดือน เพื่อจะได้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สอดคล้องกับชุมชนที่ทำการวิจัยผู้วิจัยทำการประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง คือนายกเทศมนตรี ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนที่เป็นผู้นำองค์กรชุมชน

2.1 พื้นที่ที่ศึกษา

หลักเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ โดยใช้วิธีเจาะจง (Purposive samples) ใช้แนวทางของ สุกางค์ จันทวานิช (2553) ในการเลือกพื้นที่ศึกษา โดยการเลือกสนามที่สามารถตอบปัญหาที่ต้องการได้ ดูความเป็นไปได้ของขนาดสนามที่จะเข้าไปศึกษา คือต้องไม่ใหญ่เกินไป ดูในแง่ความซับซ้อนของปรากฏการณ์ในชุมชน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังกำหนดเกณฑ์การเลือกชุมชนเพื่อให้สามารถ

ตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาในเขตเทศบาล 2 แห่ง โดยใช้เกณฑ์การเลือกดังนี้

1. เป็นเทศบาลที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย
2. เป็นเทศบาลที่อยู่ในอำเภอชายแดน สหภาพเมียนมาร์และอยู่ในพื้นที่ลึกลอบการนำเข้ายาเสพติดของประเทศไทย
3. ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติและมูลนิธิป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ประกอบการพิจารณาเลือกพื้นที่ศึกษา และการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาใช้เป็นเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้

จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่กรณีศึกษาสำหรับการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 2 แห่ง ดังนี้

1. พื้นที่ เทศบาลตำบลวังกะ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี ซึ่งเป็นเทศบาลที่อยู่ในอำเภอสังขละบุรี เป็นพื้นที่อยู่ในเขตชายแดนสหภาพเมียนมาร์และอยู่ในพื้นที่ลึกลอบการนำเข้ายาเสพติดของประเทศไทย
2. พื้นที่ เทศบาลตำบลท่าสายลวด อ.แม่สอด จ.ตาก ซึ่งเป็นเทศบาลที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ควรเฝ้าระวังเป็นพิเศษด้านการค้าและการแพร่ระบาดของปัญหายาเสพติดและเป็นพื้นที่อยู่ติดชายแดนสหภาพเมียนมาร์

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Criterionbased selection) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ หรือการบอกต่อ หรือสโนว์บอล (Snowball technique sampling) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและสามารถให้ข้อมูลในเรื่องนั้นได้ลึกซึ้งที่สุด หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น โดยตรงผู้ให้ข้อมูลที่ลึกที่สุดก็คือคนที่อยู่ในสังคมหรือวัฒนธรรมนั้น และผู้ให้ข้อมูลสำคัญดีในแต่ละชุมชนมีไม่มากนัก ผู้วิจัยได้ดำเนินการเลือกผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) คือ ผู้แทนจากประชาชนที่มีความรู้และความเข้าใจในมิติต่าง ๆ ในพื้นที่ได้อย่างดียิ่ง เป็นผู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่ และมีวิถีชีวิตอยู่ในพื้นที่องค์กร ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ได้แก่

1. นายกเทศมนตรี
2. สมาชิกสภาเทศบาล
3. พนักงานเทศบาลที่รับผิดชอบด้านกระบวนการชุมชนและโครงการยาเสพติดในชุมชน

4. ตัวแทนประชาคมหมู่บ้าน
5. ผู้นำชุมชน
6. ผู้แทนกลุ่มองค์กรชุมชน
7. ประชาชนในพื้นที่ตั้งของ เทศบาล 2 แห่ง
8. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่เทศบาลที่เป็นกรณีศึกษา
9. เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองผู้รับผิดชอบด้านยาเสพติดในพื้นที่เทศบาลที่เป็นกรณีศึกษา จากการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่กรณีศึกษา ดังตารางที่ 2-3

ตารางที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญของพื้นที่เทศบาลตำบลวังกะ จ.กาญจนบุรี

ผู้ให้ข้อมูล	จำนวน
นายกเทศมนตรี	1
สมาชิกสภาเทศบาล	3
เจ้าหน้าที่เทศบาลที่ปฏิบัติงานด้านยาเสพติด	1
ผู้ใหญ่บ้าน	3
ผู้นำชุมชน	6
ฝ่ายปกครอง	2
เจ้าหน้าที่ตำรวจ	1
เจ้าหน้าที่ทหาร	1
ตัวแทนประชาคมหมู่บ้าน	2
ประชาชนหมู่บ้านละ 3 คน 3 หมู่บ้าน	9
ผู้แทนกลุ่มองค์กรชุมชน หมู่ละ 2 คน	7
รวม	36

ตารางที่ 3 จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญของพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด จ.ตาก

ผู้ให้ข้อมูล	จำนวน
นายกเทศมนตรี	1
สมาชิกสภาเทศบาล	4
เจ้าหน้าที่เทศบาลที่ปฏิบัติงานด้านยาเสพติด	1
ผู้ใหญ่บ้าน	4
ผู้นำชุมชน	8
ฝ่ายปกครอง	2
เจ้าหน้าที่ตำรวจ	2
เจ้าหน้าที่ทหาร	2
ตัวแทนประชาคมหมู่บ้าน	2
ประชาชนหมู่บ้านละ 3 คน 3 หมู่บ้าน	12
ผู้แทนกลุ่มองค์กรชุมชน หมู่ละ 2 คน	8
รวม	46

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บข้อมูลภาคสนามมีเครื่องมือที่ใช้อยู่ 2 ลักษณะคือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้มีประสิทธิภาพและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น คือ สมุดบันทึกการสัมภาษณ์ การเสวนา และการสังเกตแบบบันทึกเสียง กล้องถ่ายวิดีโอทัศน กล้องถ่ายภาพประเด็นคำถาม ประเด็นสัมภาษณ์ ประเด็นเสวนา

2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยผู้วิจัยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยมีวิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

2.1 การเขียนร่างแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสภาพชุมชน ประชากรลักษณะการบริหารงานโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น แนวทางการป้องกันยาเสพติดโดยกระบวนการชุมชน และการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

2.2 นำร่างแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกเสนอต่ออาจารย์ปริกษานวิจัยครั้งนี้เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.3 นำแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเข้าใจความถูกต้อง และความเหมาะสมของเครื่องมือก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้มั่นใจว่าได้ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยที่ดีและถูกต้องมากที่สุด

2.4 ระยะเวลาที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาข้อมูลพื้นที่เทศบาลแห่งที่ 1 เป็นแห่งแรก และจึงได้เข้าไปศึกษาข้อมูลพื้นที่เทศบาลแห่งที่ 2 จากนั้น ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเป็นระยะ ๆ โดยเข้าร่วมสังเกตการณ์กิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่เทศบาล เช่น การประชุมเกี่ยวกับแผนการป้องกันยาเสพติด การประชุมประชาคมตำบล การร่วมกิจกรรมกับประชาชนในท้องถิ่น ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม – เดือนพฤษภาคม 2556 รวมระยะเวลาประมาณ 5 เดือนและใช้เวลาในช่วงเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม 2556 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 2 ด้าน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 และข้อ 3 ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวทางของ สุกงศ์ จันทวานิช (2553) การใช้เวลาในสนามผู้วิจัยต้องหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดช่วงเวลาที่อยู่ในสนาม ทั้งช่วงเวลาของการเข้าสนาม การใช้เวลาในสนาม และการออกจากสนาม โดยคำนึงถึงกิจกรรมของชุมชนที่ผู้วิจัยควรมีส่วนร่วม

2.5 วิธีดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ใช้การสังเกตและ การสัมภาษณ์เชิงลึก

1. การสังเกต ใช้เทคนิคการสังเกต 2 แบบ คือ

1.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation)

เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนในเทศบาลทั้งสองแห่ง เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพชุมชน ในเทศบาลทั้ง 2 แห่ง

โดยผู้วิจัยหลักการเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิคการสังเกต การสังเกตที่ดีจะต้องมีการวางแผนการสังเกต และมีหลักเกณฑ์ดังนี้ (วีรยา ภัทรอาชาชัย, 2539)

1. กำหนดวัตถุประสงค์ให้แน่นอนว่าจะเก็บข้อมูลอะไร
2. วางแผนการสังเกตอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ
3. จดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยจดข้อมูลสาระสำคัญในขณะที่ทำการสังเกต

ส่วนรายละเอียดค้อยบันทึกภายหลัง

4. ให้ความสำคัญของความถูกต้องของเหตุการณ์ควรตรวจสอบข้อมูลสำคัญ

ซ้ำอีก

5. พยายามขจัดอคติและความรู้สึกส่วนตัวออกจากเหตุการณ์

6. บันทึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับเบื้องหลังของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนสภาพการณ์ต่าง ๆ และสภาวะแวดล้อมในขณะที่เกิดเหตุการณ์

1.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) เป็นการเก็บข้อมูล โดยการเข้าร่วมการประชมเวทีประชาคมตำบล การประชุมเกี่ยวกับแผนการป้องกันยาเสพติด และร่วมกิจกรรมที่สำคัญของชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญทางประเพณี เช่น งานทำบุญต่าง ๆ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview)

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในรายละเอียดให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับสภาพชุมชน ลักษณะการบริหารงาน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมของเทศบาล แนวทางการป้องกันยาเสพติดโดยกระบวนการชุมชน และการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

ผู้วิจัยสัมภาษณ์แนวลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักรายแรก ๆ และแต่ละรายต่อไปที่ยินดีร่วมมือในการให้สัมภาษณ์แต่ละรายเพื่อจะสามารถเจาะข้อมูลได้ถูกต้อง เพราะโดยปกติแล้วผู้ให้ข้อมูลจะไม่บอกอะไรแก่คนแปลกหน้า การวิจัยคุณภาพเป็นวิธีที่จะสามารถเจาะข้อมูลได้อย่างละเอียดสมบูรณ์ เทียงตรงและน่าเชื่อถือ ซึ่งผู้วิจัยได้แจ้งเป็นเงื่อนไขกับชาวบ้านทุกครั้ง หลังจากนี้ผู้วิจัยแนะนำตัวโดยได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการดำเนินการสัมภาษณ์ การพูดคุยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเต็มใจตอบคำถามของผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกเสียงและจดบันทึกในประเด็นสำคัญ ๆ (Field-note) เพื่อป้องกันการดทหล่นของสาระสำคัญต่าง ๆ และเพื่อไม่ให้เกิดการระแวงโดยผู้วิจัยจะได้อธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลหลักทราบก่อนล่วงหน้าว่าข้อมูลที่ได้นำทั้งหมดถือเป็นความลับไม่ถูกเปิดเผยที่ใดอันจะทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลักเดือดร้อน เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้มีความรู้สึกปลอดภัยและยินดีให้ข้อมูลอย่างละเอียด และเพื่อไม่ให้ข้อมูลที่วิเคราะห์ได้เกิดผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลหลักไม่ว่าจะกรณีใด ๆ อันเป็นจรรยาบรรณของผู้วิจัย เพื่อให้มีความยืดหยุ่นสูง ผู้วิจัยสามารถซักถามและหารายละเอียดของประเด็นปัญหาที่ต้องการได้อย่างลุ่มลึก ลักษณะบรรยากาศของการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างไม่เป็นทางการทำให้สามารถตรวจสอบความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ในขณะนั้น ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ประสานงานขอความร่วมมือในการทำวิจัยด้วยตนเองโดยใช้วิธีสอบถามทางโทรศัพท์และเดินทางไปสำรวจพื้นที่ในเบื้องต้น หลังจากนั้นขอหนังสือจากคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา ถึงนายกเทศมนตรีในการขอความร่วมมือในการทำวิจัย
2. ศึกษา สำรวจพื้นที่เทศบาลทั้ง 2 แห่งอย่างไม่เป็นทางการ
3. นัดวันในการสัมภาษณ์ผู้บริหารของเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล ตัวแทนประชาชนหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนแกนนำกลุ่มองค์กรชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ

4. เตรียมการสำหรับการสัมภาษณ์ ได้แก่ แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องบันทึกเสียงแบบดิจิทัล 1 เครื่อง กล้องถ่ายรูป สมุดจดบันทึก นิตหมายผู้ช่วยจดประเด็นการสัมภาษณ์ และของที่ระลึก
  5. เดินทางเก็บข้อมูลตามวัน เวลา และสถานที่ ที่ได้นัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้
  6. พบผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการมาสัมภาษณ์ จากนั้นเริ่มการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ พร้อมบันทึกประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์
  7. ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์และทำการถอดความเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยผู้วิจัยตระหนักว่าการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องมีลักษณะดังนี้
    - 7.1 จะต้องสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างครบถ้วน โดยหลังจากผู้วิจัย วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว ควรพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มีความครอบคลุมวัตถุประสงค์ ของการวิจัย หรือไม่
    - 7.2 จะต้องสนองตอบต่อการวิจัยตามกรอบแนวคิดการวิจัยและใช้ในการทดสอบสมมติฐานได้อย่างครบถ้วน
    - 7.3 จะต้องมีการดำเนินการด้วยความระมัดระวัง รอบคอบในการเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง
- 2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์ทันที ขณะเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัยได้จดบันทึกประเด็นสำคัญ ๆ ขณะสัมภาษณ์ไว้ บันทึกภาพเพื่อนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ สอบถามรวมทั้งฟังจากเทปบันทึกเสียงซ้ำจากการสัมภาษณ์ เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง ซึ่งได้กระทำภายหลังจากการสัมภาษณ์ทุก ๆ ครั้งแล้วนำไปถอดเทปบันทึกคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำแต่ละรายภายหลังจากการสัมภาษณ์แบบคำต่อคำแต่ละรายภายหลังจากที่อีกครึ่งหนึ่ง ผู้วิจัยได้ทำมโนทัศน์ (Concept) ของข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันในรูปของข้อความ (Statement) และจัดหมวดหมู่ของมโนทัศน์เพื่อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงเหตุผล ผู้วิจัยได้กำหนด แยกเป็นหมวดหมู่ (Coed mapping) และเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของแต่ละมโนทัศน์จัดหมวดหมู่ให้แก่มโนทัศน์ต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยตรวจสอบความแม่นยำของข้อมูล (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อมูลภาคสนามทุกครั้งที่ได้รับข้อมูลด้วยการดูข้อคำถาม สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ขณะที่สัมภาษณ์คำตอบที่ได้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ข้อมูลเดิม และข้อสังเกตของนักวิจัยหรือไม่ทดสอบกับสภาพแวดล้อมและข้อมูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่น ๆ ในลักษณะทดสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ข้อมูลมีความหมายแม่นยำและเชื่อถือได้มากที่สุด

2.7 การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรวมทั้งการเข้าร่วมสังเกตการณ์แล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มามีความเพียงพอหรือยัง ข้อมูลนั้นตอบปัญหาของการวิจัยหรือไม่ ซึ่งการตรวจสอบข้อมูลในที่นี่จะใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า เพราะเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดของวิธีการดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2553)

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ ซึ่งวิธีการตรวจสอบจะกระทำโดยการตรวจสอบแหล่งของข้อมูล ซึ่งแหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่

1.1 แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่

1.2 แหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

1.3 แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator triangulation) การตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามที่มีทั้งผู้วิจัยและผู้ช่วยจดประเด็นการสัมภาษณ์ หลังจากเก็บข้อมูลแล้วนำมาอภิปรายเพื่อบันทึกข้อมูลด้วยกันและเห็นตรงกัน

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) โดยการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กันในการรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยในที่นี่ ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พร้อมกันนี้ก็ได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย

3. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ (Experts interview)

3.1 กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Panel experts) ผู้วิจัยได้เลือกผู้เชี่ยวชาญโดยขอคำชี้แนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณีพันธ์ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมาจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การกำหนดผู้เชี่ยวชาญเลือกโดยวิธีเจาะจง โดยเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานด้านเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยา

เสพติด หรือ มีบทบาทสำคัญที่ให้ความคิดเห็น หรือทำงานหรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด โดยกระบวนการชุมชน ดังนั้น เพื่อความครอบคลุมในประเด็นดังกล่าว กำหนดให้มีผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 2 ด้าน แต่ละด้านมีผู้เชี่ยวชาญ 3 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านการป้องกันยาเสพติด จำนวน 3 คน คือ

1.1 ว่าที่ร้อยตรีวุฒิพงษ์ เหล่าจุมพล ผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

1.2 นายสิทธิศักดิ์ กัลยาณประดิษฐ์ ผู้อำนวยการสำนักปราบปรามยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

1.3 พลตำรวจตรีดาวลอย เหมือนเดช เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ได้รับรางวัลบุคคลดีเด่นด้านการปราบปรามยาเสพติด 2 ปีซ้อน ได้รับรางวัลทีมขยายผลดีเด่นด้านการปราบปรามยาเสพติด และที่ปรึกษาสำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 3 คน ได้แก่

2.1 ผศ.ดร.สันติ ศรีสวนแดง หัวหน้าสาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2.2 ดร.อัครารวรรณ มณีชัย ผู้อำนวยการสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

2.3 รศ.ดร.พงษ์ไพบูลย์ ศิลาวราเวทย์ อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยมีวิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1. การเขียนร่างแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติด โดยใช้กระบวนการชุมชน โดยมีประเด็นคำถามย่อยถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภาวะคุกคาม ในการป้องกันยาเสพติด โดยใช้กระบวนการชุมชน

2. นำร่างแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกเสนอต่ออาจารย์ปรึกษางานวิจัย เพื่อพิจารณาความเหมาะสม และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นจึงนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.3 ระยะเวลาที่ศึกษา

ใช้เวลาในช่วงเดือนมิถุนายน 2556 – กรกฎาคม 2556 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 2 ด้าน จำนวน 6 คน ตามข้อ 3.1 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 และข้อ 3 และการตรวจสอบผลการวิจัย

3.4 วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 ประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ และขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์เชิงลึก

3.4.2 นัดวันในการสัมภาษณ์ และเตรียมการสำหรับการสัมภาษณ์ ได้แก่ แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องบันทึกเสียงแบบดิจิทัล 1 เครื่อง สมุดจดบันทึก พร้อมมอบจดหมายเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญโดยขอหนังสือจากคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

3.4.3 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่ได้นัดหมายกับผู้เชี่ยวชาญไว้

3.4.4 ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์และถอดความเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดโดยกระบวนการชุมชน ใช้การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT analysis) ของกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 ด้าน และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการศึกษาภาคสนามในพื้นที่เทศบาลทั้งสองแห่ง วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อประกอบในการตัดสินใจกำหนดยุทธศาสตร์และสังเคราะห์ออกมาเป็นยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดโดยกระบวนการชุมชน

ขั้นตอนนี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT มาใส่ตาราง SWOT Matrix มีดังนี้

SWOT Matrix	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
	1.	1. ....
	2.	2. ....
	3.	3. ....
โอกาส (O)	(SO)	(WO)
1.	1.	1. ....
2.	2.	2. ....
3.	3.	3. ....
อุปสรรค (T)	(ST)	(WT)
1.	1.	1. ....
2.	2.	2. ....
3.	3.	3. ....

ภาพที่ 9 ตาราง Swot Matrix

เพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 จึงใช้เทคนิคการวิเคราะห์ตาราง SWOT Matrix โดย

จับคู่จุดแข็งหลัก-โอกาสหลัก (SO) กำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับเซลล์นี้ โดยยุทธศาสตร์ที่ใช้ในเซลล์ของ SO คือ การใช้จุดแข็งเพื่อให้ได้รับโอกาสมากที่สุด

จับคู่จุดแข็งหลัก-อุปสรรคหลัก (ST) กำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับเซลล์นี้ โดยยุทธศาสตร์ที่ใช้ในเซลล์ของ ST คือ การใช้จุดแข็งเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะที่เป็นอุปสรรค

จับคู่จุดอ่อนหลัก-โอกาสหลัก (WO) กำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับเซลล์นี้ โดยยุทธศาสตร์ที่ใช้ในเซลล์ของ WO คือ การลดจุดอ่อนเพื่อเพิ่มโอกาส

จับคู่จุดอ่อนหลัก-ภาวะอุปสรรคหลัก (WT) กำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับเซลล์นี้ โดยยุทธศาสตร์ที่ใช้ในเซลล์ของ WT คือ การลดจุดอ่อนและหลีกเลี่ยงภาวะที่เป็นอุปสรรค เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การใช้กระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจุดแข็งกับโอกาส จุดแข็งกับภาวะคุกคาม จุดอ่อนกับโอกาส และจุดอ่อนกับภาวะคุกคาม ผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในข้อมูลแต่ละคู่ดังกล่าว ทำให้เกิดยุทธศาสตร์สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ยุทธศาสตร์เชิงรุก (SO Strategy)
2. ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน (ST Strategy)
3. ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข (WO Strategy)
4. ยุทธศาสตร์เชิงรับ (WT Strategy)

โดยขั้นตอนนี้ใช้แหล่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 ด้าน และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการศึกษาภาคสนามในเทศบาลทั้งสองแห่ง ที่มาจัดทำวิเคราะห์ SWOT มาพัฒนาและจัดทำ SWOT Matrix เพื่อเสนอผลการกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดโดยกระบวนการชุมชน

3.6 การตรวจสอบผลการวิจัย

นำเสนอผลการศึกษายุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดโดยกระบวนการชุมชน ต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทำการตรวจสอบอีกครั้ง จากนั้นนำผลการตรวจสอบผลการวิจัยมาปรับปรุงเพิ่มเติมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4. นำเสนอยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดโดยกระบวนการชุมชน

นำผลสรุปการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ มาปรับปรุงแก้ไขยุทธศาสตร์ ๓ ให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสม มากขึ้น แล้วนำเสนอแต่ละอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากนั้นจึงสรุปผลและจัดทำรายงานการวิจัย เสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาให้ความคิดเห็น พร้อมปรับปรุงแก้ไขและจัดทำเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

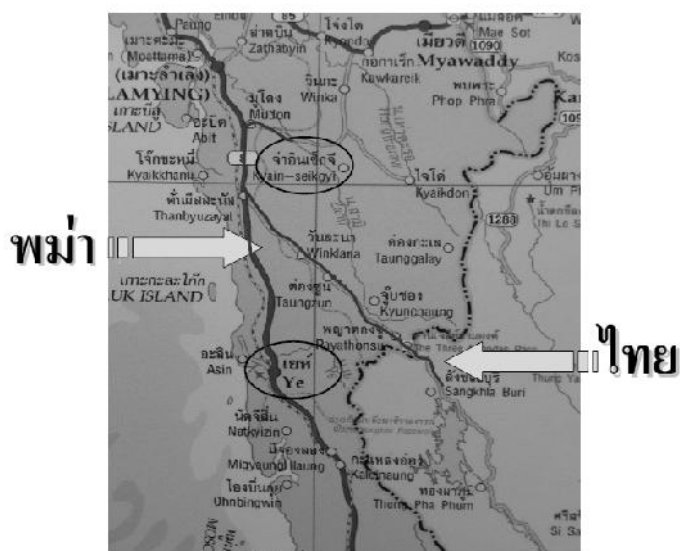
บทที่ 4

สถานการณ์ยาเสพติด

สถานการณ์ยาเสพติดในจังหวัดกาญจนบุรี

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดชายแดนด้านตะวันตกของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 129 กิโลเมตร มีพื้นที่ 19,483 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ ตำบล มีอำเภอชายแดน 5 อำเภอ คือ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ อำเภอสังขละบุรีและอำเภอด่านมะขามเตี้ย ตำบลที่ติดชายแดนมีทั้งหมด 12 ตำบล และหมู่บ้านที่ติดชายแดนจำนวน 32 หมู่บ้าน มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านประมาณ 371 กิโลเมตร มีจุดผ่อนปรนทางการค้าจำนวน 1 แห่ง ที่บ้านพระเจดีย์สามองค์ ต.หนองลู อ.สังขละบุรีและมีช่องทางเข้าออกทางธรรมชาติจำนวนหลายช่องทาง ทำให้เอื้ออำนวยต่อการลักลอบนำเข้ายาเสพติด ผู้หลบหนีเข้าเมืองและสินค้าเถื่อน โดยในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาด คือ อำเภอเมือง อำเภอท่าม่วง และอำเภอท่ามะกา ซึ่งมีสถานศึกษา และโรงงานอุตสาหกรรมอยู่จำนวนมาก สำหรับชนิดของยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ยาบ้า กัญชาแห้ง และสารระเหย โดยมีเครือข่ายการค้ายาเสพติดรายสำคัญ เช่น นักค้ายาเสพติดรุ่นเก่า (ที่พื้น ไทย) กลับเข้ามามีบทบาทอีกครั้ง ในขณะที่นักค้ายาเสพติดรายใหม่ เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น และสามารถเปลี่ยนสถานภาพเป็นผู้ค้ารายสำคัญ พร้อมสร้างเครือข่ายขึ้นเองได้อย่างรวดเร็ว

จากสภาพปัญหาชายแดนของจังหวัดกาญจนบุรีที่ติดกับประเทศพม่าซึ่งมีพื้นที่นอกประเทศด้าน อำเภอพระยาตองซู สหภาพเมียนมาร์ ที่ยังคงเป็นแหล่งผลิตและแหล่งพักยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาบ้า เพื่อลักลอบนำเข้าประเทศไทย โดยการลักลอบนำเข้าบริเวณชายแดน ใช้ช่องทางหกพันไร่ ช่องทางต้นยางและช่องน้ำเก๊ก จากการปราบปรามยาเสพติดอย่างเข้มงวดทำให้กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดได้ปรับเปลี่ยนช่องทางเพิ่มเติมอีก 2 ช่องทางคือ ช่องทางบ้านปะไร โทนกและช่องทางบ้านจะแก

ภาพที่ 10 ช่องทางยาเสพติดจากประเทศพม่าสู่ประเทศไทย

ภาพที่ 11 ช่องทางเข้าออกตามแนวชายแดนจังหวัดกาญจนบุรี

จากภาพที่ 11 พบว่าชายแดนจังหวัดกาญจนบุรีมีพื้นที่ติดกับประเทศพม่าเป็นระยะทางทั้งสิ้น 371 กิโลเมตร และมีช่องทางเข้าออกตามแนวชายแดนธรรมชาติจำนวนมากคือ ช่องจะแก ช่องสามัคคี ช่องตะเคียนทอง ช่องทีไรป่า ช่องหกพันไร่ ช่องพระเจดีย์สามองค์ ช่องปะไรโหนด ช่องต้นยาง ช่องมรข่าคี ช่องหัวของค์พระ ช่องเขษิตี ช่องเกาะโล ช่องยาพู ช่องป่าหมาก ช่องคอรามัน ช่องหินกอง ช่องเลองชู ช่องตะนาวศรี ช่องแคบซอง ช่องผาสุก ช่องเต่าดำ ช่องเขาปลาน้อย ช่องไอไว ช่องเขาว่ายอ ช่องบ้องดี ช่องห้วยโฌง ช่องกระรอกคง ช่องโตเซ็ง ช่องแม่ธานี ช่องอัมรา และช่องพุ่มวง

ในช่วงที่รัฐบาลประกาศสงครามยาเสพติดจนถึงปัจจุบัน มีการปราบปรามอย่างเข้มงวดผู้จำหน่ายปลีกได้มีการปรับระบบจำหน่ายให้เกิดความปลอดภัยด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนสถานที่ซื้อขาย การจำกัดเวลาในการซื้อขาย การคัดกรองผู้ซื้อเฉพาะผู้ที่มีความไว้วางใจกัน สถานการณ์ยาเสพติดช่วงหลังประกาศสงครามยังมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดอยู่ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยด้วยกันไม่ว่าจะเป็น การผลิตยาเสพติดภายนอกประเทศ การลักลอบนำเข้ายาเสพติดโดยชนกลุ่มน้อยหรือบุคคลสองสัญชาติที่เดินทางผ่านเข้าออกประเทศไทยทุกเส้นทางสามารถเข้ามาได้หมด โดยใช้วิธีการเดินเข้าออกตามเส้นทางธรรมชาติได้ ทำให้การสกัดกั้นทำได้ยาก ยาเสพติดจึงเข้ามาได้ง่ายและการที่ชายแดนมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นระยะทางยาว ทำให้การเฝ้าระวังทำได้เฉพาะช่องทางหลัก ๆ เท่านั้น จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบพบว่าช่วงหน้าฝนมีการลำเลียงยาเสพติดผ่านเข้าออกตามแนวชายแดน โดยจะมีการลำเลียงทั้งแรงงานและยาเสพติด เพราะหน้าฝนพวกแรงงานเดินทางค่อนข้างลำบาก การลำเลียงยาเสพติดจึงใช้วิธีเดินเท้าอ้อมด่าน เลี่ยงด่านแล้วนัดแนะกับผู้ลักลอบขนแรงงานและขนยาเสพติดให้มารับตามช่องทางธรรมชาติ

นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้ค้ายาเสพติดแม้ส่วนใหญ่จะถูกจับกุมและมารายงานตัว แต่บางส่วนก็มีการหลบหนีหรือหยุดพฤติกรรมชั่วคราว ซึ่งแรงจูงใจในธุรกิจค้ายาที่มีกำไรสูงอาจทำให้บุคคลเหล่านี้กลับมาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีก โดยเฉพาะการก่ออาชญากรรมหรือการทำผิดกฎหมายเพื่อนำทรัพย์สินที่ได้มา ไปแลกกับยาเสพติดเพื่อนำมาขายสร้างรายได้จำนวนมาก กลายเป็นธุรกิจผิดกฎหมายที่นิยมทำ ก่อให้ผู้เสพมีจำนวนมากขึ้นและผู้เข้าสู่กระบวนการค้ามีมากขึ้นไปด้วย

กลุ่มผู้จำหน่ายยาเสพติดในพื้นที่ชายแดน ไทย – พม่า

1. ชนกลุ่มน้อยที่อยู่ตามแนวชายแดนได้แก่กองกำลังดังนี้

1.1 กลุ่ม DKBA (กลุ่มเชื้อสายกะเหรี่ยงพม่า หรือ กลุ่มกะเหรี่ยงพุทธ) เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีท่าทีสนับสนุนรัฐบาลพม่า มี ร.อ.เลวิน เป็นหัวหน้ากลุ่ม กำลังประมาณ 300คนเคลื่อนไหวอยู่ด้านตรงข้ามอำเภอสังขละบุรี และมีการเพิ่มเติมกำลังเข้ามาในพื้นที่อ.พญาทองอยู่อย่างต่อเนื่อง มี

ข่าวสารว่าเป็นตัวแทนทหารพม่าในการหาผลประโยชน์จากธุรกิจทุกชนิดทั้งที่ถูกและผิดกฎหมาย โดยเฉพาะยาเสพติดซึ่งส่วนใหญ่จะรับยาเสพติดมาจากทางตอนเหนือของประเทศพม่าและลักลอบนำเข้าประเทศไทย ทาง อ.พญาตองซูตรงข้ามบ้านพระเจดีย์สามองค์ และทางทะเลอันดามันขึ้นที่บริเวณเกาะสอง และเข้าสู่ไทยทางภาคใต้ บริเวณ จ.ระนอง

1.2 กลุ่ม KPF (กลุ่มแนวร่วมกะเหรี่ยงเพื่อสันติภาพ หรือ กะเหรี่ยงอิสระ) มี พ.ต. ไรวาเป็นหัวหน้ากลุ่ม เคลื่อนไหวอยู่ด้านตรงข้ามสังขละบุรี มีพฤติกรรมและบทบาทเช่นเดียวกับกลุ่ม DKBA มีฐานอยู่ที่เมืองจ่าอินเซ็กจิ รับยามาจากทาง อ.แม่สอด จ.ตาก

1.3 กลุ่ม KNU (กองกำลังกลุ่มพม่าเชื้อสายกะเหรี่ยง หรือ กะเหรี่ยงคริสต์) ซึ่งมีกำลังประมาณ 1,500 คน เคลื่อนไหวอยู่บริเวณด้านตรงข้าม อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี ลงไปถึงด้านตรงข้าม อ.บางสะพานน้อย จ.ประจวบคีรีขันธ์ แต่กำลังส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณด้านเหนือของ อ.

พญาตองซู

1.4 กลุ่ม NMSP (พรรคกรรมมาตมใหม่) เป็นพรรคการเมืองของกองทัพปลดปล่อยชาติพันธุ์มอญ (Mon National Liberation Army: MNLA) ที่ต่อสู้เพื่อสิทธิในการปกครองตนเอง ในรัฐมอญ ทางตะวันออกของพม่า

2. กลุ่มนักธุรกิจชาวพม่า (เป็นกลุ่มที่มีฐานะร่ำรวยผิดปกติ ในอดีตไม่มีอะไร แต่ปัจจุบันมีธุรกิจเปิดร้านขายของชำและอื่นๆ)

3. กลุ่มชาวมอญบ้านบ่อญี่ปุ่น บ้านไร่อ้อย บ้านวังกะ อ.สังขละบุรี

4. กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดชาวไทยในพื้นที่ อ.สังขละบุรี

5. ผู้ลี้ภัยยาเสพติดทั้ง คนไทยและชาวต่างชาติรับจ้างล่าเหยื่อ

6. กลุ่มแรงงานพม่าที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย

เส้นทางการลักลอบนำเข้าสู่พื้นที่ตอนใน

ข้อมูลเส้นทางการลักลอบนำยาเสพติดจากพื้นที่บริเวณชายแดนไทย พม่าเข้าสู่พื้นที่ตอนในมีจำนวน 3 เส้นทางดังนี้ (การดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี, 2556)

เส้นทางที่ 1 ตามทางหลวงหมายเลข 323 จากบ้านพระเจดีย์ โดยนำเข้ามาทางช่องทางพระเจดีย์ ช่องทางหกพันไร่ ช่องทางน้ำเก็กกลางสู่สังขละบุรี – ทองผาภูมิ- ไทรโยค -อ.เมืองกาญจนบุรี เข้าสู่พื้นที่ตอนใน

เส้นทางที่ 2 จากช่องทางต้นยาง -บ.เวียงคะดี –บ้านห้วยมาลัย – อำเภอสังขละบุรี หรือจากช่องทางปะไรโหนด- บ้านห้วยกบ – อำเภอสังขละบุรี จากอำเภอสังขละบุรี เดินทางเข้าสู่พื้นที่ตอนใน โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 323 หรือใช้การเดินทางทางน้ำ โดยลงเรือที่ท่าหลังวัดวังแก้ววิเวการาม

หรือท่าเรือที่บ้านใหม่พัฒนา มาตามอ่างเก็บน้ำ เขื่อนวชิราลงกรณ์ ขึ้นฝั่งที่แพต่าง ๆ หลังเขื่อน วชิราลงกรณ์และเดินทางโดยรถยนต์ผ่าน อ.ทองผาภูมิ เข้าสู่พื้นที่ตอนใน

เส้นทางที่ 3 จากช่องทางจะแก หรือช่องทางสามัคคี – บ้านจะแก – บ้านทุ่งนางครวญ- ห้วยแม่ขมิ้น – ลัดเลาะตามเส้นทางหรือข้ามแพขนานยนต์ ผ่านอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์- อ่างเขื่อน ศรีสวัสดิ์ จากนั้นเข้าสู่อำเภอเมืองกาญจนบุรี หรือ อำเภอหนองปรือ – อำเภอบ่อพลอย เข้าสู่พื้นที่ ตอนใน

พื้นที่เฝ้าระวังการนำเข้ายาเสพติด

บริเวณบ้านพระเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ถือเป็นพื้นที่ที่ต้องเฝ้า ระวังเรื่องการนำเข้ายาเสพติดมากที่สุด ทั้งจากปัจจัยการที่พื้นที่บริเวณนี้ไม่มีหลักเขตที่แน่นอน ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตนี้ เดินทางไปมาหากันได้โดยง่าย ทั้งยังมีช่องทางรถยนต์อยู่หลาย ช่องทางที่ติดต่อกันโดยรอบ ตลอดจนปัจจัยภายนอกในฝั่งประเทศพม่า ที่มีความสะดวกในเส้นทาง คมนาคม ที่มีถนนต่อจากจุดผ่อนปรนชั่วคราวบ้านพระเจดีย์สามองค์ ไปยังถนนสายหลักและเมือง ต่างๆในฝั่งพม่า ที่มีข่าวสารว่าเป็นแหล่งพักยาเสพติด เช่น จำอินเซ็กยี (Kyaim-seikgyi) ทำให้พื้นที่นี้ เป็นพื้นที่ที่ถูกระบุจากหน่วยงานการข่าวทั้งทหารและตำรวจว่าเป็นพื้นที่ที่มีการนำเข้ายาเสพติดที่ สำคัญของภาคตะวันตกนอกจากนี้บ้านพระเจดีย์สามองค์ยังมีด่านพระเจดีย์สามองค์ ซึ่งเป็นจุดผ่อน ปรนทางการค้า และมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าออกตลอดเวลา การซุกซ่อนยาเสพติดบริเวณนี้ไม่มาก นักสามารถกระทำได้โดยง่าย พื้นที่ตำบลด่านพระเจดีย์สามองค์มีช่องทางเข้าออกตามธรรมชาติ หลายช่องทางจึงทำให้ชาวพม่าและคนกลุ่มน้อยสามารถลักลอบเข้ามา ในขณะที่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐ บางคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์จากขบวนการค้ายาเสพติดด้วย นั่นคือการเปิดรับส่วย โดยจากผู้รับผิดชอบให้ข้อมูลพบว่า การค้าแรงงานต่างด้าวมีความสัมพันธ์กับการค้ายาเสพติด หาก ยาเสพติดใช้เส้นทางหนึ่งในการขนยาเสพติด การค้าแรงงานต่างด้าวจะใช้อีกเส้นทางหนึ่งเพื่อตอบา เจ้าหน้าที่ ซึ่งเมื่อเจ้าหน้าที่นำกำลังไปจับแรงงานต่างด้าว จะเป็นการเปิดช่องทางให้ยาเสพติดขน ถ่ายสะดวกขึ้นเนื่องจากไม่มีเจ้าหน้าที่คอยสกัดกั้นและนอกจากนั้นยังเป็นการเปิดทางให้เจ้าหน้าที่ ของรัฐที่มีหน้าที่ป้องกันปราบปรามยาเสพติดบางคนรับส่วย เปิดทางให้มีการขนยาเสพติดด้วย

ข้อมูลจาก ตำรวจตระเวนชายแดน ระบุว่ามียาบ้าออกจากพื้นที่ทุกวันในลักษณะกองทัพบ มด 400- 600 เม็ด เป็นกองทัพบมดที่ไม่มีสังกัด ใครจะไปเอาก็ไปเอาได้ ทั้งนักท่องเที่ยว นักศึกษา พ่อค้ารายย่อยยาเสพติดที่ลักลอบนำเข้าพื้นที่นี้ จะถูกแพร่กระจายไปยังจังหวัดในพื้นที่ภาค 7 คือ จังหวัดนครปฐม จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดสุพรรณบุรี คนเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มเสี่ยงสำคัญใน การนำเข้าแพร่กระจายยาเสพติด

จากสถิติการจับกุมการนำเข้ายาเสพติดทางชายแดนจังหวัดกาญจนบุรี จากข้อมูลพบว่า

แรงงานต่างด้าวเป็นผู้ลักลอบนำเข้ายาเสพติดจากพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตในประเทศพม่ารวมทั้งการนำเข้ายาเสพติดมีความสัมพันธ์กับการเดินทางเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าและสัมพันธ์กับการการค้าแรงงานต่างด้าวหรือการนำเข้าแรงงานอย่างผิดกฎหมายด้วย นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเพิกเฉยไม่ยอมทำหน้าที่อย่างเคร่งครัดเนื่องจากต้องการผลประโยชน์หรือกลัวว่าตนเองจะต้องเสียผลประโยชน์ไป ซึ่งจากสถิติผู้ต้องหายาเสพติดทั่วประเทศ พบว่าผู้ต้องหาสัญชาติพม่าเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาบ้ามากที่สุด รองลงมาคือกัญชาและพืชกระท่อม รูปแบบการนำเข้าจะทยอยมาในลักษณะกองทัพนมดทั้งทางช่องทางที่ถูกกฎหมาย คือ บริเวณจุดผ่อนปรนบ้านพระเจดีย์สามองค์ และตามช่องทางธรรมชาติซึ่งสามารถลักลอบเข้าได้ตลอดเวลา โดยจะซุกซ่อนมาตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย (ซุกซ่อนในทวารหนัก ช่องคลอด หรือพินมาทับหน้าท้อง หน้าขา) รองลงมาคือ การซ่อนพรางกับวัตถุดิบของต่าง ๆ และสินค้าที่มีราคาแพงหรือมีความยุ่งยากในการตรวจค้นซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่กล้าเปิดตรวจหรือค้นอย่างละเอียด ซึ่งหากผิดพลาดเสียหายจะต้องชดใช้ เช่น เฟอร์นิเจอร์ราคาแพง หรือสินค้าที่ไม่อาจตรวจดูได้ เช่น ท่อนไม้ซุง ท่อนไม้สัก เป็นต้น ส่วนการใช้พาหนะในการลักลอบขนยาเสพติดนั้นมักใช้พาหนะที่เรียกว่า “รถหูก” ที่มองดูเสมือนเป็นคนมีฐานะหรือมีอิทธิพลทำให้เจ้าหน้าที่ไม่กล้าเรียกตรวจค้น เป็นการดำเนินการขนยาเสพติดเพื่อตอบตาเจ้าหน้าที่ จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดพบว่าผู้ค้าเป็นบุคคลได้ทุกระดับชั้น ไม่ว่าจะเป็นแรงงานต่างด้าวที่เอายาเสพติดติดตัวมา หรือมีการค้าแรงงานต่างด้าว และนำยาเสพติดที่แฝงมากับแรงงานต่างด้าว นำเข้าสู่ชั้นในของประเทศผ่านตำบลมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร เข้าสู่กรุงเทพมหานคร โดยการค้าแรงงานต่างด้าวจะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกโดยเรียกว่า หมูเข้ามา ยกตัวอย่างคำเรียกคือ หมูเข้ามา 8 ตัว คือแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าประเทศจำนวนแปดคน และเส้นทางค้ายาเสพติดไม่ใช่เส้นทางเดียวแต่ใช้หลายเส้นทางเพื่อตอบตาเจ้าหน้าที่

โดยสรุปพื้นที่เฝ้าระวังการนำเข้ายาเสพติดของจังหวัดกาญจนบุรีคือ ชายแดนอำเภอสังขละบุรี บริเวณบ้านด่านพระเจดีย์สามองค์ ที่สามารถข้ามไปมาโดยสะดวกซึ่งมีช่องทางธรรมชาติสามารถเดินทางเข้าออกได้หลายช่องทาง โดยส่วนหนึ่งมีความสัมพันธ์กับแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่เข้ามาหางานทำในประเทศไทย ซึ่งอาจเป็นการเข้ามาโดยความสมัครใจของตนเอง ทั้งที่ผิดกฎหมายหรือมาโดยการค้าแรงงานจากขบวนการค้าแรงงาน แรงงานส่วนหนึ่งจะลักลอบนำยาเสพติดเข้ามาด้วยเพื่อนำเข้าสู่พื้นที่ชั้นใน นอกจากนี้ยาเสพติดยังซุกซ่อนมากับสินค้าต่าง ๆ ที่มีการค้าขายกันระหว่างคนไทยกับชาวพม่า โดยอาจซุกซ่อนมากับขบวนการค้าสัตว์ หรือเฟอร์นิเจอร์ไม้อ่างไรก็ตามมีบางกรณีที่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐรู้เห็นเป็นใจและอำนวยความสะดวกให้

แนวโน้มสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดในจังหวัดกาญจนบุรีในปัจจุบัน สถานการณ์ยาเสพติดมีแนวโน้มดังนี้ (ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดจังหวัดกาญจนบุรี, 2556)

1. มีแนวโน้มที่จะรุนแรงเพิ่มขึ้น ยังคงมีการลักลอบนำเข้ายาเสพติดโดยใช้เส้นทางบริเวณช่องหกพันไร่-บ้านดงไฉว ช่องบ้านไร่อ้อย-บ้านพระเจดีย์ และบ้านบ่อญี่ปุ่น-บ้านน้ำกรีก ต.หนองลู อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี แนวโน้มการลักลอบนำเข้าจากบริเวณชายแดนเพื่อเข้าสู่พื้นที่ตอนในน่าจะเพิ่มปริมาณเพิ่มขึ้น เนื่องจากการดำเนินมาตรการสกัดกั้นตามแนวชายแดนจังหวัดภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างเข้มงวดในปีที่ผ่านมา ซึ่งอาจส่งผลให้กลุ่มเรือข่ายการค้าใช้ช่องทางชายแดนด้าน อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี ในการลักลอบนำยาเสพติดเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อหลบเลี่ยงการจับกุมของเจ้าหน้าที่ โดยส่วนหนึ่งมีการลักลอบนำเข้ามากับกระบวนกรขนแรงงาน ต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

2. กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดที่ได้รับโทษจำคุก เมื่อพ้นโทษออกมา ส่วนหนึ่งยังคงมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

3. การแพร่ระบาดของยาเสพติด ยังคงอยู่ในกลุ่มเยาวชนทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา โดยมีการใช้สารเสพติดประเภทไอซ์มากขึ้น

สถานการณ์ยาเสพติดในอำเภอสังขละบุรี

อำเภอสังขละบุรีอยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 230 กิโลเมตร มีพื้นที่ติดกับสหภาพเมียนมาร์เขตสิ้นสุดชายแดนไทยด้านทิศตะวันตก ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองลู บริเวณด่านพระเจดีย์สามองค์ มีอาณาเขตติดต่อกับเมืองพญาตองซูในประเทศเมียนมาร์ ซึ่งการที่อำเภอสังขละบุรีเป็นอำเภอที่มีเขตชายแดนติดกับประเทศพม่า ดังนั้นจึงเป็นบริเวณที่มีความล่อแหลมต่อการนำเข้ายาเสพติดมายังประเทศไทย โดยลักษณะของอำเภอสังขละบุรีไม่ใช่แหล่งค้า ไม่ใช่แหล่งผลิต แต่เป็นแหล่งที่พักยาเสพติด ที่อยู่นอกประเทศและตามแนวชายแดน ในอำเภอพญาตองซูประเทศพม่า บริเวณบ้านพระเจดีย์สามองค์เป็นแหล่งพักยาเสพติด และมีความพยายามลักลอบนำยาเสพติดเข้ามาในพื้นที่ประเทศไทย ปัจจุบันยังคงมีการนำเข้ายาเสพติดบริเวณช่องทางชายแดนด้าน อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี และพื้นที่นี้ยังเป็นแหล่งพักยาเพื่อรอการส่งมอบของกลุ่มเครือข่ายจากทางภาคเหนือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยยาเสพติดที่มีแนวโน้มระบาดสูงขึ้นคือ ยาบ้า ยาไอซ์ ยาอี กระท่อม และผู้เสพส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเยาวชน

ปัญหาการลักลอบนำเข้ายาเสพติด ตามแนวชายแดนด้านอำเภอสังขละบุรียังคงปรากฏอยู่ ซึ่งสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ตอนในเป็นพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดมาก 3 อันดับแรกของจังหวัดกาญจนบุรี จากสถิติการจับกุมผู้ค้า ผู้เสพ คือ อ.เมือง อ.ท่าม่วง และ

อ.ท่ามะกา ตามลำดับ

สำหรับชนิดของยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ยาบ้า กัญชาแห้ง และสารระเหย โดยมีเครือข่ายการค้ายาเสพติดรายสำคัญ เช่น นักค้ายาเสพติดรุ่นเก่า (ที่พื้นที่ไทย) กลับเข้ามามีบทบาทอีกครั้ง ในขณะที่นักค้ายาเสพติดรายใหม่ เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น และสามารถเปลี่ยนสถานภาพเป็นผู้นำรายสำคัญ พร้อมสร้างเครือข่ายขึ้นเองได้อย่างรวดเร็ว

สถิติการจับกุมยาเสพติด

จากสถิติการจับกุมด้านยาเสพติดในพื้นที่ อำเภอสังขละบุรี ของ สภ.สังขละบุรี ปรากฏดังตารางดังนี้

ตารางที่ 4 สถิติการจับกุมยาเสพติดของ สภ.สังขละบุรี

ผลิต/ นำเข้า	จำหน่าย	ครอบครอง เพื่อจำหน่าย	ครอบ ครอง	เสพ	ของกลาง				จับ ตาม หมายจับ	รวม
					ยาบ้า	กัญชา	ไอซ์	ฝิ่น		
6	7	12	26	124	131,392	25	-	-	-	183

ที่มา: สภ.สังขละบุรี (2556)

จากข้อมูลสถิติการจับกุมยาเสพติดของ สภ.สังขละบุรี ระหว่างเดือนตุลาคม 2555 ถึงเดือนกันยายน 2556 จากสถิติพบว่า มีการจับกุมผู้ผลิตหรือนำเข้ายาเสพติดเป็นจำนวนทั้งหมด 6 ราย มีการจับกุมผู้จำหน่ายยาเสพติดทั้งหมด 7 คน มีการจับกุมผู้ครอบครองเพื่อจำหน่ายทั้งหมด 12 คน มีการจับกุมผู้เสพจำนวน 124 ราย โดยทั้งหมดมีของกลางได้แก่ ยาบ้า กัญชา โดยยาบ้ามีจำนวนทั้งหมด 131,392 เม็ด กัญชามี 257 (กรัม) รวมจับทั้งหมด 183 คน

การลักลอบนำเข้ายาเสพติด

บริเวณช่องทางตามแนวชายแดนด้าน อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี ยังคงเป็นช่องทางที่มีการลักลอบนำเข้า ยาเสพติด โดยเฉพาะ “ยาบ้า” เข้ามาในพื้นที่ของ ไทยเพื่อกระจายเข้าสู่พื้นที่ตอนใน เนื่องจากสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้อย่างต่อเนื่อง

แหล่งพักยาเสพติด

แหล่งพักยาเสพติดส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ชายแดนอ.พญาทองชู สหภาพเมียนมาร์ ซึ่งอยู่ด้านตรงข้ามกับบ้านพระเจดีย์สามองค์ ต.หนองลู อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี

วิธีการลักลอบลำเลียงนำเข้ายาเสพติด

1. ผู้ค้าชาวพม่าติดต่อโดยตรงกับผู้ค้าชาวไทยไทย ส่งมอบยาเสพติดบริเวณแนวชายแดน มีผู้รับจ้างลำเลียงจากชายแดนเข้าสู่เขตไทยตามช่องทาง แล้วลำเลียงเข้าสู่ตอนใน
2. จ้างชนกลุ่มน้อยลำเลียง โดยการเดินทางลัดเลาะตามภูมิประเทศส่งมอบ
3. ใช้วิธีลำเลียงโดยกลุ่มผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวพม่าเป็นขบวนการและผู้นำพา
4. ลำเลียงจากภาคเหนือโดยตรง (จากกลุ่มผู้ค้ายาเสพติด) ตามเส้นทางหลัก ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ทำงานเป็นทีม มีรถนำ เมื่อเจอด่านตรวจก็จะมีการแจ้งเตือนล่วงหน้า ลำเลียงมาเก็บรถบรรทุกสินค้าพืชผักผลไม้ ฯลฯ

สภาพเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดปัญหายาเสพติด

ในสภาพปัญหายาเสพติดในพื้นที่อำเภอสังขละบุรีนั้น โดยในอำเภอสังขละบุรีมีสภาพที่เป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดปัญหาเสพติดดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2555)

1. พื้นที่ติดชายแดนและมีช่องทางเข้าออกธรรมชาติจำนวนมากทำให้ นักค้ายาเสพติดใช้วิธีการจ้างชนกลุ่มน้อยลำเลียงยาเสพติด โดยเดินลัดเลาะตาม ภูมิประเทศ (กองทัพบก) เพื่อหลีกเลี่ยงจุดตรวจ จุดสกัด หรือซุกซ่อนยาเสพติดมากับแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกตรวจค้น เนื่องจากแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในไทยนั้นมีจำนวนมากทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถตรวจค้นได้อย่างทั่วถึง
2. เส้นทางจากพื้นที่ชายแดนเข้าสู่พื้นที่ตอนในบางเส้นทางยังไม่มีจุดตรวจจุดสกัด ทำให้ นักค้ายาเสพติดเลี่ยงไปใช้เส้นทางดังกล่าวเพื่อหลบเลี่ยงจุดตรวจจุดสกัด

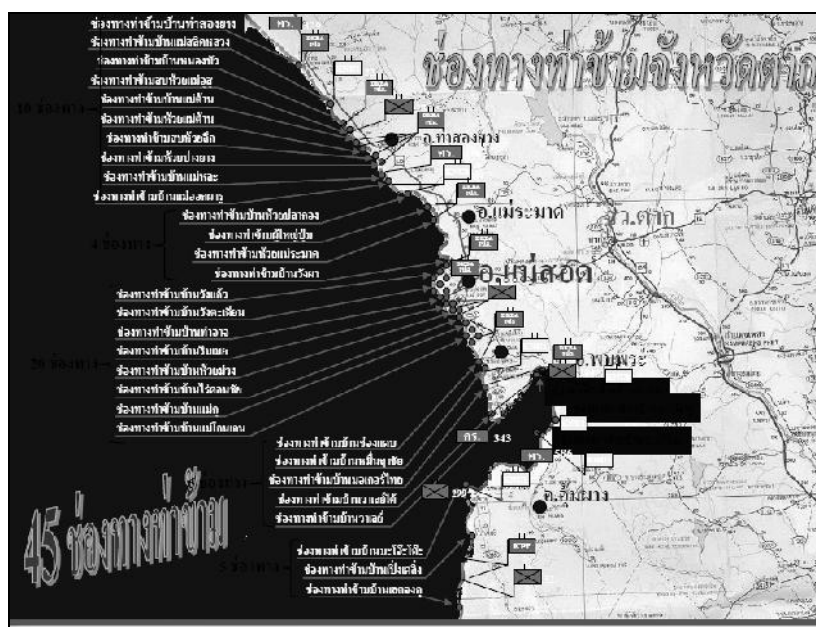
สถานการณ์ยาเสพติดของจังหวัดตาก

จังหวัดตากเป็นหนึ่งในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนไปทางตะวันตกของประเทศไทย แบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอบ้านตาก อำเภอสามเงา อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอพบพระ อำเภอท่าสองยาง อำเภออุ้มผาง และกิ่งอำเภอวังเจ้า ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามระยะทางทางหลวงหมายเลข 1 ถนนพหลโยธิน ประมาณ 426 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 16,406.65 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 10,324,156.25 ไร่ ใหญ่เป็นอันดับที่ 2 ของภาคเหนือรองจากจังหวัดเชียงใหม่ สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไป เป็นป่าไม้และภูเขา มีทิวเขาดนงชัยเป็นตัวแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ฝั่ง คือ ตากฝั่งตะวันออก คือ อำเภอเมือง อำเภอบ้านตาก อำเภอสามเงา กิ่งอำเภอวังเจ้า และตากฝั่งตะวันตก คือ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอพบพระ อำเภอท่าสองยาง อำเภออุ้มผาง

จังหวัดตากมีลักษณะภูมิประเทศที่มีชายแดนติดกับสหภาพเมียนมาร์ ยาว 533 กม. ในเขตพื้นที่ 5 อำเภอของจังหวัดตาก คือ อำเภอท่าสองยาง อำเภอแม่ระมาด อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ และ อำเภออุ้มผาง โดยเป็นเส้นเขตแดนตามลำน้ำเมย 305 กม. ตามลำน้ำว้าเฉลี่ย 31 กม. และทางบก 197 กิโลเมตร

ภาพที่ 12 แผนที่จังหวัดตาก

ภาพที่ 13 ช่องทางทำข้ามธรรมชาติจังหวัดตาก

สถานการณ์ด้านยาเสพติดในห้วงที่ผ่านมาในพื้นที่จังหวัดตาก ยังคงมีการรายงานตรวจพบและจับกุมผู้เสพยาเสพติดรายย่อยอย่างต่อเนื่องส่วนใหญ่ เพราะจังหวัดตากมีชายแดนและช่องทางทำข้ามเข้าออก ยังคงมีการนำเข้ายาเสพติดในขนาดของกลุ่มหรือกระบวนกรเล็ก ๆ ถึงแม้จะไม่มากนักแต่ก็มียาเสพติดแพร่หลายอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ยากต่อการติดตามขยายผลข้ามประเทศและสำหรับพื้นที่ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก มีการจับกุมกลุ่มขบวนการลักลอบขนยาเสพติด จากพื้นที่จังหวัดทางภาคเหนือใช้เป็นพื้นที่ส่งมอบยาเสพติดให้กับลูกค้าที่สั่งซื้อเพื่อลักลอบลำเลียงเข้าสู่พื้นที่ชั้นใน โดยใช้กลุ่มเครือข่ายชนเผ่าชาวเขา ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันหลายพื้นที่ โดยเฉพาะในกลุ่มชนเขาเผ่าม้งในพื้นที่ อ.พบพระ จ.ตาก ซึ่งรูปแบบการจับกุมหลายครั้ง ชนเขาเผ่าม้งในพื้นที่ อ.พบพระ เข้าร่วมกลุ่มการค้ายาเสพติดด้วยทุกครั้ง ซึ่งชนเขาเผ่าม้งนี้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานการซื้อการลักลอบลำเลียงส่งมอบยาเสพติดให้กับนายทุน อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบพบว่าในห้วงที่ผ่านมา (2555- 2557) ยังไม่ปรากฏการจับกุมกลุ่มกระบวนกรค้ายาเสพติดขนาดใหญ่คงมีเฉพาะการจับกุมผู้เสพยาหรือผู้ค้ารายย่อยเท่านั้น ในพื้นที่ด้านตรงข้ามแนวชายแดน จ.ตาก ยังไม่มีแหล่งผลิตยาเสพติดขนาดใหญ่ คงเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดขนาดเล็กเหนือพื้นที่พักยาเสพติดเท่านั้น แต่ก็มี การจับกุมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณตลาดริมเมยซึ่งมีประชาชนมากมายเข้าออกพื้นที่อยู่ตลอดเวลา

สำหรับปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดตากนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบพบว่า ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นนั้นพบว่าประเทศไทยมิใช่แหล่งผลิตยาเสพติดแต่เกิดจากการนำเข้ายาเสพติดมาในพื้นที่ประเทศไทยโดยพื้นที่จังหวัดตากเป็นพื้นที่ที่ติดชายแดนพม่าซึ่งมีปัญหาการนำเข้ายาเสพติดผ่านชายแดนไทย พม่า ถึงแม้มีการพูดคุยของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบระหว่างฝ่ายไทยกับฝ่ายพม่าในการจัดระเบียบชายแดนแล้วแต่พบว่าประเทศพม่าขอเลื่อนการจัดระเบียบชายแดนออกไปอีกจนถึงปี พ.ศ. 2559 ถึงปี พ.ศ. 2560 ในส่วนนี้จึงมีมุมมองของผู้รับผิดชอบที่มีข้อกังขาว่าพม่าจะมีผลประโยชน์ด้านนี้ด้วยหรือจะได้ประโยชน์จากการเก็บภาษีตามแนวชายแดนจากการที่ยังไม่จัดระเบียบชายแดนอยู่หรือไม่

การนำยาเสพติด จะมีการนำเข้าด้านประเทศพม่าเข้ามาทางด้านชายแดนของจังหวัดตาก ที่ อ.แม่สอด อ.พบพระ อ.แม่ระมาด อ.ท่าสองยาง ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการเข้ามาในลักษณะประมาณ 1,000 – 2,000 เม็ด โดยเส้นเขตแดน ที่ก่อให้เกิดปัญหายาเสพติด ปัญหายาอาชญากรรมมากที่สุด คือ บริเวณเกาะกลางแม่น้ำเมย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนกระแสแม่น้ำอันเนื่องมาจากการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ในปี 2538 พื้นที่ดังกล่าวไม่อยู่ในเขตอำนาจการปกครองทั้งของไทยและสหภาพเมียนมาร์ (NO Man Land) ทำให้มีกลุ่มผู้กระทำความผิดกฎหมายใช้เป็นแหล่งซ่อนสุม ในการกระทำความผิด เช่น ลักลอบจำหน่าย ยาเสพติดและสินค้าผิดกฎหมายอื่น ๆ นอกจากนั้นในปี พ.ศ. 2541 – 2542

ทางการไทยเคยไปดำเนินการกวาดล้าง ก็ก่อให้เกิดปัญหาระหว่างประเทศ เนื่องจากทางรัฐบาลพม่า ประทับว่าเวลาดำเนินการใด ๆ ในพื้นที่เกาะกลางแม่น้ำเมยต้องดำเนินการร่วมกัน

ในอดีตก่อนการปฏิรูปทางการเมืองของพม่าเมื่อทางการไทยทำหนังสือไปเพื่อบริหารจัดการ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเมย ทางกรมพม่ามีปฏิกิริยาที่บ่าเบียงไม่รับทราบ แต่อย่างไรก็ตามพบว่า หลังจากประเทศพม่าที่การปฏิรูปทางการเมืองที่เปิด โอกาสให้กลุ่มต่างๆในพม่ามีส่วนร่วมทางการ เมืองมากขึ้นนั้น ความร่วมมือต่าง ๆ ในการจัดระเบียบชายแดนมีมากขึ้นและขอรับการเจรจาจาก ฝั่งไทยมากขึ้น ซึ่งในส่วนของจังหวัดตากได้พยายามใช้กลไกความร่วมมือระหว่างประเทศ ผ่าน ทางสำนักงานประสานงานปราบปรามยาเสพติดชายแดน (สป.ชด.) ตามกรอบบันทึกข้อตกลงความ ร่วมมือในการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ 7 ฝ่าย และตามข้อตกลงการประชุมทวิภาคีว่าด้วย ความร่วมมือปราบปรามยาเสพติดระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

ประเทศไทยกับพม่า มีการร่วมประชุมคณะกรรมการประสานงานชายแดนระดับท้องถิ่น หรือทีบีซีไทย-พม่า เพื่อร่วมแก้ปัญหายาเสพติด และพื้นที่พิพาทบริเวณแม่น้ำเมย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ทางคณะกรรมการของไทยได้ขอความร่วมมือจากฝ่ายพม่า ในการพัฒนาเกาะกลาง แม่น้ำเมยได้สะพานมิตรภาพไทย-พม่า ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด ซึ่งเป็นพื้นที่ทับซ้อนที่ยังมี ปัญหา โดยฝ่ายพม่าก็ตอบรับที่จะพัฒนาเกาะกลางแม่น้ำเมยร่วมกันกับประเทศไทยเพื่อปรับปรุง ทัศนียภาพ ให้ดูสวยงาม และมีมาตรการการป้องกันปัญหาอาชญากรรม

จากการให้ข้อมูลของผู้รับผิดชอบพบว่าเกาะกลางแม่น้ำเมยเป็นปัญหาใหญ่ของปัญหา ยาเสพติด ระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่าเนื่องจากพื้นที่นี้ยังไม่มีการปักปันเขตแดนที่ชัดเจน แต่ ในความเป็นจริงพบว่าเกาะกลางแม่น้ำเมยมีชาวพม่าอาศัยอยู่ พอทางการไทยทำการผลักดันคน เหล่านี้ออกไปในเขตพม่า ทางประเทศพม่าก็อ้างว่าไม่ใช่พลเมืองของพม่า ทำให้จัดการกับปัญหา บริเวณเกาะกลางแม่น้ำเมยไม่ได้ และพบว่าปัญหายาเสพติดจึงยังไม่ถูกแก้ไขและปัญหาที่ตามมาคือ ก่อให้เกิดอาชญากรรม การลักขโมย

บริเวณนี้เป็นเส้นแบ่งเขตแดนไทย-พม่า โดยตรงกลางลำน้ำเมยจะมีพื้นดินงอกออกมา ซึ่งกลายเป็นปัญหาด้านเขตแดน บริเวณพื้นดินงอกนี้ ทำให้มีคนบางกลุ่มอาศัยช่องว่างทำเรื่องผิด กฎหมาย อาทิ ผลิตยาเสพติดค้า ค้ายา ค้าอาวุธ และยากต่อการควบคุม ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ไทยทำอะไร รุนแรงลงไปก็จะเกิดผลกระทบระหว่างประเทศ ส่วนการลักลอบขนถ่ายยาบ้า นั้น จะเป็นลักษณะ กองทัพมดลักลอบนำเข้าไปในจุดที่ไม่มีเจ้าหน้าที่คุ้มกัน เข้าตามช่องทางธรรมชาติ อาศัยลักษณะ ภูมิศาสตร์ที่ได้เปรียบในการขนถ่ายยาเสพติด จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยพบว่าคนไทยเองรู้ดีกว่าการ ที่พม่ามาอยู่แล้วคนไทยไม่ประท้วงทำให้พื้นที่นั้นกลายเป็นของพม่าไปหมด ซึ่งมีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของคนไทยเพราะก่อให้เกิดปัญหา ยาเสพติดและปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย

ภาพที่ 14 แนวลวดหนามป้องกันการกระทำผิดกฎหมาย มิใช่เส้นเขตแดน

ภาพที่ 15 พื้นดินนอก เกาะกลางแม่น้ำเมยซึ่งมีปัญหาสาเหตุดิน

ภาพที่ 16 สภาพแม่น้ำเมยที่ตื้นเขินจนสามารถเดินข้ามไปมาได้

สำหรับตัวยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดมากที่สุดในพื้นที่พบว่า ยาบ้ายังคงเป็นยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดมากที่สุด ซึ่งราคายาบ้าพื้นที่ชายแดน เฉลี่ยเม็ดละ 100-150 บาท ส่วนพื้นที่ตอนใน (Heartland) เฉลี่ยเม็ดละ 250-350 บาท ผู้ค้ามีการติดต่อประสานงาน สั่งการ ร่วมมือ การทำงาน โดยมีการแบ่งหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ ในเครือข่ายองค์กรยาเสพติดเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้ค้าปลีก กลุ่มเฝ้ายาเสพติดที่จุดซุกซ่อน กลุ่มเจรจาจำหน่ายให้กับผู้ซื้อ กลุ่มส่งมอบยาเสพติดให้กับผู้ซื้อ ซึ่งแต่ละฝ่ายจะมีวิธีการในตัดตอนกันเองของแต่ละกลุ่มเพื่อไม่ให้ตนเองต้องถูกจับกุม ด้วยหากมีการจับกุมเกิดขึ้นในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ตัวการหรือหัวหน้าโดยส่วนใหญ่จะไม่มี การพบปะกันโดยตรง กลุ่มผู้ค้าส่วนใหญ่ในพื้นที่ยุติความเคลื่อนไหวและลดการปรากฏตัว ผู้ค้าบางรายปรับเปลี่ยนวิธีการ รับ-ส่ง ยาเสพติดตลอดเวลาเปลี่ยนแปลงสถานที่ที่ผู้ขายต้องการส่ง โดยนำไปไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ แล้วจึงแจ้งให้ผู้ซื้อมารับยาบ้าไปเอง ทำให้ทั้งผู้ขายและผู้ซื้อไม่มีโอกาสพบกัน

ปัจจุบันจำนวนผู้เสพยาใหม่ในจังหวัดตากมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยพฤติกรรมส่วนใหญ่ของเด็กและเยาวชน ที่เริ่มใช้ยาเสพติด มักจะมาจากการชักจูงของเพื่อนเป็นหลัก ทั้งนี้ ในส่วนของคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังเห็นว่าผู้เสพ/ผู้ติดในชุมชนเป็นปัญหาเฉพาะของแต่ละครอบครัว มากกว่าเป็นปัญหาของชุมชน ในขณะที่ปัจจุบันมีจำนวนผู้ค้าซึ่งเป็นผู้ต้องขังคดียาเสพติดมีจำนวนมาก ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนผู้ต้องโทษเรือนจำกลางตาก ณ.วันที่ 13 มกราคม 2557

ผู้ต้องขัง	ชาย	หญิง	รวม	คิดเป็นร้อยละ
คดียาเสพติด	647	92	739	66.88
คดีทั่วไป	341	25	366	33.12
รวม	988	117	1,105	100

จากตารางจะเห็นได้ว่าจำนวนผู้ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดตากมีคดียาเสพติดเป็นจำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 66.88 ของคดีทั้งหมด

นอกจากยาบ้าที่เป็นยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดมากที่สุดแล้วยังมีฝิ่นเป็นตัวยาที่ยังคงมีการแพร่ระบาดในบางพื้นที่ โดยเฉพาะในกลุ่มชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง มูเซอ (พื้นที่อำเภอท่าสองยาง แม่ระมาด และแม่สอด) สำหรับกลุ่มนักค้าในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ค้ารายย่อย ซึ่งมีการลักลอบจำหน่ายในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบล นอกจากนี้จะมีปรากฏกลุ่มเครือข่ายชาวเขาเผ่าม้งในพื้นที่อำเภอแม่สอดและอำเภอพบพระ ซึ่งจะเชื่อมโยงกับกลุ่มม้งในพื้นที่ อำเภอเวียงแก่น ในพื้นที่ของ จ. เชียงราย เข้าไปร่วมขบวนการลำเลียงยาเสพติดจากพื้นที่ภาคเหนือตอนบนนำไปส่งในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล โดยทำหน้าที่รับขน-ส่งมอบยังแหล่งพัก ยาเสพติด และการซื้อขาย ปัจจุบันมีการหลบเลี่ยงการจับกุมของเจ้าหน้าที่โดยใช้วิธีการโอนเงินผ่านทางธนาคาร ซึ่งเป็นลักษณะของการฟอกเงินสอดคล้องกับความเห็นของกฤษฎีกา คงดี สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค ที่กล่าวว่ามียากลุ่มม้งในส่วนของ จ.ตาก ในเขตของ อำเภอแม่สอด ตำบลมหวาน และอำเภอพบพระเกี่ยวข้องกับการลักลอบการกระทำความผิดในเรื่องของการลำเลียง ถือว่ากระบวนการของกลุ่มม้งในเขตของ จังหวัดตาก ก็ยังมีการเคลื่อนไหวอยู่ น่าจะให้ความสำคัญในเรื่องของการที่จะควบคุมในเรื่องของพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ที่สำคัญเพิ่งเสียดคือพื้นที่ของ อำเภอพบพระ และอำเภอแม่สอด และชาวม้งที่อยู่ในอำเภอพบพระบางคนมีเครือข่ายโยงใยที่สำคัญเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด โดยเฉพาะสายสัมพันธ์ทางตระกูลที่แน่นแฟ้น มีตระกูลแซ่ และคนหนึ่งเปิดบัญชีธนาคารหลายธนาคารโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบตาเจ้าหน้าที่ในการ โอนเงินที่ได้จากการซื้อขายยาเสพติดที่ซับซ้อน ซึ่งบางครั้งเจ้าหน้าที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ จากการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดพบว่าบางครั้งไม่ได้รับความร่วมมือจากธนาคาร และสถาบันการเงิน ยิ่งกว่านั้นยังมีเจ้าหน้าที่ของสถาบันการเงินปล่อยปละละเลยหรือเข้าไปมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากเครือข่ายธุรกิจยาเสพติดที่ผิดกฎหมายเสียเอง

เส้นทางกำเลียงยาเสพติด

ยาเสพติดส่วนใหญ่เข้ามาจากฝั่งตรงข้ามประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดตาก ฝั่งตรงข้ามอำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ อำเภอแม่ระมาด และอำเภอแม่สอด ที่เป็นพื้นที่ล่อแหลมที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นที่อิทธิพลของกองกำลังชนกลุ่มน้อยในประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีรายงานว่า เป็นแหล่งผลิตยาบ้าและเฮโรอีนแหล่งใหญ่ที่สุดในย่านนี้ โดยที่บริเวณค่ายมอโพเก้ ด้านตรงข้ามบ้านแม่ต้าน อ.ท่าสองยาง มีรายงานว่า เป็นแหล่งผลิตยาบ้าและเฮโรอีน ที่บริเวณบ้านโก๊กโก่ ด้านตรงข้ามบ้านวังผา อ.แม่ระมาด เป็นแหล่งผลิตยาบ้าที่มีทั้งลักษณะที่ตั้งถาวรและเคลื่อนที่ บริเวณบ้านผาลู ตรงข้ามบ้านแม่โกนเกน อ.แม่สอด มีรายงานว่า เป็นแหล่งผลิตยาบ้าและเฮโรอีน และที่บริเวณบ้านทิวาธาฯ ตรงข้ามบ้านวังตะเคียน อ.แม่สอด ก็คาดว่าเป็นแหล่งผลิตยาบ้าแหล่งใหญ่

การกำเลียงยาบ้าดังกล่าวจะมีการส่งต่อเป็นทอด ๆ และมีจุดพักตามรายทาง โดยจุดพักยาจะอยู่ที่บ้านแม่พะวอ ฝั่งตรงข้าม อ.ท่าสองยาง บ้านมอโพเก้ ตรงข้ามบ้านแม่ต้าน อ.ท่าสองยาง บ้านโก๊กโก่ ฝั่งตรงข้ามบ้านวังผา อ.แม่ระมาด บ้านทิวาธาฯ ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามบ้านแม่โกนเกน อ.แม่สอด บ้านผาลู อยู่ฝั่งตรงข้ามบ้านแม่โกนเกน อ.แม่สอด บ้านเอ็นจิเมียน ตรงข้ามบ้านแม่กุหลวง อ.แม่กุ อ.แม่สอด บ้านชิบาโบ ตรงข้ามบ้านหมื่นฤชชัย ต.คีรีราษฎร์ อ.พบพระ บ้านวาลัยใหม่ ตรงข้ามบ้านวาลัยเหนือ ต.วาลัย อ.พบพระ และบ้านห้วยแดน ข้ามบ้านเป็งเคล้ง ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง ถ้าหากเจ้าหน้าที่จับไม่ได้ยาบ้าจะไหลทะลักเข้าสู่พื้นที่ตอนในของประเทศไทยอย่างง่ายดาย โดยจะเข้าตามแนวชายแดนอ.แม่ระมาดไปอ.บ้านตาก และส่งต่อเข้าเขตจ.ลำปาง-กำแพงเพชร แต่ถ้าหากมาจาก อ.แม่สอด จะไปตามเส้นทางทางหลวงแม่สอด-ตาก มุ่งหน้าเข้าสู่จังหวัดพิจิตร โลก ซึ่งบางพื้นที่จะใช้การกำเลียงโดยการเดินเท้าเพื่อหลบเลี่ยงด่านตรวจค้น (พิทยา จินาวัฒน์, 2555)

พื้นที่เฝ้าระวัง

พื้นที่เฝ้าระวังมีทั้งในประเทศและพื้นที่ที่อยู่ใกล้เขตแนวชายแดนไทยกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ ดังนี้

พื้นที่เฝ้าระวังในประเทศ

1. พื้นที่เฝ้าระวังทางการค้า คือ อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภอเมืองตาก และอำเภอวังเจ้า
2. พื้นที่เฝ้าระวังการค้ายา คือ อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภอเมืองตาก
3. พื้นที่เฝ้าระวังการแพร่ระบาด คือ อำเภอแม่สอด อำเภอเมืองตาก

4. พื้นที่พักคอย/แพร่กระจายยาเสพติดคือ อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภอเมืองตาก และอำเภอวังเจ้า

พื้นที่ที่อยู่ใกล้เขตแนวชายแดนไทยกับสหภาพเมียนมาร์

พื้นที่ที่อยู่ใกล้ชายแดนไทยซึ่งเป็นพื้นที่เฝ้าระวังที่ควรพึงเล็งคือ แหล่งพักยาเสพติดนอกประเทศ ได้แก่ บ้านฉ่วยโก๊กโก๋ สหภาพพม่า ด้านตรงข้ามบ้านวังผา อำเภอแม่ระมาด บ้านทิวารา สหภาพพม่า ด้านตรงข้ามบ้านวังตะเคียน อำเภอแม่สอด บ้านทิวาโบ สหภาพพม่า ด้านตรงข้ามบ้านหมื่นถาชัย บ้านวาลัยใหม่ สหภาพพม่า ด้านตรงข้ามบ้านวาลัยเหนือ อำเภอพบพระ ซึ่งอาจมีราษฎรเมียนมาร์ นำเข้ายาเสพติดเข้ามาทางช่องทาง /ทำข้ามในพื้นที่ กลุ่มขบวนการค้ายาเสพติดมีความพยายามที่จะดำเนินการลักลอบลำเลียงยาเสพติด (กองกำลังนเรศวร, 2557)

แนวโน้มสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดตาก

จากข้อมูลของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดตากพบว่าแนวโน้มสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดตากที่ต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษมีดังนี้

1. การนำเข้ายาบ้าจากประเทศเพื่อนบ้าน ด้าน อ.แม่สอด และ อ.พบพระ
2. การจำหน่ายยาบ้ารายย่อยบริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-พม่า และตลาดริมเมย
3. การลักลอบส่งออกซุโดอีเฟรดินตามแนวชายแดน และการลำเลียงผ่านไปยังพื้นที่

ภาคเหนือตอนบน

4. การลักลอบปลูกฝิ่นในพื้นที่ อ.ท่าสองยาง และ อ.แม่ระมาด
5. การค้ายาเสพติดที่เชื่อมโยงกับนักโทษในเรือนจำ

สถานการณ์ยาเสพติดในอำเภอ แม่สอด

อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นอำเภอที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ ด้วยเป็นอำเภอชายแดน มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่าตลอดแนวชายแดน ด้าน ตะวันตกซึ่งมีปัญหาทางด้านการปกครอง เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยภายในประเทศ และปัญหาเกี่ยวกับระบบการปกครองภายใน ทำให้บุคคลสัญชาติพม่าพลัดถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยทำมาหากินในประเทศไทย เขตอำเภอแม่สอดเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาต่อประเทศไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครองและการควบคุม จนแม้ในปัจจุบันนี้ ทั้งอำเภอแม่สอดแต่เดิมนั้น เป็นเขตแทรกซึมและเคลื่อนไหวย่างรุนแรงของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ จนต้องมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการและประสานงานรักษาความมั่นคงภายในอำเภอ แม่สอด (ศอป. รมน. อ.แม่สอด) ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2511 เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ ทำให้ต้องสูญเสียงบประมาณกำลังคนและอาวุธเป็นจำนวนไม่น้อย และในปัจจุบันการเคลื่อนไหวยุทธ

ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่อำเภอ ได้หยุดการเคลื่อนไหวโดยเด็ดขาดแล้ว ไม่ว่าจะทางด้านการเมืองหรือการทหารตั้งแต่ปลายปี 2542 เนื่องจากการดำเนินการปราบปรามของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลได้ผลตามเป้าหมาย ปัจจุบันอำเภอแม่สอด มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 ตำบล 84 หมู่บ้าน 3 เทศบาล มีประชากรทั้งสิ้น 107,018 คน เป็นชาย 53,999 คน หญิง 53,019 คน มีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,986 ตารางกิโลเมตร โดยอำเภอแม่สอดมีอาณาเขตติดต่อกับเมืองเมียวดี ในประเทศเมียนมาร์มีช่องทางเข้า-ออกตามแนวชายแดนซึ่งเป็นช่องทางธรรมชาติมากกว่า 30 ช่องทาง (จังหวัดตาก, 2557)

อำเภอแม่สอดมีสภาพเป็นที่ราบเชิงเขา ประกอบด้วยมีประชากรหลายกลุ่มทั้งชาวไทยภูเขา ไทยใหญ่ กะเหรี่ยงและคนพื้นราบในจังหวัดตากและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดซึ่งแพร่หลายไปทั่วอำเภอแม่สอดเข้าไปยังส่วนพื้นที่ชั้นในของประเทศโดยเฉพาะผู้ใช้แรงงาน ชาวชนและประชาชนทั่วไป รวมทั้งคนต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย

ดังนั้นจากสภาพภูมิประเทศและปัญหาดังกล่าวทำให้อำเภอแม่สอดเป็นอำเภอเป้าหมายที่มีการลักลอบลำเลียงยาเสพติดนำเข้ามาจากสหภาพเมียนมาร์และในช่วงฤดูหนาวที่แม่น้ำเมยต้นเงินสามารถเดินข้ามไปข้ามมาได้สะดวกตามช่องทางแนวชายแดน ส่วนการค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติดยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง การที่มีพื้นที่ติดชายแดนและมีช่องทางเข้าออกตามธรรมชาติจำนวนมากการลักลอบลำเลียงยาเสพติดจึงกระทำได้ทุกพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่แนวชายแดนติดต่อกับสหภาพเมียนมาร์ พื้นที่ที่ต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษ ได้แก่ บริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทยพม่า เส้นทางลำเลียงยาเสพติดมีทั้งมากับรถบรรทุกพืชผลการเกษตร รถเก๋งส่วนบุคคล รถราชการและใช้วิธีเดินเท้าเพื่อหลบการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ (ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดตาก, 2555)

บริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย พม่า มีประชาชนเมียนมาร์ มาตั้งเพิงพักอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำเมย บริเวณตลาดริมเมย (ใต้สะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาร์) หมู่บ้านริมเมย ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด ซึ่งสภาพปัญหาในพื้นที่บนเกาะกลางแม่น้ำเมยที่เกิดขึ้นคือบริเวณที่ตั้งเพิงพักของคนต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์มีการลักลอบทำผิดกฎหมาย เช่น การโจรกรรม การค้าสินค้าผิดกฎหมาย โดยเฉพาะ ยาเสพติด (ยาบ้า) ที่ปรากฏพฤติกรรมคนต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์ได้นำมาจำหน่ายจากประเทศเมียนมาร์โดยใช้พื้นที่บนเกาะกลางแม่น้ำเมยเป็นแหล่งพักและจำหน่ายยาเสพติด (ยาบ้า) บริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาร์ให้กับราษฎรไทยและแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์ที่ทำงานในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ทั้งนี้การวิเคราะห์สภาพปัญหาหายาเสพติดบริเวณเกาะกลางแม่น้ำเมยของกฤษณ์ แสงม่วง (2553) พบว่า

1. คนต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์บนเกาะกลางแม่น้ำเมย ได้อาศัยพื้นที่ได้สะพานมิตรภาพ ไทย-เมียนมาร์ ช่องสุ่มค้ายาเสพติด จำหน่ายยาเสพติดให้กับราษฎรไทยหรือแรงงานต่างด้าวที่ ต้องการซื้อเพื่อเสพโดยแฝงเล็งในเวลาที่เขาหน้าของรัฐและชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ริมเมย เพลอช่องว่างระหว่างปฏิบัติงาน หรือเวลากลางคืน โดยนัดแนะจำหน่าย ริมตลิ่ง/ ขอบทาง เฝ้าซึ่งสะดวกต่อการหลบหนีการจับกุม

2. บนเกาะกลางแม่น้ำเมยเป็นพื้นที่ปัญหาเขตแดนตามอนุสัญญานั้น ถือเป็นพื้นที่ใช้ ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้หากประเทศใดต้องการเข้าพื้นที่ต้องแจ้งให้อีกประเทศทราบก่อน แต่ทั้งนี้ ราษฎรเมียนมาร์ได้อาศัยช่องว่างนี้เข้าใช้พื้นที่ในการทำกิจกรรมผิดกฎหมาย โดยหน่วยงานของ ประเทศเมียนมาร์ไม่อาจควบคุมได้ตลอดเวลา จึงทำให้สะดวกต่อการค้าสินค้าผิดกฎหมาย โดยเฉพาะ ยาเสพติด (ยาบ้า)

3. การค้ายาเสพติดของคนต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์บนเกาะกลางแม่น้ำเมย มีพฤติกรรม โจรกรรม/ ลักขโมยทรัพย์สินหรือทำร้ายร่างกายราษฎรไทยที่ค้าขายหรือนักท่องเที่ยวบริเวณตลาด ริมเมย แล้วหลบหนีลงเกาะกลางแม่น้ำเมย ซึ่งกฎหมายไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้

ภาพที่ 17 ราษฎรพม่าลักลอบตั้งเพิงพักบริเวณ เกาะกลางแม่น้ำเมย (ได้สะพานมิตรภาพไทย- พม่า)

ดังนั้นบริเวณเกาะกลางแม่น้ำเมยถือว่าเป็นปัญหาสำคัญของอำเภอแม่สอดและจังหวัดตาก ที่มีกลุ่มผู้ค้าและ/หรือผู้ผลิตยาเสพติดรายสำคัญในเขตสหภาพเมียนมาร์ มีพฤติกรรมลักลอบนำเข้ายาเสพติดตามช่องทาง/ ทำข้ามต่าง ๆ ตามแนวชายแดนจังหวัดตาก โดยเฉพาะแนวชายแดนด้านอำเภอแม่สอด เนื่องจากมีจำนวนประชากรทั้งสองประเทศอาศัยอยู่หนาแน่น ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อกูลประการหนึ่ง ทั้งนี้การลักลอบจำหน่าย และ/ หรือนำเข้าบริเวณหมู่บ้านริมเมย ทั้งกลางวันและกลางคืน ซึ่งมีราษฎรเมียนมาร์ที่อาศัยอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำเมย เป็นผู้ค้า/ นำเข้ารายสำคัญ

สถิติการจับกุมยาเสพติด

จากสถิติการจับกุมด้านยาเสพติดในพื้นที่ อำเภอแม่สอดของ สภ.แม่สอด ปรากฏดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สถิติการจับกุมยาเสพติดในพื้นที่อำเภอแม่สอด ของสภ.แม่สอด ห้วงเดือน 1 ตุลาคม 2555 - 30 กันยายน 2556

ผลิต/ นำเข้า	จำ หน่าย	ครอบครอง เพื่อจำหน่าย	ครอบ ครอง	เสพ	ของกลาง				จับตาม หมายจับ	รวมจับ
					ยาบ้า	กัญชา	ไอซ์	ฝิ่น		
4	36	67	252	401	18,179	531.55	79	17	8	760
					(กรัม)	(กรัม)	(กรัม)			

ที่มา: กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดตาก (2556)

จากข้อมูลสถิติการจับกุมยาเสพติดของ สภ.แม่สอดในห้วงเดือน 1 ตุลาคม 2555- 30 กันยายน 2556 พบว่ามีการจับกุมผู้ผลิตหรือนำเข้ายาเสพติดเป็นจำนวนทั้งหมด 4 ราย มีการจับกุมผู้จำหน่ายยาเสพติดทั้งหมด 36 คน มีการจับกุมผู้ครอบครองเพื่อจำหน่ายทั้งหมด 67 คน มีการจับกุมผู้เสพจำนวน 401 ราย มีการจับกุมผู้ก่อคนตามหมายจับ 8 คน ทั้งหมดมีของกลาง ได้แก่ ยาบ้า กัญชา ไอซ์และฝิ่น โดยยาบ้ามีจำนวนทั้งหมด 18,179 กัญชามี 531.55 (กรัม) ไอซ์ 79 (กรัม) และฝิ่น 17 (กรัม) รวมจับทั้งหมด 760 คน

สภาพเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดปัญหายาเสพติด

ในสภาพปัญหาเสพติดในพื้นที่อำเภอแม่สอดนั้น โดย ในอำเภอแม่สอดมีสภาพที่เป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดปัญหาเสพติดดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2552)

1. กองกำลัง DKBA เป็นกลุ่มผู้ค้าหลักตามแนวชายแดน ยังเป็นผู้ค้าหลัก

(ปริมาณยาฆ่าไม่เกิน 1,000 เม็ด)

2. เครือข่ายกลุ่มมั่ง มีการเชื่อมโยง (เช่นเดียวกัน) บางกลุ่มไม่ได้อยู่ในพื้นที่ แต่เดินทางนำยาเสพติดเข้ามาพัก เช่น นำยาเข้ามาทางกำแพงเพชร พักที่ จ.ตากนอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านนายกองใหญ่ นายกองน้อย (ตรงข้าม กองกำลังทหารพม่า)

3. ช่องทาง/ท่าข้ามจำนวนมาก ข้ามได้ตลอดแนว และนำยาเสพติดเข้ามาพักที่อ. แม่สอด เส้นทางเข้าพื้นที่ภายในสะดวก (โดยเฉพาะ อ.แม่ระมาด - อ.บ้านตาก) เช่น สาย 105

4. เกาะกลางแม่น้ำเมย ไม่สามารถดำเนินการจับกุมได้มากนัก ขึ้นอยู่กับการดำเนินการของพม่า เส้นทางสำคัญหมายเลข 104 ตาก-แม่สอด ระยะทาง 87 กิโลเมตร

สรุป

เนื่องจากในประเทศไทยทั้งชายแดนสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีและชายแดนแม่สอด จังหวัดตาก มีพรมแดนติดกับสหภาพเมียนมาร์ อีกทั้งยังมีช่องทางเข้าออกตามธรรมชาติที่ผิดกฎหมายเป็นจำนวนมากหลายช่องทาง จากข้อมูลพบว่าประเทศไทยไม่ใช่แหล่งผลิต แต่เนื่องจากมีพื้นที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีแหล่งผลิตยาเสพติดเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการลำเลียงยาเสพติดจากแหล่งผลิตในประเทศเพื่อนบ้านไปสู่ผู้ซื้อจึงเป็นประเด็นสำคัญในการค้ายาเสพติด การลำเลียงชุกช่อนด้วยวิธีการต่าง ๆ ทุกรูปแบบเพื่อให้รอดพ้นจากการตรวจสอบ ตรวจค้น จับกุมของทางเจ้าหน้าที่ สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทยส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับความคล่องตัว ความยากง่ายในการลำเลียงยาเสพติดจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีพรมแดนติดกันข้ามสู่ชายแดนประเทศไทยและเข้าสู่พื้นที่การแพร่ระบาดส่วนในตามภูมิภาคต่าง ๆ จะสังเกตได้จากแหล่งผลิตที่อยู่ในประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีพรมแดนติดกันหรือแหล่งพักยาเสพติดจะอยู่ไม่ไกลกับจุดผ่านแดนเพื่อความสะดวกในการลำเลียงเข้ามาในประเทศไทย รวมถึงจุดที่มีการติดต่อทางการค้าเพื่อความกลมกลืนในการอำพรางยาเสพติดเข้ามาในประเทศไทยและเมื่อสามารถลำเลียงยาเสพติดผ่านข้ามแดนเข้ามายังประเทศไทยแล้ว ต้องดำเนินการให้ยาเสพติดส่งถึงผู้รับช่วงในขั้นตอนต่อไปจนกระทั่งถึงมือผู้จำหน่ายในระดับรายย่อย จึงต้องมีการติดต่อประสานงาน สั่งการ ร่วมมือ การทำงานโดยมีการแบ่งหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ ในเครือข่ายองค์กรยาเสพติดเหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้ลำเลียง กลุ่มผู้ขายยาเสพติดที่จุดชุกช่อนกลุ่มเจรจาจำหน่ายให้กับผู้ซื้อ กลุ่มส่งมอบยาเสพติดให้กับผู้ซื้อ ดังนั้นหากมีการหลุดรอดจากการจับกุมของเจ้าหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นกรณีการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยหรือได้กระทำการจนเต็มความสามารถแล้วก็จะทำให้ยาเสพติดแพร่ระบาดในประเทศไทย ส่งผลถึงความไม่มีประสิทธิภาพของประชากรและยังกระทบต่อสังคมโดยรวม

สภาพพื้นที่และข้อมูลทั่วไปของเทศบาล

ข้อมูลทั่วไปเทศบาลตำบลวังกะ

1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลวังกะ

1.1 ข้อมูลทั่วไป

ประวัติความเป็นมา

เมื่อวันที่ 8 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2499 ได้รับการประกาศจากกระทรวงมหาดไทย จัดตั้งเป็นสุขาภิบาลสังขละบุรี ต่อมาเมื่อวันที่ 18 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2528 ได้มีประกาศ กระทรวงมหาดไทย ยุบสุขาภิบาลสังขละบุรี อำเภอสังขละบุรี จัดตั้งสุขาภิบาลวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 102 ตอนที่ 195 หน้าที่ 6284 วันที่ 24 ธันวาคม 2528

ต่อมาได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 9 ก วันที่ 24 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542

1.2 สภาพพื้นที่และอาณาเขต

เทศบาลตำบลวังกะ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์ (เขื่อนเขาแหลม) ครอบคลุมพื้นที่ 11.11 ตารางกิโลเมตร ของหมู่ที่ 1 (ชุมชนบ้านนิเถะ) หมู่ที่ 2 (ชุมชนบ้านวังกะ) และหมู่ที่ 3 (ชุมชนบ้านไหล่น้ำ) บางส่วน ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 3 ต.หนองลู ตามแนวหลักเขตที่ 1-2

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 1,3 ต.หนองลู ตามแนวหลักเขตที่ 2-3

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 2 ต.หนองลู ตามแนวหลักเขตที่ 4 5 6-1

ทิศใต้ ติดต่อกับ อ่างเก็บน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์ตามแนวหลักเขตที่ 3-4

2. ลักษณะโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคม

ทางบก มีถนนสายสำคัญ 1 คือ

- ถนนสายทองผาภูมิ – สังขละบุรี ระยะทาง 74 กิโลเมตร อยู่ในเขตเทศบาล 2 กิโลเมตร รถโดยสารภายในเขตอำเภอสังขละบุรี ผ่านเขตจังหวัดกาญจนบุรีมีจำนวน 2 สาย , ผ่านเขตตำบลหมู่บ้าน 2 สาย

ทางน้ำ ปัจจุบันการคมนาคมขนส่งทางน้ำได้ลดความสำคัญลงไป เนื่องจากความสะดวกในการคมนาคมขนส่งทางบกมีมากขึ้น เส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญคือ แม่น้ำของกาเรีย แม่น้ำบีคลี่ และแม่น้ำรันตี ส่วนใหญ่จะใช้ในการประมง และฤดูฝนในกรณีเส้นทางถูกตัดขาดอ่างเก็บน้ำเขื่อนเขื่อนวชิราลงกรณ (เขื่อนเขาแหลม) ได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก

การไฟฟ้า

ไฟฟ้าในเขตเทศบาลให้บริการโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอทองผาภูมิ มีหน้าที่ควบคุมดูแลการจ่ายกระแสไฟฟ้าให้กับประชาชน และให้บริการได้ครอบคลุมพื้นที่เขตเทศบาลทั้งหมด ส่วนเทศบาลมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องเกี่ยวกับการซ่อมบำรุงไฟฟ้าสาธารณะที่ให้แสงสว่างตามถนน ตรอก ซอยต่าง ๆ

การประปา

เทศบาลตำบลวังกะ มีกิจการการประปาเป็นของตนเองได้ให้บริการประปาแก่ประชาชนในเขตเทศบาล โดยใช้แหล่งน้ำดิบจากแม่น้ำของกาเรีย มีผู้ใช้น้ำประปาจำนวน 1,100 ราย

การโทรคมนาคม

การบริการโทรศัพท์มือถืออย่างทั่วถึง มีทั้งโทรศัพท์สาธารณะประเภทหยอดเหรียญและแบบใช้บัตร อีกทั้งยังสามารถใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ได้ ทั้งระบบ DTAC, TRUE และ GSM และยังมีสถานีวิทยุของกรมประชาสัมพันธ์ จำนวน 1 แห่ง กระจายเสียงทั้งระบบ FM และ AM

ไปรษณีย์

มีที่ทำการไปรษณีย์บริการ จำนวน 1 แห่ง คือ ที่ทำการไปรษณีย์อำเภอสังขละบุรี

3. ลักษณะทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรที่สำคัญของเทศบาล ได้แก่ ภูเขาและแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นดินลูกรังขาดความอุดมสมบูรณ์ไม่เหมาะแก่การปลูกพืชเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น

3.2 ทรัพยากรน้ำ

อำเภอสังขละบุรีเป็นอำเภอที่มีความได้เปรียบทางด้านแหล่งน้ำ เนื่องจากมีทั้งแหล่งน้ำธรรมชาติที่กว้างใหญ่ และมีฝนตกชุกตลอดฤดูกาล

3.3 แหล่งน้ำธรรมชาติ

ประกอบด้วยแม่น้ำรันตี, แม่น้ำบีคลี่, และแม่น้ำของกาเรีย ซึ่งเปรียบเสมือนเส้น

เลือดใหญ่ของอำเภอสังขละบุรี คุณภาพของน้ำสะอาดโดยไหลมารวมกันเป็นอ่างเก็บน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์

3.4 น้ำฝน

โดยเฉลี่ยปริมาณน้ำฝนที่ตกในอำเภอสังขละบุรี ประมาณ 2,621.08 มิลลิเมตร โดยเริ่มตกหนักในช่วงเดือนพฤษภาคม-เดือนกันยายน ของทุกปี ในบางปีจะเริ่มตกหนาแน่นตั้งแต่ช่วงกลางเดือนเมษายนจนกระทั่งถึงเดือนตุลาคม

4. ลักษณะทางเศรษฐกิจ

อาชีพส่วนใหญ่ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม, ประมง, ค้าขายและประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว มีโรงแรมและรีสอร์ท จำนวน 12 แห่ง ในวันหยุดจะมีนักท่องเที่ยวมาพักค้างเป็นจำนวนมาก ปัญหาด้านเศรษฐกิจประการหนึ่ง ได้แก่ เรื่องที่ดิน ซึ่งเป็นที่ดินที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ จัดสรรให้ มีข้อจำกัดในเรื่องซื้อขายเปลี่ยนมือและบางส่วนเอกสารในการครอบครองที่ดินไม่ชัดเจนเนื่องจากเป็นที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์

ด้านการอุตสาหกรรม มีการจ้างงานจำนวนมาก ได้แก่ หัตถกรรมสิ่งทอ การตัดเย็บเสื้อผ้าส่งตลาด ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างการพัฒนาฝีมือ

การค้าและบริการ ร้านค้าส่วนใหญ่เป็นร้านค้าปลีกและบริการ สินค้าส่วนใหญ่เป็นเครื่องอุปโภคและบริโภค การกระจายตัวของร้านค้าและบริการจะหนาแน่นบริเวณตลาดเทศบาลตำบลวังกะ มีร้านสะดวกซื้อเพิ่มขึ้นมา จำนวน 1 แห่ง คือ ร้านเซเว่น-อีเลฟเว่น ส่วนตลาดสดมีตลาดสดที่สำคัญ 2 แห่ง คือ ตลาดเทศบาล และตลาดวัดวังกะ ม.2 ประกอบด้วยอาคารไม้พื้นคอนกรีต 2 หลัง กฟผ. สร้างให้ 1 หลัง นายสุนทร รัศมีฤกษ์เศรษฐ์ สร้างให้ 1 หลัง

ธนาคาร มีธนาคาร 2 แห่ง ได้แก่

1. ธนาคารไทยพาณิชย์
2. ธนาคารกรุงไทย

สินค้าพื้นเมืองที่สำคัญ ของเทศบาลตำบลวังกะ ได้แก่

เฟอร์นิเจอร์ไม้ต่าง ๆ ที่ทำจากอำเภอสังขละบุรี
ผ้าทอมือ จากชาวไทยเชื้อสายกระเหรี่ยง

5. ลักษณะทางสังคม

5.1 ประชากร

เทศบาลตำบลวังกะ มีประชากรทั้งสิ้น 6,765 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 3,434 คน หญิง จำนวน 3,331 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 2,277 ครัวเรือน อัตราความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ยต่อพื้นที่มีจำนวน 559 คน/ตร.กม. ดังตารางที่

ตารางที่ 7 สถิติประชากรในเขตเทศบาลตำบลวังกะ พ.ศ. (2550– 2556)

พ.ศ.	ครัวเรือน	ประชากรทั้งหมด		
		ชาย	หญิง	รวม
2550	1,298	1,641	1,436	3,077
2551	1,331	1,639	1,461	3,100
2552	1,917	2,265	2,115	4,380
2553	2,212	3,210	3,066	6,276
2554	2,206	3,125	2,951	6,076
2555	2,221	3,195	3,010	6,205
2556	2,277	3,434	3,331	6,765

ที่มา: สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลวังกะ (2556)

5.2 การศึกษา

สถานภาพการศึกษาของอำเภอสังขละบุรี มีสถานศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีหน่วยงานด้านการศึกษาสังกัดต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบดำเนินการให้บริการด้านการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป แยกตามสังกัดได้ดังนี้

โรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา มีจำนวนนักเรียน 1,297 คน ครู 44 คน

โรงเรียนอนุบาลสังขละบุรี มีจำนวนนักเรียน 2,160 คน ครู 67 คน

โรงเรียนวัดวังแก้วเวการาม มีจำนวนนักเรียน 1,138 คน ครู 43 คน

ถ่ายโอนมาจาก สังกัดกรมพัฒนาชุมชน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านไหล่น้ำ จำนวนนักเรียน 40 คน ครู 2 คน

ถ่ายโอนมาจากกรมศาสนา

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดศรีสุวรรณ จำนวนนักเรียน 94 คน ครู 5 คน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดวังแก้วเวการาม จำนวนนักเรียน 177 คน ครู 11 คน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (อนุบาลสังขละบุรี) จำนวนนักเรียน 33 คน ครู 1 คน

สังกัดการศึกษานอกโรงเรียนมี 1 แห่ง รวมนักเรียนทั้งสิ้น 546 คน ครู 9 คน

5.3 การศาสนาและวัฒนธรรม

ประชาชนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธ และนับถือศาสนาอื่น ๆ อีกประมาณร้อยละ 5 ได้แก่ ศาสนาคริสต์ อิสลาม เป็นต้น

ศาสนาสถานในเขตเทศบาล มีดังนี้

วัดพุทธ มี 3 วัด

มัสยิด มี 1 แห่ง

โบสถ์คริสต์ มี 1 แห่ง

5.4 วัฒนธรรมและประเพณี

5.4.1 งานประเพณีวันขึ้นปีใหม่

5.4.2 งานประเพณีสงกรานต์ และเทศกาลข้าวแช่

5.4.3 งานผูกข้อมือเดือนเก้า

5.4.4 งานประเพณีลอยกระทง

5.4.5 งานประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์

5.5 สถานที่ท่องเที่ยว

ภายในเขตเทศบาลตำบลวังกะ มีภูมิประเทศที่สวยงามของอ่างเก็บน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ (เขื่อนเขาแหลม) รอบ ๆ ริมอ่างเก็บน้ำ และยังมีธุรกิจ รีสอร์ทและแพพัก เกิดขึ้นมากมาย และยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่

1. สะพานอุตตมานุสรณ์ (สะพานไม้ยาวที่สุดในประเทศไทย)
2. วัดวังแก้วเวการาม (วัดหลวงพ่ออุตตมะ)
3. เจดีย์พุทธคยา
4. วัดเก่าจมน้ำ (วัดหลวงพ่ออุตตมะเดิม)

5.6 การสาธารณสุข

ในเขตเทศบาล มีโรงพยาบาลของรัฐให้บริการทางการแพทย์ต่อประชาชน จำนวน 1 แห่ง คือโรงพยาบาลสังขละบุรี ซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอสังขละบุรี มีศูนย์บริการสาธารณสุข 1 แห่ง และหน่วยควบคุมโรคติดต่อแมลง 1 แห่ง

สำหรับทางด้านการเจ็บป่วยของประชาชน จากการสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นการเจ็บป่วยด้วยโรคมาลาเรีย

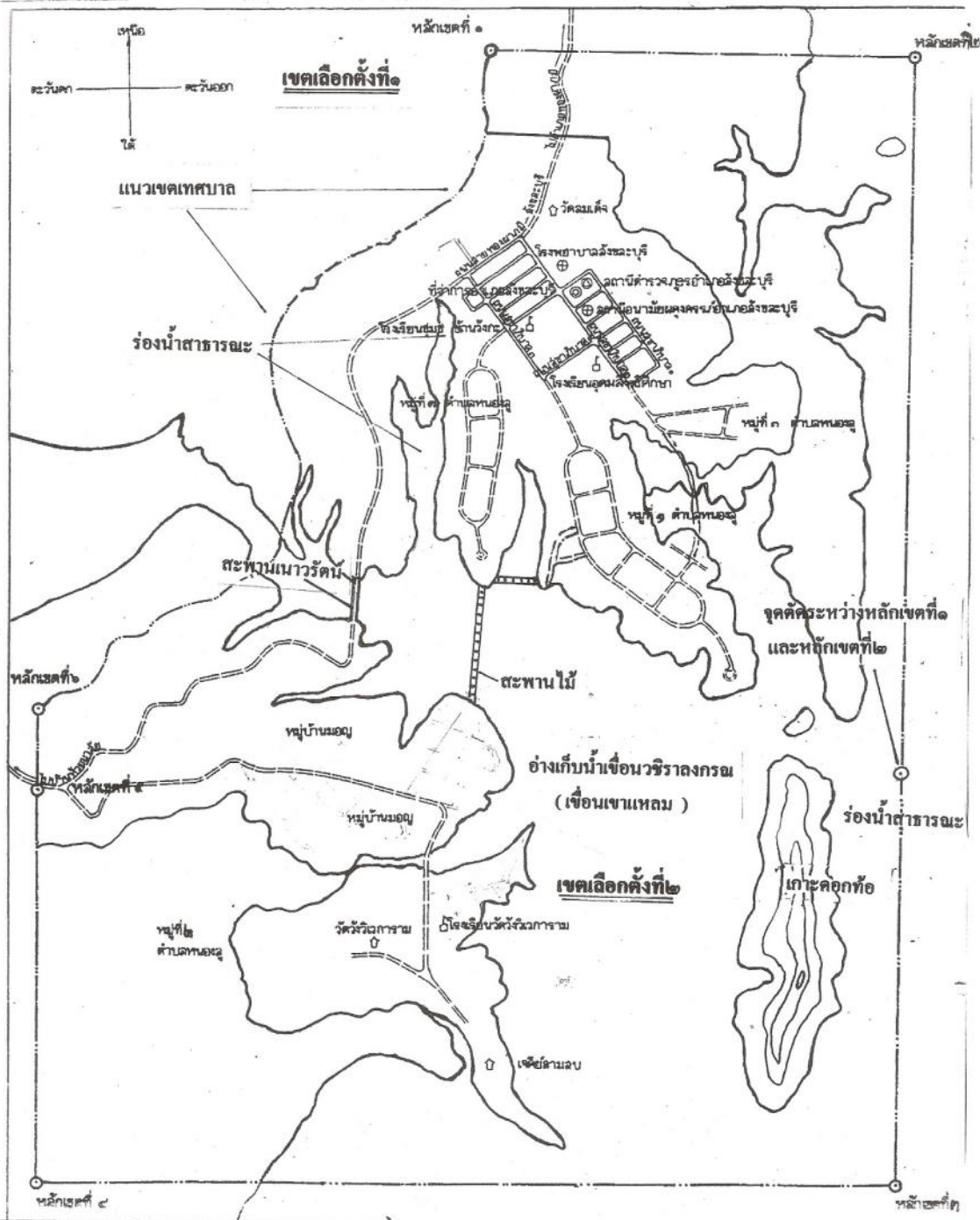
ยุทธศาสตร์การพัฒนา

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- 1.1 แนวทางส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
- 1.2 แนวทางการพัฒนาอนุรักษ์ ปรับปรุงฟื้นฟูสถานที่ท่องเที่ยวเดิม
- 1.3 แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ๆ
- 1.4 แนวทางการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
- 1.5 แนวทางส่งเสริมมาตรการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิต สังคมฐานความรู้และสิ่งแวดล้อม เป็นเมืองน่าอยู่
  - 2.1 แนวทางการพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบ และนอกระบบ ตลอดจนให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต
  - 2.2 แนวทางการพัฒนาส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สู่ประชาชน เพื่อปรากฏฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2.3 แนวทางการพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนงานสาธารณสุข พอเพียง และเตรียมสังคมสู่การปฏิบัติอย่างยั่งยืน
  - 2.4 แนวทางการพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนสวัสดิภาพและสวัสดิการแบบองค์รวม
  - 2.5 แนวทางการพัฒนาอนุรักษ์ ส่งเสริม ฟื้นฟู ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี
  - 2.6 แนวทางการพัฒนาส่งเสริมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. ยุทธศาสตร์พัฒนาการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
  - 3.1 แนวทางการพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน
  - 3.2 แนวทางการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจขององค์กร
  - 3.3 แนวทางการพัฒนาระบบการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า
  - 3.4 แนวทางการพัฒนาการอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน

แผนที่เขตเทศบาลตำบลวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพที่ 18 แผนที่เขตเทศบาลตำบลวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ข้อมูลทั่วไปเทศบาลตำบลท่าสายลวด

1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลท่าสายลวด

เทศบาลตำบลท่าสายลวด อยู่ในท้องที่ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ตั้งอยู่บนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 105 (ตาก-แม่สอด) มีอาณาเขตห่างจากที่ว่าการอำเภอแม่สอด ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 4 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัด 91 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 513 กิโลเมตร พื้นที่ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน รวม 8 ชุมชน คือ

หมู่ที่ 1 บ้านแม่ดาว มี 4 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านเหนือ ชุมชนบ้านใต้ ชุมชนบ้านสหกรณ์ และชุมชนบ้านใหม่สามัคคี

หมู่ที่ 2 บ้านริมเมย มี 2 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านริมเมย และชุมชนบ้านมิตรสัมพันธ์

หมู่ที่ 5 บ้านหนองกิ่งฟ้า มี 1 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านหนองกิ่งฟ้า

หมู่ที่ 6 บ้านห้วยม่วง มี 1 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านห้วยม่วง

อาณาเขตติดต่อตั้งแต่เขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด ไปทางทิศตะวันตกจดแม่น้ำเมยซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับสหภาพเมียนมาร์ มีเขตติดต่อกับสถานที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสายลวด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตเทศบาลเมืองแม่สอด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตประเทศสหภาพเมียนมาร์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตประเทศสหภาพเมียนมาร์

โดยมีแม่น้ำเมยเป็นเส้นกั้นพรมแดน เทศบาลตำบลท่าสายลวด มีพื้นที่ทั้งหมด 10.10 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 6,312.50 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.05 ของเนื้อที่อำเภอแม่สอด

สภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ

1. ลักษณะภูมิประเทศ

ของเทศบาลตำบลท่าสายลวด เป็นพื้นที่ราบทั้งหมด แหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำเมยพม่าเรียกว่า แม่น้ำตองยิ่น เป็นเส้นกั้นพรมแดนตามธรรมชาติระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมาร์ แม่น้ำสายนี้มีได้ไหลล่องจากเหนือมาทางใต้เหมือนแม่น้ำโดยทั่วไปแต่ไหลจากใต้ขึ้นไปทางเหนือ โดยแม่น้ำมีต้นน้ำอยู่ในเขตอำเภอพบพระและไหลผ่านอำเภอแม่สอดแนวเขตเทศบาลท่าสายลวด ทางทิศตะวันตกผ่านอำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง ตลอดจนถึงอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน บรรจบกับแม่น้ำสาละวินและไหล เข้าไปในเขตประเทศเมียนมาร์ ลำห้วยแม่ดาว ต้นน้ำอยู่บริเวณลอมต่อห้วยโป่งในเขตตำบลพระธาตุผาแดง เป็นลำน้ำที่ไหลผ่านตำบลพระธาตุผาแดง ตำบลแม่ดาว ตำบลท่าสายลวด และไหลลงแม่น้ำเมย ที่ ปากห้วยแม่ดาว ตำบลท่าสายลวด ลำห้วยม่วง ต้นน้ำอยู่บริเวณตำบลแม่กุ ไหลผ่านตำบลแม่ดาว ตำบลท่าสายลวด

ไหลลงแม่น้ำเมยที่บ้านห้วยม่วง ตำบลท่าสายลวด หนองต้นผึ้ง เป็นหนองน้ำที่อยู่ในเขตเทศบาล ตำบลท่าสายลวด ในพื้นที่ หมู่ที่ 2 บ้านริมเมย ตำบลท่าสายลวด มีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ สามารถกักเก็บน้ำได้ตลอดทุกฤดูกาล เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ประชาชน เพื่อใช้น้ำในการเกษตร และสามารถปรับปรุงให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้ต่อไปในอนาคต

ลักษณะภูมิอากาศ

ประกอบด้วยฤดูกาลต่าง ๆ 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูฝน ปกติ เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม - ตุลาคม ฤดูหนาว ปกติ เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ ฤดูร้อน ปกติ เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม - เมษายน อุณหภูมิ เฉลี่ยตลอดปี 27 องศาเซลเซียส อุณหภูมิ เฉลี่ยเดือน มกราคม - มีนาคม 23.1 องศาเซลเซียส อุณหภูมิ เฉลี่ยเดือน เมษายน - มิถุนายน 28.9 องศาเซลเซียส อุณหภูมิ เฉลี่ยเดือน กรกฎาคม - กันยายน 27.7 องศาเซลเซียส อุณหภูมิ เฉลี่ยเดือน ตุลาคม - ธันวาคม 23.8 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 29.4 มม. / ปี ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ยเดือน มกราคม - มีนาคม 7.5 ม.ม. ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ยเดือน เมษายน - มิถุนายน 46.4 ม.ม. ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ยเดือน กรกฎาคม - กันยายน 48.8 ม.ม. ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ยเดือน ตุลาคม - ธันวาคม 17.9 ม.ม.

สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยภาพรวม

1. ลักษณะการประกอบอาชีพ

ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ค้าขาย ประกอบธุรกิจส่วนตัว ประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน รับจ้างทั่วไป และประกอบอาชีพอื่น ๆ ตามลำดับ

2. ลักษณะชุมชนในท้องถิ่น

ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดที่ได้จัดตั้งขึ้นมา มีจำนวน 8 ชุมชน แต่ละชุมชน บริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการชุมชนของแต่ละชุมชน การรวมกลุ่มชุมชน อยู่ในลักษณะเครือข่าย

2. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคม / ขนส่ง

การคมนาคมทางบก

การคมนาคมขนส่งทางบก กรมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข A1 (105 เดิม) จากเทศบาล ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด ถึงจังหวัดตาก ระยะทาง 91 กิโลเมตร ซึ่งมีการบริการขนส่งทางบก ภายในประเทศ

การคมนาคมทางอากาศ

เทศบาลตำบลท่าสายลวด มีท่าอากาศยาน 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่บ้านสหกรณ์ หมู่ที่ 1 ตำบลท่าสายลวด สูงจากระดับน้ำทะเล 196.72 เมตร มีพื้นที่ 673 ไร่ 3 งาน 76 ตารางวา สังกัดกรมการบินพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม

การคมนาคมทางน้ำ

การคมนาคมทางน้ำ เป็นการติดต่อระหว่างไทยกับสหภาพเมียนมาร์ ที่ท่าเรือริมน้ำเมย ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด เป็นจุดที่นักท่องเที่ยว และประชาชนทั้งสองฝั่งแม่น้ำข้ามไปมาเพื่อหาซื้อสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค และอัญมณีประมาณจำนวนประชาชนที่ผ่าน เข้า - ออกเฉลี่ยเดือนละ 15,000 คน

การไฟฟ้า

ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 3,583 ครัวเรือน โดยใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอแม่สอด ซึ่งให้บริการในชั้กตะวันตกของจังหวัดตาก ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภออุ้มผาง อำเภอพบพระและอำเภอท่าสองยาง

ระบบประปาและแหล่งน้ำในพื้นที่

ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด มีการใช้บริการประปา จำนวน 1,808 ครัวเรือน

การสื่อสารและโทรคมนาคม

การบริการ โทรศัพท์

ปัจจุบัน เทศบาลตำบลท่าสายลวด ได้ใช้บริการโทรศัพท์ขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย สาขาแม่สอด

การบริการไปรษณีย์

โทรเลข เทศบาลตำบลท่าสายลวด ใช้บริการการไปรษณีย์ โทรเลขของ สาขาแม่สอด ซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ในอำเภอแม่สอด ห่างจากเทศบาล ๑ ประมาณ 6 กิโลเมตร

การจราจร

1. เทศบาลตำบลท่าสายลวดได้สำรวจออกแบบ และก่อสร้าง ปรับปรุง ซ่อมแซม ถนน ตรอกซอยสายต่าง ๆ ในเขตเทศบาล ให้อยู่ในสภาพที่ดี ทำให้มีถนนมาตรฐานใช้ในการสัญจรไปมาได้รวดเร็ว เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

2. สำรวจ ติดตั้ง ปรับปรุง และซ่อมแซมไฟฟ้าสาธารณะตามถนน ตรอก ซอยสายต่าง ๆ ในเขตเทศบาลให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดี

3. ติดตั้ง ป้ายชื่อ ถนน ตรอก ซอย ฯลฯ

3. ด้านเศรษฐกิจ

3.1 โครงสร้างเศรษฐกิจ / รายได้ประชากร

ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง เกษตรกรรม และธุรกิจส่วนตัวประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน รับจ้างทั่วไปและบริการอื่น ๆ รายได้ประชากรต่อคนเฉลี่ยแล้ว 39,531.- บาท / ปี

3.2 การเกษตรกรรม

เทศบาลตำบลท่าสายลวดมีพื้นที่รวม 6,312.50 ไร่ เป็นพื้นที่ทางการเกษตรประมาณ 4,549.75 ไร่

3.3 การอุตสาหกรรม

จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด มีจำนวน 11 โรง เงินลงทุนด้านอุตสาหกรรมรวมทั้งหมดประมาณ 100 กว่าล้านบาท แรงงานด้านอุตสาหกรรมมีจำนวน 1,497 คน ซึ่ง 90% เป็นแรงงานต่างด้าว ประเภทอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในพื้นที่เทศบาล ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง และสิ่งทอ เป็นต้น

3.4 ทิศทางการค้าการลงทุน

พื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด นับเป็นเขตเศรษฐกิจการค้าชายแดนที่สำคัญ และน่าสนใจสำหรับนักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมาความสัมพันธ์ทางการค้า ระหว่างไทยกับพม่าอยู่ในระดับที่ดี มีมูลค่าการค้าระหว่างประเทศทั้งสองขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ยร้อยละ 20 ต่อปี ทั้งนี้ไทยและพม่าได้ดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการค้า รวมทั้งได้แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรค คู่เลส่งเสริมการค้าชายแดน โดยเฉพาะการค้า นอกระบบให้เข้ามาสู่การค้าในระบบ ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้นำเข้าและผู้ส่งออกรวมทั้งประชาชนของประเทศ ที่มีชายแดนติดต่อกัน มีความร่วมมือทางการค้าระหว่างกันอย่างใกล้ชิด และสอดคล้องกับระเบียบทางการค้าของประเทศคู่ค้า อันจะส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นต่อไปในอนาคต

3.5 การท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด นับว่ามีความสำคัญในทางเศรษฐกิจ แต่ละปี จะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เดินทางมาเยี่ยมชมไม่น้อยกว่า 150,000 คน สร้างรายได้ จากการท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 80,000,000.- บาทต่อปี แหล่งท่องเที่ยว ที่สำคัญ ในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด มีจำนวน 3 แห่ง ได้แก่

3.5.1 ตลาดริมเมย

ตลาดริมเมย เป็นชุมชนบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเมย หมู่ที่ 2 ตำบลท่าสายลวด อำเภอ

แม่สอด จังหวัดตาก ตรงข้ามกับอำเภอเมียวดี ของสหภาพเมียนมาร์ เป็นตลาดค้าขายสินค้าพื้นเมืองมากมายทั้งของไทยและพม่า เช่น หน่อไม้แห้ง ปลาแห้ง ปลาหัวขุ่น เห็ดหอม ถั่ว เครื่องหนัง ผ้าซาติน ฯลฯ นอกจากนี้ยังเป็นตลาดการค้าอัญมณี เช่น หยก ทับทิม และพลอยสีจากพม่า ริมฝั่งแม่น้ำเมยจะมีท่าเทียบเรือ นักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะข้ามไปฝั่งพม่าโดยทางเรือจะต้องแลกเงินจ๊าดของพม่าตรงด่านตรวจคนเข้าเมืองฝั่งไทยก่อน เพื่อเป็นค่าผ่านแดนเข้าไปยังประเทศพม่า

3.5.2 สะพานมิตรภาพไทย – พม่า

สะพานมิตรภาพไทย – พม่า สสำรวจและออกแบบโดยกรมทางหลวง เป็นสะพานชนิด Priestesses concrete 1 girder type รวมความยาว 420 เมตร SKEW 45 กว้าง 10.5 เมตร (รวมทางเท้า) ก่อสร้างโดยศูนย์สร้างและบูรณะสะพานที่ 1 จังหวัดพิจิตรงบประมาณในการก่อสร้าง 79.2 ล้านบาท (เฉพาะสะพาน) เชื่อมต่อระหว่างบ้านแม่ตาว ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กับถนนสาย ผาอ่าง - เมียวดี จังหวัดเมียวดี รัฐคะยิ่น ของสหภาพเมียนมาร์ข้ามแม่น้ำเมยซึ่งแบ่งเขตแดนไทย-พม่า รัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่า จัดพิธีเปิดใช้สะพาน เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2540 พร้อมทั้งเปิดด่านถาวรระหว่างฝั่งไทยและพม่าอย่างเป็นทางการ ในด้านการท่องเที่ยวเป็นการส่งเสริมเส้นทางใหม่สำหรับการท่องเที่ยวระหว่างไทยและพม่าให้เดินทางข้ามแดนได้อย่างสะดวกโดยเฉพาะเส้นทางแม่สอด-ย่างกุ้ง เป็นเส้นทางที่มีธรรมชาติสวยงาม ซึ่งจะเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ให้เดินทางผ่านสะพานมิตรภาพฯ แห่งนี้

3.5.3 วัดไทยวัฒนาราม

วัดไทยวัฒนาราม ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 1 ตำบลท่าสายลวด พื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด วัดนี้แต่เดิมเรียกว่า “วัดแม่ตาวเงี้ยว” หรือ “วัดไทยใหญ่” เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2410 กระทรวงศึกษาธิการได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดไทยวัฒนาราม” เมื่อปี พ.ศ. 2500 เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหามูณี ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่จำลองมาจากพระพุทธรูปหามูณีอันศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองของชาวเมืองมัณฑะเลย์ในสหภาพเมียนมาร์ จึงเป็นพระพุทธรูป อันศักดิ์สิทธิ์และสวยงามที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธาเลื่อมใสกันมาก

4. ด้านสังคม

4.1 โครงสร้างประชากรโดยทั่วไป

ในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด มีจำนวนประชากรทั้งหมด 6,572 คน จำนวน 2,758 ครัวเรือน ความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ 650 คน ต่อพื้นที่ 1 ตร.กม. แต่จากการประเมินของคนในพื้นที่จะพบว่า มีประชากรแฝงที่เป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาในพื้นที่ประมาณ 100,000 คน ประชากรแฝงดังกล่าวถือเป็นจำนวนสามเท่าของประชาชนในพื้นที่

4.2 การศึกษา การศาสนา ประเพณี และศิลปวัฒนธรรม

4.2.1 การศึกษา สถานศึกษาระดับต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด มีจำนวน 4 แห่ง ได้แก่

4.2.1.1 สถานศึกษาในสังกัดของเทศบาลฯ มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง จำนวนนักเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 51 คน จำนวนครูของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3 คน เฉลี่ยเจ้าหน้าที่ 1 คน ต่อนักเรียน 15 คน

4.2.1.2 สถานศึกษา ในพื้นที่ (สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาตาก เขต 2) จำนวน 2 แห่ง และเอกชน จำนวน 2 แห่ง

4.2.2 ศาสนาและวัฒนธรรม

4.2.2.1 ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 98.5 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 1 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 0.5

4.2.2.2 มีวัด 4 แห่ง สำนักสงฆ์ 1 แห่ง โบสถ์คริสต์ 1 แห่ง

4.2.3 ขนบธรรมเนียมประเพณี

เทศบาลตำบลท่าสายลวด มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ ประชาชนของทั้งสองประเทศมีการไปมาหาสู่และแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมกันอยู่เสมอ งานประเพณีจึงเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมงานประเพณีที่น่าสนใจ คือ

4.2.3.1 ประเพณีแห่สว่างลอง (แห่ลูกแก้ว) จะจัดในช่วงกลางเดือนมีนาคม – ต้นเดือนเมษายนผู้ปกครองจะส่งบุตรหลานเข้าบวช คือเป็นการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของชาวไทยใหญ่

4.2.3.2 ประเพณีสงกรานต์เมืองเป็นการร่วมกิจกรรมของชาวไทยชาวพม่าทั้งในฝั่งไทยและฝั่งพม่ามีการแข่งขันการกีฬาพื้นเมืองเชื่อมความสัมพันธ์รวมถึงการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุที่เคารพนับถือ

4.2.3.3 ประเพณีลอยกระทง

4.2.3.4 ประเพณีตลาดสวรรค์

การสาธารณสุข

เทศบาลตำบลท่าสายลวด มีสถานพยาบาลในลักษณะสถานีนอนามัยในพื้นที่ จำนวน 1 แห่ง ร้านขายยาและเวชภัณฑ์ จำนวน 1 แห่ง เจ้าหน้าที่สถานีนอนามัย 3 คน จำนวนเตียง 2 เตียง คลินิก 1 แห่ง (แม่ตาวคลินิก)

5. ด้านโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ในการบริหารงาน

เทศบาลตำบลท่าสายลวด ประกอบด้วยฝ่ายนิติบัญญัติคือ สภาเทศบาลและ ฝ่ายบริหารคือ คณะเทศมนตรี ทั้งสองฝ่ายมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี โครงสร้างการบริหารงานของเทศบาลตำบลท่าสายลวดมีดังนี้ สภาเทศบาล ประกอบด้วยสมาชิกสภาเทศบาลที่ได้รับเลือกตั้งจากราษฎรในท้องถิ่น ทำหน้าที่นิติบัญญัติและควบคุมการบริหารงานของฝ่ายบริหาร ปัจจุบันนี้เทศบาลตำบลท่าสายลวดมีสมาชิกสภาเทศบาลจำนวน 12 คน คณะผู้บริหาร ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี 1 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและ รองนายกเทศมนตรีฯ มาจากการแต่งตั้งจากนายกเทศมนตรี 2 คน ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี 1 คน และเลขานุการนายกเทศมนตรี 1 คน รวม 5 คน ในการบริหารงานทั่วไป จะมีการแบ่งหน่วยงานออกเป็นฝ่าย หรือกองต่าง ๆ โดยมีปลัดเทศบาลเป็นผู้บังคับบัญชา และขึ้นตรงกับนายกเทศมนตรีตำบลท่าสายลวด สำหรับเทศบาลตำบลท่าสายลวด มีแบ่งส่วนการบริหาร ดังนี้ 1. สำนักปลัดเทศบาล 2. กองคลัง 3. กองสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม 4. กองช่าง

6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ ประกอบด้วย

6.1.1 แม่น้ำเมย (พม่าเรียกแม่น้ำตองยีน) เป็นเส้นกั้นเขตแดนไทยกับพม่า แม่น้ำสายนี้ น้ำจะไหลขึ้นไปทางเหนือมิได้ ไหลล่องเหมือนแม่น้ำทั่วไป แม่น้ำเมยมีต้นน้ำอยู่ที่อำเภอ พบพระ แล้วไหลผ่านอำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง ตลอดถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอน ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำสาละวินแล้วไหลเข้าในเขตพม่าลงอ่าวมะตะบันสู่ทะเล อันดามัน

6.1.2 ลำห้วยแม่ดาว ต้นน้ำอยู่บริเวณรอยต่อห้วยโป่งในเขตตำบลพระธาตุผาแดง เป็นลำน้ำที่ ไหลผ่านตำบลพระธาตุผาแดง ตำบลแม่ดาว ตำบลท่าสายลวด และไหลลงแม่น้ำเมย ที่ปากห้วยแม่ดาว ตำบลท่าสายลวด

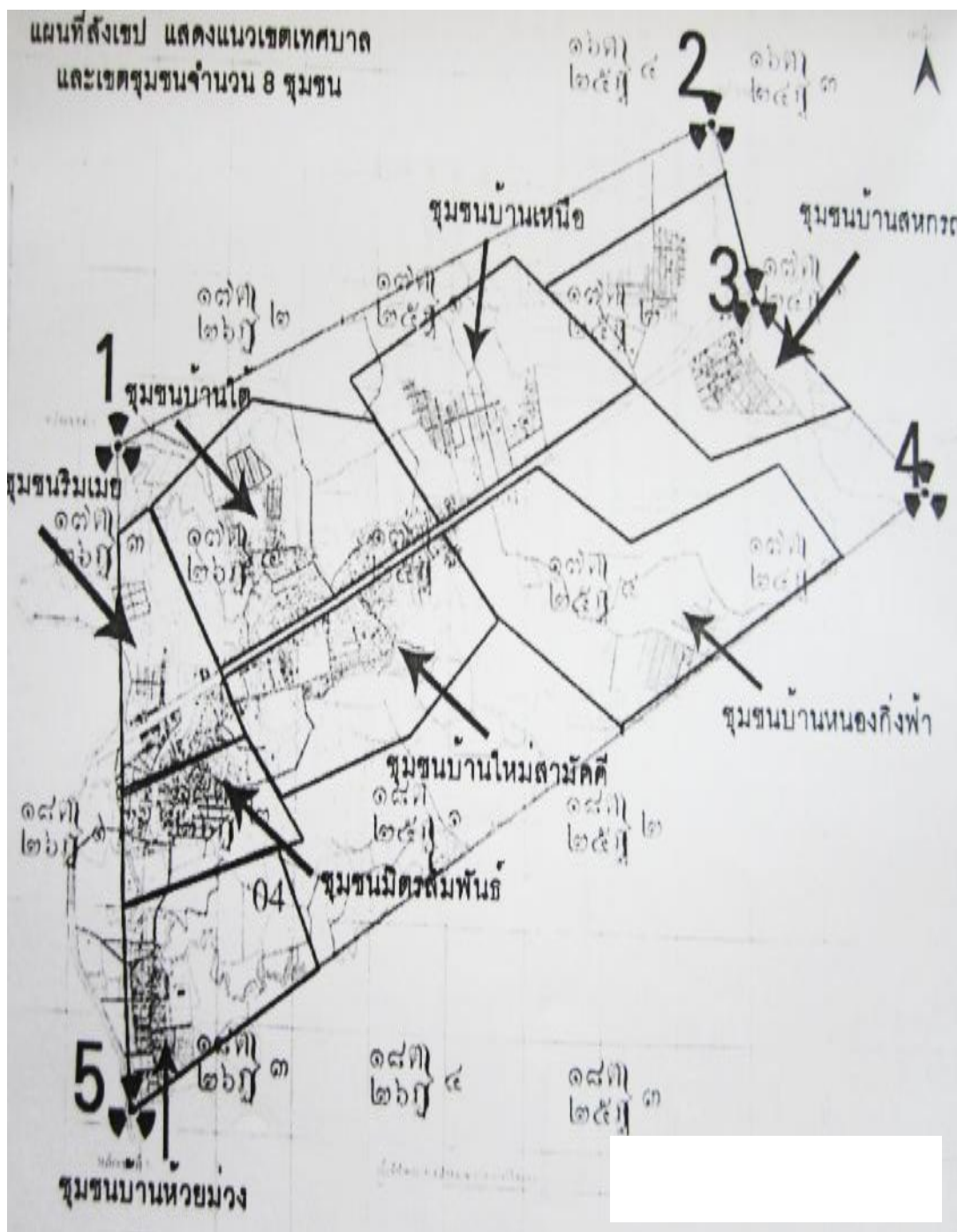
6.1.3 ลำห้วยม่วง ต้นน้ำอยู่บริเวณตำบลแม่กุ ไหลผ่านตำบลแม่ดาว ตำบลท่าสายลวด ไหลลงแม่น้ำเมยที่บ้านห้วยม่วง ตำบลท่าสายลวด

6.1.4 หนองต้นผึ้ง เป็นหนองน้ำในพื้นที่ หมู่ที่ 2 บ้านริมเมย ตำบลท่าสายลวด พื้นที่ประมาณ 10 ไร่ สามารถกักเก็บน้ำได้ตลอดทั้งปี และสามารถปรับปรุงให้เป็นสถานที่พักผ่อนได้ในอนาคต

6.2 ที่ดิน

พื้นที่ของตำบลท่าสายลวดมีประมาณ 10.10 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 6,312.50 ไร่ โดยมีที่ดินในการทำเกษตรกรรม จำนวนประมาณ 4,549.75 ไร่

ภาพที่ 19 แผนที่เขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

สรุปสถานการณ์ยาเสพติด

จากสถานการณ์ยาเสพติดใน 2 พื้นที่กรณีศึกษาคือ พื้นที่ชายแดนสังขละบุรีและพื้นที่ชายแดนแม่สอดพบว่ามีการลักลอบนำยาเสพติดเข้า

พื้นที่ชายแดนสังขละบุรี

1. ชายแดนจังหวัดกาญจนบุรีมีพื้นที่ติดกับประเทศพม่าเป็นระยะทางทั้งสิ้น 371 กิโลเมตร และมีช่องทางเข้าออกตามแนวชายแดนธรรมชาติจำนวนมากมีการลักลอบนำเข้ายาเสพติดโดยชนกลุ่มน้อยหรือบุคคลสองสัญชาติที่เดินทางผ่านเข้าออกประเทศไทย การที่ชายแดนมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นระยะทางยาว ทำให้การเฝ้าระวังทำได้เฉพาะช่องทางหลักๆ ที่ ส่วนปัญหาเสพติดยังมีการลักลอบเข้าทางเส้นทางธรรมชาติที่เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างประเทศไทยกับสหภาพเมียนมาร์

2. พื้นที่นอกประเทศด้าน อำเภอพระยาตากองสุ สหภาพเมียนมาร์ที่ยังคงเป็นแหล่งผลิตและแหล่งพักยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาบ้าเพื่อลักลอบนำเข้าประเทศไทย โดยการลักลอบนำเข้าบริเวณพื้นที่ชายแดน

3. ปัจจัยการที่พื้นที่บริเวณนี้ไม่มีหลักเขตที่แน่นอน ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตนี้เดินทางไปมาหากันได้โดยง่าย ทั้งยังมีช่องทางรถยนต์อยู่หลายช่องทางที่ติดต่อกัน โดยรอบตลอดจนปัจจัยภายนอกในฝั่งประเทศพม่าที่มีความสะดวกในเส้นทางคมนาคมมีถนนต่อจากจุดผ่อนปรนชั่วคราวบ้านพระเจดีย์สามองค์ ไปยังถนนสายหลักและเมืองต่าง ๆ ในฝั่งพม่า

4. ยังมีแรงงานต่างด้าวบางส่วนเป็นผู้ลักลอบนำเข้ายาเสพติดจากพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตในประเทศพม่ารวมทั้งการนำเข้ายาเสพติดมีความสัมพันธ์กับการเดินทางเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าและสัมพันธ์กับการการค้าแรงงานต่างด้าวหรือการนำเข้าแรงงานอย่างผิดกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเพิกเฉยไม่ยอมทำหน้าที่อย่างเคร่งครัด

5. พื้นที่นี้ยังเป็นแหล่งพักยาเพื่อรอการส่งมอบของกลุ่มเครือข่ายจากทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

6. ชนกลุ่มน้อยที่อยู่ตามแนวชายแดนทั้งกองกำลังกลุ่ม DKBA (กลุ่มเชื้อสายกะเหรี่ยงพม่า หรือ กลุ่มกะเหรี่ยงพุทธ)กลุ่ม KPF (กลุ่มแนวร่วมกะเหรี่ยงเพื่อสันติภาพ หรือ กะเหรี่ยงอิสระ) กลุ่ม KNU (กองกำลังกลุ่มพม่าเชื้อสายกะเหรี่ยง หรือ กะเหรี่ยงคริสต์)กลุ่ม NMSP (พรรครัฐมอญใหม่) ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในสภาพพม่ายังจำเป็นต้องหารายได้และสะสมทุนเพื่อต่อสู้และเพื่อสร้างฐานอำนาจจึงเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด

พื้นที่ชายแดนแม่สอด

1. ปัจจุบัน ไม่มีปัญหาการสู้รบของกลุ่มปฏิวัติชาติพันธุ์ติดอาวุธที่เคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลเมียนมาร์ เนื่องจากมีการเจรจายุติการสู้รบระหว่างกองกำลังชนกลุ่มน้อยกับกองทัพเมียนมาร์ ถึงขั้นลงนามในสัญญาซึ่งกันและกัน ทำให้ไม่มีปัญหาการสู้รบที่ส่งผลกระทบต่อในพื้นที่ชายแดน ถึงแม้ไม่มีผลกระทบมากนักจากการสู้รบ แต่สภาพโดยรวมในพื้นที่ชายแดนได้ปรากฏการแพร่ระบาดของยาเสพติด สามารถจับกุมได้หลายครั้งบริเวณริมแม่น้ำเมย ส่วนใหญ่มักพบว่าชาวม้ง เป็นเครือข่ายลักลอบขนยาเสพติดเข้าประเทศก่อนมุ่งสู่กรุงเทพฯ

2. มีพื้นที่ติดชายแดนและมีช่องทางทำข้ามธรรมชาติจำนวนมากการลักลอบลำเลียงยาเสพติดจึงกระทำได้ที่ทุกพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่แนวชายแดนติดต่อกับสหภาพเมียนมาร์

3. กลุ่มขบวนการลักลอบขนยาเสพติด จากพื้นที่จังหวัดทางภาคเหนือใช้เป็นพื้นที่ส่งมอบยาเสพติดให้กับลูกค้าที่สั่งซื้อเพื่อลักลอบลำเลียงเข้าสู่พื้นที่ชั้นในโดยใช้กลุ่มเครือข่ายชนเผ่าชาวเขา ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันหลายพื้นที่

4. เกาะกลางแม่น้ำเมยถือว่าเป็นปัญหาสำคัญของอำเภอแม่สอดและจังหวัดตากบริเวณนี้ มาจากการเปลี่ยนกระแสน้ำอันเนื่องมาจากการก่อสร้างสะพานมิตรภาพ ไทย-พม่า ในปี 2538 โดยตรงกลางลำน้ำเมยจะมีพื้นดินงอกออกมาซึ่งกลายเป็นปัญหาด้านเขตแดน และพื้นดินงอกนี้ทำให้มีคนบางกลุ่มอาศัยช่องว่างทำเรื่องผิดกฎหมาย อาทิ ผลิตยาเสพติดค้า ค้ายา ค้าอาวุธ และยากต่อการควบคุม

5. กลุ่มผู้ค้าและ/หรือผู้ผลิตยาเสพติดรายสำคัญในเขตสหภาพเมียนมาร์ มีพฤติกรรมลักลอบนำเข้ายาเสพติดตามช่องทาง/ ทำข้ามต่าง ๆ ตามแนวชายแดนจังหวัดตาก โดยเฉพาะแนวชายแดนด้านอำเภอแม่สอด เนื่องจากมีจำนวนประชากรทั้งสองประเทศอาศัยอยู่หนาแน่น ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อกูลประการหนึ่ง ทั้งนี้มีการลักลอบจำหน่ายหรือนำเข้าบริเวณหมู่บ้านริมเมย

6. มีกลุ่มเครือข่ายชาวเขาเผ่าม้งในพื้นที่อำเภอแม่สอดเชื่อมโยงกับกลุ่มม้งในพื้นที่ อ.เวียงแก่น ในพื้นที่ของ จ.เชียงราย เข้าไปร่วมขบวนการลำเลียงยาเสพติดจากพื้นที่ภาคเหนือตอนบนนำไปส่งในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

7. สภาพพื้นที่ที่ศึกษามีสภาพเป็นที่ราบเชิงเขา ประกอบด้วยมีประชากรหลายกลุ่มทั้งชาวไทยภูเขา ไทยใหญ่ กะเหรี่ยงและคนพื้นราบในจังหวัดตากและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดซึ่งแพร่หลายไปทั่วอำเภอแม่สอดเข้าไปยังส่วนพื้นที่ชั้นใน

บทที่ 5

กระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการนำเสนอกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติดของพื้นที่
กรณีศึกษา 2 แห่งเพื่อนำไปสู่การนำเสนอยุทธศาสตร์ที่สามารถป้องกันยาเสพติดได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การนำเสนอกรณีศึกษาพื้นที่เทศบาลตำบลวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัด
กาญจนบุรี

ตอนที่ 2 การนำเสนอกรณีศึกษาพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัด
ตาก

ในแต่ละกรณีศึกษาจะนำเสนอ 5 หัวข้อตามลำดับดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ปัญหา ยาเสพติดและสภาพพื้นฐานของชุมชน
2. การวางแผนและการกำหนดกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหา ยาเสพติด
3. การดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหา ยาเสพติด
4. การร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม
5. การติดตามและประเมินผลกิจกรรม

กรณีศึกษาในการป้องกันยาเสพติดของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลวังกะ อำเภอสังขละบุรี

การที่ภาคประชาชนจะเข้ามา มีบทบาทในกระบวนการป้องกันยาเสพติดของพื้นที่ตนเอง
และเข้ามาป้องกันมิให้เกิดปัญหา ยาเสพติดได้โดยง่ายนั้น สิ่งที่สำคัญคือจะต้องทราบถึงช่องทางการ
เข้าร่วมแก้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ที่ตนอาศัยว่ามีแนวทางหรือช่องทางอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยจึงได้
ศึกษาจากพื้นที่เพื่อวิเคราะห์ถึงกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติดของประชาชน ในการ
ป้องกันยาเสพติดในเขตเทศบาลวังกะ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ นายกเทศมนตรี
ปลัดเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรชุมชน ประธานชุมชน แกนนำกลุ่มอาชีพและ
ประชาชนทั่วไป และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร พบว่า กระบวนการในการป้องกันยาเสพติดของ
ประชาชนในเขตเทศบาลวังกะ มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัญหา ยาเสพติดและสภาพพื้นฐานของชุมชน
  - 1.1 สภาพพื้นฐานของชุมชน

การทำให้อุณหภูมิสูงขึ้น ไม่สามารถทำได้โดยการสร้างจากบุคคลภายนอกชุมชน หรือทำโดยการสอน การฝึกอบรม ชุมชนที่เข้มแข็งจะมีกระบวนการในการจัดการของชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีกิจกรรมเพิ่มคุณค่าทุนทางสังคมและเศรษฐกิจของคนในชุมชน ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน เป็นเครือข่ายชุมชน และมีการขยายพันธมิตออกไปนอกชุมชน ในลักษณะสร้างความสัมพันธ์ ดังนั้น ทุกชุมชนจึงต้องร่วมกัน สร้างพลังชุมชน และใช้พลังชุมชน ในการพัฒนาชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2553)

เทศบาลตำบลวังกะอยู่ในอำเภอสังขละบุรีที่อยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดกาญจนบุรีมีสภาพภูมิประเทศเป็นป่าทึบ และภูเขาสูง มีคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ ประกอบกับอำเภอสังขละบุรี มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จึงมีชุมชนชาวมอญซึ่งหลบหนีการรุกรานของพม่าเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมาช้านาน จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงและชาวมอญมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่และขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งความเชื่อประจำเชื้อชาติของตนและมีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนถึงทุกวันนี้

จากการศึกษาพบว่าลักษณะพื้นที่การอยู่อาศัยของประชาชนในเขตเทศบาลวังกะแบ่งออกเป็น สองฝั่งคือฝั่งไทยและฝั่งมอญ โดยมีแม่น้ำของกาเลียเป็นตัวกั้น (แม่น้ำของกาเลียจึงเป็นชื่อเรียก จากภาษามอญแปลเป็น ไทยว่า“ฝั่งโน้น”) แม่น้ำของกาเลียแบ่งแผ่นดินอำเภอสังขละบุรีออกเป็น สองฝั่ง ฝั่งหนึ่งคือตัวอำเภอ ซึ่งรวม สถานที่ราชการ และสถานที่พัก สำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งคนส่วนใหญ่เป็นคนไทยที่พูดภาษาไทย ภาคกลาง (ซึ่งได้แก่หมู่ 1 และ หมู่ 3) ส่วน อีกฝั่งหนึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวมอญทั้งที่ตั้งรกราก มานานนับร้อยปี (ได้แก่หมู่ 2) โดยลักษณะสังคมของพื้นที่ในเทศบาลตำบลจะมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ทั้ง มอญ กะเหรี่ยง ไทย พม่า แต่พบว่าประชาชนมีความสามัคคีกัน ไม่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง ประชาชนของทั้งสามหมู่บ้านยังคงมีความใกล้ชิดกันทางวัฒนธรรม เครือญาติ ชีวิตความเป็นอยู่ และมีกิจกรรมร่วมกัน ร่วมทำบุญที่วัดเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นวัดนิเระ หรือชื่ออย่างเป็นทางการในปัจจุบันคือ “วัดศรีสุวรรณาราม” ที่ตั้งอยู่ในหมู่ 1 ที่ประชากรส่วนใหญ่มีเชื้อสายกะเหรี่ยงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อันเป็นวัดที่หลวงพ่อดุตตะมาเคยไปจำพรรษาที่ปัจจุบันกลายเป็นศูนย์กลางทั้งชาวกะเหรี่ยงและชาวมอญมารวมกันทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาจนถึงปัจจุบันและวัดวังแก้วเวการามหรือวัดหลวงพ่อดุตตะมาที่ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2 หมู่บ้านวังกะหรือหมู่บ้านมอญ เนื่องจากเป็นวัดที่เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของประชาชน ดังคำสัมภาษณ์

“ที่นี่ดีมาก ๆ มีความหลากหลายเชื้อชาติ มีมอญ กระเหรี่ยง พม่า อิสลามและมีไทย เราอยู่รวมกันได้ดี ไม่มีความแตกแยกไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน” (พงษ์ธร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“สมัยก่อนย้อนหลังไปซัก 10 ปี ก็อาจจะมีย่างตามประสาวัยรุ่น จริง ๆ ทุกที่ก็มีเหมือนกันหมดแหละ พวกวัยรุ่นใจร้อน แต่ในเขตเราเด็กมาเรียนร่วมกันหมด ที่อุดมสิทธิ พอเรียนร่วมกันมาก ๆ ก็เป็นเพื่อนกันหมด พอโตเป็นผู้ใหญ่ก็พึ่งพากัน เราไม่มีปัญหาเลย เป็นเพื่อนกัน อยู่กันอย่างสงบทั้งฝั่งมอญ ฝั่งไทย” (เดชมณตรี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“ทั้ง 3 หมู่บ้านอยู่ร่วมกันดี มีความสามัคคี ผมเอง เป็นผู้ใหญ่บ้านมานาน อยู่ที่นี่มาตั้งแต่เด็ก จะออกไปก็แค่ไม่กี่ปี ไปทำงาน ก็ยังไม่เคยเห็นความแตกแยกเลย ทุกเชื้อชาติเป็นเพื่อนกันได้หมด เพียงแต่มีลักษณะนิสัยต่างกัน บ้างเท่านั้นเช่นนับถือศาสนา พวกมอญนับถือ พุทธ เครื่องครัดมาก กระเหรี่ยง มีทั้งพุทธและคริสต์ พม่าเป็นพุทธที่เข้มแข็ง มอญชอบเลี้ยงสัตว์ บ้านช่องสะอาด แต่กระเหรี่ยงไม่ค่อยชอบเลี้ยงสัตว์” “มันก็ต่างกันบ้างอย่างนี้แต่เรามีความสามัคคีกันดีมาก มีงานอะไรโดยเฉพาะที่วัดก็ไปช่วยกันหมดทั้งฝั่งไทย ฝั่งมอญ ไม่มีความแตกแยกเลย” (เจริญ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“คนที่นี่ร่วมมือกันดี อย่างเช่นงานผูกข้อมือเดือนเก้า งานสงกรานต์ อย่างเราประสานเลย ๆ ชาวบ้านไปร่วมมือกันหมด เวลาไปก็ใส่เสื้อตามเชื้อชาติชุดกระเหรี่ยงชุดมอญ” (อรัญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“ที่นี่เราอยู่กันอย่างสงบ ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน มาดูและ ยิ่งพอมิงงานบุญทุกคนมาร่วมมือกันจัดงาน มาหมด ทั้งกระเหรี่ยง ไทย พม่า มอญ เราไม่มีการแบ่งแยกหรือกีดกัน ถ้าเป็นงานทำบุญหลวงพ่อนะ คนยิ่งมาก คนละไม้ละมือช่วยกัน ชาวบ้านมาเอง หรือถ้าทางวัดจะขอความร่วมมืออะไร ทุกหมู่บ้านไม่มีใครขัดข้อง ร่วมมือกันดีมาก ๆ ” (นิรันดร์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

จากสภาพพื้นฐานของประชาชนพบว่ามีความหลากหลายของเชื้อชาติ ทั้ง ไทย พม่า มอญกระเหรี่ยง แต่จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่พบว่าวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตเทศบาลมีความเรียบง่าย ยังมีความเป็นชุมชนชนบทอยู่มาก มีความเอื้ออาทรและมีไมตรีต่อกัน ประชาชนยอมรับในความแตกต่างของเชื้อชาติ ยอมรับในลักษณะนิสัยพื้นฐานของแต่ละเชื้อชาติที่มีความหลากหลาย นั่นคือถึงแม้จะมีความแตกต่างแต่ทุกเชื้อชาติอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ไม่มีความขัดแย้ง ประชาชนจะช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาก และมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการร่วมมือกันจัดงานและมีส่วนร่วมในประเพณีทางศาสนาที่จัดขึ้นที่วัดวังแก้วเวการาม (ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2 บ้านวังกะ) ซึ่งมีพระชาวมอญซึ่งเป็นที่เคารพสักการะ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวมอญคือหลวงพ่อดุตตะมะ หรือพระ

ครูสังวรเถระแห่งวัดวังแก้วเวการาม (ปัจจุบันท่านมรณภาพไปแล้ว เมื่อปี 2549) ท่านเป็นคนมอญ และได้สร้างสาธารณะประโยชน์และความเจริญ ให้กับดินแดนสังขละบุรี และฝั่งมอญที่ชาวบ้านมอญสร้างบ้านเรือนใช้เป็นที่อยู่อาศัยเป็นที่ดิน ที่หลวงพ่อดตมะบริจาโคให้ในสมัยที่ชาวบ้านอพยพมาใหม่ ถึงแม้ว่าปัจจุบัน ท่านจะมรณภาพไปแล้วท่านก็ยังมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับศรัทธาของประชาชน ทั้งทั้งอำเภอสังขละบุรี และทั่วทั้งประเทศ

กล่าวได้ว่าประชาชนมีความสามัคคีกันและพบว่าความสามัคคีกันนั้นมักจะแสดงออกให้เห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อมีงานสำคัญทางศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธ (เนื่องจากประชาชนร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธ) เห็นได้จากประเพณีสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีสงกรานต์ที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมประเพณีดังกล่าวด้วย ซึ่งการที่เขตเทศบาลอยู่ในพื้นที่ชายแดน และอีกทั้งมีประชากรที่หลากหลายเชื้อชาติทำให้มีผู้ร่วมงานเป็นจำนวนมาก

1.2 ปัญหาเสพติดของชาวบ้านในพื้นที่เทศบาลวังกะ

การที่เทศบาลตำบลวังกะเป็นพื้นที่อยู่ในเขตชายแดนอำเภอสังขละบุรี ซึ่งเป็นอำเภอที่มีเขตชายแดนติดกับประเทศพม่า ดังนั้นจึงเป็นบริเวณที่มีความล่อแหลมต่อการเป็นทางผ่านเพื่อนำเข้ายาเสพติดมายังประเทศไทย โดยลักษณะของพื้นที่สังขละบุรีไม่ใช่แหล่งค้า ไม่ใช่แหล่งผลิต แต่เป็นแหล่งที่พักยาเสพติด ที่อยู่นอกประเทศและตามแนวชายแดน ในอำเภอพญาทองชู ประเทศพม่า บริเวณบ้านพระเจดีย์สามองค์เป็นแหล่งพักยาเสพติด และมีความพยายามลักลอบนำยาเสพติดเข้ามาในพื้นที่ประเทศไทย ปัจจุบันยังคงมีการนำเข้ายาเสพติดบริเวณช่องทางชายแดนด้าน อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี และจากการดำเนินการ สกัดกั้นยาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนืออย่างเข้มข้น ทำให้มีแนวโน้มที่ยาเสพติด จะลักลอบเข้าทางด้านทิศตะวันตกมากยิ่งขึ้น ขอบังชี มียาบ้าที่มีลักษณะหลากหลายเข้ามาทางช่องทางด้านอำเภอสังขละบุรีมากขึ้น (รายงานการประชุม คณะกรรมการศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดจังหวัดกาญจนบุรีและหน่วยงานต่าง ๆ ครั้งที่ 7/2556) และพื้นที่นี้ยังเป็นแหล่งพักยาเพื่อรอการส่งมอบของกลุ่มเครือข่ายจากทางภาคเหนือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยยาเสพติดที่มีแนวโน้มระบาดสูงขึ้นคือ ยาบ้า ยาไอซ์ ยาอี กระต่อม และผู้เสพส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเยาวชน

“ แถบเขตนี้เป็นทางผ่าน ไม่ใช่จุดพักยา พวกเด็กที่ไปเสพ ยาก็มาจากทางเจดีย์ บ้านบ่อญี่ปุ่น ข้ามไปได้ ” (สุชาติ อังสุโชติ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“เสพเล็ก ๆ น้อยและส่วนใหญ่เป็นเยาวชน เพราะเป็นเมืองผ่านยาเสพติด และราคาค่อนข้างแพง คนพม่าไม่เสพเลยเพราะแพงและกฎหมายรุนแรง ” (รัชณี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

พบว่าปัจจุบันเยาวชนที่ตกเป็นทาสของยาเสพติด ส่วนมากมาจากสาเหตุหลายประการที่เกิดจากตัวเยาวชนเอง เช่น ความอยากรู้ อยากทดลอง ความกึ่งคะนองของเยาวชน ความต้องการให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนหรือเข้ากับเพื่อนได้ ความไม่รู้หรือรู้ทำไม่ถึงการณ์ของเยาวชนใช้ยาในทางที่ผิดหรือหลงเชื่อคำโฆษณา จิตใจของเยาวชนเอง จิตใจอ่อนแอ ใจคอไม่หนักแน่น เมื่อมีปัญหา ไม่สมหวัง ไม่ไต่ตรง หาเหตุผลเพื่อแก้ปัญหา ก็ใช้ยาหรือยาเสพติดเป็นเครื่องช่วยระงับความรู้สึกของตน ใช้บ่อย ๆ ทำให้เกิดการเสพติดและการที่เป็นเขตอยู่ในพื้นที่ชายแดนจึงมีคนหลายเชื้อชาติปะปนกัน ดังนั้นทำให้กลุ่มเยาวชนวัยรุ่นมีแหล่งที่เป็นทางเลือกอื่น ๆ มากมาย คืออาจจะได้ยาจากการซื้อกับผู้ที่มาขายในชุมชน แล้วนำไปเสพกับเพื่อนที่อยู่นอกชุมชน หรือไปเสพยาของเพื่อนที่รู้จักกัน โดยอาจข้ามฝั่งไปเขตประเทศพม่าบ้าง

สอดคล้องกับคำกล่าวของพล.ต.ต.กมลสันติ กลั่นบุญศรี, ผู้บัญชาการตำรวจภูธรจังหวัดกาญจนบุรีว่า พื้นที่ติดต่อแนวชายแดน อ.สังขละบุรี ที่ผ่านมาจะเป็นช่องทางลักลอบนำยาเสพติดจากฝั่ง อ.พญาทองชู ประเทศเมียนมาร์ ผ่านเข้ามายังบ้านพระเจดีย์สามองค์ ต.หนองลู อ.สังขละบุรี ในเขตประเทศไทย และบริเวณบ้านพระเจดีย์สามองค์ ยังเป็นด่านการค้าชายแดน ซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวเดินข้ามไปเที่ยวซื้อสินค้าในตลาดบ้านพญาทองชู ในเขตประเทศเมียนมาร์ จึงควรวางมาตรการป้องกันเพื่อสกัดกั้นไม่ให้ขบวนการค้ายาเสพติด นำยาเสพติดเข้ามาในพื้นที่ได้ (พล.ต.ต.กมลสันติ กลั่นบุญศรี, 2557)

การสร้างความตระหนักร่วมกันต่อต้านพิษภัยยาเสพติดในชุมชน การจะแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน วิธีที่ได้ผลที่สุดคือการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ให้ทุกคนเห็นว่าปัญหายาเสพติดเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องร่วมมือกันแก้ไขความร่วมมือกันของประชาชนในพื้นที่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาในพื้นที่ และในเรื่องความร่วมมือกันแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น การดำเนินงานรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจะประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกภาคส่วน เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจเห็นพ้องต้องกันที่จะดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนของตนเอง การที่ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนเป็นแกนนำในการสร้างความเข้มแข็ง ร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจกันทุกฝ่ายเพื่อสร้างเกราะป้องกันยาเสพติดร่วมกัน

โดยหลักการแล้วการที่ชุมชนจะปลอดภัยยาเสพติดอย่างยั่งยืนได้ จะต้องมีกลไกดูแลชุมชนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง กลไกที่เหมาะสมที่สุด ย่อมไม่ใช่ภาครัฐ แต่เป็นประชาชนในชุมชนดูแลชุมชนของตนเองหมายความว่า ประชาชนในชุมชนรู้จักวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง รู้จักคิดหาหนทางแก้ไขปัญหาของตนเอง และรู้จักร่วมมือกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ประชาชนเกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

โดยหลักการแล้วประชาชนจะต้องไม่ นั่งเฉยๆ ที่รู้ว่าเป็นปัญหา เพราะผู้ที่อยู่ในชุมชนจะเป็นผู้รู้ดีที่สุดและจะรู้ดีเท่ากับคนในชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงต้องเป็นหลักในการดำเนินงาน โดยประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งการมีปัญหายาเสพติดนั้นชาวบ้านมองว่าเกี่ยวข้องกับหลายปัญหาที่อาจจะตามมาและนำความเดือดร้อนมาสู่ชุมชนได้ทำให้ต้องช่วยกันสอดส่องดูแล แต่อย่างไรก็ตามมีมุมมองว่าปัญหายาเสพติดเป็นเรื่องอันตรายนอกจากนั้นยังอาจกระทบต่อความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านใกล้เคียงกันอีกด้วยดังคำนามสมมติ, สัมภาษณ์

“ก็รู้ว่าปัญหายาเสพติดร้ายแรงนะ แต่เราก็กลัว มีเหมือนกันที่มีเด็กติดยาแล้วตั้งกลุ่มมาแว้น พวกเราก็กลัวกลัวปัญหาอื่นตามมา อย่างพวกลักขโมย เราเลยช่วยกันดูแล มีกลุ่มผู้ใหญ่ที่เขาตั้งเป็นคณะกรรมการขึ้นมาแล้ว คอยอยู่เวรถึงสี่ทุ่ม แล้วก็มีการกลุ่มพวกคนตรี กลุ่มคนหนุ่มคนสาวที่จะทำให้วัยรุ่นไม่ค่อยสนใจพวกยาเสพติดไปได้ ชาวบ้านก็ช่วยกันดูแลตรงนี้ ไม่มีใครนั่งเฉยหรือเพราะเราอยู่กันอย่างสงบตลอดมา” (กนกวรรณ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2556)

“ชาวบ้านจะช่วยกันสอดส่องดูแล ว่าลูกคนนี่ติด แต่จะไม่กล้าพูดกับเขาตรง ๆ แหม เป็นใครก็กลัว ชาวบ้านจะเฉย ๆ แต่จะมาบอกกับผู้ใหญ่บ้านมากกว่า เราก็ค่อย ๆ ทำบางทีลูกคนโน้นไม่ได้เสพ แต่พอพูดกันความเสียหายมันเกิด ชาวบ้านก็ไม่ค่อยได้ กล้าพูด กลัวเสียหาย ก็มีที่พ่อแม่มาต่อว่าอีกที ” (เจริญ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“ชาวบ้านก็ช่วยกันดู เพราะว่าในตลาดอาจมีคนที่เกี่ยวข้อง เขาก็มาช่วยกัน ระมัดระวังมีอยู่คนหนึ่งก็ดังเหมือนกัน เรื่องจริงจะส่งยาหรือไม่ก็ไม่รู้แต่คนที่นี่เขาก็ช่วยกันดู” (ธีระพงษ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2556)

“พฤติกรรมเด็กกลางวันอยู่บ้าน กลางคืนออกไป ไม่มีการขายหรือ แต่จะเสพมากกว่า เงินที่ใช้ก็เป็นเงินพ่อแม่ เอาเข้าจริงขาดไม่ได้หรือ ต้องช่วยกัน ปรึกษาประคอง มีดั่งนั้นก็เสพไม่มีก็ไม่เสพ พ่อแม่รู้จักแต่ก็แก้ไม่ได้หรือ” (ใจ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2556)

“หากมีคนในหมู่บ้านยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จะให้เดินไปบอกก็เป็นเรื่องยาก จะไปบอกกับเพื่อนบ้านเราก็กลัวถึงหูเหมือนกันมันก็มีแหละ อย่างว่าเนาะ วัยรุ่นในพื้นที่ก็มี เราก็ช่วยกันสอดส่องดูแล ใครติดยากี่พยายามไม่เข้าไปใกล้ บอกผู้ใหญ่ให้จัดการดีที่สุด” (เดชมนตรี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“ถ้าเป็นเรื่องนี้ทุกคนก็กลัวนะ กลัวว่าจะเป็นอันตราย ไม่ค่อยมีใครอยากยุ่งหรือเพราะถ้าเรายุ่งเกี่ยวกับเขา หรือรู้เรื่องเขาเยอะ ๆ บางทีอันตรายก็มาถึงตัวเหมือนกัน เดี่ยวกลายเป็นว่าเรามีส่วนรู้เห็นด้วย” (กนกวรรณ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2556)

จะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีความตื่นตัวและตระหนักว่าปัญหายาเสพติดกระทบต่อการดำเนินชีวิตและโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีมุมมองต่อชุมชนของตนว่าเป็นชุมชนที่มีความสงบสุข อยู่สบาย ดังนั้นเมื่อรู้ว่าบ้านใดมีปัญหาเสพติดก็ช่วยกันสอดส่องดูแล แต่อย่างไรก็ตามจากจากการที่ปัญหาเสพติดเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายและเกรงว่าภัยจะมาถึงตัว ดังนั้น จึงทำให้เกิดการปกปิดข้อมูลมิให้บุคคลอื่นทราบ เนื่องจากเกรงว่าบุตรหลานของตนจะรับผลกระทบทางด้านกฎหมายส่งผลให้การยอมรับและนำบุตรหลานเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูจึงไม่เกิดขึ้นและปัญหาเสพติดจะเป็นปัญหาที่ชาวบ้านไม่อยากจะเกี่ยวเนื่องจากเกรงจะมีภัยมาถึงตนเอง และครอบครัวการที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวเกรงว่าตนจะติดยาเสพติดไปด้วยอีกทั้งมีผลทำให้อยู่ในชุมชนได้อย่างไม่สงบสุขและหากมีปัญหาด้านยาเสพติดที่เกี่ยวข้องและกระทบกับวิถีชีวิต ประชาชนเลือกที่จะแจ้งกับทางเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้รับผิดชอบมากกว่าเข้าไปตักเตือนหรือปรึกษาหารือกับเพื่อนบ้านถึงปัญหาที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในพื้นที่ดังนี้

“ชาวบ้านอยากเข้ามาช่วยแต่ให้ความมั่นใจได้ไหมในเรื่องความปลอดภัย ต้องปกปิดรายชื่อให้ได้ การที่จะไปทำงานจะใช้เขา เขาอยากให้ความร่วมมือ เราต้องให้ สวัสดิการเขา แค่นับตรึงเงินเขาก็ภูมิใจแล้ว เขาอยากทำงานก็ต้องช่วยลูกหลานเขา คณะกรรมการหมู่บ้านบอกผู้พันตอนนี้กลางคืนหมาหอนมาคุดหน่อย ช่วยหน่อยตอนนี้จะไม่เหลือคนบวชแล้ว” (สุชาติ อังสุโชติ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

จากการศึกษาพบว่าสาเหตุที่ชาวบ้านไม่อยากจะเกี่ยวกับปัญหาเสพติดสรุปได้ 4 ประการ คือ

1. กลัวว่าจะได้รับอันตรายจากผู้เสพผู้ค้าซึ่ง โจรธแก้นผู้ที่น่าเชื่อถือมาเปิดเผย
2. กลัวว่าเจ้าหน้าที่จะไม่ดำเนินการอย่างจริงจัง ไม่รักษาความลับ หรือรีดไถ ผู้ที่มีรายชื่อทำให้ข้อมูลได้รับอันตราย
3. กลัวญาติพี่น้องลูกหลานของตนซึ่งเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะได้รับอันตรายหรือเสื่อมเสียชื่อเสียง เสียอนาคต
4. กลัวมีปัญหาเพื่อนบ้านว่าจะทะเลาะเบาะแว้งอันนำมาซึ่งการอยู่อาศัยอย่างไม่ปกติสุข

อย่างไรก็ตามเมื่อมีแนวคิดที่จะใช้มาตรการทางสังคมในการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนพบว่าในพื้นที่เทศบาลวังกะที่มีวัฒนธรรม และประเพณีที่เข้มแข็ง มีความเป็นอยู่แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีวัฒนธรรมที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน และ ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันระหว่างชาวบ้าน รวมทั้งลักษณะนิสัยของคนไทยที่มีความระแวดระวังความรู้สึกหรือความคิดที่ผู้อื่นมีต่อตนเอง ให้คนในชุมชนเดียวกัน จึงมีลักษณะดังนี้

“อย่างถ้าเราตั้งกฎเกณฑ์ เป็นไม่ให้กู้เงินสหกรณ์หมู่บ้าน แต่เกรงว่าแรงไป พ่อแม่เขาไม่รู้เรื่องด้วย ลูกมันอยากไปเสพเอง ก็พ่อแม่ไม่เกี่ยวก็น่าเห็นใจ พ่อแม่ ถ้าทำไปแบบนี้ก็คิดว่าไม่ยุติธรรม เคี้ยวพ่อแม่ก็ทุกข์อีก พ่อแม่จะมาบอกผู้ใหญ่ ๆ ช่วยที” (เจริญ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

จากข้อมูลพบว่าแนวคิดการใช้มาตรการทางสังคมกดดันเช่นการตั้งกฎเกณฑ์ไม่ให้กู้เงิน ส่วนกลางของชุมชนยังไม่ดำเนินการจริงจังเนื่องจากความเอื้ออาทรของชาวบ้านตามลักษณะของพื้นที่ที่อยู่แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจึงเกรงว่าจะเป็นปัญหาในการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตามถึงแม้การดำเนินการโดยตรงในการแก้ปัญหาเสพติดอย่างจริงจังที่ริเริ่มจากชาวบ้านเองจะยังไม่มีความชัดเจน แต่จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่าการดำเนินการทางอ้อมโดยการตั้งกลุ่มวัยรุ่นที่มีแนวโน้มในการจะไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเสพติดมาทำกิจกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมีภูมิคุ้มกันห่างไกลจากยาเสพติด ดึงเยาวชนออกมาให้ไกลจากยาเสพติด เบี่ยงเบนความสนใจจากการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและการกระทำการต่าง ๆ อันอาจก่อให้เกิดปัญหากับชุมชนและสังคม โดยการรวมกลุ่มเด็ก ๆ และเยาวชนในหมู่บ้านที่มีความสนใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยมาสอนดนตรี เห็นได้จากการให้ข้อมูลของ สมาชิกสภาเทศบาลดังนี้

“ผู้ใหญ่ก็ช่วย ๆ กันให้เด็กมารวมกลุ่มกัน ทำกิจกรรมกัน แต่ถ้าเด็กคนไหนไม่ไหวก็ปล่อย คนส่วนใหญ่เขาก็ไม่กล้าพูด คือเห็นว่าบ้านนี้ติดยาเสพติดก็หลบไป เราเลยหาวิธีการมารวมกลุ่ม สอนดนตรี เราก็เล่นไม่เป็นหรอก อาศัยว่ามีคนมาบริจาค ระยะเวลาให้ก็เลยจ้างครูมาสอนเด็ก ๆ ก็มาเรียน เป็นไปหลายคนแล้ว พอรุ่นพี่เป็นก็ สอนรุ่นน้องจนเด็กโต ๆ ไป บางคนเรียนมหาวิทยาลัยแล้ว พอว่างเขาก็มาสอนน้อง ๆ เราพยายามดูเขาไม่ให้เด็กไปไกลกว่านี้” (พรรณี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2556)

2. การวางแผนและการกำหนดกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากหากประชาชนในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาของตนเองแล้วก็จะเป็นหลักประกันที่ดีเพราะคนในชุมชนรู้ปัญหาของตนเอง ดังนั้นบทบาทการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ในส่วนของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อวางแผนและกำหนดกิจกรรมในการป้องกันปัญหาเสพติดในพื้นที่เทศบาลตำบลวังกะนั้น พบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนภายใต้กฎระเบียบและกลไกที่ภาครัฐได้กำหนดไว้ ซึ่งคือการเข้าร่วมประชุมประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล(ซึ่งเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงานโครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้า

ครอบคลุมระยะเวลาสามปีโดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี ซึ่งเป็นการกำหนด กิจกรรม ที่ทำการริเริ่ม โดยภาครัฐที่ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนา ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ข้อ 16 (1) กำหนดให้ ต้องมีการจัดประชุมประชาคม ท้องถิ่นเพื่อแจ้งแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น รับทราบปัญหา ความต้องการ ประเด็นการพัฒนา และ ประเด็นที่เกี่ยวข้องตลอดจนความช่วยเหลือทางวิชาการ และแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับสภาพ พื้นที่ เพื่อนำมากำหนดแนวทางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา จากการวิจัยพบว่าประชาชนมี ส่วนร่วมในการเสนอกิจกรรมผ่านช่องทางการประชาคมไม่มากนักเนื่องมาจากสาเหตุสามประการ คือ ประการแรกประชาชนเองเน้นการเสนอความต้องการไปที่ โครงสร้างพื้นฐานมากกว่าปัญหา เศรษฐกิจ ประการที่สองคือหากมีการนำเสนอเรื่องยาเสพติดแล้วเกรงว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต และ ประการที่สามการดำเนินการตามกิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านเสนอไปยังไม่เป็นไปตามที่ ต้องการหรือที่ได้นำเสนอไว้ ดังนั้นจึงมีผู้เข้าร่วมเพื่อวางแผนหรือเสนอกิจกรรมด้านยาเสพติดไม่ มากนักดังคำสัมภาษณ์

“เคยมีประชาคมที่วัดเราเป็นคนเสนอทุกอย่าง แต่เรื่องยาเสพติดทุกคนก็กลัว”

(เพ็ญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“มีการทำที่ชุมชน เรียกประชุม ให้เสนอทุกอย่างว่าจะเสนอเรื่องไหน แต่คนในชุมชน มักจะขอเรื่องถนนหรือ โครงสร้างพื้นฐาน ” (ยุทธศักดิ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“เรื่องทำแผนมีคนเข้าร่วมทุกครั้งแต่ปัจจุบันประชาชนเข้าร่วมน้อยลง เพราะการที่ ประชาคม ชาวบ้านไม่จำแล้วว่าทำอะไรไป ขออีกอย่างไรอีกอย่าง ตอนนี้เลยไม่ค่อยสนใจ”

(สมศักดิ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“ตามแต่แผนที่เขาทำประชาคม แต่ผู้ใหญ่บ้านประชุมเดือนละครั้งแน่ ๆ เวลาทำแผนก็ เอาผู้ใหญ่บ้านไป มีการเสนอเรื่องยาเสพติดให้เทศบาลจัดการเดือนละครั้ง หรือปีละสองครั้ง อาจจะ ไม่มากเท่าไรแต่ก็ยังมีทำได้” (เพ็ญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“มีการเสนอผ่านประชาคม แจ้งผ่านสมาชิก เราเปิดโอกาสให้ประชาชนมาเขียนคำร้อง ได้เลย” (ปกรณ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

ดังนั้นจากการวิจัยการที่ชาวบ้านวางแผนและกำหนดกิจกรรมในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดนั้น ช่องทางที่ดำเนินการหลัก ๆ คือการเสนอความคิดผ่านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่ง โดยหลักแล้วการจัดทำแผนพัฒนาสามปีเป็นกระบวนการวางแผนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมี ส่วน ร่วม อันส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ได้เรียนรู้การค้นหาและกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาใน พื้นที่ของตนเองซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากภายในชุมชนตนเอง นอกจากนี้จะทำให้การพัฒนาได้ตรง ตามที่ต้องการแล้ว ยังเป็นการเปิด โอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงาน โดยตาม

ระเบียบแล้วท้องถิ่นต้องใช้เวลาที่ประชาคมเพื่อเป็นพื้นที่ให้กับชาวบ้านในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิด เพื่อเป็นช่องทางในการวางแผนและการกำหนดกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในพื้นที่แต่พบว่าประชาชนเองไม่ค่อยกล้าเสนอเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดมากเท่าไรนักเนื่องจากสาเหตุสามประการที่กล่าวไปแล้วคือ ประชาชนเองเน้นการเสนอความต้องการไปที่โครงสร้างพื้นฐานมากกว่าปัญหาเสพติด หากมีการนำเสนอเรื่องเสพติดแล้วเกรงว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต และการดำเนินการตามกิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านเสนอไปยังไม่เป็นไปตามที่ต้องการหรือที่ได้นำเสนอไว้

3. การดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด

จากการศึกษาการดำเนินกิจกรรมของประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลวังกะเพื่อป้องกันปัญหาเสพติดพบว่าการดำเนินกิจกรรม 4 ประการดังนี้

- 3.1 การพึ่งพาผู้นำชุมชนและให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการป้องกันยาเสพติด
- 3.2 การร่วมกิจกรรมกับภาครัฐในการป้องกันยาเสพติด
- 3.3 การใช้เครือข่ายและองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด
- 3.4 การใช้วัฒนธรรมและมีผู้นำทางศาสนาป้องกันปัญหาเสพติด

โดยสามารถอธิบายได้ตามลำดับดังนี้

3.1 การพึ่งพาผู้นำชุมชนและให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการป้องกันยาเสพติด

จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่าผู้นำ บทบาทในการริเริ่ม ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในฐานะที่ประชาชนเองก็ยึดถือผู้นำเป็นที่พึ่งที่เป็นทางการทั้งการตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบที่เป็นตัวแทนของประชาชนและในแง่ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ให้ความเมตตากับลูกบ้านดังที่ปาริชาติ วัลย์เสถียรกล่าวว่าการดำรงชีวิตรวมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชนของมนุษย์จำเป็นต้องมีการประสานกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและบรรลุถึงประโยชน์และความสำเร็จให้ไปสู่จุดมุ่งหมายโดยผ่านทุกข์และอุปสรรคทั้งปวงให้ได้ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจระหว่างกันเป็นสำคัญ เครื่องมือและสื่อที่สำคัญในการประสานคนระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ให้ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานให้บรรลุได้คือผู้นำ (ปาริชาติ วัลย์เสถียรและคณะ, 2546) และสอดคล้องกับ ประเวศ ะสี (2541) ได้กล่าวว่า ผู้นำเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกให้โอกาสได้แสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียว พร้อมทั้งจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น สนึกตนเองเข้ากับชุมชนอย่างแนบแน่น และร่วมทำประโยชน์กับชุมชน ดังนั้นผู้นำ คือผู้ที่เชื่อมประสานแนวความคิดต่างๆของสมาชิกและองค์กรชุมชน ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

ในพื้นที่เขตเทศบาลวังกะประชาชนให้ความสำคัญกับผู้ใหญ่บ้านในการแก้ปัญหาหาเสพติดไม่เว้นแม้แต่ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองที่ให้ความสำคัญกับผู้ใหญ่บ้านในการแก้ปัญหาหาเสพติดโดยประสานไปยังผู้ใหญ่ทั้งสามหมู่บ้านซึ่ง หมู่ที่ 1 (บ้านนิเถะ) คือ ผู้ใหญ่เจริญ ศรีเริ่มสกุล หมู่ที่ 2 คือผู้ใหญ่รัชณี จำปีขาว และหมู่ที่ 3 (บ้านไหล่น้ำ) คือ ผู้ใหญ่เพ็ญภา วุฒิมลิวทยา เนื่องจากที่ผู้ใหญ่บ้านมีความผูกพันกับประชาชนมาช้านาน ชาวบ้านยังคงให้ความเคารพผู้ใหญ่บ้านและถือว่าผู้ใหญ่บ้านเป็นที่พึ่งที่เป็นทางการและใกล้ชิดที่สุด

“ปกติแล้วเวลามีปัญหาหาเสพติดประชาชนจะไปหาผู้ใหญ่บ้าน แล้วผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่เขาก็ดำเนินการดี เทศบาลเราจะประสานไปที่ผู้ใหญ่บ้าน เวลามีโครงการกิจกรรมก็ขอความร่วมมือกัน ส่วนเทศบาลของเราก็มีการจัดโครงการอบรม มีการเดินรณรงค์ร่วมกับโรงเรียน ร่วมกับชุมชนด้วย และเรายังจัดสรรงบประมาณไว้ให้กับทางอำเภอทุกปีงบประมาณในการแก้ไขหาเสพติด”

(เพ็ญภา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“หากมีปัญหาหาเสพติดที่รบกวนการอยู่อาศัยแบบปกติสุขของชาวบ้านในเขตเทศบาลโดยส่วนใหญ่แล้วจะพึ่งผู้ใหญ่บ้าน” (เลิศ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“เราก็รู้ว่าส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นในหมู่บ้านนั่นแหละ ผู้ใหญ่เขาก็จัดการ เขาดูแล เอาเด็กมาอยู่ที่ศาลากลางทุนแม่นั่นแหละ เอามาให้นั่งทำการบ้าน มารวมกลุ่ม ทำกิจกรรมกันเด็ก ๆ ก็เชื่อผู้ใหญ่ก็ดีขึ้น” (ณรงค์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“ถ้ามียาจะแจ้งให้ผู้ใหญ่ทราบก่อน จะปรึกษากับหัวหน้ากลุ่มอีกครั้งว่าลูกคนนี้ติดยา คณะกรรมการกับผู้ใหญ่บ้านจะเป็นคนรู้พฤติกรรมเด็ก” (นิรันดร์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

ในเรื่องหาเสพติดชาวบ้านค่อนข้างพึ่งพาผู้นำโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมีความสำคัญอย่างยิ่งกับทิศทางการตัดสินใจของคนในชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นผู้นำที่เป็นผู้ประสานงานกับทางการ และเนื่องจากที่ผู้ใหญ่บ้านมีความผูกพันกับประชาชนมาช้านานตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น 2457 ที่ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่มาตรา 27 ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าของราษฎรในหมู่บ้านของตน ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ มีหน้าที่และอำนาจในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎรดังนั้นชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านจึงยังคงให้ความเคารพผู้ใหญ่บ้านและถือว่าผู้ใหญ่บ้านเป็นที่พึ่งที่เป็นทางการและใกล้ชิดที่สุด เป็นที่ปรึกษาทั้งปัญหาในหน้าที่ที่ผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินการและปัญหาในชีวิตส่วนตัว

“ถามว่ารู้ไหม ก็แค่ให้คำปรึกษาพ่อแม่ ถ้าทำได้ก็ทำในฐานะที่ทำได้เท่านั้นเอง เราก็พูดกับเขา เจอเขาเราก็ถามเขา ระหว่างเพื่อนที่รักมากกับพ่อแม่ใครมาถึงก่อน เขาก็น้ำตาไหล ดิไปสอง

เดือน แต่ก็ถูกจับไป 60 เม็ด มันเป็นวังวนต้องเจอเพื่อน ส่วนใหญ่ถูกจับมาแล้วเข้าคุกกลับมาก็เป็นผู้ค้า ยาเสพติดเป็นปัญหาโลกแตกประณินยาก คนไทยจิตใจดีงาม อย่างเราก็ดูว่ายิงจับตัวการไป 2-3 คนน่าจะจับ แต่เขาไม่จับเพราะเขาเอื้อประโยชน์ให้เจ้าหน้าที่รัฐ สมัยก่อนคนที่ค้ารายใหญ่ก็รู้ เพราะคนขับสิบล้อก็ เล่าให้ฟัง แต่เราก็แค่ปรัม ๆ แต่คนเราไปรู้ใหม่เวลานั้นเขาทำอะไร กินข้าวอยู่ที่ไหนใครไม่รู้ แต่เขาไม่โกหกเรานะ” (เพ็ญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“อย่างเคสกรณีศึกษาคุณแม่เป็นแม่บ้านลูกเขาติดยา เขาก็มาปรึกษาว่าลูกเขาติดยาจะทำอย่างไรดี เราแนะนำให้ส่งให้เขาไปอยู่กับพี่ชายเลย เพราะเคยมี เคสหนึ่งเขาส่งลูกเขาไปอยู่เมืองจีน เราก็ใช้เทคนิคนี้เลยให้เขาส่งลูกไปอยู่กับพี่ชาย แต่ก็กลายเป็นเมื่ออาทิตย์ที่แล้วโดนจับไปแล้ว จากผู้เสพเป็นผู้ค้า” (เพ็ญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

จะเห็นได้ว่าชาวบ้านมาปรึกษาผู้นำ โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้นำที่เป็นทางการที่มีความผูกพันกับชาวบ้านมาช้านาน โดยเห็นว่าผู้นำมีความสำคัญต่อการแก้ปัญหาเสพติดของชุมชน เนื่องจากรัฐชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเป็นอย่างดีและยังเป็นตัวประสานระหว่างชาวบ้านกับทางการอีกด้วย

“ก็ผู้ใหญ่เขาทำอยู่ มีอะไรเขาก็แจ้ง ไปประชุมมาก็เอามาบอกชาวบ้าน ทุกหมู่บ้านก็มีสี ยงตามสาย อย่างหมู่ 2 ก็มีเคเบิ้ล บางทีมีงานบุญก็บอกก็เตือนกัน อย่างสงกรานต์ที่ผ่านมาโฆษกก็ประกาศอย่างยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด บอกที่นี้วัฒนธรรมสวยงามอย่าให้ยาเสพติดมาทำลาย คนที่เทศบาลก็ไปร่วม ใครติดยาเสพติดก็ไม่ซ้ำเติม ก็ให้กำลังใจกันไป มาบอกมาเตือนกัน มีบอกให้ช่วยกันสอดส่องดูแลเราก็ช่วยก็เห็นมีการประสานกันในเขตเทศบาลนี้แหละ ทุกหมู่ก็ประสานกัน ส่วนเทศบาลพอมีโครงการณรงค์เรื่องยาเสพติดเราก็ไปเดินกัน มากันเยอะ เราต้องช่วย ๆ กันแหละในเขตนี้” (เดชมนตรี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

นอกจากนั้นพบว่าผู้นำมีส่วนอย่างยิ่งในการเป็นผู้ริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ใหญ่ราชันี จำปีขาวดังนี้

“เราเอาเด็กพวกนี้มาไว้กับทางคณะกรรมการ และให้เขาลงชื่อ พอถึงเวลาให้เขาตรวจ ปัสสาวะอีก แต่ถามว่าให้เขามา ส่องทุ้มครั้งถึงสี่ทุ้มครั้งแล้วก็กลับบ้าน ผลที่ ได้ก็ได้บ้างแต่ไม่ถึงกับร้อยเปอร์เซ็นต์ เด็กที่เข้ามาติดมกาว เสพยาบ้าและกระเถิบขึ้นเป็นยาไอซ์ คือเด็กติดเพื่อน จากเพื่อนสู่อุปกรณ์ วิธีที่ใช้บางครั้งต้องอบรมเขา บางครั้งก็ต้องเข้มงวดบ้าง พอเจอที่มั่วงเยอะก็ต้องดูแลอย่างแรง และอยู่กับเขาแบบเพื่อน เขาจะพูดว่าถ้าอยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมแบบนี้เลิกไม่ได้

เพราะมีเพื่อนและถ้ามีเงินต้องซื้อทำไปแล้ว 3-4 เดือนให้มาอยู่ที่นี้ มีทั้งมามา ไวไวให้กิน ให้มาทำการบ้าน เรียนอยู่ 2-3 คน คนที่ไม่เรียนให้มาช่วยกัน มีการเล่นเกมส มี 10 กว่าคน ที่ทำแบบนี้อยากรู้ว่ามีปัญหาเกิดจากอะไร แต่มีบ้างที่เด็กบางคนไม่อยู่ในกฎเกณฑ์ ไปแล้ว ๆ เจตย์ถูก

จับไปหลายราย ถ้าเด็กอยู่ตรงนี้ลดการเสพลงไปก็ดีขึ้นกับตัวคุณ เพราะว่าเด็กที่ติดยาจะมีผลเชื่อมโยงกับเด็กแวนด้วย เราไปดู 24 ชั่วโมงก็ไม่ได้ อาจมีมอเตอร์ไซค์ค้ายา” (รัชณี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“พวกกรรมการจะอยู่ตลอด กลางคืน 2 ทุ่มจะมา stand by กลางวันเข้ามา ใครมีธุระ 9 โมง 10 โมงจะแยกย้ายกัน บางคนทำงานส่งเด็กนักเรียน บางคนขายของจะมาช่วยกัน” (เลิศ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

ในการดำเนินการของผู้นำชุมชนนั้นนอกจากเป็นผู้ประสานงานกับทางราชการนำข่าวสารมาแจ้งผ่านเสียงตามสายและการประชาสัมพันธ์แล้วยังเป็นผู้มีบทบาทในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดทั้งการอาศัยเทศบาลงานสำคัญในการบอก การตักเตือน การให้กำลังใจเพื่อไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดใน ซึ่งแยกได้ดังนี้

1. การให้ความรู้ทางเสียงตามสาย ในหมู่บ้านเรื่องยาเสพติด
2. การพูดคุยกับกลุ่มชาวบ้านในโอกาสต่าง ๆ เช่น ในการทำงาน งานประเพณีต่าง ๆ
3. การมีส่วนร่วมและเป็นแกนนำในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

โดยประสานงานกับหน่วยงานราชการ

4. ให้กำลังใจ แก่ผู้ติดยาเสพติด ให้โอกาสและการช่วยเหลือตามกำลังความสามารถ

ในส่วนของการร่วมมือของประชาชนกับผู้นำชุมชนนั้นพบว่า ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน สิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ภายในชุมชนคือการอยู่อาศัยอย่างสงบสุข ความเป็นเครือญาติ ความเป็นพี่เป็นน้อง ที่คอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คอยร่วมมือกับผู้นำในการป้องกันปัญหายาเสพติด แต่อย่างไรก็ตามจากการที่ปัญหายาเสพติดในความคิดของชาวบ้านแล้ว อาจเป็นสิ่งที่อันตรายต่อชีวิตครอบครัวได้ จึงเห็นว่าหากให้ช่วยเหลือโดยทำในนามเจ้าหน้าที่รัฐ จะมีความปลอดภัยและไม่ต้องระมัดระวัง ในเรื่องการใช้ชีวิตมาก

“เราอยู่ชุด ชรบ งานในหน้าที่เราทำเต็มที่ หมู่ 2 เนี่ยออกทุกคืน 4 ทุ่มค่อยกลับ เราช่วยเต็มที่แหละ แต่ถ้าให้เราทำเองคอยดูแลก็กลัวเหมือนกัน เดี่ยวเพื่อนบ้าน โกรธเอา แล้วก็อันตรายกับเราด้วย” (ต้น, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

“มีชุด ชรบ. คุณแล เขาก็ช่วยกันสอดส่องดูแลทุกหมู่บ้านแหละเพราะชุดชรบ.ต้องตั้งตามคำสั่งอำเภอ เท่ากับว่าเขาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาช่วย” (สำเนา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

“ปกติแล้ว อปพร.เราก็ดูแลความเรียบร้อยเวลาเทศบาลมีงานอะไร คอยอำนวยความสะดวก คอยช่วยตรวจตราเวลามีเทศกาล เราก็ช่วยทำหน้าที่ดูแลด้วย เด็กวัยรุ่นบางคนมันก็เกร บางทีติดยา เราต้องคอยเป็นหูเป็นตา” (ประจักษ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

อย่างไรก็ตามถึงแม้ประชาชนจะช่วยเหลือผู้นำในการแก้ปัญหาเสพติด แต่ในแง่ผู้นำเองก็เห็นว่าการดำเนินการเรื่องยาเสพติดมีผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวในแง่ความปลอดภัย ดังนั้นผู้นำเองก็ต่อต้านยาเสพติดภายใต้กรอบนโยบายและอำนาจหน้าที่ที่รัฐให้อำนาจไว้เท่านั้น

“บางอย่างทำก็ไม่กล้าเปิดเผย เพราะเปิดเผยแล้วมีผลต่อตัวเอง ลึกๆแล้วเป็นเจ้าหน้าที่รัฐหรือเปล่า เพราะเวลาเราทำเรื่องยาเสพติดมีผลกลับมาที่ตัวเรา บ้านเรือน รถราเราก็ ต้องระวัง เราจริงตั้งแต่สิ่งแวดล้อมไม่เอื้อให้เราขนาดนั้น เราต้องทำได้ส่วนหนึ่งเท่านั้น เราไม่ตะอะอะไรที่เหนือกว่าอำนาจหน้าที่เราเท่าไร” (ต้น, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

ดังนั้นกล่าวได้ว่าการร่วมมือของประชาชนที่มีให้กับกับผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่คนสังกัดและได้ให้อำนาจไว้อย่างชัดเจนมีความเข้มแข็ง ประชาชนพร้อมที่จะร่วมมือ หากได้ทำในนามเจ้าหน้าที่รัฐดังเช่นการทำหน้าที่เป็นชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.)ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการช่วยเหลือเจ้าพนักงานของหน่วยกำลังคุ้มครองและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน พ.ศ. 2551 และการเป็นอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ที่สังกัดเทศบาลตำบลวังกะตามระเบียบระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2547 เนื่องจากจะรู้สึกว่ามีความปลอดภัยและไม่ต้องระมัดระวัง ในเรื่องการใช้ชีวิตที่เกรงว่าจะมีอันตรายจากเหตุที่เข้าไปช่วยเหลือผู้นำดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาเสพติด สอดคล้องกับงานวิจัยของลลิตา ศรีสวัสดิ์ เรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกรณีศึกษาจังหวัดสระบุรี คือ การเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ของประชาชนและการมีตำแหน่งทางสังคมยังเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้วชาวบ้านที่เป็นชุดชรบ.หรือ อปพร. ก็คือคนในหมู่บ้านที่ต้องการร่วมมือแก้ปัญหายาเสพติด แต่ไม่สามารถกระทำในนามบุคคลได้ จึงต้องทำในนามกลุ่มที่ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและมีกฎหมายให้อำนาจเพื่อปกป้องตนเองได้ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตามพบว่ากรณีที่ชาวบ้านพึ่งผู้นำ โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่และพร้อมที่จะให้การช่วยเหลืออย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีกฎหมายหรือระเบียบจากทางราชการรองรับอันจะทำให้ชาวบ้านไม่เกรงกลัวเนื่องจากรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจรัฐในระดับหนึ่ง และการดำเนินการของผู้นำจึงมีลักษณะทำในอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐได้วางนโยบายและให้อำนาจไว้ ซึ่งแสดงออกโดยการดำเนินการเองไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์บอกกล่าว การประสานกับหน่วยงานราชการ การให้กำลังใจต่างๆแล้วพบว่าสิ่งที่ผู้นำดำเนินการอย่างชัดเจนคือการพึ่งทางการที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงอย่างเป็นระบบ

“ก็ปรึกษากับทางตำรวจ เต็มอายุยังน้อย ส่งไปบำบัด แต่พอกลับมาที่เล่นต่อ พฤติกรรมเด็กไม่มีการก้าวร้าว ไม่มีการไล่ฟันใครหรอก ไม่ถึงกับอะไรขนาดนั้น ที่นี้ไม่ใช่จุดพักยา”

(เจริญ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“ประธานผู้ใหญ่บ้านกับโรงพักมีการไปเอาข้อมูลจากโรงพัก โรงพักก็จะบอกกับผู้ใหญ่บ้านแล้วเราจะดูว่าเด็กคนนี้มีพฤติกรรมอย่างไร เราดูอย่างต่อเนื่องว่าเขายังเหมือนเดิมไหม เราจะพยายามหางานให้ แต่เด็กมันไม่ค่อยเอา ส่วนใหญ่ผู้คิดจะประมาณ 14 – 18 ปี สังเกตจากพฤติกรรม” (รัชณี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน

2556)

“ต้องคุยกับตำรวจให้รู้เรื่องก่อน ถ้าไปเสฟที่พม่ากลับมาตรวจ ถ้ารู้แล้วจะไม่ลงบันทึกประจำวัน จะกลัวเด็กเสียประวัติ” (เจริญ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

มีการดำเนินตามนโยบายรัฐอย่างเคร่งครัดแต่อย่างไรก็พบว่ามีความไม่เชื่อมั่นในภาครัฐในการดำเนินการกับปัญหาเสฟติด. นอกจากนี้ ปัญหาเสฟติดได้ก่อให้เกิดการทุจริต คอร์รัปชัน โดยเฉพาะการทุจริตต่อหน้าที่ การรับสินบน การกลั่นแกล้งรีดไถ แสวงหาผลประโยชน์จากผู้กระทำความผิดซึ่งทำให้ประชาชนและสังคมเกิดความไม่ สติธาและเชื่อมั่นในการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐเนื่องจากเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่จริงจัง บางครั้งเจ้าหน้าที่รัฐบางคนก็ดูแลด้านเสฟติดก็ปล่อยปละละเลย หรือทำการค้าเสฟติดเสียเอง ทำให้การปราบปรามไม่ได้ผลเท่าที่ควร ดังนี้

“ปัญหานี้มันพูดยาก รัฐปากว่าตาขีบ เราพูดมากก็ไม่ได้ เราอยู่ตรงนี้รู้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนเป็นอย่างไร เราอยู่อย่างบางคนเป็นคนทำเพราะฉะนั้นแก้ยากมาก ดังนั้นรู้ทั้งรู้แต่เราไปขวางไม่ได้ ถ้าขวางเราก็ก๊วยง เพราะหัวหน้าเขาก็มีอีก เราไปแก้จุดใหญ่ไม่ได้ ต้องแก้ที่ปลายเหตุ เช่นบอกให้เลิกจะดีกว่า ” (แดง, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“ฐานคือเจ้าหน้าที่รัฐ ที่มีส่วนรู้เห็นคนที่เข้าถึงเครือข่ายเขารู้ว่าใครรู้เห็น แต่จะจับหรือไม่จับ จริงๆก็รู้แต่พอเป็นในเรื่องความปลอดภัยเราก็ไม่สามารถพูดได้มาก” (เอก, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“ได้ไผรายใหญ่ก็มีนะเป็นเจ้าหน้าที่นี้แหละ แล้วใครจะไปจับ ปัญหาเสฟติดเป็นปัญหาที่แก้ไขยาก แต่พื้นฐานของสังขละดี อบอุ่นเราไม่คิดว่าจะมีปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนให้เรา” (เอก, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

อย่างไรก็ตามพบว่าในการช่วยเหลือชาวบ้านเพื่อป้องกันหรือแก้ปัญหายเสฟติดนั้นพบว่าประชาชนมีความไว้วางใจในเจ้าหน้าที่รัฐคือทหารมาก โดยเฉพาะชุดพัฒนามวลชนสัมพันธ์ที่ 1201 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ภาค 1 ส่วนแยก 2 ศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป (ชพส. 1201 กอ.รมน.ภาค 1 สย 2 ศปป.1 กอ.รมน.) ที่มีฐานที่ตั้งอยู่ที่บริเวณเจดีย์พุทธคยา ต.หนองลู โดยทหารชุดนี้มีความผูกพันกับหลวงพ่อดุดตมะซึ่งเป็นผู้นำที่

ชาวบ้านมีความศรัทธาเป็นอย่างมาก มีหน้าที่พัฒนาสัมพันธ์มวลชนและประสานงานทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อจัดตั้งพลังมวลชนในการป้องกัน แก้ไขและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดให้กับหมู่บ้าน/ชุมชน และปฏิบัติการจิตวิถยามวลชน

ภาพที่ 20 ที่ตั้งของชุดพัฒนามวลชนสัมพันธ์ที่ 1201 บริเวณเจดีย์พุทธคยา ต.หนองลู อ.สังขละบุรี

จากการสัมภาษณ์เมื่อมีการกล่าวถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ไว้วางใจในตัวเจ้าหน้าที่ทหารชุดพัฒนามวลชนสัมพันธ์ที่ 1201เป็นอย่างมากซึ่งไม่เพียงแต่ปัญหาเสพติดที่ไปบอกกล่าวกับทหารเท่านั้นผู้วิจัยพบว่ามีปัญหาอื่นๆเช่นคนไร่บ้าน สติไม่สมประกอบทางญาติพี่น้องก็ไปพึ่งทหารชุดนี้ให้ดูแลด้วยเช่นกัน

“มีอะไรก็ไปเรียกทหารได้ ทหารก็จะมาช่วยดู ทหารหน่วยนี้ผูกพันกับหลวงพ่ออุดมมะถ้ำมีอะไรก็พึ่งทหาร” (สมเดช, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

“พอรู้ว่ามี การติดยาเสพติด ก็จะเรียกมาพูด ส่วนใหญ่รู้จักกันหมด โดมาเจอกันตั้งแต่เล็ก ๆ บางทีตำรวจจับตรวจก็ส่งให้ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่รับรู้อีกส่งให้ทหารไปอบรม” (จรงค์, นามสมมติ, สัมภาษณ์)

“หน่วยงานหลักคือทหารก็จะมาอบรมเรื่องยาเสพติดเอาชาวบ้านไปอบรม เราเอาลูกบ้านเข้าไป มีทหาร มี ดชด. ตำรวจไปฝึก” (เจริญ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“แนวหน้า กอ.รมน.ชุดมวลชนสัมพันธ์ เราก็ไปดูแลอบรมเขา ที่โรงเรียนอุดมสิทธิ คนที่ไปดูแลคือคนดี ไอ้คนที่ไม่ดีไม่มาดูแล” (เพ็ญภา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“ตรวจปีศาจเราจะเรียกทหารมาทำประวัตินี้ เอาเค็กมาถ่ารูป ติดตามผล ชูด
มวลชนสัมพันธ์ของ กอรมน. ชูดนี้เปลี่ยนปีละ 1 ครั้ง จะเว้นช่วงเดือนตุลาคมไป 1 เดือน
ถ้ามีเหตุกาณ์อะไรในหมู่บ้านเราจะพืงทหารชูดนี้ เรียกให้เขาไปช่วย การบำบักมีแต่ของทหารเข้า
มา ขนาดผู้นำหมู่บ้านถ้ามีอะไรก็ติดต่อทหารช่วยหน่อย” (รัชณี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน
2556)

เมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงเจ้าหน้าที่รัฐอื่นๆพบว่า

“เราไม่ได้พืง พอรู้ว่าติดยากก็แจ้งผู้ใหญ่บ้านกับบอกทหารตรงวัดหลวงพ่อ ถ้าบอกอันอื่น
มีแต่เสียตั้งค์” (ปีทมา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

สรุป ในพื้นที่เขตเทศบาลวังกะประชาชนให้ความสำคัญกับผู้ใหญ่บ้านในการแก้ปัญหา
ยาเสพติดและผู้ใหญ่บ้านมีความสำคัญอย่างยิ่งกับทิศทางการตัดสินใจของคนในชุมชนหากมีปัญหา
เกี่ยวกับยาเสพติด ชาวบ้านมักมาปรึกษาผู้นำโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้เป็นที่ปรึกษาที่มีความ
ความผูกพันกับชาวบ้านมาช้านานและผู้ใหญ่บ้านก็ทำหน้าที่ในฐานะเป็นผู้ที่ได้รับแต่งตั้งและทำ
หน้าที่ในฐานะผู้ที่มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือชาวบ้านที่เป็นคนในชุมชนของตน ทั้งนี้ต้องอยู่ใน
กรอบนโยบายที่ภาครัฐเป็นผู้กำหนดไว้เพราะการที่ผู้นำชุมชนหมู่บ้านที่ได้รับเลือกเข้ามาดำรง
ตำแหน่งจะต้องมีความกล้าที่จะนำลูกบ้านกระทำในสิ่งที่เป็นรูปธรรม ดังเช่นการเข้ามามีส่วนร่วม
ในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ซึ่งก้านผู้ใหญ่บ้านนอกจากจะมีหน้าที่ในการปกครองท้องที่ ยังมี
หน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในการ ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลในเรื่องนโยบายที่
เร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของฝ่ายปกครอง จึง
เป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงที่ก้าน/ผู้ใหญ่บ้าน จะเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากนั้นผู้ใหญ่บ้านถือว่าเป็นผู้ประสานงานกับทางการ และเนื่องจากที่ผู้ใหญ่บ้านมี
ความผูกพันกับประชาชนมาช้านานตามพรบ.การปกครองท้องที่ 2457 ที่ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่มาตรา
27 ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าของราษฎรในหมู่บ้านของตน ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ มี
หน้าที่และอำนาจในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร ซึ่งอาจเป็นเพราะ
บทบาททั้งสามประการดังนี้

1. บทบาทของการเป็นตัวแทนประชาชน

ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่ประชาชนเลือกโดยตรง เมื่อเป็นเช่นนี้ฐานะของผู้ใหญ่บ้านย่อม
เป็นเสมือนตัวแทนของประชาชน ซึ่งต้องรับฟังปัญหาและนาคความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความ
ต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ ดังนั้นเมื่อราษฎรในความ
ปกครองมีเรื่องเดือดร้อนต้องถือเป็นที่ปรึกษาให้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้การสนับสนุน ส่งเสริมและ

อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับทุกภาคส่วนจึงค่อนข้างใกล้ชิดและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. บทบาทของการเป็นตัวแทนของทางราชการ

บทบาทนี้เกิดขึ้นตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 ซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในด้านการปกครอง ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย อำนาจหน้าที่ทางอาญา ความเป็นธรรม ฯลฯ การกำหนดบทบาทดังกล่าว ทำให้ผู้ใหญ่บ้านมีฐานะเป็นตัวแทนของราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งจะพบว่ากฎหมายกำหนดอำนาจการบังคับบัญชาของผู้ใหญ่บ้านโดยให้ข้าราชการปกครองอันได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสามารถให้คุณให้โทษแก่ผู้ใหญ่บ้านได้สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ใหญ่บ้านมีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ และกลายเป็นจักรกลที่สำคัญของการปกครองในราชการส่วนภูมิภาคในที่สุด และจากข้อเท็จจริงจะปรากฏอยู่เสมอว่า ในการติดต่อระหว่างหน่วยราชการต่าง ๆ กับราษฎรในหมู่บ้านไม่ว่าเรื่องใด ๆ จะต้องอาศัยผู้ใหญ่บ้านเป็นสื่อกลางในการประสานงานทำความเข้าใจกับประชาชนในหมู่บ้าน

3. บทบาทของการเป็นผู้นำของชุมชน

เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าพนักงานปกครอง มีอำนาจปกครองดูแลราษฎรในท้องที่ของตน ผู้ใหญ่บ้าน จึงเป็นผู้นำทางการ แต่หากศึกษาพิจารณาจากข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์ในสังคมแล้ว จะเห็นว่าผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำทางธรรมชาติ มีฐานะและบทบาททางสังคมเด่นกว่าบุคคลอื่นในสังคมชนบท ดังนั้นโดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้ใหญ่บ้านจะมีความประพฤติถูกทำนองคลองธรรมเป็นผู้นำที่กล้าแสดงออก เพื่อปกป้องช่วยเหลือประชาชน ลูกบ้านจึงแสดงความเคารพเชื่อถือนอกจากนี้ผู้ใหญ่บ้านจึงมีฐานะเป็นผู้นำทางสังคม บทบาทดังกล่าวนี้ทำให้ผู้ใหญ่บ้านจะเข้าไปมีส่วนอย่างมากในการบริหารและจัดการพัฒนาทางสังคม ผู้ใหญ่บ้านในฐานะตัวแทนประชาชนมีหน้าที่ช่วยเหลือพัฒนาท้องถิ่นของตน โดยเฉพาะด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเช่น ถนนสะพาน แหล่งน้ำ และการพัฒนาอาชีพ โดยใช้งบประมาณจากรายได้ของท้องถิ่นหรือจากส่วนราชการ จากความเคารพนับถือของประชาชนที่มีต่อผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนในฐานะลูกบ้านก็จะมีส่วนที่จะส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญตามความต้องการในหมู่บ้านของตนเองโดยการนำการพัฒนาโดยผู้ใหญ่บ้าน

ชาวบ้านพึ่งผู้นำโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่และพร้อมที่จะให้การช่วยเหลืออย่างเต็มที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีกฎหมายหรือระเบียบจากทางราชการรองรับอันจะทำให้ชาวบ้านไม่

เกรงกลัวเนื่องจากรู้สึกว่าคุณเองมีอำนาจรัฐในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามก็พบว่ามีความไม่เชื่อมั่นในภาครัฐในการดำเนินการกับปัญหาเสพติด เนื่องจากเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่จริงจัง บางครั้งเจ้าหน้าที่รัฐบางคนก็ดูแลด้านสิ่งเสพติดก็ปล่อยปละละเลย หรือทำการค้าสิ่งเสพติดเสียเอง อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่รัฐที่ชาวบ้านเขตเทศบาลให้ความเชื่อมั่นคือทหารชุดพัฒนามวลชนสัมพันธ์ที่ 1201 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ภาค 1 ส่วนแยก 2 ศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูปที่เห็นว่าให้ความช่วยเหลือชาวบ้านในด้านแก้ไขและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดให้กับ ชุมชนและนอกจากนั้นยังช่วยแก้ปัญหาด้านอื่น ๆ ไปด้วย

3.2 การร่วมกิจกรรมกับภาครัฐในการป้องกันยาเสพติด

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินการป้องกันยาเสพติดภาคประชาชนที่ร่วมมือกันอย่างชัดเจนคือกิจกรรมการณรงค์ เผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับพิษภัยยาเสพติด ในหลากหลายวิธีการ ไม่ว่าจะเป็นการออกเสียงตามสาย การติดป้ายรณรงค์ การสอดแทรกให้ความรู้ ในงานประเพณีต่าง ๆ การมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมของภาครัฐเพื่อต่อต้านยาเสพติด ทั้ง 3 หมู่บ้านในเขตเทศบาลที่ผู้นำเป็นผู้จัด การเข้าร่วมกิจกรรมกับเทศบาลตำบลวังกะ เข้าร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนที่อยู่ในเขตเทศบาล ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะมาร่วมกัน โดยไม่แบ่งแยกหมู่บ้าน

“กิจกรรมที่ร่วมกันทำ จะเป็นการรณรงค์มากกว่า อาจมีการแจ้งชาวบ้านเอาชาวบ้านไปเดิน ทางโรงเรียนจะขอความร่วมมือส่วนมากจะใช้วิธีการอบรมเด็กมากกว่า กลุ่มเสี่ยง มากที่สุด ทหารที่ร่วมมือลักษณะคืออบรมนั้นแหละ” (จรงค์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

ส่วนใหญ่เลยนี้ประชาชนจะมีการเดินรณรงค์หรือให้นักเรียนเดินรณรงค์รอบตลาด การเดินรณรงค์เนี่ย ชาวบ้านมีส่วนร่วมมาก” (สินชัย, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

ส่วนหน่วยงานที่อยู่ในเขตเทศบาลที่เป็นของรัฐทั้ง โรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา โรงเรียนวัดวังแก้วเวการาม และ โรงเรียนอนุบาลสังขละบุรี (บ้านวังกะ) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาลสังขละบุรี สภ.สังขละบุรี ตชด.134 กองกำลังสุรสีห์ พบว่าประชาชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดซึ่งจัดโดยภาครัฐนอกจากนั้นหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ได้ดำเนินการรณรงค์การต่อต้านยาเสพติดของตนซึ่งบางแห่งมีประชาชนร่วมด้วยอยู่เสมอ โดยเฉพาะ โรงเรียนเนื่องจากมีบุตรหลานของตนได้ศึกษาเล่าเรียนอยู่ ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ทางโรงเรียนในพื้นที่ ได้มีการควบคุมดูแลปัญหาด้านยาเสพติดในกลุ่มเด็ก นักเรียนในโรงเรียนอยู่แล้ว และเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาลักษณะของการให้ความร่วมมือใน กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เมื่อชุมชนมีกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับโรงเรียน แต่ไม่ได้เข้าร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหามาโดยตรง

“กิจกรรมเดินรณรงค์ปีละครั้ง เป็นวันคนบุรีโลก คนริเริ่มจะเป็นของหน่วยงานต่าง ๆ เราก็ไปร่วมกับเขาด้วยกิจกรรมอื่น ๆ มี เช่นการตั้งกองฟ้าป่าแล้วแต่ชาวบ้านจะมาช่วยกัน ชาวบ้านจะ

ร่วมรณรงค์เดินกับทางโรงเรียนด้วยต่างคนต่างรณรงค์” (สินชัย, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

ดังนั้น การจัดกิจกรรมอาสาเสพติดของพื้นที่เทศบาลตำบลวังกะ จะมีทั้งการจัดกิจกรรมโดยตรง เช่น การออกประกาศและรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การให้ความรู้กับคนในชุมชนโดยหน่วยงานภาครัฐและมีชาวบ้านร่วมดำเนินกิจกรรมด้วย การเฝ้าระวังปัญหาเสพติดด้วยการสอดส่องดูแลและควบคุมผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดในชุมชน นอกจากนั้น จะมีการเชื่อมโยงไปยังโครงการพัฒนาอื่นๆ อย่างเช่น กิจกรรมการแข่งขันกีฬา กิจกรรมการเล่นดนตรี ฯลฯ

3.3 การใช้เครือข่ายและองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการตัดสินใจเรื่องส่วนรวมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันว่าความร่วมมือเป็น กลุ่มอาชีพ กลุ่มเศรษฐกิจ และเชื่อมเป็นเครือข่ายประสานการทำงานร่วมกันเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ต้องปรับกระบวนการทัศน์โดยให้ความสำคัญกับการร่วมคิด ร่วมทำกับกลุ่มองค์กรชุมชนและให้คุณค่า ความคิดกับกลุ่มองค์กรชุมชน ผลแห่งความสำเร็จมาจากการทำงานร่วมกัน โดยมีชาวบ้าน กลุ่มองค์กรชุมชนหรือชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาแนวคิดใหม่ในการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งแบบยั่งยืน ดังแนวคิดของประเวศ วะสี (2535) กล่าวว่า องค์กรชุมชนเป็นองค์กรที่ประชาชนในชุมชนรวมตัวกันสร้างขึ้นเองและจัดการเองได้ ไม่ใช่องค์กรที่คนอื่นสร้างให้หรือยึดเหนี่ยวให้หรือจัดการโดยคนอื่น องค์กรชุมชนเกิดขึ้นโดยกระบวนการที่คนในชุมชนมาประชุมปรึกษาหารือกันซ้ำแล้วซ้ำอีก จนปรากฏตัวผู้นำตามธรรมชาติขึ้น เกิดการจัดการองค์กรที่มีการวิเคราะห์ปัญหา การวินิจฉัยปัญหา วิเคราะห์ทางเลือกและตัดสินใจทางเลือกได้ถูกต้อง

จากการศึกษาโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่ามีกลุ่มและองค์กรชาวบ้านต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ที่แตกต่างกันออกไป แต่ทุกกลุ่มและองค์กรชาวบ้านมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ความต้องการทำประโยชน์ ทำความเจริญ และแก้ไขปัญหาให้กับหมู่บ้าน ชุมชนของตนเอง ซึ่งการรวมตัวของชาวบ้านเพื่อปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันและมีความผูกพันเกี่ยวข้องระหว่างกัน แต่ละคนในชุมชนต้องมีเป้าหมาย มีวัตถุประสงค์ มีความพึงพอใจและความต้องการร่วมกัน มีการปะทะสังสรรค์ความเข้าใจในบทบาทไปในทางเดียวกัน จากการศึกษาในกลุ่มกันเองของชาวบ้านในพื้นที่แห่งนี้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่เข้มแข็งมากนัก ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่เกิดขึ้นตามการผลักดันของภาครัฐและกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมาจากการรวมตัวของชาวบ้าน ดังนี้

กลุ่มที่เกิดขึ้นจากการผลักดันของรัฐ

กลุ่มตาสับประรด

กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน

กลุ่มสภาเด็ก

ชมรมผู้สูงอายุ

ชมรมแอโรบิก

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)

กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อป.พร.)

กลุ่มที่ตั้งขึ้นมาจากการรวมตัวของชาวบ้าน

กลุ่มแม่บ้าน

กลุ่มทอผ้า

กลุ่มตกปลา

กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมมอญ

ชมรมศิษย์เก่าวัดวังกั

กลุ่มตำรวจชุมชน

จากการศึกษา พบว่ากิจกรรมการพัฒนาเครือข่าย องค์กรชุมชน ในพื้นที่เทศบาลตำบล
วังกะเข้มา มีส่วนร่วมในชุมชนเทศบาล สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. กิจกรรมทั่วไป เช่น งานประเพณีสงกรานต์ และเทศกาลข้าวแช่ งานผูกข้อมือเดือน
เก้า งานประเพณีลอยกระทง งานประเพณีทำบุญเรือสะเดาะเคราะห์ (บุญเดือน 10) ประเพณี
ตักบาตรดอกไม้ ฐูป – เทียน กิจกรรมงานวิ่งเทิดพระเกียรติ 5 ธันวาคม งานวันแม่แห่งชาติ โครงการเข้า
ค่ายคุณธรรมด้านยาเสพติด งานประเพณีวันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น
2. กิจกรรมที่เทศบาลสนับสนุนงบประมาณและวิชาการแก่กลุ่ม/องค์กรชุมชน เช่น
กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อป.พร.) ชมรม
แอโรบิก และชมรมผู้สูงอายุ ฯลฯ

การรวมกลุ่มกันเองของชาวบ้านในพื้นที่แห่งนี้ในการทำกิจกรรมด้านยาเสพติด เป็นการ
รวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายที่เกิดจากกลุ่ม หรือองค์กรชุมชนที่เกิดจากการผลักดันของรัฐ โดยที่
แต่ละกลุ่มมีกิจกรรมของกลุ่มตนเองตามวัตถุประสงค์การจัดตั้ง ส่วนการดำเนินการป้องกันยาเสพติด
ติดนั้นถือว่าทุกกลุ่มได้ร่วมมือกันเพื่อป้องกันและดูแลชุมชน สอดคล้องกับสัมพันธภาพดังนี้

“เราก็มินะกลุ่มต่าง ๆ แต่ส่วนใหญ่เป็นการรวมตัวจากความชอบ ความสมัครใจ หรือ
อาชีพใกล้เคียงกันเช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มอาโรบิก ชมรมผู้สูงอายุแต่ยังไม่มีการรวมตัวอย่างเข้มแข็งหรือ
ดำเนินกิจกรรมด้านยาเสพติดอย่างชัดเจน ส่วนกลุ่มรวมตัวต่อต้านยาเสพติดของเราเราถือว่าทุกกลุ่ม
มีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด เพราะมีอะไรก็ประสานกัน มีการพูดคุยบอกกล่าวกัน เราก็มือ

สม. มีคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านก็ช่วยกันดูแล ช่วยกันทำอยู่แล้ว” (เดือน, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

“กลุ่มต่อต้านยังไม่ชัดเจนเพราะทางเทศบาลก็จะมีกิจกรรม มีชุมชนมาร่วมแต่การก่อตั้งแบบยั่งยืนยังไม่มี แต่ทุกกลุ่มเวลามีงานด้านการป้องกันยาเสพติด มีส่วนร่วมเป็นอย่างดี แล้วยังชักชวนกลุ่มอื่นให้มาเข้าร่วมด้วย และเวลาที่เทศบาลมีกิจกรรมจะมีกลุ่มเหล่านี้มาร่วม ซึ่งเขาก็เข้าร่วมในฐานะสมาชิกของกลุ่มและในฐานะที่เขาเป็นชาวบ้านในเขตเทศบาลนี้ด้วย” (ยุทธศักดิ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่แห่งนี้ที่จะร่วมมือกันป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ของตนนั้นชาวบ้านมีการรวมกลุ่มแต่เป็นกลุ่มตามความสมัครใจ ส่วนใหญ่คือกลุ่มตามความชอบ ตามความสนใจ ซึ่งกิจกรรมหลักส่วนใหญ่เป็นการดำเนินตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มตน แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ทุกกลุ่มล้วนสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชน เนื่องจากการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ไม่ได้เป็นภารกิจความรับผิดชอบหลักของบางกลุ่ม จึงทำให้ไม่มีการร่วมแก้ไขในนามของกลุ่ม แต่ความเป็นจริงแล้ว ผู้นำหรือผู้ที่ เป็นสมาชิกในแต่ละกลุ่ม ก็จะมีตำแหน่งหน้าที่ และมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่นๆ อยู่แล้วและสมาชิกของกลุ่มต่างๆยังเป็นสมาชิกของสังคมโดยรวมจึงร่วมมือกันในการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นทั้งกิจกรรมทั่วไปและกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากทางเทศบาล แต่ยังไม่ปรากฏการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายต่อต้านยาเสพติดในเขตเทศบาลอย่างชัดเจน ซึ่งการที่ยังไม่มีเครือข่ายที่เข้มแข็งจากการศึกษาพบว่าปัจจัยหลักอย่างหนึ่งที่ไม่เกิดการรวมกลุ่มต่อต้านยาเสพติดที่เข้มแข็งคือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ต้องการรายได้เพิ่มขึ้น อันเป็นมูลเหตุหลักที่พบในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนจำเป็นต้องหารายได้พอเพียงต่อการครองชีพดังที่พิสันต์ ประทานชวโนกล่าวว่าปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างหนึ่งคือ อุปสรรคด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากการขาดความสามารถในการพึ่งตนเอง อำนาจการต่อรองมีน้อย กระบวนการผลิต ปัจจัยการผลิตอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ ความแตกต่างในสังคม ด้านรายได้ อำนาจและฐานะทางเศรษฐกิจ (พิสันต์ ประทานชวโน, 2553) ซึ่งเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ดังนี้

“การงานของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ไม่สามารถทำงานเป็นกลุ่ม ปัจจุบันจะหาจิตอาสาที่ยาก แต่ก่อนทำไร่ทำนา แต่ตอนนี้ออกไปทำงานนอกจังหวัด คนที่อยู่จริง ๆ เป็นผู้สูงอายุกับเด็ก คนที่ค้าขายเขาก็ต้องค้าขายตลอดเวลา จะยากกว่าแต่ก่อน การรวมกลุ่มต่อต้านยาเสพติดที่เข้มแข็งจึงยังไม่มี” (ชาคริต, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

“เรารวมกลุ่มกันไม่ได้หรือต่างต้องต่างทำงาน คนที่นี่ก็ว่างงานเยอะ ต้องดูแลครอบครัวดูแลลูกหลาน ก็ต้องออกไปหางานทำ ออกไปทำงานข้างนอก” (สมศักดิ์,

นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“อำเภอสังขละ ดิดชายแดน คนนอกเยอะ คนบัตรสีเขียว พอเข้ามาที่ตั้งหลัก คนเราต้องคืนรน ลูกเต้าก็เยอะ พอเล็กน้อยก็เยอะขึ้น ๆ คนยากจนมาแน่ เขตชายแดน พอทำแล้วได้ เงินก็เอามุ่สองจะเยอะหน่อย คนต่างคนก็ต่างแข่งกัน บ้านนี้มีรถต้องการรถ บ้านนี้ก็มิมั่ง” (วัฒนา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

จากข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกัน ซึ่งผู้วิจัยพบว่าการดำเนินการป้องกันยาเสพติดในพื้นที่เทศบาลจะดำเนินการทุกหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่เอง ชาวบ้านช่วยกันสอดส่องดูแล เป็นหูเป็นตาให้กับเพื่อนบ้าน เมื่อมีปัญหาเสพติด เช่น เห็นเด็กวัยรุ่นติดยาเสพติด ชาวบ้านจะใช้วิธีแจ้งผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่เพื่อให้ดำเนินการ นอกจากนั้นยังเป็นการดำเนินการตามนโยบายรัฐบาลเป็นหลัก เช่น โครงการ 25 ตาสับประรด (สมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ปี 2555) เพื่อคัดเลือกตัวแทนประชาชนหมู่บ้านละ 25 คน ทำหน้าที่ป้องกันและปราบปราม ร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ สืบหาข้อมูลพฤติกรรมต้องสงสัยในพื้นที่ หรือการชักจูงให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัด และชักจูงให้ผู้ค้ายาเสพติด

“หมู่บ้านในเขตเทศบาลเราจะทำกันเอง ทำกันทุกหมู่บ้านนะ ทุกหมู่บ้านดูแลกันเองไม่ถึงขนาดตั้งกลุ่มต่อต้านหรอก แต่ช่วยกันสอดส่องดูแล อย่างโครงการตาสับประรด คือ 5 หลังดูแล 1 คน คณะกรรมการ 1 คน ดูแล 5 หลังว่ามีใครติดยาเสพติดไหม” (เจริญ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“กลุ่มต่อต้านยังไม่เป็นรูปธรรมแต่เรามีการดำเนินการอยู่เสมอ เพราะว่าในเขตเทศบาลเราจะมีการเดินรณรงค์ มีชุมชนมาร่วม แต่การก่อตั้งเป็นตัวยืนยังไม่มี แต่ในเขตเทศบาลมีการรณรงค์ จะมีกลุ่มเหล่านี้มาร่วม” (สำเภา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

“ถ้ามียาจะแจ้งผู้ใหญ่บ้านก่อน จะปรึกษาหัวหน้ากลุ่มว่าลูกคนนี้ติดยา คณะกรรมการก็จะดูแลพฤติกรรม ชาวบ้านก็จะช่วยกันดู แต่พูดเยอะไม่ได้ พ่อแม่จะไม่พอใจ หารู้ไม่ว่าลูกเขาไม่ไปโรงเรียน” (นิค, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

โดยสรุปแล้วมีกลุ่มและองค์กรชาวบ้านต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ที่แตกต่างกันออกไป แต่ทุกกลุ่มและองค์กรชาวบ้านมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ความต้องการทำประโยชน์ ทำความเจริญ และแก้ไขปัญหาให้กับหมู่บ้าน การรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่แห่งนี้ที่ร่วมมือกันป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ของตนนั้นชาวบ้านมีการรวมกลุ่มแต่เป็นกลุ่มตามความสมัครใจ ส่วนใหญ่คือกลุ่มตามความชอบ ตามความสนใจ ซึ่งกิจกรรมหลักส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มตน การแก้ไขปัญหาเสพติด ไม่ได้เป็นภารกิจความรับผิดชอบหลักของบางกลุ่ม ชุมชนของตนเอง แต่ชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแลเพราะถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน

ของคนชุมชนในการสวดส้องและดูแลชุมชนและเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ทุกกลุ่มล้วนสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน

3.4 การใช้วัฒนธรรมและมีผู้นำทางศาสนาป้องกันปัญหาเสพติด

จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่พบว่าในเขตเทศบาลวังกะนั้ พระสงฆ์และความเชื่อทางศาสนา และวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันและต่อต้านยาเสพติด โดยเฉพาะในพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านวังกะที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมอญ

โดยในประเทศไทยนั้นเป็นสังคมหนึ่งซึ่งยอมรับพระพุทธศาสนา และได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรม คำ สอนในพระพุทธศาสนามายาวนาน วิถีชีวิตส่วนใหญ่ตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย จึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธศาสนา ความประพฤติของประชาชนในสังคม ซึ่งในอดีตพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการให้การศึกษาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เช่น ส่งเสริมการศึกษาพยายามสอนให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานต่าง ๆ ได้เอง สอนให้รู้จักใช้สติปัญญาในกิจการทั้งปวง ให้รู้จักคิด ไม่เป็นคนเชื่ออย่างงมงาย ชีวิตที่มีคุณภาพต้องมีการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรม การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้นั้นต้องมีหลักธรรมสำหรับยึดปฏิบัติ ซึ่งเป็นการพัฒนาความเจริญงอกงามทางจิตใจและสติปัญญา เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีแก่นสาร และเป็นชีวิตที่มีค่าอย่างแท้จริงสมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์ หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเป็นหลักความจริงที่ควรรู้และเป็นหลักความดีที่ควรประพฤติเพื่อการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพในทุกด้าน เช่น การพัฒนาตนเอง พัฒนาครอบครัว พัฒนาการงาน และพัฒนาสังคม โดยมีหลักธรรมพื้นฐานในการพัฒนาด้านต่าง ๆ

ชาวเทศบาลตำบลวังกะนั้ประกอบไปด้วยหลายเชื้อชาติทั้ง กะเหรี่ยง มอญ ไทย และพม่า จากการศึกษพบว่ามีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นอันมากเห็นได้จากการเข้าร่วมประเพณีทางศาสนา การปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธ การทำบุญตักบาตร และขนชาติที่ได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธที่มีศรัทธาแรงกล้าต่อพระพุทธศาสนาคือชาวมอญที่มีแนวทางประพฤติปฏิบัติที่อยู่ในกรอบของพุทธศาสนา ทั้งการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในชีวิตประจำวัน การไปทำบุญตักบาตรที่วัดทุกวันพระ เข้าร่วมทุกวันงานประเพณีทางศาสนา และการช่วยเหลือในกิจการงานของวัด รวมไปถึงการให้ความเคารพและศรัทธาในพระสงฆ์ ซึ่งชาวมอญก็นับถือในพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญที่ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน เห็นได้จากงานบุญในวันสำคัญทางศาสนา ด้วยสำนึกร่วมของความเป็นมอญและพุทธศาสนิกชน ชาวบ้านมอญ ก็เกิดการรวมตัวช่วยเหลือกิจการงานกันในหมู่ชาวมอญเป็นอย่างดี

ผู้นำคนสำคัญของชาวมอญ สังขละบุรี ซึ่งก็คือ พระมหาอุตตมะราม โภกิกขุ หรือ “พระราชอุดมมงคล พหลนราทร มหาคณิสสร บวรสังฆารามคามวาสี” อดีตเจ้าคณะอำเภอสังขละบุรี หรือที่คนทั่วไปรู้จักกันในนามของ “หลวงพ่อดุตตะ” ผู้ไม่เพียงมีแค่เฉพาะบทบาทของผู้นำในทางศาสนาที่คนทั่วไปให้ความเคารพนับถือและศรัทธาเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทของผู้นำทางโลก ผู้นำทางภูมิปัญญา และผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวมอญอีกด้วย (อรวรรณ ทับสกุล, 2546) ซึ่งปัจจุบันถึงแก่กรรมภาพแล้วเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2549

พระสงฆ์ วัด และศาสนาถือ เป็นองค์กรทางสังคมอย่างหนึ่งในชุมชน เป็นกลไกสร้างระเบียบแบบแผนให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะพระสงฆ์ ยิ่งถ้าเป็นผู้ที่ได้บวชอยู่ในบวรพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานาน และเป็นผู้มีจริยวัตรปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จะได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนในชุมชนและมีอิทธิพลเหนือชาวบ้านอยู่มาก และยังมีส่วนทำให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมและประเพณีต่าง ๆ ทางศาสนาอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการทำบุญที่ถือเป็นแกนกลางที่ปฏิบัติกันในหมู่พุทธศาสนิกชน พระภิกษุสงฆ์ยังอยู่ในฐานะเป็นผู้ที่จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนได้รับส่วนบุญทางศาสนา จึงอยู่ในฐานะสูงและต้องเคารพกราบไหว้ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งนี้ถือกันว่า ศาสนาพุทธเป็นรากฐานสำคัญที่ชาวบ้านยึดถือเป็นหลักปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน เป็นลักษณะร่วมอย่างเด่นชัดของผู้คนในดินแดนนี้ ชาวมอญก็เป็นหนึ่งในชนชาติที่มีศรัทธาอย่างแรงกล้าในพุทธศาสนา ชาวมอญจึงวางสถานภาพของพระสงฆ์ไว้สูงมาก บางครั้งชาวมอญก็ยกให้พระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนอีกด้วย

ชาวมอญจะยึดเอาวัดวังแก้วเวการามเป็นศูนย์กลางความศรัทธา และที่สำคัญคือ หลวงพ่อดุตตะเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจ คนมอญมีความเคารพศรัทธา และนับถือหลวงพ่อดุตตะมาก หลวงพ่อเปรียบเสมือนพ่อที่คอยดูแล และให้ความช่วยเหลือลูกตลอดเวลา ตั้งแต่สร้างหมู่บ้านและวัดวังแก้วเวการาม ตลอดจนการดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นภายใต้บทบาทความเป็นผู้นำของหลวงพ่อดุตตะเป็นแกนหลัก ซึ่งความเป็นผู้นำนี้ ไม่จำกัดขอบเขตแต่เฉพาะในหมู่ชาวมอญเท่านั้น แต่รวมไปถึงชนชาติพันธุ์อื่น ๆ ทั้งชาวไทย และชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลวังกะและยังรวมถึงท้องถิ่นอื่น ๆ ในเขตสังขละบุรีที่มีอยู่ร่วมกันได้อย่างผสมกลมกลืน

อาจจะเนื่องด้วยกะเหรี่ยงแถบนี้ นับถือศาสนาพุทธอยู่แล้วจึงมีความเคารพนับถือหลวงพ่อดุตตะเช่นกัน จากพลังความศรัทธาของชนทุกกลุ่มที่มีต่อหลวงพ่อดุตตะที่ทุกคนนับถือว่าเป็นพระภิกษุสงฆ์ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ทำนุบำรุงเผยแผ่พุทธศาสนาแก่ชาวบ้านทุกหมู่เหล่า มีความเมตตากรุณาต่อคนทั่วไปโดยไม่เลือกชั้นวรรณะและเชื้อชาติ เป็นพระนักพัฒนา เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับทางราชการ หรือแม้แต่ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์

อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของหลวงพ่ เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุผลสนับสนุนยืนยันให้เห็นถึงบทบาทความเป็นผู้นำของหลวงพ่อดตมะได้เป็นอย่างดี

ขณะเดียวกันหลวงพ่อดตมะเป็นผู้สลายอคติทางชาติพันธุ์ของคนเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอสังขละบุรี ไม่ว่าจะเป็นชาวไทย ชาวกะเหรี่ยง และชาวมอญ โดยใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการผสมกลมกลืนชาติพันธุ์ให้เป็นหนึ่งเดียว บทบาทของหลวงพ่อดตมะ ในฐานะผู้นำของชุมชนมอญพลัดถิ่น สังขละบุรีที่ถือว่าเป็นผู้นำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ไม่ใช่ผู้นำการปกครองที่ถูกแต่งตั้งจากทางราชการ ซึ่งเป็นเสมือนผู้นำทางวัฒนธรรมที่ยังมีตัวตนอยู่จริง เป็นผู้นำคนสำคัญต่อการกำเนิดหมู่บ้านมอญ

เนื่องจากประชาชนรับเอาความเชื่อทางศาสนา ความศรัทธาที่มีต่อผู้นำยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังนั้นวัดยังถือว่ามีค่าสำคัญมากสำหรับคนพื้นถิ่น และเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนหลายเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ในอำเภอสังขละบุรี ทั้งชาวไทย และกะเหรี่ยง โดยเฉพาะสำหรับชาวไทยเชื้อสายมอญ ที่เปรียบหลวงพ่อดตมะเป็น "เทพเจ้าแห่งชาวมอญ" วัดวังแก้วเวภาราม จึงเกิดจากพลังศรัทธาที่มีต่อหลวงพ่อดตมะและทั้งหลวงพ่อดตมะเองซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำที่ชาวบ้านมีความศรัทธาถือว่ามีบทบาทสำคัญในการป้องกันปัญหาเสพติด

การป้องกันปัญหาเสพติดอย่างเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ไม่ว่าจะเป็นเหล้า เบียร์ เหล้าขาว หรือยาเสพติดชนิดอื่นๆแต่เดิมของการก่อตั้งหมู่บ้านหลวงพ่อดตมะออกกฎการอาศัยอยู่ร่วมกัน 3 ข้อคือ

1. ห้ามดื่มสุรา
2. ห้ามเล่นการพนัน
3. ห้ามลักทรัพย์และผิดลูกผิดเมียใคร

โดยกฎเกณฑ์นี้ รวมถึงห้ามกิน ห้ามซื้อ ห้ามขายในหมู่บ้านอย่างเด็ดขาดด้วยการลงโทษคนกินโดยการประจานรอบหมู่บ้าน คนที่ทำผิดจะขายโดยไม่กล้าทำผิดอีกต่อไป คนที่จะกินจะต้องออกไปนอกหมู่บ้านซึ่งถือว่าเป็นกฎแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสงบบนพื้นฐานแห่งพุทธศาสนิกชน ซึ่งถึงแม้ปัจจุบันหลวงพ่อดตมะมรณภาพไปแล้ว แต่วัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อการแก้ปัญหาเสพติด

“เรามีกฎเกณฑ์การลงโทษเรื่องเหล้าเรื่องยาเสพติดจะไปยุ่งไม่ได้ ไม่งั้นเขาก็ไม่ให้อยู่ ถ้ามีเขาก็ลงมดให้ออกไป” (สมศักดิ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)
 “วัดช่วยได้มากเลย เพราะคนไปวัดเยอะยิ่งช่วงวันสำคัญทางศาสนา คนยิ่งเยอะ ไม่ใช่แค่ชาวมอญหรือ กะเหรี่ยง พม่า ไทย มาหมดละ พระก็จะเทศน์ เวลาถึงงานบุญ

เรื่องปัญหาเหล่าปัญหาเสพติด พวกกาบ ยาบ้า พระก็จะพูด” (พงษ์ธร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“ที่นี้เน้นศีลห้า ส่วนใหญ่ไปวัดไปวาทีสืบมาจากรุ่นที่หลวงพ่อยุ่ที่นั่นแหละ” (เอก, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“เรื่องยาสมัยก่อนนี้ไม่มีเลยเพราะหลวงพ่อเข้มงวดมาก ขนาดเหล้ายังไม่ได้ ไม่ต้องพูดถึงยาเสพติดหรอก ถ้าท่านรู้ท่านจะเรียกมาตักเตือน ใครไม่เชื่อก็มีการลงโทษตามกฎหมาย ส่วนใหญ่ท่านจะพูดในวันสำคัญอยู่แล้ว เช่นพวกวันพระ ชาวบ้านมาเยอะ จะสอนหลาย เรื่อง ไม่ใช่แค่เรื่องเหล่าเรื่องยาเท่านั้น เรื่องอื่น ๆ ก็สอนก็บอก” (อรุณญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

วิธีการหนึ่งในสมัยที่หลวงพ่อดุตตะยังมีชีวิตอยู่ในการควบคุมป้องกันปัญหาเสพติดและปัญหาอื่น ๆ คือ ใช้วิธีการเทศนาในวันสำคัญทางศาสนา เมื่อชาวบ้านไปทำบุญตักบาตรที่วัดหลวงพ่อก็จะเทศนาเรื่องราวในหัวข้อเกี่ยวกับปัญหาที่กำลังประสบในหมู่บ้านขณะนั้น หรือในช่วงเวลาพลบค่ำจะเรียกชาวอมุญขึ้นวัดไปพูดคุยกเทศนาสั่งสอนอบรม เช่น ในเรื่องเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในหมู่บ้าน เรื่องการประพฤติตนให้ถูกต้อง และในหมู่บ้านจะมีระบบการปกครองตัวเองด้วยระบบคุ้มกล่าวคือ แต่ละคุ้มบ้าน (กลุ่มบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน) จะมีหัวหน้าคุ้มเป็นผู้ดูแลคุ้มบ้านในแต่ละคุ้มของตน หัวหน้าคุ้มเหล่านี้จะถูกเลือกขึ้นมาจากชาวบ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งกรรมการหมู่บ้านจะถูกเลือกมาจากชาวบ้านโดยตรง โดยทั้งหมดนี้ต้องผ่านความเห็นชอบจากหลวงพ่อดุตตะซึ่งถือเป็นผู้ชี้ขาด

“สมัยก่อนหลวงพ่อยุ่ มีกฎเกณฑ์ไม่ให้เห็นเหล่าฝั่งนี้ ถ้าไปกินต้องไปกินที่ตัวอำเภอ หลังจากหลวงพ่อมรณภาพ เด็กก็เริ่มติดกาบ ยาบ้า แต่ไม่ถึงกับหลอน เหมือนเสพ

1 - 2 เม็ด ส่วนมากจะเน้นมีกฎเกณฑ์เรื่องเหล่า ส่วนเรื่องยาถ้าหลวงพ่อยุ่ก็ไม่มีใครกล้า แต่ก่อนมีหัวหน้าคุ้ม มีการตักเตือน มีอะไรก็คุยกัน ตอนนี้มีผู้ใหญ่บ้านคอยดูแลด้วย” (วีระ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

“สมัยก่อนหลวงพ่อให้ช่วยกิจกรรมของวัดและประชาสัมพันธ์ จะได้ไม่ต้องประชุมทั้งหมดจะได้มีการกระจายข่าวให้รู้กันทั่วถึง” (สมเดช, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

ในช่วงหลวงพ่อไม่ค่อยอยู่ในชุมชนเนื่องจากอาพาธท่านต้องไปรักษาตัวจึงทำให้มีการละเมิดกฎ ถึงแม้จะมีหัวหน้าคุ้มคอยดูแลแต่เมื่อหลวงพ่อไม่ได้อยู่ในชุมชนจึงมีการละเมิดกฎเกณฑ์บ้าง กลไกควบคุมทางสังคมดังเช่นกฎการอยู่ร่วมกันทั้ง 3 ข้อ เริ่มลดหย่อนความเข้มงวด เริ่มมีสิ่งแปลกปลอมใหม่ เกิดขึ้นมาในช่วงระยะ ที่ผ่านมามีร้านขายเหล้าและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทต่าง ๆ ซึ่งสมัยก่อนหลวงพ่อห้ามซื้อขายและกินดื่มในบริเวณหมู่บ้านอย่างเด็ดขาด มีการซื้อขายเหล้าแต่เป็นลักษณะการลักลอบ ไม่ถึงกับเสรีเนื่องจากมีความเกรงใจในตัวหลวงพ่อดุตตะโดยอ้าง

เหตุผลเรื่องการเข้ามาหาเลี้ยงชีพ ต้องขายให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนเรื่องกินก็มีในช่วงเทศกาล สงกรานต์ปีใหม่ ซึ่งเมื่อมีปัญหาสิ่งเสพติดเล็กๆน้อยๆก็เชื่อมโยงไปถึงปัญหาสิ่งเสพติดอื่น ๆ ทั้ง คมกาวและยาบ้าและเมื่อหลวงพ่อดุดมมะฆรรณภาพในวันที่ 18 ตุลาคม 2549 ยิ่งทำให้ทำให้ ชาวบ้านรู้สึกว่าคุณผู้นำและศูนย์รวมทางจิตใจถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีเจ้าอาวาสคนใหม่ แต่หลวงพ่อดุดมมะฆรรณภาพก็ยังคงอยู่ในจิตใจและความรู้สึกของคนในชุมชน ดังนั้นมาตรฐานทางศีลธรรมและความรู้สึกของคนในหมู่บ้านส่วนหนึ่งจึงอาจจะย่อหย่อนลงไปบ้าง

“ท่านมีชื่อเสียง ผมเป็นลูกศิษย์มานาน ชาวมอญเชื่อฟังท่าน ทางนั้นไม่ดื่มเหล้า ช่วงท่าน อยู่ทั้งเหล้าทั้งยาเสพติดไม่มีเลย ผมเคยบอกไว้ว่าถ้าสิ้นหลวงพ่อสิ้นแล้วฝั่งมอญมีปัญหาแน่นอน แล้วก็จริง พอสิ้นหลวงพ่อทุกอย่างก็หย่อนยาน” (พงษ์ธร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“ชุมชนมีวิถีในการจัดการกับปัญหาเสพติด แต่ในความเป็นจริงทำไม่ได้ทั้งหมด เพราะ กฎหมายไม่รองรับ ทำอะไรมากไม่ได้ แต่สมัยก่อน ขนาดเหล้ายังขายไม่ได้เลย สมัยหลวงพ่อก็แข็งแรงไม่ให้ขายเหล้าแล้วคิดดูยาเสพติดจะเข้ามาได้อย่างไร คิดหนัก ๆ ก็ไปออกจากหมู่บ้านไปเลย แล้วใครจะกล้า” (อรัญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตอนที่มอญพ่อดั้งได้ เพราะเหมือนมีเสาหลักที่ฟังฟังได้ มีเรื่องอะไร ไม่ต้องเดือดร้อน ทุกอย่างสงบสุข ตอนมรณภาพปีแรกไม่เท่าไร แต่ 3 – 4 ปีที่ผ่านมา เด็กที่นี้ติดยา แต่ก็ไม่ถึงกับมาก ถ้ามีงานของเทศบาลทุกคนก็ช่วยกัน” (อรัญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“หัวหน้าคุ้ม หลวงพ่อเป็นคนตั้ง มี 27 คุ้ม มีอะไรหลวงพ่อก็เรียกหัวหน้าคุ้ม มาหลวงพ่อกว่าใครน่าเชื่อถือ พุทธอะไรคนในชุมชนเชื่อฟังและต้องเด็ดขาด แต่มาระยะหลังเมื่อ ปี 49 เริ่มไม่เด็ดขาด เพราะหลวงพ่อก็ไม่อยู่แล้ว” (รัชณี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“ปัจจุบันชาวบ้านยังฟังกันได้อยู่แต่ไม่เหมือนสมัยหลวงพ่อก่อน ส่วนใหญ่รู้จักกันหมด แต่พอหลวงพ่อไปแล้วก็มีการหมกกันแล้ว อย่างเรื่องวัตถุมงคลที่เป็นข้าวด้ง” (เดชา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“แต่ตอนหลังมีกฎหมายเข้ามาด้วยเลยทำไม่ได้ ตอนหลังหัวหน้าคุ้มไม่ค่อยมีบทบาท แต่ก่อนเราฟังหัวหน้าคุ้มเสียส่วนใหญ่ เพราะเราปกครองกันเอง มีหลวงพ่อกับเป็นจุดศูนย์กลางของคนในชุมชนและเป็นหลักให้คนในชุมชน หัวหน้าคุ้มเป็นผู้ดูแลถ้าไม่ได้จริงๆจะส่งให้หลวงพ่อกับเป็นคนไต่สวนอีกทีหนึ่ง แต่พอหลวงพ่อกับท่านอายุมากขึ้นก็ไม่ค่อยอยู่วัด ก็ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนตัดสินอีกครั้งหนึ่ง กลายเป็นบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านซะเยอะ” (ธนัส, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“การรวมกลุ่มทางวัฒนธรรม เช่นกลุ่มหนุ่มสาว แต่หัวหน้าคุ่มจะเรียกบ้านละ 1 คน ไปช่วยกันกลุ่มหนุ่มสาวต้องทำความสะอาดวัด ตอนหลังกลุ่มเล็กลงๆ ทุกอย่างพอหลวงพ่อดีไปเป็นหน้ามือกับหลังมือ คนมีเรื่องยาเข้ามาเยอะ ตักเตือนได้เฉพาะบางกลุ่ม ไม่ได้ถึง ห้าสิบเปอร์เซ็นต์” (ชาคริต, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

บทบาทความเป็นผู้นำของหลวงพ่อดุดมตะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดเนื่องจากชาวบ้านยอมรับนับถือหลวงพ่อดุดมตะเป็นผู้นำเนื่องจากมีความศรัทธาในวัตรปฏิบัติของหลวงพ่อ ดังนั้นจึงเป็นลักษณะของผู้นำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมิใช่ผู้นำจากการแต่งตั้งจากราชการ โดยเป็นผู้นำที่เกิดมาจากความศรัทธา ความเชื่อมั่น และความไว้วางใจดังนั้นจึงสามารถใช้บทบาทความเป็นผู้นำตอบสนองความต้องการทางจิตใจให้กับชาวมอญได้ตรงตามความต้องการรวมไปถึงการสร้างผลประโยชน์อันจะเกิดขึ้นกับชุมชน โดยไม่ต้องรอคำสั่งให้ปฏิบัติภารกิจใด ๆ จากอำนาจทางการซึ่งเป็นเพราะหลวงพ่อเป็นผู้มีเมตตาบารมีสูง มีความเป็นกันเอง และปฏิบัติกับคนทั่วไปอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกชั้นวรรณะและเชื้อชาติ

“หลวงพ่อเป็นพระที่หาได้ยาก เพราะท่านมีลักษณะหนึ่งไม่ถือตัว ใครที่ไหนก็เข้าถึงได้หมด ไม่เหมือนบางรูปที่ถ้าดังแล้วจะเข้าหาได้ยาก สอง ท่านไม่เคยแสดงอารมณ์โกรธ ท่านมีเมตตาต่อคนอื่นเสมอ” (พงษ์ธร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

อย่างไรก็ตาม วัดและพระสงฆ์ โดยเฉพาะหลวงพ่อดุดมตะในฐานะที่เป็นองค์กรทางสังคมอย่างหนึ่งของชุมชน ถือว่าทำหน้าที่เป็นผู้คอยควบคุมความประพฤติของชาวบ้านในชุมชน ทั้งเรื่องยาเสพติดและปัญหาอื่น ๆ แม้ว่าจะมีบทบาทลดลงบ้างก็ตาม ด้วยองค์กรอื่น ๆ เริ่มเข้ามาทำหน้าที่แทนมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ครูในโรงเรียน ทหารและตำรวจตระเวนชายแดน เจ้าหน้าที่จากทางรัฐ เป็นต้น และหลังจากหลวงพ่อดุดมตะมรณภาพทำให้เกิด ช่องว่างระหว่างวัยและวัฒนธรรมของชาวมอญรุ่นใหม่กับชาวมอญรุ่นเก่า เนื่องจากเด็กมอญรุ่นใหม่จะรับรู้เรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่หลวงพ่อดุดมตะมีบทบาทและอิทธิพลต่อชาวมอญ รวมถึงสำนึกร่วมความเป็นชาติพันธุ์มอญ ผ่านการเล่าเรื่องราวจากคนมอญรุ่นพ่อแม่หรือปู่ย่าตายาย เท่านั้น เขาเหล่านั้นไม่ได้มีประสบการณ์ร่วมด้วยตัวเองดังนั้น ในอดีตหลวงพ่อดุดมตะประกาศเรียกกลุ่มเด็กวัยรุ่นขึ้นไปเทศนามรรณในวันพระ เบื้องต้นเด็กวัยรุ่นจะเกิดความกลัวเกรงต่อบารมีของหลวงพ่อดุดมตะ แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปไม่นานเด็กวัยรุ่นก็ลืมความกลัวเกรงนั้น หันกลับไปประพฤติตัวไม่ดี มีปัญหามกฏาว ดิฉยาเสพติด เพราะความเกรงกลัวไม่ได้เป็นสิ่งที่ฝังรากลึกในระบอบวิธีคิดของพวกเขา

“หลวงพ่อรับฟังทุกคน คอยสอดส่องดูแล หลวงพ่อจะคุยไปเรื่อยโดยไม่รู้ว่าหลวงพ่อดุดมตะอะไรบ้าง ส่วนใหญ่ก็ทำตามงานบุญที่วัด เช่นทำไมคนนี้หายไป พอรู้ว่ามีปัญหาแบบนี้หรือมีกิน

เหล่านี้เกี่ยวกับอบายมุข หลวงพ่อจะเรียกมาตักเตือน ส่วนใหญ่ฟังหลวงพ่อก็เคารพ ทุกสิ่งทุกอย่างที่หลวงพ่อสร้างไว้ดีมาก ถ้าคนในชุมชนตระหนักแต่เด็กรุ่นหลังไม่รู้แล้วว่าอยู่ได้เพราะใคร พ่อแม่เองก็ไม่ได้เล่าให้ลูกฟังเด็กก็ไม่กลัวอะไรเลย ก็มีปัญหาดึกกายาบ้านมียาเสพติด” (อรัญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

ดังนั้นสถาบันศาสนาเป็นสถาบันสังคมสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมหล่อหลอม เกลาพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ให้อยู่ในกรอบศีลธรรมตามความเชื่อและศรัทธาของแต่ละบุคคลซึ่งทุกศาสนาต่างมุ่งหมายให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข วัดถือเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจของพุทธศาสนิกชนมาช้านาน พระสงฆ์เป็นที่เคารพและศรัทธาของชาวบ้านในเรื่องการเสริมสร้างคุณความดีให้แก่วิถีชีวิตของคน วัดและพระสงฆ์จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนนั้น ฉะนั้นการให้วัดเข้ามามีบทบาทในป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลได้ใกล้ชิดพุทธศาสนา ชีวีวัตรหลักธรรม และสามารถเอาชนะจิตใจตนเองจนหลีกเลี่ยงจากปัญหายาเสพติดได้ จึงถือได้ว่าในบ้านวังกะ บทบาทของวัฒนธรรมและผู้นำทางศาสนาที่ได้รับการยอมรับและชาวบ้านมีความศรัทธาเป็นอย่างมาก เป็นกลไกสร้างระเบียบแบบแผนในการป้องกันยาเสพติดให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะหลวงพ่อดุจดมามีอิทธิพลเหนือชาวบ้านอยู่มาก ท่านเป็นผู้นำและศูนย์รวมทางจิตใจและยังมีส่วนทำให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมและประเพณีต่าง ๆ ทางศาสนาอยู่ตลอดเวลาใช้พลังความศรัทธาของชาวบ้านเป็นเครื่องมือนำไปสู่การป้องกันปัญหายาเสพติดและปัญหาสังคมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะการทำบุญที่ถือเป็นแกนกลางที่ปฏิบัติกันในหมู่พุทธศาสนิกชน พระภิกษุสงฆ์ยังอยู่ในฐานะเป็นผู้ที่จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนได้รับส่วนบุญทางศาสนา จึงอยู่ในฐานะสูงและต้องเคารพกราบไหว้ นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งนี้ถือกันว่า ศาสนาพุทธเป็นรากฐานสำคัญที่ชาวบ้านยึดถือเป็นหลักปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน เป็นลักษณะร่วมอย่างเด่นชัดของผู้คนทั้งชาวไทย พม่า กะเหรี่ยง และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวมอญที่เป็นชนชาติที่มีศรัทธาอย่างแรงกล้าในพุทธศาสนา นับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัดจึงสามารถรับเอากฎระเบียบมาดำเนินเป็นวัฒนธรรมของตน ความศรัทธาต่อวัดและพระสงฆ์นี้เป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังต่อเนื่องกันมาจนเป็นวัฒนธรรมยึดถือปฏิบัติและถือว่าเป็นกฎเกณฑ์และแบบแผนในการป้องกันยาเสพติดของชุมชน

4. การร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจซึ่งจากการวิจัยพบว่าชาวบ้านได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาในการดำเนินการป้องกันยาเสพติด 2 กรณีคือ กรณีแรก การได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมป้องกันยาเสพติด

ติดที่มีที่มาจากชาวบ้าน ได้ร่วมมือร่วมใจกันและกรณีที่สองการได้รับผลประโยชน์ที่มีที่มาจาก การดำเนินกิจกรรมป้องกันแก้ไขยาเสพติดโดยภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการจัดทำกิจกรรมนั้นดังนี้

4.1 ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการเอง

ชาวบ้านพื้นที่วังกะช่วยกันคอยสอดส่องดูแลและติดตามสถานการณ์ปัญหายาเสพติด ในชุมชน รวมถึงสมาชิกในชุมชนตระหนักถึงปัญหายาเสพติดและพร้อมที่จะเข้าร่วมแก้ไขอย่าง ต่อเนื่องในการแก้ปัญหาของชุมชนด้วยการสอดส่องพฤติกรรม เฝ้าระวังติดตาม เฝ้าระวังภัยที่อาจ เกิด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหา ดังนั้นจากการที่ชุมชนได้จัดกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ผู้ใหญ่และ คณะกรรมการ ได้นำเด็กที่มีปัจจัยเสี่ยงในการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดมาใกล้ชิด ทำการบ้านร่วมกันช่วง เย็นทำให้ชุมชนรู้สึกปลอดภัยจากเด็กที่อาจจะก่อปัญหาอื่นๆตามมามีผลสืบเนื่องมาจากปัญหา ยาเสพติดเห็นได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เอาเด็กมาไว้กับคณะกรรมการ ให้เขาลงชื่อ ผลที่ได้ไม่ถึงร้อยเราต้องอบรมเขา พอเด็ก เข้ามาอยู่ใน โครงการเด็กก็จะเปลี่ยนพฤติกรรม เจอตามถนนก็จะสวัสดิ นิสัยดีขึ้น เราก็รู้สึกดี ไม่ ค่อยมีปัญหา ชุมชนก็สงบขึ้น” (ชนัส, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“เราต้องช่วยกันป้องกันคนในชุมชน อย่าคิดธุระไม่ใช่ ถ้าเกิดกับคนในครอบครัวเราจะ ทำอย่างไร สำหรับชุมชนเราตระหนักตรงนี้มาก จะดำเนินการอะไรก็ต้องช่วยกันจะได้ไม่มีปัญหา ให้ปวดหัว” (สำภา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

การที่ชาวบ้านร่วมกันปกป้องดูแลชุมชน ด้วยการที่ผู้ใหญ่ช่วยกันดูแลเด็กนำเด็กมา ใกล้ชิดเพื่อให้มุ่งความสนใจไปที่กิจกรรมที่มีประโยชน์และร่วมกันแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับผู้เสพยา เสพติด ผู้ค้าและแหล่งค้ายาเสพติดในชุมชนให้ผู้นำได้ทราบเพื่อที่จะได้ดำเนินการแก้ปัญหา ยาเสพติดให้ชุมชนทราบนั้นชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการที่ชุมชนรู้สึกถึงความสงบสุขขึ้น ชุมชนรู้สึก อยู่สบายขึ้น

4.2 ได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการของภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐ

เนื่องจากปัญหา ยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญและมีผลกระทบตั้งแต่ระดับชาติ ถึงระดับ ท้องถิ่นดังนั้นภาครัฐจึงเป็นผู้กำหนดนโยบายและผลักดันให้เกิดการปฏิบัติและปัญหา ยาเสพติดยัง รู้สึกว่าหากไปยุ่งเกี่ยวอาจจะเป็นอันตรายชาวบ้านส่วนใหญ่จึงยังหวังพึ่งการแก้ปัญหา นี้จากภาครัฐ หรือหน่วยงานของรัฐซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วการจัดกิจกรรมมักจะริเริ่มจากหน่วยงานของรับซึ่ง ชาวบ้านในชุมชนได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมดังกล่าวทั้งในแง่งบประมาณหรือผลที่ได้จากการ แก้ปัญหาของภาครัฐซึ่งในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลวังกะเองมีหน่วยงานที่เข้ามาดำเนินการหลาย หน่วยงาน เช่น หน่วยงานทหาร ตำรวจ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด โรงเรียน โดยรูปแบบการดำเนินการจะเป็นการให้งบประมาณ

หรือการจัดกิจกรรมในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาเสพติด ซึ่งประชาชนร่วมรับผลประโยชน์จากการให้งบประมาณผ่านเทศบาลหรือหน่วยงานอื่นๆของรัฐดังกล่าว

พวกที่เข้ามาทำก็เป็น พวกหน่วยงานของรัฐ เพราะเรื่องยาเสพติดทางรัฐบาลต้องมีอยู่แล้ว รัฐบาลจัดสรรงบมาให้เรา ทุก อบต.ต้องนำผู้เป็นกลุ่มเสี่ยงมาเข้าสู่การบำบัดพอบำบัดเสร็จ ก็จะมีงบมาก่อนหนึ่ง งบบำบัดหัวละ 3,500 บาท ใครบำบัดเสร็จก็จะได้รับงบพัฒนาคุณภาพชีวิตหัวละ 2,500 (เดือน, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

พอรู้ว่าแต่ละหมู่บ้านติดยาเสพติด ก็จะเอาเงินไปบำบัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้กองทุนแม่ (เจริญ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

ส่วนมาก โรงพยาบาลจะทำมากกว่า รพ.จะเข้ามาดูแล ถ้าติดจะส่งให้ตำรวจเอาไปบำบัด แต่ที่นี้ไม่ถึงกับขั้นนั้น (ประพัตร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

เด็กบางคนบอกอยากเลิกทำใจดี ทหารก็เอามาอยู่ด้วย เรียกตัวเด็กมานั่งคุย และภายในกลุ่มต้องตามมาให้หมด เด็กก็ดีขึ้น พ่อแม่ดีใจ (เอก, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

สรุปแล้วเขตเทศบาลวังกะมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและควบคุมดูแลมิให้ผู้ที่มีแนวโน้มที่จะยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด สร้างความเดือดร้อนแก่ชุมชนเป็นผลจากการที่ชุมชนความสัมพันธภาพในชุมชน ในแนวราบดังนั้น การจัดกิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการเองจึงเป็นลักษณะอาศัยความเป็นเครือข่าย ความเป็นที่เพื่อน้องที่คอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันส่วนการร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมที่ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการจะเป็นการให้งบประมาณหรือการจัดกิจกรรมในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาเสพติด

5. การติดตามและประเมินผลกิจกรรม

ในการติดตามและประเมินผลในกิจกรรมด้านยาเสพติดนั้น จากการวิจัยพบว่าชาวบ้านในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลวังกะนั้นมองกิจกรรมด้านยาเสพติดถูกริเริ่มโดยหน่วยงานภาครัฐ โดยที่ประชาชนไม่ได้แบ่งแยกว่าหน่วยงานนั้นมีที่มาจากภายในหรือภายนอกชุมชน เช่น โรงเรียน ดชด. ที่ 134 ทหาร ตำรวจที่เข้ามาดำเนินการในพื้นที่ซึ่งกรณีนี้ประชาชนมองว่าภาครัฐเมื่อเข้ามาดำเนินการแล้วไม่มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบและยังมีการดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ส่วนกิจกรรมหรือโครงการที่มีการริเริ่มจากเทศบาลหรือกิจกรรมที่ริเริ่มจากคนในพื้นที่นั้น ประชาชนติดตามประเมินผลกิจกรรมในสองลักษณะคือ ลักษณะแรก การติดตามกิจกรรมแบบไม่เป็นทางการ โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวหรืออาศัยความคุ้นเคยกันในการติดตามกิจกรรมที่ทางเทศบาลหรือผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ มีการทวงถามด้วยวาจาเมื่อใช้ชีวิตอยู่ในวิถีปกติ โดยการทวงถามหรือติดตามแบบไม่เป็นทางการนี้มักจะเป็นการพบปะผู้รับผิดชอบกิจกรรมตามตลาดหรืองานบุญต่าง ๆ ชาวบ้านก็จะใช้วิธีการทวงถามด้วยวาจาว่ากิจกรรมที่ได้รับปากกับชาวบ้านไว้ได้ดำเนินการหรือยัง

ส่วนลักษณะที่สองคือการติดตามเมื่อมีการประชุมที่เป็นทางการทั้งที่ทางเทศบาลเป็นผู้ดำเนินการ เช่นการจัดประชาคมแผนพัฒนา หรือในที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน โดยอาจเป็นลักษณะการทวงถามด้วยตัวเองหรือการฝากการติดตามกิจกรรมไปกับผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการเข้าร่วมประชุมกับทางเทศบาลหรือการประชุมประชาคมหมู่บ้าน เช่น สมาชิกสภาเทศบาล หรือเพื่อนบ้านที่เข้าร่วมในการประชุมหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่แล้วในการติดตามทวงถามกิจกรรมต่าง ๆ มักเป็นการทวงถามในด้านโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าเนื่องจากชาวบ้านมองว่าเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องมีการดำเนินการแก้ไขและเห็นผลเป็นรูปธรรมมากกว่าปัญหาเสพติด

“มีการตรวจสอบด้วยวาจา ถ้าใช้การประชุมจะน้อย ส่วนใหญ่จะตามโครงการใหญ่ๆ เป็นโครงการพื้นฐานที่ใช้งบประมาณเยอะ ๆ เช่น ลอยกระทง แด่ก่อนโดน สดง.ตรวจสอบ แต่ยาเสพติดใช้งบประมาณไม่เยอะ ก็มีการทวงถามในการประชุมบ้าง เช่นมีการทวงถามว่าตึกน่ากลัวเดี๋ยวเป็นที่ช่องสุมาตราเสพติด ไปทบทึกหรือยัง” (ยุทธศักดิ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2556)

“ทวงถามมีจะฝากสมาชิกให้มาถามทางฝ่ายบริหารว่าได้ดำเนินการหรือยัง มีการทวงถามด้วยวาจา อาศัยความคุ้นเคย เช่นเดิน ไปเจอกันก็ถาม อันโน้นอันนี้ทำหรือยัง (ประพัตร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

ส่วนการติดตามกิจกรรมที่ได้ดำเนินการโดยภาครัฐนั้น ถึงแม้ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมกับภาครัฐแต่ประชาชนเห็นว่าขาดการประเมินและติดตามผลเชิงรุก ทำให้ไม่สามารถติดตามข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ โดยกระบวนการติดตามหลังการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่อต้านยาเสพติดของภาครัฐยังไม่มีการกำหนดแนวทางในการติดตามผลอย่างเป็นระบบหรือให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“ที่นี้เด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคันเยอะ พ่อแม่ฝากไว้กับตาชาย สิงหาคมที่ผ่านมาดูเด็กเกิดปัญหาอะไร และเอาจากเด็กที่เสพอายุ 15 – 18 ปี เป็นลูกหลานคนที่พ่อแม่เต็มใจให้เราดูแลพอจับมาได้ก็ตรวจปัสสาวะ เราไม่ได้มุ่งเน้นไปทำลายผู้ขายแต่เราอยากรู้พฤติกรรมที่คิดยา เพราะถ้าทำอย่างราชการทำเป็นค่ายก็ไม่ได้ผล เข้าค่ายอบรมวิทยากรเลิกหรือไม่เลิกไม่ได้ผล ปัญหาเสพติดต้องมีการติดตาม ต้อง Monitor จังก็ทำไปจิง ๆ” (รัชณี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

การดำเนินกิจกรรมโครงการต่างๆของภาครัฐในการแก้ปัญหาเสพติดในพื้นที่ทำอย่างเร่งรีบและขาดการวางแผนการเร่งความหาเพื่อให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ส่งผลให้เกิดการนำคนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายที่แท้จริงเข้าร่วมโครงการ โดยพบว่าปัญหาประการหนึ่งที่เกิดขึ้น คือการควานหาคนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายที่แท้จริงเข้าสู่กระบวนการดำเนินโครงการต่อต้านยาเสพติดของภาครัฐ เพื่อให้ได้ตามยอดหรือเป้าหมายที่ถูกกำหนดไว้ส่งผลให้เกิดการควานหาที่มีพฤติกรรมเสพหรือ

คิดยาเสพติดจากข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ การดำเนินโครงการก็มิได้เป็นการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาอย่างแท้จริงตามนโยบายที่รัฐกำหนด เพราะมิได้เป็นการนำผู้เสพหรือผู้ติดยาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริงเข้าสู่กระบวนการ ดังความเห็นของ ผู้นำองค์กรชุมชนดังนี้

“อย่างเป็นทางการยาเสพติด ต้องหาคนที่คิดจริง ๆ แต่หาคนที่คิดไม่ได้ ต้องหาคนที่ไม่คิดนั้นแหละ ไปบำบัด ไปอบรม จริงๆแล้วเขาต้องเอาคนที่คิดจริง ๆ ไปบำบัด เขาต้องการผลงาน เขาจะจับใครมาก็ได้ เพื่อสร้างผลงานของเขา ต้นตอปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข ณ ปัจจุบันทุกคนต้องการผลงานมากกว่า เพื่อให้มันหมด ๆ ไป โดยที่ที่เราไม่ได้คำนึงถึงว่าคนได้รับประโยชน์หรือไม่ได้รับประโยชน์ ถ้าทำลักษณะนี้ ทั้งชาติก็ไม่หมดไป เพราะต้นตอจริง ๆ รู้ว่าเป็นลูกใครแต่ไม่กล้าทำ กลัวว่าพ่อแม่จะเสียหน้าเราไม่กล้าบอกว่าคนนี้ เลยให้กรรมการดูว่าใครก็ได้เพราะเรากำหนดไว้ว่า คนติดยา 20 คนแต่เราหาไม่ได้เราก็เอาคนดี ๆ มาอบรมมาเข้าค่าย แก้มไม่ได้ มันเหมือนเดิม ติดก็ติดเหมือนเดิม แล้วอ้างว่าได้คนที่คิดจริง ๆ คนติดมีจริง ๆ 2 คนแล้วคนไม่ติดมี 18 คน ทุกที่ที่ประสบปัญหามีเหมือนกันหมด ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ที่เข้ามาคือทหาร ตอนแรก ๆ คือคนที่คิดจริง ๆ แต่ตอนหลังไม่ค่อยมี เขามีกำหนดเวลา ถ้าไม่ถึงเวลาแล้วจริง ๆ ก็ไม่ทำ พอใกล้ ๆ สิ้น ปีงบประมาณก็ทำขึ้นมา ทำให้โครงการแต่ละโครงการไม่สำเร็จ ระยะแรก ๆ ไม่ทำไปทำระยะสุดท้าย” (สมเดช, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

“การดำเนินกิจกรรมไม่ได้ผล เพราะกิจกรรมของทางราชการคือทำตามปีงบประมาณ เป็นการใช้งบประมาณ ไม่ได้มีการวิเคราะห์และวางแผนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจริงจังกเท่าไร” (นิรันดร์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“พอดำเนินกิจกรรมเราก็ร่วมมือกันเต็มที่ชุมชนมากขึ้น เขาก็ติดต่อก่อนว่าจะทำโครงการนะ มาฝึกอบรม เราก็ช่วยหาเด็กในชุมชนเข้าร่วม เด็กธรรมดาแน่นแหละ ไม่ใช่เด็กติดยาอะไร เด็กติดยาเราก็หาไม่ได้หรอก เพราะพ่อแม่ผู้ปกครองก็กลัวว่าลูกจะมี ประวัติดี กลัวว่าลูกจะติดคุกด้วย”

“ต้องอยู่ที่ส่วนราชการที่เข้ามา พอมีนโยบายมาก็ทำที่นี้” (ชนัส, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“ภาครัฐไม่ได้ดำเนินการจริงจัง ไม่มีการประเมินโครงการยาเสพติดที่ได้ดำเนินการไปแล้วถ้าทำจริงจังก็ได้ผล ต้องเกรงกลัวกันบ้าง แต่แง่หนึ่งคือไม่ได้มาทำโครงการอย่างจริงจัง” (ชาคริต, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

“บางทีการดำเนินกิจกรรมของเราเจอคนรุ่นใหญ่กว่าเราก็ต้องการให้เจ้าหน้าที่มาร่วม แต่เขาต้องให้เจ้านายสั่ง พอมีโครงการก็เอาชาวบ้านไปร่วม อยู่ที่ส่วนราชการถ้าจริงใจ และมุ่งมั่นทำอย่างจริงจังและทำให้ตรงกลุ่มเป้าหมายน่าจะ” (วิธนา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2556)

ดังนั้นในการดำเนินกิจกรรมของภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดที่ผ่านมาประชาชนมองว่าปัญหาความสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การแก้ไขปัญหาเสพติดที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จ ก็คือ ขาดความจริงจังในการดำเนินการ การทำงานยังไม่มีแผนอย่างเป็นขั้นตอน และต่อเนื่องการขาดการติดตามและประเมินผล ทำให้การดำเนินการที่ผ่านมามักจะเน้นไปที่ปริมาณแทน โดยเฉพาะการพยายามหาคนในชุมชนเข้าร่วมโครงการ มากกว่าที่จะเน้นที่คุณภาพและผลลัพธ์ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างจริงจัง เช่น โครงการฝึกอบรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งขาดการติดตามหลังการดำเนินการ ทำให้การดำเนินการดังกล่าวไม่สัมฤทธิ์ผล นอกจากนี้การที่จะให้ผู้ปกครองยอมรับและพาบุตรหลานของตนเองเข้าร่วมโครงการในฐานะเป็นผู้ติดยาเสพติด การคาดหวังถึงการยอมรับของผู้เสพและผู้ปกครองยังเป็นสิ่งที่ยาก เนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรู้สึกล้ออายของครอบครัวที่มีลูกหลานติดยาเสพติดอีกทั้งปัญหาเสพติดเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย ดังนั้น จึงทำให้เกิดการปกปิดข้อมูลมิให้บุคคลอื่นทราบ เนื่องจากเกรงว่าบุตรหลานของตนจะรับผลกระทบทางด้านกฎหมายส่งผลให้การยอมรับและนำบุตรหลานเข้าร่วมโครงการที่ภาครัฐจัดในฐานะผู้ติดยาเสพติดจึงไม่เต็มที่ ส่วนกิจกรรมที่ประชาชนในเขตเทศบาลที่มีส่วนร่วมนั้นมักจะเป็น โครงการกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบรายบุคคลหรือมีความเฉพาะเจาะจงรายบุคคลอันจะทำให้เกิดเป็นปัญหาต่อผู้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนั้น โครงการที่ประชาชนมักให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีจะเป็น โครงการรณรงค์และต่อต้านยาเสพติดในภาพรวมที่มีหน่วยงานต่าง ๆ มาดำเนินการจัดกิจกรรมเช่น การเดินรณรงค์ กิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีที่ต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมกีฬา เป็นต้น

กรณีศึกษาในการป้องกันยาเสพติดของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จ.ตาก

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาจากพื้นที่เพื่อวิเคราะห์ถึงกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติดของประชาชนในการป้องกันยาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด โดยการ นามสมมติ, สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรชุมชน ประธานชุมชน แกนนำกลุ่มอาชีพและประชาชนทั่วไปและศึกษาข้อมูลจากเอกสารของเทศบาลพบว่ากระบวนการในการป้องกันยาเสพติดของประชาชนในเขตเทศบาลท่าสายลวดมีดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัญหาเสพติดและสภาพพื้นฐานของชุมชน
  - 1.1 พื้นฐานสภาพความเข้มแข็งของชุมชน

ลักษณะพื้นที่ของเทศบาลตำบลท่าสายลวด ตั้งอยู่ใน ในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตากเป็นพื้นที่สุด ชายแดนทางฝั่งตะวันตกของประเทศที่ติดต่อกับสหภาพเมียนมาร์ (Union of Myanmar) หรือประเทศพม่า ซึ่งมีจังหวัดเมียวดี ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้าม ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่มีลักษณะแอ่งกระทะ ซึ่งเป็นผืนเดียวกับฝั่งจังหวัดเมียวดีของพม่ามีแค่แม่น้ำเมย กั้นพรมแดนระหว่างกัน

พื้นที่บริเวณนี้ในอดีตเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญ ในทางประวัติศาสตร์นั้นเป็นทางผ่านของการทำศึกสงครามสงคราม ระหว่างกองทัพไทยกับพม่าในนามของเขาค่านแม่ละเมา และด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่ทำให้ผู้คนจากที่ต่าง ๆ ทั้งชาวกะเหรี่ยงมูเซอ มูเซอ ไทล้านนา ไทใหญ่ จีน อินเดียรวมทั้งชาวเมียนมาร์หรือพม่า เข้ามาจับจองอยู่อาศัยเกิดเป็นชุมชนใหญ่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ขึ้น การที่มีภูมิศาสตร์ที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านส่งผลให้ลักษณะพื้นที่กลายเป็นเมืองการค้าที่สำคัญและมีลักษณะเป็นเมืองที่ไม่เจียบเหงา ส่วนใหญ่ประชาชนจะนับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดไทยวัฒนารามหรือ “วัดไทยใหญ่” ที่มีสถาปัตยกรรมแบบพม่า มีพระพุทธรูป อันศักดิ์สิทธิ์และสวยงามที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธาเลื่อมใสกันมากเป็นศูนย์กลาง เป็นวัดที่ใหญ่ที่สุดและมีชื่อเสียงตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 1 บ้านแม่ดาว ซึ่งพบว่าเมื่อมีงานสำคัญไม่ว่าจะเป็นเทศกาลสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ วันลอยกระทง งานประเพณีปอยส่างลอง หรือบวชลูกแก้ว ที่วัดไทยวัฒนาราม และวันสำคัญที่ผู้วิจัยไปร่วมสังเกตการณ์คือวันฉมาปนกิจเจ้าอาวาสวัดซึ่งเป็นชาวพม่าที่บวชเรียนมานานและเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบ้านในพื้นที่ ทุกเชื้อชาติ ทั้ง พม่า ไทย ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง ได้มาช่วยกัน จัดกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการเตรียมอุปกรณ์ในพิธี การเตรียมสถานที่ การจัดดอกไม้และกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งหากเป็นเพื่อนบ้านที่มีที่อยู่อาศัยใกล้ ๆ กัน และอยู่ชุมชนเดียวกันมาช้านาน ชาวบ้านจะรู้สึกถึงความแตกต่างด้านเชื้อชาติและชาวบ้านในแต่ละชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดี ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีความพร้อมเพรียงในการเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะ โดยเฉพาะกิจกรรมในวันสำคัญ

“ของเราไม่มีปัญหาเลย เวลาทางเทศบาลขอร้องหรือทางผู้ใหญ่บ้านต้องการ เป็นงานชนเผ่า แต่ละชนเผ่าจะมีการแสดงของตนเอง นอกจาก 4 ชุมชนเรายังจะมีชาวต่างด้าวมาช่วยกันเป็นพม่า ปะโอ กะเหรี่ยง เวลาเราทำกิจกรรมเขาก็มาร่วมด้วย” (ภิญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“ที่นี้มีทั้งพม่า ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง ปะโอ ปะหล่อง ปะปากะขอ แต่ความแตกต่างเชื้อชาติไม่ใช่ปัญหาเลย ส่วนใหญ่ก็ไปวัดเหมือนกัน นับถือพุทธเหมือนกัน พอมีงาน อย่างเช่น งานชนเผ่าที่หมู่ 1 ก็จะไปร่วมกัน” (กิตติศักดิ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“ทุกสิ้นปี วันที่ 1 – 2 มกราคมจะจัดงานชนเผ่าที่วัดไทยวัดนาราม มีการละเล่นมีการประกวด นักท่องเที่ยวเข้าไปแวะชมและใช้วัฒนธรรมให้มีความกลมเกลียวกัน แต่หมู่บ้านอื่นไม่มีที่นี้ที่เดียวเขาไปเห็นที่แม่สายมาเลยลองเอามาทำเอง” (กัญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“การที่มีหลายเชื้อชาติก็คินะ ถ้าอยู่ชุมชนเดียวกันก็รู้จักกัน ไม่แบ่งแยกมีอะไรก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกันดี โดยเฉพาะเวลามีวันสำคัญทางศาสนา คนเยอะ เอาข้าวเอาน้ำมาช่วยที่วัด” (บุญรอด, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

อย่างไรก็ตามเนื่องจาก ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวดเป็นพื้นที่ที่อยู่บริเวณชายแดนของประเทศ และเนื่องจากทางฝั่งประเทศไทยและทางฝั่งประเทศพม่ามีระดับความเจริญทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันค่อนข้างมากส่งผลให้ประชาชนจากฝั่งประเทศพม่าเข้ามาในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดศึกษาซึ่งส่วนใหญ่เข้ามาขายแรงงานในพื้นที่ พบว่าแรงงานเหล่านั้นได้กลายเป็นประชากรแฝงในพื้นที่ที่ส่งผลให้ประชากรในพื้นที่มีความแออัดแออัดมากขึ้น ซึ่งเมื่อมีประชากรเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้น ด้วยการตั้งเพิงพักอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำเมย บริเวณตลาดริมเมย (ใต้สะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาร์) หมู่บ้านริมเมย ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อสะดวกในการลักลอบทำการค้าขายสินค้า ผิดกฎหมายต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น บุหรี่ สุราต่างประเทศ หมกอายุ สินค้าเกษตร/ ประมงจำพวก ปู กุ้ง เป็นต้น โดยเฉพาะยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 1 (ยาบ้า) ซึ่งมีประชาชนไทยและประชาชนเมียนมาร์ที่ทำงานหรือที่พักอาศัยในพื้นที่อำเภอแม่สอด เป็นผู้ซื้อหลัก ซึ่งส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของยาเสพติดตามหมู่บ้าน/ ชุมชนในพื้นที่ริมเมย และใกล้เคียงขยายตัว เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีพฤติกรรมลักลอบนำเข้ายาเสพติดตามช่องทาง/ ท่าข้ามต่าง ๆ ตามแนวชายแดนจังหวัดตาก โดยเฉพาะแนวชายแดนด้านอำเภอแม่สอด เนื่องจากมีจำนวนประชากรทั้งสองประเทศอาศัยอยู่หนาแน่น ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อกูลประการหนึ่ง ทั้งนี้การลักลอบจำหน่าย และ/ หรือนำเข้าบริเวณหมู่บ้านริมเมย ทั้งกลางวันและกลางคืน ซึ่งมีราษฎรเมียนมาร์ที่อาศัยอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำเมย เป็นผู้ค้า/ นำเข้ารายสำคัญจึงทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ยังรู้สึกกลัวปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาโดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรมและการลักเล็กขโมยน้อยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหายาเสพติดเช่นการลักขโมยของชาวบ้านเพื่อนำไปแลกยาเสพติด รวมทั้งชาวพม่าที่เคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานที่ฝั่งไทย ชาวบ้านที่เป็นคนพื้นที่จะรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัย

“ต่างค้าเข้ามาเยอะ ไม่มีเวลาเดินข้ามได้ ยี่สิบสี่ชั่วโมง ยิ่งตอนนี้ห้างเดินข้ามได้หมด คุมยาก ชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลง เรามีกันไม่มากหรอก แต่ต่างค้าเยอะมากเดินขวัไกวมากกว่าประมาณสามเท่าเห็นจะได้ ถ้าไม่ควบคุมมีปัญหาแน่” (กฤษณะ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“แถว ๆ ชายแดน มีปัญหาแน่นอน ส่วนใหญ่เป็นรายย่อย ๆ รายใหญ่นาน ๆ ได้ทีหนึ่ง ดิดชายแดน ข้ามไปซื้อลงสะพานตรงเกาะกลางก็ได้แล้ว เขาลักลอบขายกัน ตอนนี้ก็มีปัญหาเล็กเล็ก ขโมยน้อย ลักมอเตอรีไซค์หายเป็นประจำ พวกกรรรถเข็นมีใบสั่งมา เอาไปแลกยา เห็นชัด ๆ นี้แหละ แต่เอาคืนมาไม่ได้ ซื้อคืนมาก็ไม่ขายให้ เขาถือว่าเป็นบ้านเขา แน่จริงเอ็งก็ตามไปเอาซิ เขาว่านั่น” (ทิพย์มณี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

จากการศึกษาลงพื้นที่ที่นามสมมติ, สัมภาษณ์เชิงลึกประธานชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่าในเขตเทศบาลมีทั้งหมด 4 หมู่บ้าน การดำเนินการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนยังไม่ได้มีการรวมตัวกันอย่างชัดเจนมากนัก โดยมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยทั้งด้านในเขตเทศบาลมีประชากรแฝงจำนวนมากทำให้ชุมชนต้องดำเนินการแก้ปัญหาอื่นอีกมากมายเช่น ปัญหาแรงงานที่เข้ามาขายแรงงานในพื้นที่ พบว่าแรงงานเหล่านี้ได้ลงหลักปักฐานกลายเป็นประชากรแฝงในพื้นที่ทำให้ประชากรมีความแออัดเพิ่มมากขึ้น ทั้งยังมีปัญหาขยะเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และปัญหาการลักเล็กขโมยน้อยของชาวพม่าที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่

“ข้างล่างตรงเกาะกลางนั่นค้ายาเสพติด เราขายของอยู่ตรงนี้ก็กลัวแล้ว ยังมาขโมยของอีก นี่หลังร้านต้องทำตระแกรงลวดเลยไม่จั้น โดยสอยหมด พวกเสาไฟฟ้าต่าง ๆ นี้โยกหมดแล้ว เขาปีนเข้ามา แล้วมาขโมยของ” (นิภาพร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“พวกนี้ขโมยของไปแลกยา รถมอเตอร์ไซค์นี้หายบ่อยมาก เอาคืนไม่ได้ แล้วเราไม่มีใครกล้าลงไปตรงเกาะกลางหรอก น่ากลัวมาก” (ชนาวรรณ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

นอกจากปัญหาในเขตพื้นที่ที่มีมากมายแล้ว ปัจจัยหนึ่งที่ชุมชนยังไม่สามารถขับเคลื่อนจนสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านยาเสพติดได้คือผู้นำในเขตเทศบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งประธานชุมชน ซึ่งอาจจะด้วยสาเหตุส่วนตัวทั้ง ๆ ที่โดยหลักการการได้มาซึ่งประธานชุมชนที่ในความเป็นจริงแล้วควรเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ที่จะต้องเป็นการเลือกผู้ที่ประชาชนนับถือศรัทธาอย่างแท้จริง ไม่ใช่เลือกเพราะชื่อเสียง ไม่ใช่เพราะฐานะ ไม่ใช่เพราะความรู้ ไม่ใช่เพราะความสามารถ แต่คัดเลือกจากประชาชนธรรมดาที่ประชาชนในชุมชนด้วยตนเองนับถือศรัทธา ผู้ที่ได้รับเลือกอาจไม่ใช่คนมีความรู้สูง อาจไม่ใช่คนมีความสามารถในการบริหาร แต่ที่สำคัญที่สุดควรเป็นคนในชุมชนที่คนอื่นนับถือศรัทธาหรือหวังพึ่งพายามทุกข์ยากแต่จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านไม่ได้มีความศรัทธาหรือพึ่งพาประธานชุมชนมากนัก นอกจากนั้นอาจเป็นเพราะกระบวนการขับเคลื่อนหรือการบริหารจัดการของทางเทศบาลทำสายลวดเองที่ทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อนให้มีการดำเนินกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดอย่างจริงจัง ซึ่งโดยหลักการแล้วผู้ที่เป็ประธานชุมชนต้องใกล้ชิดกับชุมชน มีความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เป็นที่ยอมรับและทำให้มีความสามัคคีกลมเกลียว

กัน ในชุมชน แต่จากการศึกษาพบว่าเมื่อประธานชุมชนมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในเขตชุมชนในเทศบาล จึงมีลักษณะการได้รับการสนับสนุนจากนักการเมืองที่มีอิทธิพลในเขตเทศบาลนั้น ซึ่งเมื่อมีปัญหาเรื่องใด ๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้นำ ชาวบ้านจะไม่พึ่งประธานชุมชนในเขตเทศบาล ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พบว่า

“โดยส่วนใหญ่เราไม่ได้พึ่งประธานชุมชน หากมีปัญหาเรารอบอกผู้ใหญ่บ้าน เพราะผู้ใหญ่บ้านทำจริงจังและลงมือจริง ๆ แต่ประธานชุมชนไม่ได้ทำอะไรมาก” (พัต, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“ชุมชนไม่เข้มแข็ง เช่นถ้าคนนี้เป็นประธานชุมชน ชาวบ้านก็ไม่ช่วยงาน ลักษณะชุมชนที่นี้การเป็นประธานชุมชนเหมือนอุปโลกน์ขึ้นมา ให้เขาเป็นประธานชุมชนโดยที่ไม่ถามเขาว่าเต็มใจไหม รัฐบาลออกมาว่าตั้งก็ตั้งไว้ บางคนก็อยากมาเป็นประธานชุมชน” (แก้ว, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“มีคณะกรรมการตั้งขึ้นมาอย่างหลอกลอก ๆ หน่วยงานอยากให้ตั้งเราก็ตั้ง แต่ตามจริง ๆ ใครจะเอาชีวิตเข้าไปเสี่ยง คุ่มใหม่ ไม่คุ่ม” (พร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

1.2 ปัญหาสาธารณสุขของชาวบ้านในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด

พื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวดเป็นพื้นที่ที่อยู่บริเวณ ชายแดนของประเทศติดกับประเทศพม่าทำให้มีปัญหาเรื่องยาเสพติดซึ่งส่วนใหญ่ถูกขนข้ามมาจากทางฝั่งพม่าโดยการลำเลียงข้ามแม่น้ำเมย ทำให้สามารถ ตรวจจับได้ยาก ยาเสพติดจะถูกส่งต่อไปขายให้กับผู้ซื้อในเมืองขึ้นในตัวจังหวัดตากและกรุงเทพมหานคร ซึ่งฝ่ายความมั่นคงของไทยถึงกับประกาศจับผู้ที่คาดว่า จะเป็นหัวหน้าใหญ่ในการผลิตยาเสพติดจากฝั่งพม่า หรือรู้จักกันในนาม “นายพลชนะคะมวย” ซึ่งมีฐานที่มั่นในรัฐกระเหรี่ยง ตรงข้ามตำบลวาลย์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ซึ่งห่างจากพื้นที่ศึกษาประมาณ ศึกษาประมาณ 50 กิโลเมตร

ปัจจุบันยังมีเฉพาะการจับกุมผู้เสพหรือผู้ค้ารายย่อยเท่านั้น แต่มีการ จับกุมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณตลาดริมเมยซึ่งมีประชาชนมากมายเข้าออกพื้นที่อยู่ตลอดเวลา ในพื้นที่ด้านตรงข้ามแนวชายแดน จ.ตากยังไม่มีแหล่งผลิตยาเสพติดขนาดใหญ่ คงเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดขนาดเล็กเหนือพื้นที่พักยาเสพติดเท่านั้น (กมล นเรศวร, 2556) ส่วนการลักลอบขนยาเสพติดจะพบบ้างแต่เป็นจำนวนไม่มาก โดยได้มีการลำเลียงข้ามแม่น้ำเมย ในหลายๆจุดแต่ก็มีการจับกุมเข้มงวดจากทางด้าน ประกอบกับเมยวดีไม่ใช่พื้นที่แพร่ระบาดของยาเสพติด

สถานการณ์ยาเสพติดบริเวณด่านแม่สอดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลท่าสายลวดยังไม่รุนแรงเพราะมีมาตรการ ดูแลคอยตรวจตรา บุคคลทั้งชาวไทยและชาวพม่า ที่เข้าออกด่านนี้ตลอดเวลา ซึ่งก็มีการจับกุมอย่างต่อเนื่องแต่ก็เป็นจำนวนไม่มาก อย่างที่ผ่านมีการจับกุมจับ

ชูโคตีเฟดรีน สารตั้งต้นผลิตยาบ้า จำนวน 6,000 เม็ด และยาบ้า ซึ่งถือว่าเป็นรายย่อย (พ.อ.เทอดศักดิ์ งามสนอง, 2557)

ปัญหาหายสาบสูญในพื้นที่เขตเทศบาลส่วนใหญ่แล้วถูกนำเข้ามาจากฝั่งพม่าเนื่องจาก ประเทศไทยไม่ใช่แหล่งผลิต โดยการลำเลียงผ่านแม่น้ำเมย ซึ่งโดยปกติยังมีไร่ชายใหญ่เนื่องจาก สภาพของแม่น้ำเมยในช่วงหน้าแล้งค่อนข้างแห้ง และต้นเงินจนสามารถเดินผ่านข้ามไปมาได้ ซึ่ง จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์ของผู้วิจัยพบว่าการข้ามแม่น้ำเมยในช่วงฤดูแล้งนั้นมีแต่ชาวพม่า เท่านั้นที่ข้ามมาฝั่งไทย ไม่ปรากฏว่ามีชาวไทยข้ามแม่น้ำเมยไปฝั่งพม่า ซึ่งเมื่อสอบถามประชาชน ในเขตเทศบาลพบว่า ทางพม่ามีมาตรการจริงจังเด็ดขาดในการจับกุมคนไทยที่ข้ามแดน คนไทยที่ ประสงค์จะข้ามแดน ไปฝั่งพม่าต้องติดต่อประสานงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น มิฉะนั้นจะ ถูกจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมายพม่า ในขณะที่คนพม่าข้ามไปมาระหว่างไทยกับพม่าได้โดยที่บาง คน ไม่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย จากการสัมภาษณ์เชิงลึกประชาชนและผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาล พบว่ามีความตระหนักในปัญหาหายสาบสูญไม่ต่างจากข้อมูลที่ภาครัฐมีและมีแนวคิดที่ว่าพื้นที่บริเวณ ริมแม่น้ำเมยก่อปัญหาหายสาบสูญค่อนข้างมากดังนี้

“สถานการณ์มีปัญหาเยอะ ไม่หมดเสียที เพราะมีปัญหาหลายด้านด้วย เพราะว่า ช่องทางข้ามมันเยอะ มันมีชายแดนติดพม่า และมีช่องทางเดินข้ามเยอะ ช่องทางธรรมชาติเยอะ โดยเฉพาะตลอดแนวชายแดน คนพม่าสามารถเดินข้ามมาได้และปัญหานี้สำคัญที่สุดคือเกาะกลาง แม่น้ำเมยค่อนข้างมีปัญหาเพราะเกาะกลางแม่น้ำเมยขายยาเสพติดเลย และการขายยาใน แผ่นดินไทย และถามว่าทำไมเจ้าหน้าที่ไม่ปราบปรามจริง ๆ” (พงษ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“เกาะกลางแม่น้ำเมยแต่ก่อนเป็นของคนไทย แต่เราขอมพม่ามากเกินไปตรงเกาะกลาง เราข้ามไปไม่ได้เลย พออะไร ๆ ก็บัตร์ผ่านตลอด พอขนส่งไม่ได้วันเดียวขาดทุนร้อยสองร้อยล้าน เขาก็ไม่กล้าแตะเกาะกลาง เจ้าหน้าที่ตำรวจหาช่องทาง” (ชาย, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“การเป็นพื้นที่ติดชายแดน ส่งผลต่อปัญหาหายสาบสูญแน่นอน เพราะล่อแหลมนำเข้าได้ ง่าย ถ้าฝั่งนี้ฝั่งเดียวไม่สามารถทำอะไรได้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียวลงไปไม่ได้” (เจนยุทธ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

นอกจากว่าชาวบ้านจะตระหนักว่าปัญหาหายสาบสูญก่อให้เกิดผลกระทบต่อความ เป็นอยู่แล้วยังพบว่าปัญหาหายสาบสูญเชื่อมโยงกับปัญหาอื่น ลักขโมย ปัญหาพื้นที่เกาะกลางที่เป็น แหล่งค้าขายยาเสพติด

“ยาเสพติดก็กระทบกับเขื่อนี่นะ เพราะต่างด้าวก็เยอะ ไม่รู้ใครเป็นใคร เขาเข้ามาข้ามไป เราก็ไม่รู้จักหรอก แล้วถ้ามีอะไรจะไปตามจับได้อย่างไร” (นิภาพร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“ที่มีปัญหามักจะเป็นแถบริมเมย คือพวกพม่า เราอยู่ริมเมยจะเห็นตลอด เด็กพม่าจะขายปนกับบุหรี่ป้าง อะไรบ้าง คนของเขาชี้รถมา เขารู้กันอยู่แล้ว ส่วนมากเป็นผู้เสพไม่ใช่ผู้ค้า เขามาจากฝั่งโน้น ส่วนมากอยู่ตรงเกาะกลางเยอะ” (จิम्मพร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“ของอะไรเอาไว้ไม่ได้เลย เขามาซอยไปหมด เห็นเสาไฟฟ้านั้นใหม่ โยกไปหมด เพราะเขาป็นเข้ามา แต่ก่อนไม่ได้ทำตระแกรงลวดก็โดนสอย ตอนหลังเลยต้องทำตระแกรงลวดเสร็จแล้วเขาก็เอาลงไปตรงเกาะกลาง เราก็ทำอะไรไม่ได้แล้ว แลวนั้นยาเสพติดเยอะ มีมั่วสุ่มกันห่ามลงไปเลย” (บัญชา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

นอกจากตระหนักว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาในพื้นที่ตลอดจนยังกระทบต่อปัญหาอื่น ประชาชนมีมาตรการในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนด้วยการร่วมกันสอดส่องดูแล โดยเมื่อทราบว่ามีปัญหาเสพติดในพื้นที่ของตนจะร่วมกันสอดส่องดูแลแต่ผู้ที่ช่วยกันสอดส่องดูแลมักจะเป็นคนพื้นที่ที่อยู่มานาน เนื่องจากมีการเอื้ออาทรดูแลกันเหมือนชุมชนดั้งเดิมที่แต่ละครอบครัวมีความผูกพันกันดูแลกันที่คิดมากับวิถีชีวิต มิใช่ชาวต่างด้าวที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งและอยู่อาศัยในพื้นที่

“ตื่นตัว เพราะมันเยอะ ต่างคนต่างอยู่ไม่ไหว เพราะลูกหลานเราเป็นอยู่ได้รับผลกระทบ”(จิम्मพร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“ส่วนใหญ่จะดูแลกันเอง เพราะเราอนุรักษ์วัฒนธรรมเดิม ๆ ที่อื่นวัฒนธรรมอื่นแทรกไปหมดแล้ว ส่วนชุมชนบ้านได้รักษาวัฒนธรรมเดิม ๆ มีการสอดส่องดูแลกันเองเช่นกรณีหนึ่ง เด็กผู้ชายคนนี้จะเข้า ๆ ออก ๆ ไปพื้นที่ไปปรับสภาพเพราะเขาโดนจับบ่อย ๆ พอไป ๆ มา ๆ พอเขากลับมาคนในชุมชนจะคอยดูแลเขา คนจะไปคุยกับญาติพี่น้องเขาทั้งๆที่ไม่ใช่ญาติ จะคอยเตือนกันหรือคุณไปแค่สอนนะจะไม่ใช่แค่สอน เขาจะมาบอกมาคุยให้เราฟัง เขาจะไปบอกกับผู้ปกครองว่าลูกของเขาติดยาอีกแล้วนะ ได้ก็ได้ ไม่ได้ก็เป็นเรื่องของหน่วยงานรัฐ” (ภิญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

วิธีการของชุมชนจะบอกกล่าวกันระหว่างเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ชุมชนเดียวกัน และบอกกล่าวมายังผู้ใหญ่บ้านเพื่อดำเนินการต่อไป จากการศึกษาพบว่าการสอดส่องดูแลกันระหว่างชุมชนนั้นจะเกิดในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน โดยชาวบ้านเกรงว่าเมื่อมีผู้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนที่อยู่อาศัยจะก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่นการลักขโมย ดังนั้นชาวบ้านอาจจะใช้วิธีการบอกกล่าวไปยังบ้านที่มีปัญหาเสพติดโดยตรงหรือใช้วิธีการบอก

กล่าวไปยังผู้ใหญ่บ้านเพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านดำเนินการแก้ปัญหาซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ที่เป็นที่พักของชาวบ้านในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดที่ทำงานจริงจังร่วมกับทางฝ่ายความมั่นคงในการแก้ปัญหายาเสพติด โดยชาวบ้านไม่ใช้วิธีแจ้งตำรวจ เนื่องจากเกรงกลัวว่าเรื่องจะถึงหูของผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและผู้แจ้งเบาะแสะจะเป็นอันตรายอันกระทบต่อความเป็นอยู่ในชีวิตครอบครัวได้ ดังนั้นจึงจะแจ้งผู้ใหญ่บ้านหากพบว่าปัญหายาเสพติดมีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตโดยคาดหวังว่าผู้ใหญ่บ้านในชุมชนของตนเองจะรับไปดำเนินการแก้ไขปัญหาคต่อไปโดยเน้นการพึ่งพาฝ่ายปกครองเป็นหลัก

“ชุมชนช่วยกัน ถ้ามีคนคิดยาเราก็แจ้งทางผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็จะส่งคนไปช่วยกัน ผู้ใหญ่บ้านก็บอกอำเภอ บางทีมีหนังสือมาจากอำเภอ ว่าบ้านโน้นบ้านนี้คิดยา ผู้ใหญ่บ้านจะเข้ามาเตือน ให้ไปบำบัด หรือเลิกได้ก็เลิก แล้วส่งไปบำบัดเด็กบางคนคิดจอมแถม หลังจากบำบัดบางคนก็เสพยาอีก” (แพรว, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2556)

“พวกเราส่วนใหญ่การดูแลกันเอง จะคอยสอดส่องว่าลูกบ้านไหนคิดยา เพราะว่าเราก็ก้าวเหมือนกัน ก้าวจะมาลักขโมย เราจะไปบอกผู้ใหญ่บ้าน แล้วจะเป็นผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่เขาจะเรียกประชุม ทำนองว่าจะให้ประชาชนดูแลกันเอง แนะนำว่าอย่างโน้นอย่างนี้ เช่นเราต้องช่วยกันสอดส่องดูแลกันเองนะ ต้องแจ้งเบาะแสะ มีอะไรผิดปกติตรงไหน ส่วนใหญ่ชาวบ้านไม่กล้าหือออก และแถวนี้มีคนหลากหลายด้วยเราพึ่งฝ่ายปกครอง เราไม่พึ่งตำรวจหือออก” (โอ้, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2556)

“รู้แต่ก็ไม่กล้าบอกตำรวจหือออก กลัวอันตราย โดยมากเป็นลูกหลานเขาร่วมกันช่วยกันสอดส่องดูแลว่ามีผู้ผลิต ผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติดในชุมชนของตนเอง และหาวิธีการแจ้งเบาะแสะหรือการจัดการร่วมกันตามที่เห็นว่าเหมาะสม” (นิภาพร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“ถ้าเข้าไปแล้วจะถูกเพ่งเล็ง แต่เยาวชนของเราเมื่อก่อนเยอะ ชี้น้ำได้เลย แต่เดี๋ยวนี้ออโตขึ้น มีลูกมีครอบครัวก็ลดน้อยลง บางคนไปเป็น สท.ก็มี บางคนไปเป็นตำรวจก็มี ผมถึงส่งลูกไปเรียนที่อื่น ตรงนี้ชายแดนปัญหาเยอะ หลีกเลียงยาเสพติด” (พล, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2556)

จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลเพื่อนบ้านโดยใช้วิธีการบอกกล่าวเมื่อเกรงว่าปัญหายาเสพติดจะมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของตน หรือใช้วิธีแจ้งผู้ใหญ่บ้านในหมู่ที่ตนอาศัยอยู่ แต่ชาวบ้านจะไม่บอกตำรวจเนื่องจากเพราะชาวบ้านจะไม่กล้าพูดเพราะกลัวกับความจริงที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะกลัวว่าอาจจะพาดพิงถึงผู้มีผลประโยชน์และผู้ที่ได้รับผลกระทบเพราะเป็นเรื่องของยาเสพติดเพราะส่งผลถึงความมั่นคงของชีวิตตนเอง นอกจากนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดจะต้องเป็นข้อมูลที่แท้จริง จึงจะสามารถนำมาสู่การป้องกันและแก้ไข ปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมทำให้คนในชุมชนไม่กล้าที่จะให้ข้อมูลว่าใครเกี่ยวข้องกับยา เสพติดที่ไหน อย่างไร เพราะเกร็งว่าจะไปส่งผลกระทบต่อผู้อื่น ขณะเดียวกันก็กลัวความไม่ ปลอดภัยที่จะส่งผลกระทบต่อตนเองเช่นกันซึ่งการที่ไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเสพติดเนื่องด้วย สาเหตุดังนี้

1. กลัวว่าจะได้รับอันตรายจากผู้เสพยาผู้ค้าซึ่ง โจรธเค้นผู้ที่นำชื่อมาเปิดเผย
2. กลัวว่าเจ้าหน้าที่จะไม่ดำเนินการอย่างจริงจัง ไม่รักษาความลับ หรือรีดไถ ผู้ที่มีรายชื่อ ทำให้ข้อมูลได้รับอันตราย
3. กลัวญาติพี่น้องลูกหลานของตนซึ่งเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะได้รับอันตรายหรือเสื่อม เสี่ยชื่อเสียง เสียอนาคต
4. กลัวมีปัญหากับเพื่อนบ้านว่าจะทะเลาะเบาะแว้งอันนำมาซึ่งการอยู่อาศัยอย่างไม่ปกติ สุข

โดยสรุปแล้วชาวบ้านจะช่วยเหลือกันสอดส่องระวังพฤติกรรมของคนในชุมชนหรือคนต่าง ถิ่นที่เข้ามาประกอบอาชีพหรือเข้ามาพำนักหรือติดต่อกับคนในชุมชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่ง โดยเฉพาะคนในบริเวณริมชายแดนที่เชื่อมต่อกับประเทศพม่า หลังจากนั้นจะแจ้งเบาะแสให้กับ ผู้นำชุมชนทราบ แต่พบว่าปัญหาอย่างหนึ่งคือชาวบ้านเกรงกลัวความเดือดร้อนหรือผลกระทบที่จะ ตามมากับตนเองและครอบครัว

2. การวางแผนและการกำหนดกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด

การวางแผนและการกำหนดกิจกรรมและ โครงการ โครงการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายา เสพติดเป็นการให้โอกาสชาวบ้านได้แสดงออกถึงความสามารถในการแก้ปัญหาของตนเองบน พื้นฐานของการเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิด การตัดสินใจ การวางแผน การลงมือ ปฏิบัติจริง และการติดตามประเมินผล

ขั้นตอนการวางแผนเป็นขั้นตอนที่ควรเกิดจากการมีส่วนร่วมของแกนนำชุมชนและ ชาวบ้านในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด ควรเป็นการวางแผนแบบมีส่วนร่วมที่มีวิธีการและ ขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ข้อมูล ข่าวสาร ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหาเสพติด ข้อจำกัดความต้องการและศักยภาพ ของชุมชน และหาแนวทางในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเชิงสร้างสรรค์ เมื่อดำเนินการถูกต้องตามขั้นตอน

จากการวิจัยพบว่า การวางแผนและกำหนดกิจกรรมด้านการป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ เทศบาลตำบลท่าสายลวดนั้นเกิดจากการริเริ่มโดยภาครัฐซึ่งดำเนินการตามนโยบายระดับบน โดย

ประชาชนจะเสนอกิจกรรมผ่านการประชามหมุ่มบ้าน ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักจะมีใช้การทำประชามหรือการประชุมเพื่อหาแนวทางหรือกิจกรรมด้านยาเสพติดโดยตรง แต่เป็นการประชุมหลัก ๆ ในปัญหาทั่วไปของหมู่บ้านที่ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่เรียกประชุมและชาวบ้านก็เสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดร่วมไปด้วย นอกจากนั้นยังเป็นการประชุมประชามเพื่อจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาเทศบาลซึ่งตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยต้องกำหนดให้มีการทำประชามเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและนำความคิดเห็นของประชาชนกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่เทศบาลทำสายลวดอยู่แล้ว และปัจจุบันพบว่าด้วยปัญหาการหาเลี้ยงชีพเป็นผลทำให้มีชาวบ้านที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมกับการประชามน้อยลง

“การประชามด้านยาเสพติดโดยตรงยังไม่มีหรือ ส่วนใหญ่ก็มีประชามหมู่บ้านทุกเดือน ก็ไปกันส่วนใหญ่เป็นคนเดิม ๆ มีบ้างที่คนอื่นฝากเรื่องมาพูดมาถาม” (นิภาพร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“เวลาจะทำอะไรต้องประชามหมู่บ้านให้ชาวบ้านยกมือให้เรา เราต้องเรียกคนมาประชุม จะทำอะไร เงินจำนวนเท่าไร บางครั้งเราทำเองไม่ได้ ต้องอาศัยเสียงส่วนมาก ถ้าประชามเรื่องยาเสพติด ทางอำเภอจะส่งมาที่เทศบาล ประชุมที่เทศบาลหรือวัด มีการประชาม บางครั้งเทศบาลเราก็กี่ไปร่วม ถ้ามีการประชามอื่นก็มีการประชาม ชรบ (ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน) หลังจากนั้นก็ทำแต่ไม่ได้มาก” (นิรันดร์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

“ไม่มาเพราะทำสายลวด ร้อยละ 70 ค้าขาย แย่งงานกันทำ แย่งกันรวย เลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ไม่มีเวลา จะเหลือแต่พวกคนแก่สูงอายุ ไม่มีรายได้ ว่างาน ถึงมา (กฤษณะ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

โดยสรุปแล้วในพื้นที่เทศบาลตำบลทำสายลวดนั้นชาวบ้านมีการวางแผนกิจกรรมผ่านการประชุมที่เป็นทางการของชุมชนท้องถิ่น โดยกิจกรรมด้านยาเสพติดโดยตรงยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมมากนัก ส่วนใหญ่แล้วกิจกรรมด้านยาเสพติดจะสอดแทรกอยู่ในการประชุมเพื่อวางแผนในกิจกรรมอื่นๆทั่วไป และการที่ชาวบ้านยังเข้าร่วมกิจกรรมไม่เต็มที่เนื่องจากต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ การมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมหรือวางแผนกิจกรรมด้านยาเสพติดจึงสอดแทรกอยู่ในกิจกรรมอื่น ซึ่งการมีประชามโดยปกติถือว่ามีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างมาก เนื่องจากการเอื้ออำนวยประโยชน์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาความต้องการของชุมชนได้ตรงตามความต้องการของชุมชนได้ ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

3. การดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันยาเสพติดของพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวดมี 3 ลักษณะคือ

- 3.1 การพึ่งพาผู้นำชุมชนและให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการป้องกันยาเสพติด
  - 3.2 การร่วมกิจกรรมกับภาครัฐในการป้องกันยาเสพติด
  - 3.3 การใช้เครือข่ายและองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด
- ผู้วิจัยขอนำเสนอเรียงตามลำดับดังนี้

3.1 การพึ่งพาและให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด

จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านในเขตเทศบาลท่าสายลวดจะให้ความสำคัญกับผู้นำและพึ่งผู้นำในการป้องกันปัญหาเสพติดบทบาท โดยผู้นำชุมชนมีความสำคัญเนื่องจากจะต้องใกล้ชิดกับคนในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนตลอดจนต้องรับผิดชอบและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกชุมชนติดต่อสัมพันธ์กัน

ผู้นำที่ชาวบ้านในพื้นที่พึ่งพาได้แก่ผู้ใหญ่บ้านเนื่องจากเห็นว่าผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านซึ่งเป็นธรรมชาติผู้นำชุมชนหมู่บ้านที่ได้รับเลือกเข้ามาดำรงตำแหน่งจะต้องมีความกล้าที่จะนำลูกบ้านกระทำในสิ่งที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติด ซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านนอกจากจะมีหน้าที่ในการปกครองท้องถิ่นยังมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลในเรื่องนโยบายที่สำคัญจึงเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงที่กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน เข้ามาแก้ไขปัญหาเสพติด

โดยพบว่าหากมีปัญหาเสพติดนั้นชาวบ้านจะไม่พึ่งผู้นำท้องถิ่นเนื่องจากมองว่าผู้นำท้องถิ่นต้องอาศัยฐานเสียงในการเลือกตั้งดังนั้นจะไม่ดำเนินการอย่างเข้มแข็งเพราะว่าการดำเนินการด้านการต่อต้านยาเสพติดนั้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบหลายประการตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งกับคนในชุมชนหรือลูกหลานญาติมิตรของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอันจะทำให้เสียฐานเสียงในการเลือกตั้งส่งผลให้ไม่ได้รับการเลือกตั้งในครั้งต่อไปก็เป็นได้โดยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้านในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 นาย กิตติศักดิ์ สีเดือน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 นายเจนยุทธ พันล้อม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 นายสุธี อองกุนะ และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 นายเทวฤทธิ์ ปันแก้ว ในเรื่องยาเสพติดชาวบ้านค่อนข้างพึ่งพาผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ว่าแล้วจะมีความสำคัญอย่างยิ่งกับทิศทางตัดสินใจของคนในชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นผู้ที่เป็นผู้ประสานงานกับทางการ และเนื่องจากที่ผู้ใหญ่บ้านมีความผูกพันกับประชาชนมาช้านานตามพรบ.การปกครองท้องถิ่น 2457 ที่ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่มาตรา 27 ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าของราษฎรในหมู่บ้านของตน ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ มี

หน้าที่และอำนาจในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎรตั้งนั้นชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านจึงยังคงให้ความเคารพผู้ใหญ่บ้านและถือว่าผู้ใหญ่บ้านเป็นที่พึ่งที่เป็นทางการและใกล้ชิดที่สุด

“ปัญหาสำคัญของเทศบาลคือ ผู้นำชุมชนไม่เหมือนกำนันผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีกฎระเบียบ ประธานชุมชนไม่มีมือไม้เหมือนกำนันผู้ใหญ่บ้าน เขาไม่สามารถทำอะไรได้ เพราะผู้นำท้องถิ่นก็มาจากการเลือกตั้ง ถ้าทำอะไรลงไปเขาเสียคะแนนเสียง” (เจนยุทธ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“เทศบาลมีประธานชุมชนที่คอยดูแลแต่ก็ตั้งกันมาอย่างนั้นบางคนก็ไม่อยากเป็น ส่วนใหญ่เราพึ่งผู้ใหญ่บ้าน” (กาญจนา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2556)

“เทศบาลไม่ค่อยทำอะไรเขากลับเสียฐานเสียงอย่างเดียว บทบาทของฝ่ายปกครองจะมาก เพราะต้องดูแลความเรียบร้อย” (สมบูรณ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2556)

“เวลานี้ถ้าเป็นเรื่องเขาพึ่งฝ่ายปกครองอย่างเดียว ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านทำงานหนัก เช่น หมู่ 2 ผู้ใหญ่เจนยุทธงานก็หนักเอาการเหมือนกัน เพราะแก่ทำงานจริง” (กิตติศักดิ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“ส่วนใหญ่เราทำเรื่องสาธารณูปโภค จริงแล้วเขาก็มีการกำหนดไว้ให้ทำหน้าที่ด้านยาเสพติด แต่เราก็ช่วยสอดส่องดูแลและให้งบประมาณกับทางอำเภอทุกปี” (นิภาพร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

จากการศึกษาพบว่าผู้นำมีบทบาทมาก หลักๆคือคอยสอดส่องดูแล เวลามีการมั่วสุ่มก็จะไปแจ้งผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านจะร่วมมือกับผู้นำชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินการต่อต้านยาเสพติดตามนโยบายที่ภาครัฐกำหนดมาเช่นการร่วมเป็นชุด ชรบ. ออกตรวจกับผู้ใหญ่บ้านและฝ่ายปกครอง

“ช่วยกันดูแล มีตำรวจชุมชน เจออะไรเราก็แจ้งทางผู้ใหญ่บ้าน พี่เองเป็นชรบ. แต่ก่อนออกบ่อยแต่เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยได้ออกแล้ว เมื่อก่อน ชรบ. เราตั้งกันเองผู้ใหญ่เราก็ออกกัน ชรบ. ผู้หญิงไม่มีใคร พี่เป็นคนเริ่มคิด เพราะเวลาออกกลางคืน เจอเด็กผู้หญิงเราก็ตรวจได้ แต่เราก็ไม่ได้ไปแล้ว เพราะงานเยอะมาก เราทำงานชุมชน” (จิรัชมิตร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

นอกจากนั้น ประชาชนยังมีการประสานกับผู้นำในการป้องกันยาเสพติดอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำที่เป็นทางการคือผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้าน และผู้ส่วนใหญ่จะไม่ใช้วิธีแจ้งตำรวจ แต่จะประสานไปยังฝ่ายปกครองเพื่อให้ดำเนินการต่อไป

“ตั้งด่านตรวจสารเด็ก พอเรารู้ว่าคนนี้เสฟ ก็ให้โอกาสเด็ก ถ้ามากเกินไปก็จะส่งบำบัด ผมจะส่งตลอด ทางอำเภอมีตลอด อำเภอจะส่งบำบัด” (เจนยุทธ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

อย่างไรก็ตามการดำเนินการป้องกันยาเสพติดในเขตเทศบาลนอกจากจะพึ่งพาผู้นำที่มี การแต่งตั้งอย่างเป็นทางการคือผู้ใหญ่บ้านแล้วยังมีการพึ่งพาผู้นำธรรมชาติ พบว่า นอกเหนือจาก ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันที่เป็นผู้นำโดยตำแหน่ง ยังมีบุคคลอื่น ๆ อีกที่ที่สามารถเป็นแกนนำในการ รวบรวมชักชวนสมาชิกในชุมชนให้มาร่วมมือกันทำ กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ที่เรียกว่า “ผู้นำ ธรรมชาติ” อยู่พอสมควร เช่นประธานกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสตรี/แม่บ้านใน แต่ละชุมชนที่ช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณะในชุมชน โดยมีการนำข่าวสารที่ได้รับเกี่ยวกับปัญหา ยาเสพติดมาพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อหาทางป้องกันระหว่างการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชน อย่างไรก็ตามหลังจากนั้นจะส่งข่าวสารที่ได้รับไปยังผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่ในเขต เทศบาลเพื่อหาทางแก้ไข ซึ่งแสดงถึงการร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านและการพึ่งพาชุมชนในการ ป้องกันปัญหาเสพติด

“เราก็พึ่งพากลุ่มเรานี้แหละ กลุ่มแม่บ้านที่มีตามหมู่บ้านต่าง ๆ ก็ช่วยกันดูแลเป็นหู เป็นตา ตั้งกลุ่มขึ้นมาก็ไม่ใช่ทำเรื่องเดียวจริงๆก็ช่วยดูแลกันทั้งชุมชน เรื่องยาเสพติดเราก็คุยกัน รู้ว่า ลูกบ้านไหนติดถ้าช่วยบอกได้เราจะช่วยบอกเป็นการป้องกันยาเสพติดในบ้านเราด้วย อย่างพวก แแถว ๆ ริมเมยถ้าเราเจอเรารู้เราก็เอาไปบอกกับฝ่ายปกครอง” (ทิมมพร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

นอกจากนั้นผู้นำยังทำหน้าที่ในแง่การสร้างสรรคความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยการรวมกลุ่มเยาวชนที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาเสพติดเพื่อการแก้ไขปัญหาเสพติด โดยการ ส่งเสริมให้เยาวชนมี กิจกรรมร่วมกัน ทั้งกิจกรรมประเพณีของชุมชน และกิจกรรมพิเศษที่ริเริ่มใหม่ คือชมรมกีฬาทำสายลวด ที่มีการรวมกลุ่มโดยดึงเยาวชนหลากหลายเชื้อชาติที่อยู่ในพื้นที่ตำบล ทำสายลวดมา ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการคัดเลือกเยาวชนเป็นแกนนำ รับผิดชอบในการ สร้างสรรคกิจกรรม และชักชวนให้เยาวชนเข้ามาทำกิจกรรม ให้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันโดยไม่ แยกแยะว่าใครเป็นใคร ใช้ความเป็นชุมชนช่วยเหลือกันและกัน ซึ่งผลที่เกิดขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิก เยาวชนในเขตตำบลทำสายลวดเป็นหลักร้อยละคน ผลที่เกิดขึ้นคือทำให้กลุ่มเยาวชนมีการรวมตัวมี มากขึ้น จะเห็นได้จากจำนวนสมาชิกของกลุ่มเยาวชนที่เข้าทำกิจกรรมร่วมกันมีสมาชิกหน้าใหม่ มากขึ้น และที่สำคัญเยาวชนที่เข้ามาทำรวมมากขึ้นจัดอยู่ในกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเสพติดคือ สนับสนุนกับ กลุ่มที่เสพติดต่างหมู่บ้าน

“เรารวมกลุ่มชมรมกีฬาทำสายลวดขึ้นมีสมาชิกทั้ง ไทยใหญ่พม่า ไทย เอาคนที่อยู่ อาศัยในพื้นที่ก่อน แล้วค่อยขยายให้คนกลุ่มอื่น ตอนนี้มีสมาชิกร้อยกว่าคน เยาวชนก็ ใช้เวลาว่าง ให้เป็นประโยชน์ จะได้ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด” (กิตติศักดิ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

อย่างไรก็ตามในการทำหน้าที่ของผู้ผู้นำในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านใน 4 หมู่ที่อยู่ในเขตเทศบาลท่าสายลวดทำให้ผู้นำเองต้องระวังตัวว่า อาจจะสร้างความไม่พอใจให้กับคนในหมู่บ้าน ซึ่งอาจเป็นเพื่อนบ้านกัน และอาจก่อให้เกิดความ ขัดแย้งตามมาได้

“บางทีไปจับลูกหลานเขา ถ้าเขาไม่เข้าใจ ไปจับลูกหลานเขาตรงนั้นก็จะลำบากใจ บางครอบครัวคุมลูกตนเองไม่ได้ ก็มีบ้างที่บางคนเลิกไปแล้วประกอบสัมมาอาชีพ” (เจนยุทธ, นาม สมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

จากการศึกษาพบว่าในการดำเนินการป้องกันยาเสพติดของชุมชนท่าสายลวดบาง ช่วงเวลาพบว่ามีความตื่นตัวของประชาชนและผู้นำชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดเนื่องจากได้รับ นโยบายจากผู้นำภาครัฐที่ตระหนักถึงปัญหาเสพติดและลงมือช่วยแก้ไขอย่างจริงจัง การเอาใจใส่ เรื่องยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่โดยตรงในการแก้ไขปัญหาเสพติดอีกทั้งยังเป็นฝ่าย ปกครองที่ทำหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎรได้ก่อให้เกิดความชื่นชมกับชาวบ้านเป็นอย่างมากและยอมรับว่าหากผู้นำในภาครัฐมีความเข้มแข็งและช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังจะ ทำให้ปัญหายาเสพติดเบาบางลงไปซึ่งผู้นำที่ชาวบ้านชื่นชมเป็นอย่างมากคือ ผู้ว่าสามารถ ลอยฟ้า ซึ่งเป็นอดีตนายอำเภออำเภอแม่สอดและอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดตาก

“ตอนที่ท่านอยู่แม่สอด ที่นี่มีประชามติด้านยาเสพติดเยอะมาก ท่านลงทุกพื้นที่ทุก ชุมชน หมู่บ้านไปดูแลแก้ไขเรื่องนี้ เอาจริงเอาจัง จนปัญหายาเสพติดลดลงอย่างชัดเจน ชาวบ้านก็ เอาด้วย เพราะเรื่องนี้ถ้าเปิดตัวทำอะไรเองจะเป็นอันตราย พอท่านทำคนก็เริ่มเข้ามาช่วยกัน

เยอะแยะ ชาวบ้านเริ่มไม่ค่อยกลัว” (อุทัย, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

“แถวชายแดนไม่ค่อยลดลง เจียบไปสักพักก็มาอีก แต่เมื่อ 4 ปีที่แล้วดิฉันไม่ค่อยมี อะไรเพราะนายอำเภอสามารถ ลอยฟ้าเขาเข้มแข็งเอาจริง ยาเสพติดเจียบ ไปพักหนึ่งเลย แต่พอ นายอำเภอย้ายไปก็กลับมาเหมือนเดิม ไม่หมดไป” (ยุทธการ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

“ท่านปราบปรามจริงจัง ให้ความจริงใจกับชุมชน ทั้งลงชุมชนทั้งออกกฎเกณฑ์ ทำให้ พวกผู้นำชุมชนต้องเอาจริงเอาจังตามไปด้วย ชาวบ้านก็ร่วมด้วยเพราะก็ถือว่าเป็นเรื่องเร่งด่วน ทุกคนต้องช่วยกัน พอท่านย้ายไปก็กลับมาเหมือนเดิม” (อำพร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

จากการศึกษาพบว่าในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดนั้นบทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐที่เอา จริงเอาจังต่อการแก้ไข ปราบปรามปัญหายาเสพติดมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากมองว่า ปัญหายาเสพติดเป็นเรื่องอันตรายที่อาจทำให้ตนเองและครอบครัวได้รับอันตราย แต่เมื่อมีเจ้าหน้าที่

ของรัฐที่มีอำนาจ ทั้งกำหนดแนวทางแก้ไขที่ชัดเจน ทั้งดำเนินงานอย่างเข้มแข็งทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าการร่วมมือกันดำเนินการจะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อตนเองเนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ของรัฐคอยให้การช่วยเหลือและสนับสนุน และยิ่งไปกว่านั้นหากผู้นำภาครัฐทำให้เกิดการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถและเห็นว่าเป็นคนที่น่าเคารพ โดยที่จุดเด่นน่าจะอยู่ตรงที่ความเมตตา หรือความต้องการที่จะเห็นคนในชุมชนมีความสุข โดยไม่มีผลประโยชน์เข้ามาแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง ผู้นำจึงต้องมีความอดทนพยายามในการพูดคุยให้ข้อมูลความรู้แก่คนในชุมชนซึ่งบางส่วนอาจไม่เห็นด้วยหรือไม่เปิดใจรับฟังเลยกล่าวคือ จะต้องมีการอุทิศเวลา กำลังกาย กำลังใจ และกำลังความคิด เพื่อใช้ในการวางแผน เตรียมงาน ประชุม แสวงหาความรู้ ตลอดจนสร้างความเข้าใจกับบุคคลที่เกี่ยวข้องก็จะทำให้ชาวบ้านศรัทธาและร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาเสพติดด้วย

เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ชาวบ้านมักมีการกล่าวถึงในเรื่องการทำงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังคือนายสามารถ ลอยฟ้า (ปัจจุบันท่านเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี) จากการศึกษาพบว่าในเชิงนโยบายมีมาตรการอย่างจริงจังในการกวาดล้างยาเสพติดในจังหวัดตาก นอกจากจะใช้มาตรการทางกฎหมายแล้ว ยังใช้กลยุทธ์เชิงรุกโดยการนำมาตรการการถอนสัญชาติไทยมาใช้แก่ ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้ค้า ผู้จำหน่ายและผู้ลำเลียงยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 โดยจะถอนสัญชาติไทยแก่ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นชาวเขา เผ่าม้ง มูเซอ กะเหรี่ยง ลีซอ และเผ่าอื่น ๆ ทุกเผ่า ตลอดจนบุคคลต่างด้าวที่ได้สัญชาติโดยการเกิด การสมรสและการแปลงสัญชาติไทย ดังนี้คือ 1.กรณีได้รับสัญชาติไทยแล้ว จะดำเนินการเพิกถอนสัญชาติไทยให้กลับคืนสัญชาติ 2.กรณีได้รับสถานะเป็นคนไทยแล้ว จะดำเนินการยกเลิกสถานะกลับไปเป็นบุคคลไม่มีสถานะ และ 3.กรณีอยู่ระหว่างการยื่นคำขอหรือระหว่างรออนุญาตให้ได้รับสัญชาติไทยหรือ ได้รับสถานะเป็นคนไทย จะดำเนินการยกเลิกคำขอและระงับการให้สัญชาติไทยโดยเด็ดขาดและในหมู่บ้านนั้นและยังเน้นการสร้างหมู่บ้านให้เข้มแข็งประกาศเป็นหมู่บ้านพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด โดยประกาศเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด (รายงานการประชุมคณะกรรมการรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยจังหวัดตาก, 2554) ถือเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ทำให้หมู่บ้านหรือชุมชนนั้นกวาดล้างยาเสพติด ส่วนในเชิงการปฏิบัติงานนั้นในชุมชนเขตเทศบาลให้การยอมรับท่านเนื่องจาก ทำงานจริงจัง มีความซื่อสัตย์สุจริต ลงพื้นที่กับชุมชน ไม่ถือตัวกับชาวบ้าน (กิตติมศักดิ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

อย่างไรก็ตามก็พบว่ามีความไม่เชื่อมั่นในภาครัฐในการดำเนินการกับปัญหาเสพติด นอกจากนี้ ปัญหาเสพติดได้ก่อให้เกิดการทุจริต คอร์รัปชั่น โดยเฉพาะการทุจริตต่อหน้าที่ การรับสินบน การกลั่นแกล้งรีดไถ แสวงหาผลประโยชน์จากผู้กระทำความผิดซึ่งทำให้ประชาชนและสังคมเกิดความไม่ศรัทธาและเชื่อมั่นในการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐเนื่องจากเกิดจากการบังคับ

ใช้กฎหมายอย่างไม่จริงจัง บางครั้งเจ้าหน้าที่รัฐบางคนที่อยู่แลด้านสิ่งเสพติดก็ปล่อยปละละเลย หรือทำการค้าสิ่งเสพติดเสียเอง ทำให้การปราบปรามไม่ได้ผลเท่าที่ควร นอกจากนั้นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ก็คือ เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่รับรู้นโยบายการปราบปรามยาเสพติด แต่การปราบปรามยาเสพติดไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่บังคับใช้กฎหมาย เจ้าหน้าที่บางส่วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การเรียกรับผลประโยชน์จากการกระทำที่ผิดกฎหมายรวมทั้งเรื่องยาเสพติด และไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากประเทศเพื่อนบ้านดังนี้

ถ้าไปดูตรงเกาะกลาง พวกนี้ขายยาหมด และเด็กไทยก็ไปซื้อที่นั่น ราคาในพื้นที่ ตลาดริมเมยจะขายอยู่ที่ 100 – 120 บาท ซื้อมาตำรวจก็ไม่จับให้พ่อแม่ไปเสียเงิน ห้าหกพันบาท ไปไถ่ตัวออกมา ถ้าเจ้าหน้าที่รัฐทำด้วยความจริงจัง ก็จะไม่เป็นอย่างนี้ จริง ๆ รู้ว่าใครมีบทบาทบ้าง แต่ไม่จับ ที่ผมกลัวพูด เพราะผมเกิดที่นี่ ผมอยู่ที่นี้เป็นผู้ใหญ่อยู่ที่นี้มานาน” (อ้อด, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

“ไม่แจ้งความ ไม่ใช่ตำรวจแต่จะขอความร่วมมือจาก อส. ถ้าพูดถึงตำรวจจะเสียหายเยอะ” (มิตร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

“เจ้าหน้าที่ของรัฐใคร ๆ ก็อยากมา มาแล้วต้องเสียเท่าไร ถึงจะอยู่พื้นที่นี้ได้ พวกเจ้าหน้าที่ของรัฐไปจับเขามาเจอเด็กเสพทำไมคุณไม่ส่งบำบัดแต่ดันเรียกผู้ปกครองมาเสียเงิน ออกไปอีกและลูกจะได้ไม่มีประวัติ ไม่บันทึกไอ้ใหม่ ไม่ส่งเรื่องไอ้ใหม่ มาเสียเงิน เอาลูกออกไป” (เจียว, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

“ทำไมเจ้าหน้าที่ไม่ทำอย่างจริงจังๆ รู้ว่าขายแต่ไม่ทำอะไร ส่งชุด ชรบ. ไปจับ 50,000 เม็ด ปัญหาที่ถามคือหมดยุคใหม่ ไม่หมดหรอกเพราะการส่งๆ ได้ตลอด ณ.ปัจจุบัน พม่า กะเหรี่ยง เข้ามาง่ายมาก อาศัยอยู่มากกว่าคนไทยครึ่งต่อครึ่ง พวกนี้ทำงานในโรงงานเอาเข้าไปขาย ในโรงงาน ผมว่าเขตชายแดนท่าสายลวดมีปัญหาหมด” (อ้อด, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

“เห็นเวลามีชาวพม่าขึ้นมา แต่ของเราไปแบบเขาไม่ได้ เขาไม่ได้ทำบัตร เขาแอบข้าม มาได้หมด เจ้าหน้าที่รัฐก็ปล่อย พื้นที่ใกล้กันมาก บางทีพอขึ้นมาเขาตรวจบัตร ถ้าไม่มีก็เอาตั้งค์แล้ว ปล่อยไป ถ้าไม่รอดก็โดนจับเสียตั้งค์บางคนพอทำบัตรแล้วเสียเวลาก็ไม่ทำบัตร รีบข้ามมาอาจจะไม่โดนจับ แกรมถ้ามีอะไรเรียกร้องไปฝั่งพม่าก็ไม่ได้” (มิตร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

การพึ่งผู้นำของชาวบ้านท่าสายลวดและการร่วมมือกับผู้นำในการแก้ปัญหา ยาเสพติด พบว่าผู้นำที่ชาวบ้านไว้วางใจในการแก้ไขปัญหายาเสพติดคือผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนั้นผู้นำยังทำหน้าที่ในแง่การสร้างสรรค์ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยการรวมกลุ่มเยาวชนที่มีความเสี่ยง ต่อปัญหายาเสพติดเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการส่งเสริมให้เยาวชนมี กิจกรรมร่วมกัน ทั้ง

กิจกรรมประเพณีของชุมชน และกิจกรรมพิเศษที่ริเริ่มใหม่คือชมรมกีฬาทำสายลวด ซึ่ง นอกเหนือจากผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้นำโดยตำแหน่ง ยังมีบุคคลอื่น ๆ อีกที่ที่สามารถเป็นแกนนำในการ รวบรวมชักชวนสมาชิกในชุมชนให้มาร่วมมือกันทำ กิจกรรมต่าง ๆ ใน อยู่พอสมควร เช่น ประชาน กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน นอกเหนือจากผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้นำ ซึ่งมาตรการในการป้องกันยาเสพติดใช้ วิธีชาวบ้านคือการพูดคุยบอกกล่าว ระหว่างกลุ่มชาวบ้านที่เป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ และการบอก กล่าวกับผู้ใหญ่บ้านโดยตรง โดยผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการช่วยเหลือคือการประสานกับเจ้าหน้าที่ ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายปกครองและการตื่นตัวป้องกันยาเสพติดของผู้นำชุมชนและชาวบ้าน จะเพิ่มมากขึ้นเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับผิดชอบในระดับสูงขึ้นไปให้ความสนใจและตระหนักใน ปัญหา ยาเสพติดของชุมชน ชาวบ้านจะเกิดความศรัทธา ยอมรับและร่วมมือร่วมใจในการร่วม ป้องกันยาเสพติดเป็นอย่างดี อย่างเช่นกรณีอดีตผู้ว่าสามารถ ลอยฟ้าที่ผู้วิจัยลงพื้นที่พบว่า มีการ กล่าวขานถึงด้วยความชื่นชมถึงความเอาใจจริงเอาใจในการช่วยเหลือและป้องกันชาวบ้าน ไม่ใช่ยุ่ง เกี่ยวกับยาเสพติด มีการดำเนินตามนโยบายรัฐอย่างเคร่งครัด

3.2 การร่วมกิจกรรมกับภาครัฐในการป้องกันยาเสพติด

จากการศึกษาพบว่าประชาชนในพื้นที่ตำบลท่าสายลวดให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีกับ ภาครัฐในการป้องกันยาเสพติด จากการศึกษพบว่ากิจกรรมที่ดำเนินการเป็นสองลักษณะคือ ลักษณะแรก คือการดำเนินการป้องกันยาเสพติดร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและผู้นำชุมชนเป็น ผู้ดำเนินการ ได้แก่ กิจกรรมการรณรงค์ เผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับพิษภัยยาเสพติด ในหลากหลาย วิธีการไม่ว่าจะเป็นการออกเสียงตามสาย การติดป้ายรณรงค์ การสอดแทรกให้ความรู้ ในงาน ประเพณีต่าง ๆ การมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมของภาครัฐเพื่อต่อต้านยาเสพติด ทั้ง 4 หมู่บ้านใน เขตเทศบาล ที่ภาครัฐเป็นผู้จัด การเข้าร่วมกิจกรรมกับเทศบาลตำบลท่าสายลวด การจัดการแข่งขัน กีฬา เข้าร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนที่อยู่ในเขตเทศบาล การจัดการแข่งขันกีฬานักเรียน เยาวชนและ ประชาชนเพื่อต่อต้านยาเสพติด เข้าร่วมกับกิจกรรม โครงการเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดที่ทาง เทศบาลและสถานศึกษาในเขตเทศบาลจัดเป็นประจำ ทุกวันที่ 26 มิถุนายนของทุกปี เป็นการให้ ความรู้ถึงโทษของยาเสพติดและการทำความดีเพื่อแผ่นดิน ทำให้เยาวชนและประชาชนทั่วไป ได้ เข้ามามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมและรับรู้ ตระหนัก ในปัญหา ยาเสพติด กิจกรรมเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และความรู้เรื่องยาเสพติดในสถานศึกษา กิจกรรมการอบรมเยาวชนผู้เข้า รับการอบรมต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกและสร้างกระแสนิยมที่เอื้อต่อการ ป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด โดยสร้างความตระหนักให้สร้างคุณค่าให้ตนเองโดยไม่พึ่งยา เสพติดผ่านสื่อและกลยุทธ์ต่างๆ การอบรมแกนนำเยาวชนในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจใน กลุ่มวัยรุ่นและเยาวชน ให้มีความรู้และทักษะในการแก้ไขปัญหาและสามารถป้องกันตนเองจากยา

เสพติด กิจกรรมการค้ำน้ำสาบานตนว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดของอำเภอแม่สอดเป็นต้น

ลักษณะที่สองคือการร่วมกับภาครัฐในการป้องปรามยาเสพติดที่ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการตามนโยบายในระดับบนของหน่วยงานทางการปกครองต่าง ๆ ซึ่งกรณีนี้จะเป็นประชาชนที่ได้รับแต่งตั้งและมีอำนาจหน้าที่ ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งถือว่ามีกฎหมายให้อำนาจอยู่ดังเช่นการทำหน้าที่เป็นชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการช่วยเหลือเจ้าพนักงานของหน่วยกำลังคุ้มครองและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านพ.ศ. 2551 และการเป็นอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.) ที่สังกัดเทศบาลตำบลท่าสายลวดตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2547 เนื่องจากจะรู้สึกว่ามีความปลอดภัยและไม่ต้องระมัดระวัง ในเรื่องการใช้ชีวิตที่เกรงว่าจะมีอันตรายจากเหตุที่เข้าไปช่วยเหลือผู้นำดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาเสพติด

โดยในลักษณะแรกการดำเนินการป้องกันยาเสพติดร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ เห็นได้ดังนี้

“เราเข้าร่วมกัน เขามีโครงการเดินรณรงค์ เราก็ไป มีโครงการแข่งกีฬาเยาวชนแถวนี้ เขาก็เข้าร่วมแข่ง โดยเฉพาะฟุตบอลกับตระกร้อ ถ้าใครไม่ร่วมแข่งก็ไปเชียร์ก็ยินดี ก็ทำให้เด็กที่ความสามัคคีกัน ดีออก การออกกำลังการทำให้อ่างกายแข็งแรง เด็ก ๆ ก็จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด” (ธงชัย, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

“อย่าง โครงการค้ำน้ำสาบานว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเราก็ไป อำเภอแม่สอดเขาเป็นคนจัด คนเยอะแยะเป็นพันๆเลย ออกข้างด้วย ทั้งประชาชนที่อยู่ตามแนวชายแดน ทั้งฝ่ายปกครอง ตำรวจ ทหาร เทศบาล อบต.ข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา จัดทุกปี 26 มิถุนายน เพราะเป็นวันต่อต้านยาเสพติดโลก” (อำพร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

“จะส่งเสริมเรื่องกีฬา ไม่ว่าจะเป็นบอล ตะกร้อ เด็ก ๆ ชอบ ส่วนใหญ่ก็จัดแบบนี้แหละ กีฬามีตลอด มีเงินกองทุนแม่ไปซื้อของ” (กิตติศักดิ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

ส่วนลักษณะที่สองคือการร่วมกับภาครัฐในการป้องปรามยาเสพติดที่ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการตามนโยบายในระดับบนของหน่วยงานทางการปกครองต่าง ๆ โดยมีการดำเนินการตามนโยบายของภาครัฐ ซึ่งในชุมชนได้มีการจัดกำลังปฏิบัติงานของชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้านริมเมย ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตามนโยบายของภาครัฐโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม ตามแผนงานหรือ โครงการการป้องกันยาเสพติดโดยมีดำเนินการในเรื่อง การลาดตระเวนเวลากลางวันและกลางคืนในพื้นที่หมู่บ้านริมเมย และบริเวณพื้นที่เป้าหมายใกล้เคียงในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดที่มีปัญหาเสพติด เพื่อสกัดกั้นยาเสพติด

การลักลอบค้ายาเสพติดของคนต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์จากเกาะกลางแม่น้ำเมย การป้องกัน การเฝ้าระวังและเฝ้าสังเกต การจัดตั้งจุดตรวจและการตรวจค้น การสืบสภาพข่าวสารยาเสพติด การประชาสัมพันธ์ และการเสริมสร้างหมู่บ้านเข้มแข็ง ซึ่งการฝึกกำลังมีทั้ง เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด (อปพร.) ชุกรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) เจ้าหน้าที่อำเภอแม่สอด เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองตาก เจ้าหน้าที่ทหาร เจ้าหน้าที่อนามัยสาธารณสุข และหน่วยงาน องค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หอการค้าจังหวัดตาก สภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก ซึ่งการฝึกกำลังดังกล่าวชาวบ้านมองว่าทำให้เกิดการบูรณาการทรัพยากรและขีดความสามารถของแต่ละหน่วยงาน รวมทั้งอำนาจตามกฎหมายในการดำเนินการต่อการป้องกันปัญหาเสพติดซึ่งลักษณะที่สองนี้ล้วนเป็นการดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจทางกฎหมายซึ่งมีผลทำให้ชาวบ้านที่ปกติแล้วจะไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเสพติดมากนัก เนื่องจากเกรงว่าจะมีภัยมาถึงตัว มีความรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันการเสพติด เนื่องจากมีกฎหมายและอำนาจรัฐปกป้อง

“ส่วนใหญ่ที่มาตั้งด่านคือฝ่ายปกครอง เขาจะร่วมกับ ชรบ.หมู่บ้าน คั้นรถคันที่สงสัย แม่สอด เมียวดี ฝ่ายปกครองคัน ก็ตัวอย่างน้อยคนก็กลัว ไม่ค่อยกล้า แล้วทำให้ทุกหน่วยได้ร่วมมือ ทราบปัญหาของเราด้วย” (ทิพย์มณี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“การร่วมกันตั้งด่านของชาวบ้านกับฝ่ายปกครอง ทำให้ชาวบ้านตื่นตัวนะ เพราะชาวบ้านเองพอตัวเองมีบทบาทในการตรวจ ก็รู้สึกตัวเองสำคัญ ไม่กล้าทำผิดซะเอง หากให้ชาวบ้านร่วมด้วย ชาวบ้านไม่กล้ายุ่งกับยาเสพติดหรอก” (อุดม, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

นอกจากนั้นการดำเนินกิจกรรมป้องกันยาเสพติดของประชาชนในพื้นที่ท่าสายลวด ยังสนองตอบต่อนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีเจ้าหน้าที่ของรัฐเอาจริงเอาจังและให้ความสำคัญกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจะทำให้ประชาชนมีกำลังใจและร่วมกิจกรรมป้องกันยาเสพติดเป็นอย่างมากเนื่องจากประชาชนมองว่าการที่ภาครัฐเอาจริงเอาจังนั้นหมายถึงว่าได้รับการปกป้องโดยกฎหมายทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมป้องกันยาเสพติดกับภาครัฐด้วยอย่างเช่นการทำงานเพื่อป้องกันยาเสพติดอย่างจริงจังของอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถ ลอยฟ้า

“ทุกหมู่บ้านมี ศตส.ม ที่ตั้งศูนย์ ผู้ว่าสามารถ เอาจริงเรื่องยาเสพติดเขาส่งให้อำเภอ หมู่บ้านต้องตั้งศูนย์เกี่ยวกับยาเสพติดตั้งศูนย์หมู่บ้านอำเภอให้ระวังป้องกัน ก็ประชาสัมพันธ์ให้กับชาวบ้านได้รับรู้เป็นระยะ บอกผู้ว่าดำเนินการจริงจังนะ มีนโยบายด้านนี้ ชาวบ้านก็มาร่วมดี มีอะไรก็รีบมาบอก เราก็ได้ดำเนินการ” (เทวฤทธิ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

สรุปในการร่วมกิจกรรมกับภาครัฐในการป้องกันยาเสพติดของเขตเทศบาลท่าสาย ลวดดำเนินการเป็นสองลักษณะคือ ลักษณะแรก คือการดำเนินการป้องกันยาเสพติดร่วมกับ หน่วยงานทั้งภาครัฐและผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ได้แก่ กิจกรรมการณรงค์ เผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับพิษภัยยาเสพติด การมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมของภาครัฐเพื่อต่อต้านยาเสพติด ทั้ง 4 หมู่บ้านในเขตเทศบาล ที่ภาครัฐเป็นผู้จัด การเข้าร่วมกิจกรรมกับเทศบาลตำบลท่าสายลวด ส่วน ลักษณะที่สองคือการร่วมกับภาครัฐในการป้องกันยาเสพติดที่ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการตาม นโยบายในระดับบนของหน่วยงานทางการปกครองต่าง ๆ โดยมีการดำเนินการตามนโยบายของ ภาครัฐ ซึ่งในชุมชนได้มีการจัดทำล้งปฏิบัติงานของชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้านริมเมย ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตามนโยบายของภาครัฐโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเสพติดใน ระดับพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม ตามนโยบายภาครัฐ

3.3 การใช้เครือข่ายและองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด

องค์การชุมชนองค์กรชุมชน หรือองค์กรประชาชนเป็นการรวมตัวของคนในชุมชน หรือต้องการมีความสัมพันธ์กัน โดยอาจอยู่ภายในชุมชนเดียวกัน หรือต่างชุมชนก็ได้ แต่มี วัตถุประสงค์ร่วมกันมีผู้นำและกิจกรรมพัฒนาาร่วมกันในชุมชน ทั้งทางเศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม (สมพันธ์ เตชะอธิก, 2540) นับเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการพัฒนา กระบวนการของการพัฒนา ประสบการณ์ของนานาประเทศ ได้ชี้ให้เห็นข้อสรุปว่าองค์กรชุมชน เป็นเครื่องมือในการขยายฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หรือพื้นที่ของตน ลังคมที่เข้มแข็งหรือชุมชนที่เข้มแข็ง จะเป็นรากฐานในการพัฒนาทุกๆด้านทำให้เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และศิลปกรรมดีไปด้วยเทศบาลหัวใจสำคัญอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ยัง จะนำไปสู่การสร้างพลังอำนาจการต่อรอง การจัดความสัมพันธ์ใหม่กับหน่วยงานราชการใน ท้องถิ่นอีกด้วยดังที่ ประเวศ วะสี (2535 อ้างถึงใน สมพันธ์, 2540 หน้า 2) ได้กล่าวไว้ว่า องค์กร ชุมชน จะเกิดขึ้นโดยกระบวนการที่คนในชุมชนมาประชุมปรึกษาหารือกันแล้วซ้ำอีก จนปรากฏ ตัวผู้นำตามธรรมชาติขึ้น มีการจัดการองค์กรมีการวิเคราะห์ปัญหา วินิจฉัยปัญหา วิเคราะห์ ทางเลือกและตัดสินใจทางเลือกได้อย่างถูกต้องปัญหาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องดำเนินการ อย่างต่อเนื่อง และต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดใน ลักษณะของการบูรณาการเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะในชุมชน จัดเป็น พื้นที่สำคัญในการเฝ้าระวังดูแล ซึ่งควรสนับสนุน เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้ เข้มแข็ง เกิดเป็นเครือข่ายชุมชนป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในพื้นที่ของตนเอง ได้อย่าง เหมาะสมและอย่างยั่งยืนและดังที่สมพันธ์ เตชะอธิก (2540) กล่าวว่าท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของ

สังคม เศรษฐกิจ ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาที่ใหญ่ถ้าถามเข้าหาชุมชน บางปัญหา มีความสลับซับซ้อน ไม่สามารถแก้ไขได้เพียงครอบครัว หรือคนใดคนหนึ่งต้องอาศัยพลังกลุ่ม องค์กร หรือเครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชนจัดการกับปัญหาและยังเป็นพลังในการต่อรอง ผลประโยชน์ให้กับชุมชนอีกด้วย ดังนั้นกลุ่มจึงมีความสำคัญกับชุมชน การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่ม เครือข่ายจึงมีความสำคัญกับชุมชน

จากการศึกษาองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดพบว่า มีกลุ่มองค์กรชุมชน ที่เกิดจากการรวมตัวดำเนินกิจกรรมของคนในชุมชนเองดังนี้

กลุ่มโอทอปผู้ผลิตจำหน่ายอัญมณีและเครื่องเงิน

กลุ่มสตรีบ้านสหกรณ์

กลุ่มสตรีบ้านเหนือ

กลุ่มสตรีบ้านใต้

กลุ่มสตรีบ้านใหม่สามัคคี

กลุ่มสตรีบ้านมิตรสัมพันธ์

กลุ่มสตรีบ้านริมเมย

กลุ่มสตรีบ้านหนองกิ่งฟ้า

กลุ่มสตรีบ้านห้วยม่วง

ชุดหน่วยการแพทย์ฉุกเฉิน(กู้ภัย)

กลุ่มผู้สูงอายุ

กลุ่มแอโรบิก

ส่วนกลุ่มที่มีการจัดตั้ง โดยนโยบายของรัฐ ได้แก่อาสาสมัครลูกเสือชาวบ้านและชุดรักษาความสงบภายในหมู่บ้าน(ชรบ.)

การตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด โดยหลักเป็นกลุ่มที่ดำเนินการทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนการตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินการต่อต้านยาเสพติดยังไม่มีความเป็นรูปธรรมมากนักปัจจัยหนึ่งมาจากในเขตเทศบาลประกอบด้วยประชากรแฝงจำนวนมากที่เข้ามาทำงาน โดยเข้ามาจากฝั่งพม่า และพบว่าแรงงานที่ข้ามฝั่งมาบางคนก็ไม่ยอมกลับตามกำหนดซึ่งปกติเวลาเปิดจุดผ่านแดนถาวรแม่สอด-เมียวดี บริเวณสะพานมิตรภาพไทย-พม่าคือเวลา 06.00-18.00 น. (ปัจจุบันมีการเสนอให้เปลี่ยนแปลงเวลาจากเดิม 06.00-18.00 น. เป็น 05.30-22.00 น. ซึ่งอยู่ในขั้นตอนเสนอให้กระทรวงมหาดไทยประกาศต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจระหว่างไทยกับพม่า)ซึ่งนอกจากจะข้ามมาทำงาน โดยผ่านจุดผ่านแดนแล้ว ชาวพม่ายังข้ามตามช่องทางธรรมชาติที่เมื่อน้ำขึ้นเงินสามารถข้ามมาฝั่งไทยได้ง่ายทำให้การตรวจสอบเป็นไปได้ยาก

ส่งผลให้แม้แต่คนพื้นที่เองก็ไม่มีควมไว้วางใจในประชากรชาวพม่าที่ข้ามฝั่งมาทำงาน เนื่องจากได้รับผลกระทบคือมีโจร ขโมยเป็นจำนวนมาก การรวมตัวจึงเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มรายได้ และรวมตัวสอดส่องดูแลและปัญหาการลักขโมยในพื้นที่ มากกว่าการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสาธารณสุขโดยตรงแต่พบว่าชาวบ้านในพื้นที่ใช้วิธีช่วยกันสอดส่องดูแลกันไป โดยไม่มีการใช้กลุ่มต่อต้านยาเสพติดที่แน่นอน และการทำหน้าที่ของกลุ่มที่ช่วยเหลือดูแลด้านยาเสพติดจะเกิดจากชุมชนที่อยู่อาศัยใกล้ชิดกันแต่พบว่ากลุ่มองค์กรชุมชนเหล่านั้นมีบทบาทช่วยเหลือกันในการต่อต้านยาเสพติด

“ถึงจะยังไม่ได้ตั้งเป็นเครือข่ายที่ชัดเจนแต่เราก็ช่วยๆ กันไป หมู่ 1 เขตชายแดน มืงงานเยอะกว้าง ก็จะใช้วิธีจากบ้านสู่บ้าน เป็นวิธีธรรมดาแบบชาวบ้านคือพอรู้ก็มาแจ้งผู้ใหญ่บ้าน พอเห็นว่าตรงนี้ชอบมาว่าสูมกันก็ช่วยกันสอดส่องและ มีทั้งหมดแหละทุกเชื้อชาติทั้งเด็กไทยใหญ่พม่า ไทย ปนๆ กันไป ไม่มีแบ่งแยกเพราะส่วนใหญ่ถ้าอยู่ใกล้ ๆ กันเป็นเพื่อนกันหมด ยกเว้นพวกข้ามมาทำงานเยอะเยาะ เราไม่รู้จักหรอก” (ภิญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“ของเราปัญหาหลักเล็กขโมยน้อยเยอะมาก ถ้า AEC มียิ่งแย่ใหญ่ คือใครอยากเข้าก็เข้า ใครอยากออกก็ออกของเราหาย ไม่ว่ารั่วจะสูงขนาดไหนก็เอาข้ามไปได้ ไปเห็นฝั่งโน้นมันบอกเป็นของมัน เราก็ทำอะไรไม่ได้” (สุธี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

จากการศึกษาพบว่าการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่ต่อต้านยาเสพติดโดยตรงยังไม่ชัดเจนเนื่องจากว่าชาวบ้านเกรงกลัวในเรื่องความปลอดภัยอาจจะต้องนำพาชีวิตไปเสี่ยงอันมีผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวหรืออาจจะก่อให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกับเพื่อนบ้าน

“กลุ่มชาวบ้านต่อต้านยาเสพติด ไม่มีเลยเพราะถ้ามาทำกลุ่มเหล่านี้จะค่อนข้างเสี่ยงเลยกระทบกระทั่งกันกับอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นลูกหลานของเขาไปเสพ เดี่ยวไปซี้เบาะแสดกลายเป็นกระทบกระทั่ง เดี่ยวเขาก็จะทะเลาะกัน แต่ถ้าเป็นการซี้เบาะแสดให้ผู้ใหญ่บ้านมี ผู้ใหญ่ก็จะช่วยดูแลแก้ปัญหาให้ แต่ประธานชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้มาทำหน้าที่ตรงนี้มากมาย ส่วนใหญ่ก็พึ่งผู้ใหญ่บ้าน” (บุญรอด, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่แห่งนี้ยังไม่เข้มแข็งเพียงพอที่จะร่วมมือกันป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ของตนชาวบ้านมีการรวมกลุ่มแต่เป็นกลุ่มตามความสมัครใจ ส่วนใหญ่คือกลุ่มตามความชอบ ตามความสนใจซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจ และกลุ่มสตรีในชุมชนที่รวมตัวกันช่วยเหลือกิจกรรมทั่ว ๆ ไปในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการจัดงานด้านวัฒนธรรมในพื้นที่กลุ่มสตรีจากหมู่บ้านต่าง ๆ จะมารวมตัวกันจัดกิจกรรมเช่นจัดดอกไม้ ทำของชำร่วยเป็นต้น ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมหลักส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มตน แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าทุกกลุ่มล้วนสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหา

ยาเสพติดในชุมชน เนื่องจากการแก้ไขปัญหายาเสพติด ไม่ได้เป็นภารกิจความรับผิดชอบหลักของ บางกลุ่ม จึงทำให้ไม่มีการร่วมแก้ไขในนามของกลุ่ม (แต่ความเป็นจริงแล้ว ผู้นำหรือผู้ที่ เป็นสมาชิกในแต่ละกลุ่ม ก็จะมีตำแหน่งหน้าที่ และมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่น ๆ อยู่แล้ว) และสมาชิก ของกลุ่มต่างๆยังเป็นสมาชิกของสังคมโดยรวมจึงร่วมมือกัน ในการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น ทั้ง กิจกรรมทั่วไปและกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากทางเทศบาล แต่ยังไม่ปรากฏการรวมกลุ่มกัน เป็นเครือข่ายต่อต้านยาเสพติดในเขตเทศบาลอย่างชัดเจน

“ถึงจะไม่มีกรรวมกลุ่มที่เฉพาะเจาะจง แต่เวลาเมื่อไรเราก็ไปช่วยกัน ทุกกลุ่มถ้าเรา บอกไปเขาก็มาช่วยกัน ไม่มีใครเกี่ยงงอน จริง ๆ กลุ่มที่มารวมตัวกันนี้แหละก็ช่วยกันดูเรื่องยาเสพติด เพราะต้องพบปะกัน พอเจอกันก็คุยกัน มันก็เหมือนกลุ่มชุมชนก็ช่วยกันเรื่องต่อต้านยาเสพติด ด้วย” (ลัดดา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2556)

“กลุ่มของเราก็ช่วยกันดูว่าบ้านไหนเป็นสร้างความเดือดร้อนให้ชุมชนมากเราก็ไป แจ้งผู้ใหญ่บ้าน บางทีวัยรุ่นมามีวุ่นกัน ไม่ว่าจะคนไทยหรือพม่ามีหมดแหละไม่แบ่งแยก ส่วนใหญ่ ผู้ใหญ่บ้านกับฝ่ายปกครองจะไปดู ไปจับ” (ทิพย์มณี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ทุกกลุ่มล้วนสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหายาเสพติดใน ชุมชน แต่เนื่องจากการแก้ไขปัญหายาเสพติด ไม่ได้เป็นภารกิจความรับผิดชอบหลักของบางกลุ่ม จึงทำให้ไม่มีการร่วมแก้ไขในนามของกลุ่ม แต่ความเป็นจริงแล้ว ผู้นำหรือผู้ที่ เป็นสมาชิกในแต่ละ กลุ่ม ก็จะมีตำแหน่งหน้าที่ และมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่น ๆ อยู่แล้วเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน แม้ โดยชื่อกลุ่มจะไม่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติด แต่ก็ เป็นสมาชิกกลุ่มประชาคมหรือเป็น คณะกรรมการหมู่บ้าน ก็ทำให้ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วย

จากการที่ยังไม่มีเครือข่ายที่เข้มแข็งจากการศึกษาพบว่าปัจจัยหลักอย่างหนึ่งที่ไม่เกิด การรวมกลุ่มต่อต้านยาเสพติดที่เข้มแข็งคือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจการต้องการรายได้เพิ่มขึ้น อันเป็น มูลเหตุหลักที่พบในชุมชน ซึ่งโดยส่วนใหญ่ประชาชนในเขตเทศบาลทำสายลวดจะประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ค้าขาย ประกอบธุรกิจส่วนตัว อุตสาหกรรมในครัวเรือน และอาชีพรับจ้าง แต่เนื่องจาก สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป ผู้คนแออัดเนื่องจากมีประชากรแฝงจำนวนมาก ส่งผลต่อ การขับเคลื่อนการดำเนินการของกลุ่มต่าง ๆ

“ที่ท่าสายลวดนี้ ส่วนใหญ่เป็นคนค้าขาย และแย่งงานกันทำ แย่งกันรวย เลี้ยงปาก เลี้ยงท้อง ไม่มีเวลาคนที่เหลือจะเป็นผู้สูงอายุ ไม่มีรายได้ เวลาที่มีการประชุมอะไรคนที่ว่างจากการ ทำงานถึงมา” (กฤษณะ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

จากข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกัน ซึ่งผู้วิจัยพบว่าการดำเนินการป้องกันยาเสพติดในพื้นที่เทศบาล โดยการสร้างเครือข่ายและการตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินการต่อต้านยาเสพติดยังไม่มีความเป็นรูปธรรมมากนักการดำเนินการส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมการเฝ้าระวัง ร่วมกันช่วยกันสอดส่องดูแลว่ามีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในชุมชนหรือไม่ และหาวิธีการแจ้งเบาะแส ซึ่งการดำเนินการของชาวบ้านที่ร่วมมือร่วมใจกันสอดส่องดูแลคนในชุมชนที่มีใกล้ชิดกันเองโดยไม่มี การแยกเชื้อชาติ แต่ไม่รวมถึงชาวพม่าที่ข้ามมาทำงานแล้วไม่ยอมกลับไปตามกำหนดเวลา ซึ่งกลุ่มนี้ก่อให้เกิดความระแวงกับชาวบ้านในพื้นที่ อันกลัวจะเป็นต้นเหตุของปัญหาการลักขโมย ในส่วนขององค์กรชุมชนส่วนใหญ่เป็นองค์กรชุมชนด้านเศรษฐกิจและกลุ่มสตรีที่ร่วมกันทำกิจกรรมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านวัฒนธรรม ซึ่งกลุ่มนี้ถือว่ามีความสัมพันธ์กันอยู่แล้วในวิถีชีวิตปกติจะร่วมมือกันป้องกันยาเสพติดโดยทางอ้อม ไม่ว่าจะ เป็นเมื่อมาพบปะ เจอกันก็จะนำปัญหาด้านยาเสพติดมาพูดคุยกันจนนำไปสู่การแก้ไขปัญหา โดยวิธีการที่ใช้คือการเสนอไปทางเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้แก่ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่ให้ดำเนินการแก้ไขต่อไป ดังนั้นการดำเนินการแก้ไขโดยกลุ่มจึงยังไม่มีกลุ่มต่อต้านอย่างชัดเจนแต่แสดงออกโดยกลุ่มอื่น ๆ ร่วมกันป้องกันยาเสพติดแบบทางอ้อม

4. การร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม

พื้นที่ท่าสายลวดนั้นจากการวิจัยพบว่าชาวบ้านร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมป้องกันยาเสพติดในสองกรณีคือ กรณีแรกเป็นกิจกรรมที่ทางชุมชนริเริ่มดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา ยาเสพติด และกรณีที่สองคือคือการร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมภาครัฐ โดยสามารถอธิบายตามลำดับดังนี้

4.1 การร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการเอง

กรณีนี้เป็นกิจกรรมที่ทางชุมชนริเริ่มดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา ยาเสพติดด้วยตัวชุมชนเอง คือการช่วยเหลือกันเองของชุมชนที่ช่วยเป็นหูเป็นตาสอดส่องดูแลด้านยาเสพติดภายในละแวกบ้านที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกันเมื่อพบว่ามีผู้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดจึงนำไปแจ้งกับผู้นำชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นกิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการเองที่จะต้องใช้งบประมาณซึ่งที่มาของงบประมาณอาจมาจากการที่ชุมชนร่วมหาทุนเองหรือกิจกรรมที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เป็นต้น เช่นกิจกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาป้องกันยาเสพติด โดยมีการจัดตั้งชมรมแข่งขันฟุตบอลท่าสายลวด อันมีผลทำให้เด็กและเยาวชนที่เป็นปัจจัยเสี่ยงในการยุ่งเกี่ยวกับปัญหา ยาเสพติดหันเหความสนใจจากยาเสพติดมาสู่กิจกรรมที่ชุมชนจัดให้ นอกจากนั้นการดำเนินกิจกรรมของคนและกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีอยู่แล้วในชุมชนเช่นกลุ่มแม่บ้านสตรีทั้ง 8 ชุมชน ที่มักจะมีการพบปะกันประจำและนำปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมาพูดคุยปรึกษาหารือและช่วยกันแก้ไขหรือบอกกล่าวไปยังเพื่อนบ้านหรือผู้รับผิดชอบอันเป็นการช่วยกันระแวดระวังภัยที่อาจ

เกิดขึ้นตามมาจากปัญหายาเสพติด เช่นปัญหาการลักขโมยข้าวของนำข้ามฝั่งไปยังเมืองเมียวดี ประเทศพม่า นั้น ซึ่งจากการดำเนินการดังกล่าวมีผลให้ชุมชนรู้สึกปลอดภัยมากขึ้น ดังสัมภาษณ์ “ร่วมกันจัดกีฬา มีชมรมฟุตบอลทำสายลวด มีคนคอยช่วยเหลืองบประมาณ ทั้งเทศบาลละพวก ร้านค้า เพื่อตั้งไม่ให้เด็กยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เด็กมาร่วมกันเยอะ คนไทยก่อนค่อย ๆ ขยายไปชาติอื่น” (นิรันดร์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2556)

ที่ชุมชนเรามีใหม่ ตอบว่ามีแต่เราก็ต้องช่วยกันดูแล ขนาดน้องชายยังต้องดำเนินการจริง ๆ เอาติดคุกมาแล้ว เราทำงานตรงนี้เป็นตัวแทนชาวบ้าน เราจะมาทำเล่น ๆ ไม่ได้ต้องเอาจริง ชาวบ้านก็จะทำตาม จะร่วมมือกับเราจริง ๆ คนจะทำเขาก็แยง ๆ กลัวเราเอาจริง เรื่องยาก็เบาลงไป ลักขโมยก็ไม่ค่อยกล้าแล้ว ชาวบ้านก็ไม่ต้องระวังมาก ” (อ้อค, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

“ชุมชนจะช่วยกันดูแลเท่าที่ดูแลได้ กลัวปัญหาพวกลักขโมย แต่ก่อนนี่เอามอเตอร์ไซค์ข้ามไป เห็นจะ ๆ เลย แต่เอาคืนไม่ได้ เขาข้ามน้ำไป เราต้องช่วยกันดูว่าคนไหนเสพแจ่งเบาแสร้งให้ผู้ใหญ่บ้าน ถ้าช่วยกันคนก็ไม่กล้า (ลัดดา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2556)

พวกชมรมแม่บ้านเขามาคุยกันพอเจอกันทีก็พูดกันเลขรู้กันหมด ใครบ้านไหนคิด ก็ช่วยกันระแวงระวัง เราจะได้รู้สึกไม่กลัว พอรู้ก็แจ้งผู้ใหญ่หรือห่าง ๆ (กาญจนา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2556)

การที่ชุมชนร่วมกันสอดส่องดูแลชุมชนแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชน ในรูปธรรมที่ สมาชิกในชุมชนร่วมมือกันจัดการกับปัญหาเสพติด ไม่เพียงแต่จะทำให้ปัญหาเบาบางลงไปเท่านั้น แต่การร่วมมือกันในการสอดส่องดูแลปัญหาเสพติด ทำให้ความสัมพันธ์ของชุมชน หรือความเป็นชุมชนดีขึ้น ดังนั้นชุมชนจะรู้สึกสงบและอยู่สบายขึ้น

4.2 การร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมภาครัฐ

โดยปกติแล้วพื้นที่ทำสายลวดมีหน่วยงานภาครัฐเข้าไปดำเนินการกิจกรรมและโครงการมากมาย โดยเฉพาะจัดรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ในชุมชน ซึ่งมักจะเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรณรงค์ป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ ตำบลทำสายลวดและตามแนวชายแดนไทย-พม่า และการร่วมกันของหน่วยงานราชการด้านความมั่นคงหลายหน่วยงานในพื้นที่เพื่อทำหน้าที่ป้องกันปราบปรามปัญหาเสพติด ทั้งหน่วยเฉพาะกิจกรรมทหารราบที่ 4 (ฉก.ร.4) เจ้าหน้าที่ปกครองฝ่ายความมั่นคง ตำรวจตระเวนชายแดน 346 และตำรวจ สภ.แม่สอด ที่มีการตั้งด่านและร่วมกันป้องกันปราบปรามปัญหาเสพติดอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งการดำเนินการส่วนใหญ่ของหน่วยงานราชการที่กล่าวมานั้นเป็นไปตามนโยบายของหน่วยเหนือขึ้นไป และส่วนหนึ่งได้รับงบประมาณจากศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดจังหวัดตาก

จังหวัดตากโดยเฉพาะ ในเรื่องเกี่ยวกับการตั้งจุดตรวจและชุดตรวจต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานในพื้นที่ ตำบลท่าสายลวด ซึ่งจากการวิจัยพบว่าชาวบ้านรู้สึกประทับใจว่าตนเองได้รับผลประโยชน์จาก กิจกรรมที่ภาครัฐจัดให้ก็โดยเป็นผลมาจากการทำหน้าที่อย่างเข้มแข็งและจริงจังของเจ้าหน้าที่ ภาครัฐที่เข้าไปคลุกคลีกับปัญหาของชุมชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ซึ่งชาวบ้านมองว่าทำให้ชุมชนมี ความสงบมากขึ้นและรู้สึกปลอดภัย

“เวลาเดินอยู่แถวชายแดน มีทหารมานั่งอยู่เราก็รู้สึกปลอดภัย ทหารจะอยู่ทั้งคืนทั้งวัน แลละ มีเปลี่ยนหน้ามาเรื่อย ๆ ปัญหายาเสพติดก็ปรามได้เหมือนกันจะทำซึ่งหน้าก็ไม่ได้พวกนั้นก็ กลัวเหมือนกัน” (ทิพย์มณี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“นายอำเภอสามารถมาตั้งกฎไว้เยอะ ใครเสพกัตัดน้ำตัดไฟ ตัดกองทุนหมู่บ้าน ได้ผลนะ คนกลัว ยาเสพติดซาไปพักหนึ่งเลย รู้สึกปลอดภัยเลย” (เจนยุทธ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“ตำรวจทหารเข้ามามากที่นี่ เพราะเป็นชายแดน ปัญหาเยอะไม่ใช่แค่ยาเสพติดหรอก แต่ละวันมีแต่ด่านตำรวจ ทหาร เต็มไปหมด” (อุดม, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556)

สรุปแล้วการร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมป้องกันยาเสพติดในสองกรณีคือ กรณีแรกเป็นกิจกรรมที่ทางชุมชนริเริ่มดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาเสพติดโดยได้อาจได้รับงบประมาณ สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนหรือไม่ก็ตาม ซึ่งไม่เพียงแต่จะทำให้ปัญหาเบาบาง ลงไปเท่านั้น แต่การร่วมมือกันในการสอดส่องดูแลปัญหาเสพติดนั้น ทำให้ความสัมพันธ์ของ ชุมชน ดีขึ้น และการที่ชาวบ้านเห็นว่ายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของชุมชนและสังคมจึงส่งผลให้มี โอกาสที่จะได้ร่วมกันคิดหาทางออกในการแก้ไขใน โอกาสเอื้ออำนวยเช่นการรวมตัวพูดคุยใน กิจกรรมกลุ่มองค์กรชุมชนและเนื่องจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอ ดังนั้นชาวบ้านใน ชุมชนจะรู้สึกสงบและอยู่สบายขึ้น ส่วนอีกกรณีหนึ่งคือการร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนิน กิจกรรมภาครัฐที่เป็นผลมาจากการทำหน้าที่อย่างเข้มแข็งและจริงจังของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทั้งในการ ดำเนินตามนโยบายของรัฐบาลหรือของหน่วยงานในตามลำดับชั้นในรูปแบบของกิจกรรมป้องกัน ยาเสพติดเช่นการรณรงค์เพื่อไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดหรือการปราบปรามเช่นการออกตั้งด่าน จับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมาย นอกจากนั้นการที่เจ้าหน้าที่เข้าไปคลุกคลีกับปัญหาของชุมชน อย่างทั่วถึงและต่อเนื่องทำให้ชุมชนรู้สึกปลอดภัย

5. การติดตามและประเมินผลกิจกรรม

การประเมินผลกิจกรรมด้านการป้องกันยาเสพติดจะช่วยให้ชุมชนมีความสามารถ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในด้านการวิเคราะห์ และประเมิน ตลอดจนการแสวงหาแนวทางและวิธีการที่ เหมาะสมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอยู่ตลอดเวลา ในการติดตามและประเมินผลใน

กิจกรรมด้านยาเสพติดของชาวบ้านในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวดนั้นมองกิจกรรมด้านยาเสพติดถูกริเริ่มโดยหน่วยงานภาครัฐโดยที่ประชาชนไม่ได้แบ่งแยกว่าหน่วยงานนั้นมีที่มาจากภายในหรือภายนอกชุมชนเข้ามาดำเนินการในพื้นที่ซึ่งกรณีนี้ประชาชนมองว่าภาครัฐเมื่อเข้ามาดำเนินโครงการแล้วไม่มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบและยังมีการดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ส่วนกิจกรรมหรือโครงการที่มีการริเริ่มจากเทศบาลหรือกิจกรรมที่ริเริ่มจากคนในพื้นที่นั้นประชาชนติดตามประเมินผลกิจกรรมในสองลักษณะคือ ลักษณะแรก การติดตามกิจกรรมแบบไม่เป็นทางการ โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวหรืออาศัยความคุ้นเคยกันในการติดตามกิจกรรมที่ทางเทศบาลหรือผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ มีการทวงถามด้วยวาจาเมื่อใช้ชีวิตอยู่ในวิถีปกติ โดยการทวงถามหรือติดตามแบบไม่เป็นทางการนี้มักจะเป็นการพบปะผู้รับผิดชอบกิจกรรมตามตลาดหรืองานบุญต่าง ๆ ชาวบ้านก็จะใช้วิธีการทวงถามด้วยวาจาว่ากิจกรรมที่ได้รับปากกับชาวบ้านไว้ได้ดำเนินการหรือยัง ส่วนลักษณะที่สองคือการติดตามเมื่อมีการประชุมที่เป็นทางการทั้งที่ทางเทศบาลเป็นผู้ดำเนินการ เช่นการจัดประชาคมแผนพัฒนา หรือในที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน โดยอาจเป็นลักษณะการทวงถามด้วยตัวเองหรือการฝากการติดตามกิจกรรมไปกับผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการเข้าร่วมประชุมกับทางเทศบาลหรือการประชุมประชาคมหมู่บ้าน เช่น สมาชิกสภาเทศบาล หรือเพื่อนบ้านที่เข้าร่วมในการประชาคมหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่แล้วในการติดตามทวงถามกิจกรรมต่างๆมักเป็นการทวงถามในด้านโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าเนื่องจากชาวบ้านมองว่าเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องมีการดำเนินการแก้ไขและเห็นผลเป็นรูปธรรมมากกว่าปัญหาเสพติด

“ชาวบ้านถามตลอดแต่ส่วนใหญ่เป็นเรื่องอื่น ๆ ส่วนเรื่องยาเสพติดเขามักจะไปถามพวกฝ่ายปกครอง ส่วนเราก็เน้นพวกสร้างโน่นนี่ให้เขา และก็บริการเขา” (สำรวย, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2556)

“เขาทวงถามเวลาไปประชุม เช่นเกี่ยวกับงานอะไร งานกีฬา งานสงกรานต์ เขาทวงถามเป็นอย่างงี้ว่าอย่างนี้ทำไหม อย่างนั้นทำไหม ถ้าไปประชุมอย่างหนึ่งเราจะถามเขาก็ออย่างหนึ่งก็ไม่ถูกต้อง เราต้องถามเรื่องที่เกี่ยวข้อง” (ภฤชณะ, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“เขาจะทวงถามทุกสถานที่ เช่นเจอบุคคล บางเรื่องนี่ก็ได้ก็ถามที่วัด เจอตามตลาดเวลาไปซื้อของก็ทวงถามตอนนั้น หรือถ้าเขาต้องการด่วนเขาก็จะมาที่บ้าน เดี่ยวนี้ชาวบ้านมีการศึกษาเขารู้ว่าเขาควรทวงถามกับใคร เช่นคนนั้นรู้เรื่องไฟเขาก็จะไปแจ้ง เขารู้กันว่า ส.ท.คนนี้ต้องประสนเรื่องไฟเขาก็จะทำไว้ให้ ส่วนที่รู้เรื่องเอกสารเขาจะทวงเรื่องเอกสาร แต่เรื่องยาเสพติดส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้ทวงถามกันให้เกิดประเด็นขึ้นมาแล้วมันยังไม่เห็นผลชัดเจน” (ภิญญา, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

อย่างไรก็ตามในการป้องกันยาเสพติดนั้นถึงแม้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดจะร่วมมือกับภาครัฐในการป้องกันยาเสพติดเป็นอย่างดีก็ตามแต่พบว่าประชาชนเห็นว่ นโยบายภาครัฐในการแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่ได้มีการดำเนินอย่างจริงจังเป็นระบบ นโยบายของ รัฐบาลต่าง ๆ ที่ผ่านมามุ่งเน้นให้ราชการเป็นผู้ลงไปดำเนินการเป็นหลัก โดยมีประชาชนเป็น เป้าหมายในการดำเนินการมิใช่เป็นผู้มีส่วนร่วม มีการสั่งการจากระดับบนลงล่าง แต่ละหน่วยงานมี งบประมาณของตนเองในการดำเนินงานและไม่มีการประสานงาน ทำให้ขาดเอกภาพต่างคนต่างทำ เกิดความซ้ำซ้อน และประชาชนเองไม่เกิดความรู้สึกร่วมในกิจกรรมการแก้ไขปัญหายา ไม่เกิดความ รับผิดชอบและความผูกพันกับการแก้ไขปัญหายา เห็นว่าการแก้ไขปัญหายาเป็นหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่ของ ตนเองหรือของชุมชนที่จะต้องเข้าไปรับผิดชอบ ไม่ได้มีการทำงานอย่างประสานสอดคล้องกันจน มาถึงภาคประชาชนจริง ๆ โดยมองว่าปัญหาประการหนึ่งคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ยังน้อยเกินไปจึงทำให้ปัญหายาเสพติดไม่หมดไปดังนี้

“ยาเสพติดเราทำงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้านกับอำเภอ แต่ถามว่าช่วยเหลืออะไรได้ไหม เรารู้ว่าพม่าขาย แต่มั่นเดินไปเกาะกลางเราจะทำอะไรได้ไหม ถ้าเราไปเล่นเขา มีองค์กร เอ็นจีโอองค์กรฝรั่งเข้ามาเขาก็ เข้าข้างพม่า ข้างบนคุยกัน ข้างล่างก็เงิบ แต่เคยสนใจข้างล่างไหม แต่มาประสานให้ประชาชนหรือ องค์กรท้องถิ่นทำโน่นทำนี่แล้วก็มาจากหลายหน่วยงานด้วยนะ” (ทนงศักดิ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2556)

“นโยบายออกมาจริง ๆ ทำแค่พิธีโรยหน้า ไม่ทำจริง ๆ จัง ๆ ทั้ง ๆ ที่รู้แต่ไม่ทำ จับ ไปให้พ่อแม่ไปไล่ ถามว่าแก้ปัญหายาได้ไหม เยอะที่มีปัญหา” (สุธี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

ยิ่งไปกว่านั้นปัญหาความสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขต เทศบาลตำบลท่าสายลวดที่ผ่านมายังมีปัญหายา ก็คือการขาดการติดตามและประเมินผลของการ ดำเนินกิจกรรมภาครัฐ ทำให้การดำเนินการที่ผ่านมามักจะเน้นไปที่ปริมาณแทนที่จะเน้นที่คุณภาพ และผลลัพธ์ เช่น การฝึกอบรมต่าง ๆ และการดำเนินโครงการมากมาย ล้วนแต่ขาดการติดตามหลัง การดำเนินการ ทำให้การดำเนินการดังกล่าวไม่สัมฤทธิ์ผลและกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ รวมทั้ง กระบวนการบังคับใช้กฎหมายยังไม่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและยังเป็นพื้นที่ ชายแดนยังมีปัญหามากและแก้ไขได้ยาก

“พอมาทำโครงการอบรม ก็เร่ง ๆ ให้ทุกคนคิดยา เชื่อไหมถึงแม้จะหาแถบริมเมฆ ไม่มี ใครหาได้หรอกเพราะเร่งทำ ก็เอาคนที่ไม่ได้คิดยาไปเข้าโครงการนั้นแหละแต่หลังจากทำไปแล้วก็ไม่ มาติดตามประเมินผลอะไร แค่จัดการอบรมเสร็จ ๆ ไป ส่วนใหญ่ชาวบ้านถ้ามาบอกให้ไปเขาก็ไป ก็อบรมกันไป แต่ก็ไม่มีอะไรตามมา” (ฉันทิมาพร, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

“ปัญหาสุขภาพจิตคนนอกจากตัวผู้เสพ ผู้ขายแล้วยังเป็นปัญหาที่นโยบายของรัฐไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจังและปัญหาอยู่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินการตามหน้าที่บางทีก็เป็นซะเองด้วย” (พงษ์, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2556)

ดังนั้นจากการวิจัยการที่ชาวบ้านวางแผนและกำหนดกิจกรรมในการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตนั้น ช่องทางที่ดำเนินการหลักๆคือการเสนอความคิดผ่านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และการดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพจิตมักจะเป็น โครงการที่มาจากภาครัฐเป็นผู้กำหนด ชาวบ้านจึงเข้าร่วมกับภาครัฐตามที่ภาครัฐมีช่องทางให้เข้าร่วมตามระเบียบที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าในการประชุมของชาวบ้านที่เป็นทางการนั้นเป็นการประชุมร่วมกันในเรื่องทั่วไป เช่นการประชุมประชาคมหมู่บ้าน การประชุมทำแผนพัฒนาสามปี เป็นต้น ดังนั้นการทวงถามเรื่องสุขภาพจิตมักจะไม่เกิดในที่ประชุมที่เป็นทางการ แต่จะไปพูดคุยระหว่างเพื่อนบ้านมากกว่า ซึ่งเป็นลักษณะการถามผู้รับผิดชอบที่มีความคุ้นเคยกัน ดังนั้นการประเมินโครงการกิจกรรมที่เกิดโดยตัวชาวบ้านในชุมชนเองจึงไม่มีลักษณะที่เป็นทางการมากนัก

จากการศึกษากระบวนการชุมชนในพื้นที่เทศบาลตำบลวังกะ อำเภอลำปาง จังหวัดตาก และพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด จังหวัดตาก จะเห็นได้ว่าปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนของสังคม และเป็นภัยที่มาจากผลของการพัฒนาที่คุกคามความอยู่รอดของมนุษย์ ความรุนแรงของปัญหาได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงกว้างขวางและถ้าไม่ได้รับการแก้ไขจะทำให้ถึงจุดวิกฤติได้ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตควรสนับสนุนให้เกิดพลังขับเคลื่อนโดยชุมชนเอง เพื่อให้เกิดสำนึกร่วมของชุมชน ท้องถิ่นและเนื่องจากชุมชนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหามากที่สุด การรับรู้ถึงสถานการณ์ปัญหา การมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนจนถึงการประเมินกิจกรรมด้านสุขภาพจิตของชุมชนจึงมีความสำคัญเนื่องจากชุมชนเป็นผู้รับผลที่ใกล้ชิดที่สุดจากปัญหาสุขภาพจิตที่เกิดขึ้น ถ้าทุกคนมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ จะทำให้ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของนำไปสู่การแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาความสามารถของประชาชนเพิ่มมากขึ้น ส่วนความคิดเห็นที่หลากหลาย จะเป็นประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในชุมชน ทำให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมรับรู้ที่ชุมชนต้องการอะไรบ้างในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

สรุปการกรณีศึกษากระบวนการชุมชนของพื้นที่กรณีศึกษา

จากการศึกษากระบวนการชุมชนในพื้นที่กรณีศึกษาพื้นที่เทศบาลตำบลวังกะ อำเภอลำปาง จังหวัดตาก และพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอสอด จังหวัดตาก สามารถสรุปได้ดังนี้

พื้นที่เทศบาลตำบลวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

1. ประชาชนมีความหลากหลายของเชื้อชาติ ทั้ง ไทย พม่า มอญกะเหรี่ยง ซึ่งความหลากหลายนี้มีสาเหตุจากประชาชนจากชาติพันธุ์อื่น ได้อพยพหนีภัยการสู้รบเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นระยะเวลายาวนานดั่งนั้นถึงมีวัฒนธรรมเชื้อชาติที่แตกต่างกันแต่เกิดความกลมกลืนกัน วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตเทศบาลมีความเรียบง่าย ยังมีความเป็นชุมชนชนบทอยู่มาก มีความเอื้ออาทรและมีไมตรีต่อกัน ประชาชนยอมรับในความแตกต่างของเชื้อชาติ ยอมรับในลักษณะนิสัยพื้นฐานของแต่ละเชื้อชาติที่มีความหลากหลาย นั่นคือถึงแม้จะมีความแตกต่างแต่ทุกเชื้อชาติอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ไม่มีความขัดแย้ง ประชาชนจะช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาก

2. ความศรัทธาในศาสนาและการมีวัฒนธรรมร่วมกันทำให้ศาสนาและวัฒนธรรมชุมชนมีความสำคัญต่อการป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติด ซึ่งในพื้นที่ที่มีความเคารพศรัทธาพระสงฆ์องค์เดียวกัน คือหลวงพ่อดุตตะ (ถึงแม้ปัจจุบันท่านจะมรณภาพไปแล้ว) ถือว่าหลวงพ่อดุตตะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ทุกเชื้อชาติจึงดำเนินกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกและถือว่าวัดเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและทางกิจกรรมทางศาสนาต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

3. ผู้นำ ที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ(เกิดจากความศรัทธา)มีบทบาทสำคัญในการเป็นที่พึ่งของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาเสพติดแต่อย่างไรก็ตามผู้นำเองก็เห็นว่าการดำเนินการเรื่องยาเสพติดมีผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวในแง่ความปลอดภัยดังนั้นผู้นำเองก็ต่อต้านยาเสพติดภายใต้กรอบนโยบายและอำนาจหน้าที่ที่รัฐให้อำนาจไว้

4. เครือข่ายองค์กรชุมชนมีจำนวนมาก ถึงแม้ว่าจะไม่ได้มีการก่อตั้งเพื่อแก้ปัญหาเสพติดอย่างเป็นทางการแต่องค์กรชุมชนก็มีบทบาทในการแก้ปัญหาเสพติดด้วยเนื่องจากยังอยู่ในสถานะอื่น ๆ อีกหลายสถานะและเมื่อมีการมาทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ขององค์กรชุมชนนั้นจะมีการพูดคุยหรือแก้ปัญหาเสพติดแฝงในกิจกรรมที่ดำเนินการนั้นด้วย

5. การดำเนินการด้านกิจกรรมหรือโครงการป้องกันยาเสพติดเกิดจากภาครัฐ เป็นผู้วางแผนและประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ภาครัฐเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการ

6. ชาวบ้านมีความตื่นตัวและตระหนักว่าปัญหาเสพติดกระทบต่อการดำเนินชีวิตแต่จากการที่ปัญหาเสพติดเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายและเกรงว่าภัยจะมาถึงตัว ดังนั้น ปัญหาเสพติดจะเป็นปัญหาที่ชาวบ้านไม่อยากจะยุ่งเกี่ยวเนื่องจากเกรงจะมีภัยมาถึงตนเองและครอบครัว การที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวเกรงว่าตนจะคิดร่างแหไปด้วย

พื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอสอด จังหวัดตาก

1. พื้นที่ติดชายแดนเมียนมาร์จึงมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มากมาย มีที่มาจากอดีตพื้นที่แห่งนี้อยู่ท่ามกลาง การต่อสู้ของกองกำลังสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง(KNU) กับทหาร

ของรัฐบาลพม่า นำไปสู่การอพยพเข้ามาของคนกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาตั้งรกรากอยู่ นอกจากนั้นก็มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่ข้ามพรมแดนมาอย่างผิดกฎหมายเพื่อเข้ามาหางานทำจับจ่ายและค้าขายสินค้าในตลาด ทั้งพม่า กะเหรี่ยง ม้ง ปะโอ ไทยใหญ่ ประปากะยอ โดยเป็นชาวพม่ามากที่สุดที่ข้ามฝั่งมาหางานทำในประเทศไทย ส่งผลให้แม้แต่คนพื้นที่เองก็ไม่มีควมไว้วางใจในประชากรชาวพม่าที่ข้ามฝั่งมาทำงาน เนื่องจากได้รับผลกระทบคือมีโจร ขโมยเป็นจำนวนมาก

2. การรวมตัวจึงเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มรายได้และรวมตัวสอดส่องดูแลปัญหาการลักขโมยในพื้นที่มากกว่าการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดโดยตรง แต่พบว่าชาวบ้านในพื้นที่ใช้วิธีช่วยกันสอดส่องดูแลกันไป โดยไม่มีการใช้กลุ่มต่อต้านยาเสพติดที่แน่นอนและการทำหน้าที่ของกลุ่มที่ช่วยเหลือดูแลด้านยาเสพติดจะเกิดจากชุมชนที่อยู่อาศัยใกล้ชิดกันแต่พบว่ากลุ่มองค์กรชุมชนเหล่านั้นมีบทบาทช่วยเหลือกันในการต่อต้านยาเสพติด

3. ชาวบ้านในพื้นที่มีวัฒนธรรมทางเชื้อชาติของกลุ่มตนเองวัฒนธรรมและผู้นำทางศาสนา ยังไม่มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เป็นเมืองการค้าจึงทำให้ชาวบ้านยังไม่มีความเป็นชุมชนที่รักใคร่กลมเกลียวเด่นชัดมากนัก ส่วนใหญ่มุ่งการทำมาหาเลี้ยงชีพ

4. มีกลุ่มองค์กรชุมชนเป็นจำนวนมากและกลุ่มองค์กรชุมชนมีบทบาทในการต่อต้านยาเสพติดในทางอ้อมเนื่องจากเมื่อดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มตนเองจะมีการแก้ไขปัญหาเสพติดสอดแทรกเข้ามาเพื่อร่วมมือกันดำเนินการแก้ไขเสมอ

5. การดำเนินการด้านกิจกรรมหรือโครงการป้องกันยาเสพติดเกิดจากภาครัฐเป็นผู้วางแผนและประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ภาครัฐเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการ

6. ชาวบ้านไม่พึงผู้นำที่เป็นประธานชุมชนหรือผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งเช่นประธานชุมชนและสมาชิกสภาเทศบาลเนื่องจากไม่ได้ดำเนินการจริงจังในการแก้ไขปัญหาเสพติดแต่เน้นการพึ่งผู้นำที่เป็นทางการที่รัฐแต่งตั้งให้มากกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำฝ่ายปกครอง

7. ชาวบ้านในพื้นที่มีความตื่นตัวและตระหนักว่าปัญหาเสพติดกระทบต่อการดำเนินชีวิตและเกรงว่าจะนำไปสู่ปัญหาอื่นๆมากมายเช่น การลักขโมยหรืออาชญากรรม แต่การที่ปัญหาเสพติดเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายและเกรงว่าภัยจะมาถึงตัว ดังนั้น ปัญหาเสพติดจะเป็นปัญหาที่ชาวบ้านไม่อยากจะยุ่งเกี่ยวเนื่องจากเกรงจะมีภัยมาถึงตนเองและครอบครัว หากเข้าไปยุ่งเกี่ยวเกรงว่าตนจะคิดร้างแห่ไปด้วย

ตารางที่ 8 สรุปการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของพื้นที่กรณีศึกษาเทศบาลตำบลวังกะ อำเภอสังखละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อนำไปสู่การจัดทำตาราง SWOT MATRIX

ประชาชน	12	12	12	10	12	10	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	
ผู้แทนกลุ่มองค์กรชุมชน	8	8	8	5	8	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	
	46	46	46	25	44	38	45	46	42	46	45	46	46	46	42	42	46

หมายเหตุ ประเด็นหลักที่ *1- * 16 ที่ได้จากการศึกษากระบวนการชุมชนในพื้นที่กรณีศึกษาเขตเทศบาลตำบลวังกะและเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประเด็นหลักที่ได้จากการศึกษากระบวนการชุมชนในพื้นที่กรณีศึกษาเขตเทศบาลตำบลวังกะและเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

*1 ผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติที่เข้มแข็งเป็นผู้มีบทบาทมีความสำคัญมากในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต

*2 ความรัก ความสามัคคีกันของคนในตำบล การที่ประชาชนมีความรัก ผูกพันกับท้องถิ่น จะส่งผลให้ประชาชนเห็นประโยชน์ส่วนรวมจึงมีความเอื้ออาทร รัก สามัคคีกัน

*3 ความเชื่อทางประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ยังเป็นสิ่งที่ชาวบ้านสามารถรวมตัว จิตใจ และจิตวิญญาณที่สำคัญ การมีกิจกรรมทางศาสนาทำให้ชาวบ้านสามารถรวมตัวกันทำกิจกรรมร่วมกัน ได้

*4 องค์กรชุมชนพร้อมให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการป้องกันปัญหาสุขภาพจิต

*5 ชุมชนมีความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีความเป็นพี่เป็นน้อง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

*6 หน่วยงานภาครัฐตระหนักถึงปัญหาสุขภาพจิตในชุมชนและต้องการดำเนินการแก้ไข

*7 การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารด้านยาเสพติดโดยตัวบุคคล เช่น ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำกลุ่ม/องค์กรชุมชนมีความสำคัญต่อการป้องกันปัญหาสุขภาพจิต

*8 มีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐหลายหน่วยงานที่ทำงานด้านการปราบปรามยาเสพติดในชุมชนและมีความเข้มแข็งในการปราบปรามยาเสพติด

*9 พื้นที่ที่อยู่บริเวณชายแดนมีผลทำให้ประชาชนฝั่งประเทศเพื่อนบ้านข้ามมาหางานทำหรือดำเนินกิจกรรมใด ๆ ในฝั่งประเทศไทยโดยง่าย

*10 ผู้นำชุมชนที่ออกมาดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นผู้นำที่เป็นทางการที่รัฐได้ให้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายไว้

*11 เครือข่ายและองค์กรชุมชนยังไม่มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นทางการ แต่การทำหน้าที่ป้องกันยาเสพติดเป็นการดำเนินการทางอ้อมและแทรกอยู่ในการปฏิบัติหน้าที่ปกติ

*12 ชาวบ้านยังคาดหวังให้รัฐและให้ผู้นำชุมชนการแก้ไขปัญหา

*13 คนในชุมชนเกรงผลที่กระทบตามมาทั้ง โดยส่วนตัวและผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัวทั้ง เกรงกลัวอำนาจ อิทธิพล และกลัวว่าครอบครัวจะเป็นอันตราย

*14 ยังไม่มีการเปิดเวทีสาธารณะ การประชุมหรือการมีกิจกรรมสาธารณะร่วมกัน ตลอดจนการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

*15 ประชาชนยังไม่มั่นใจในการดำเนินการด้านยาเสพติดของภาครัฐ โดยเฉพาะ หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการจับกุมเนื่องจากมองว่าการทำงานของเจ้าหน้าที่บางคนอาจมี ผลประโยชน์ส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง

*16 การดำเนินการป้องกันยาเสพติดของหน่วยงานรัฐขาดการติดตามและประเมินผล

บทที่ 6

นำเสนอยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน

การนำเสนอในบทที่ 6 เป็นการนำเสนอยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติด โดย กระบวนการชุมชนผู้ศึกษาได้ใช้ข้อมูลจากบทที่ 5 และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 2 ด้าน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการป้องกันยาเสพติด ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน ผู้ศึกษาได้หาแนวทาง เพื่อใช้ประโยชน์จากจุดแข็ง หาแนวทางเพื่อลดจุดอ่อน หาแนวทางเพื่อค้นหาหรือใช้ประโยชน์จาก โอกาส และหาแนวทางเพื่อบรรเทาหรือเอาชนะต่อภาวะคุกคาม จากนั้นจึงใช้การจับคู่จุดแข็งหลัก – โอกาสหลัก (SO) การจับคู่จุดแข็งหลัก – ภาวะคุกคามหลัก (ST) การจับคู่จุดอ่อนหลัก – โอกาส หลัก (WO) และการจับคู่จุดอ่อนหลัก – ภาวะคุกคามหลัก (WT) เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การใช้ กระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจุดแข็งกับ โอกาส จุดแข็งกับภาวะคุกคาม จุดอ่อนกับโอกาส และจุดอ่อนกับภาวะคุกคาม ผลของการ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ในข้อมูลแต่ละคู่ดังกล่าว ทำให้เกิดยุทธศาสตร์สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ยุทธศาสตร์เชิงรุก (SO Strategy)
2. ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน (ST Strategy)

3. ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข (WO Strategy)

4. ยุทธศาสตร์เชิงรับ (WT Strategy)

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำเสนอยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชนต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนากระบวนการชุมชนและด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดโดยใช้กระบวนการชุมชน ซึ่งนำเสนอผลการศึกษา ดังนี้

ยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดโดยกระบวนการชุมชน

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภาวะคุกคาม ของกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติดภาคประชาชน

จากผลของการศึกษาภาคสนามถึงปัจจัยสำคัญของกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด จากกรณีศึกษาเทศบาลทั้ง 2 แห่งประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 2 ด้าน คือ ด้านการป้องกันยาเสพติดและ ด้านการพัฒนาชุมชน เกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการป้องกันยาเสพติดโดยกระบวนการชุมชน ปรากฏผลสรุปได้ ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)

1. ผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติที่เข้มแข็งเป็นผู้มีบทบาทมีความสำคัญมากในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นบุคคลที่เหมาะสมในการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งการที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้ จะต้องมีความรู้ที่มาจากความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนใน ชุมชนนั้น และผู้นำชุมชนมีบทบาทในการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดเพราะสถานภาพของผู้นำชุมชนสามารถประสานงานได้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทั้งยังเป็นบุคคลที่ ชาวบ้าน ให้ความนับถือเป็นที่ปรึกษาแก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

2. ความรัก ความสามัคคีกันของคนในตำบล การที่ประชาชนมีความรัก ผูกพันกับท้องถิ่น จะส่งผลให้ประชาชนเห็นประโยชน์ส่วนรวมจึงมีความเอื้ออาทร รัก และมีความสามัคคี ร่วมกันสอดส่องดูแลเพื่อนบ้านเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน เพราะยาเสพติดเป็นปัญหาของทุกคนในชุมชน จะดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่ได้ จะต้องเป็นกลุ่มในการดำเนินการ

3. องค์กรชุมชนที่พร้อมให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการป้องกันปัญหายาเสพติด มีเป็นจำนวนมากถือเป็นกลไกที่สำคัญ การรวมตัวของชาวบ้านในลักษณะเป็นกลุ่มและองค์กรชาวบ้าน เพื่อดำเนินกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ความต้องการทำประโยชน์ ทำความเจริญ

และแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนของตน ซึ่งการรวมตัวของชาวบ้านในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดความผูกพันเกี่ยวข้องระหว่างกัน องค์กรชุมชนจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการดำเนินงานตามกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม องค์กรชุมชนที่เข้มแข็งจะเป็นฐานในการแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนเป็นอย่างดี

4. ความเชื่อทางประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ยังเป็นสิ่งที่ชาวบ้านสามารถรวมตัว จิตใจ และจิตวิญญาณที่สำคัญ การมีกิจกรรมทางศาสนาทำให้ชาวบ้านสามารถรวมตัวกันทำกิจกรรมร่วมกันได้ การมีความเชื่อทางศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวแสดงนัยว่าชุมชนมีหลักจริยธรรม ในส่วนของบทบาทพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชน จะเป็นลักษณะของการอบรมธรรมะ โดยเจ้าอาวาสหรือพระลูกวัด ซึ่งอาศัยช่วงระยะเวลาที่มีงานประเพณีทางศาสนา ในวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ

5. ชุมชนมีความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีความเป็นพี่เป็นน้อง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สิ่งที่ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ภายในชุมชนคือ ความเป็นเครือญาติ ความเป็นพี่เป็นน้อง ที่คอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกัน และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการช่วยสอดส่องดูแลเพื่อนบ้านในชุมชน ซึ่งเพื่อนบ้านเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งในหมู่บ้านที่มีความสำคัญกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ดังนั้นการดำเนินงานเรื่องยาเสพติดในชุมชน กลุ่มคนเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน เพราะเป็นกลุ่มบุคคลที่รับรู้สภาพปัญหาและมีความสามารถจัดการกับปัญหา เรื่องยาเสพติดได้ระดับหนึ่งในชุมชน

6. หน่วยงานภาครัฐตระหนักถึงปัญหาเสพติดในชุมชนและต้องการดำเนินการแก้ไข จึงจัดกิจกรรมการต่อต้านยาเสพติดขึ้นอยู่เสมอและต่อเนื่อง ทั้งกิจกรรมการณรงค์ป้องกัน การนำผู้เสี่ยงต่อปัญหาเสพติดเข้ารับการอบรมต่อต้านยาเสพติด

7. การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารด้านยาเสพติดโดยตัวบุคคล เช่น ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำกลุ่ม/องค์กรชุมชน บอกกล่าวไปยังชาวบ้านหลากหลายช่องทางเช่น หอกระจายข่าว รถประชาสัมพันธ์ การบอกกล่าวของผู้เฒ่าในช่วงเวลาที่มีชาวบ้านมารวมตัวกันในการทำกิจกรรมของชุมชน เช่น วันสำคัญทางศาสนา

8. มีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐหลายหน่วยงานที่ทำงานด้านการปราบปรามยาเสพติดในชุมชนและมีความเข้มแข็งในการปราบปรามยาเสพติด

จุดอ่อน (Weaknesses)

1. พื้นที่ที่อยู่บริเวณชายแดนมีผลทำให้ประชาชนฝั่งประเทศเพื่อนบ้านข้ามมาหางานทำหรือดำเนินกิจกรรมใด ๆ ในฝั่งประเทศไทยโดยง่ายก่อให้เกิดความหลากหลายของประชาชน

ชุมชนต่างมีกลุ่มประชากรที่มีลักษณะเฉพาะ โดยเฉพาะชุมชนที่เป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวซึ่งเป็นประชากรแฝงในพื้นที่ และซึ่งบางคนมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติด

2. ผู้นำชุมชนที่ออกมาดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นผู้นำที่เป็นทางการที่รัฐได้ให้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายไว้ แต่ผู้นำตามธรรมชาติยังมีไม่มากนักเนื่องจากเกรงกลัวด้านความปลอดภัย

3. เครือข่ายและองค์กรชุมชนยังไม่มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นทางการเพื่อทำหน้าที่ด้านการป้องกันยาเสพติดโดยเฉพาะเจาะจงในชุมชน การรวมตัวกันของเครือข่ายองค์กรชุมชนได้ทำหน้าที่ตามภารกิจ แต่การทำหน้าที่ป้องกันยาเสพติดเป็นการดำเนินการทางอ้อมและแทรกอยู่ในการปฏิบัติหน้าที่ปกติเท่านั้น

4. ชาวบ้านยังคาดหวังและให้ผู้นำชุมชนการแก้ไขปัญหายา โดยหวังพึ่งหน่วยงาน/องค์กรของรัฐที่มีอำนาจ การริเริ่มแก้ไขมักเกิดขึ้นจากผู้นำชุมชนคนใดคนหนึ่งก่อนแล้วขยายความร่วมมือไปยังสมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชน เป็นผู้ร่วมป้องกันปัญหายาเสพติด ซึ่งในความเป็นจริงแล้วปัญหาเสพติดทุกฝ่ายในชุมชนต้องช่วยกัน

5. คนในชุมชนเกรงผลที่กระทบตามมาทั้งโดยส่วนตัวและผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัวทั้งเกรงกลัวอำนาจ อิทธิพล และกลัวว่าครอบครัวจะเป็นอันตราย ชาวบ้านจะไม่กล้าพูดเพราะกลัวกับความจริงที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะกลัวว่าอาจจะพาดพิงถึงผู้มีผลประโยชน์และผู้ที่ได้รับผลกระทบ ดังนั้นหากจะเปิดตัวทำงานด้านการป้องกันยาเสพติด อย่างเต็มทีนั้น คนในชุมชนต้องมีความรู้สึกที่ตัวเองได้อำนาจรัฐตามที่กฎหมายกำหนดให้

6. ยังไม่มีการเปิดเวทีสาธารณะ การประชุม หรือการมีกิจกรรมสาธารณะร่วมกัน ตลอดจนการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ปัญหา มีการวางแผนการดำเนินงาน หรือมีการประชาคมด้านยาเสพติด

7. ประชาชนยังไม่มั่นใจในการดำเนินการด้านยาเสพติดของภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการจับกุมเนื่องจากมองว่าการทำงานของเจ้าหน้าที่บางคนอาจมีผลประโยชน์ส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง

8. ประชาชนไม่ได้ติดตามและประเมินผลการดำเนินการป้องกันยาเสพติดของหน่วยงานรัฐอย่างจริงจังทำให้การดำเนินการที่ผ่านมาจะเน้นไปที่ปริมาณแทนที่จะเน้นที่คุณภาพ และผลลัพธ์ เช่น การฝึกอบรมต่าง ๆ และการบำบัดรักษา ล้วนแต่ขาดการติดตามหลังการดำเนินการทำงานมีไม่ต่อเนื่อง และไม่ส่งเสริมการทำงานในหมู่บ้านที่ยั่งยืน ทำให้การดำเนินการดังกล่าวไม่สัมฤทธิ์

โอกาส (Opportunities)

1. ทุกรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับปัญหาสุขภาพเสฟติดโดยมีกำหนดนโยบายอย่างชัดเจน ซึ่งนโยบายมีความครอบคลุมทุกมิติ นอกจากนี้ยังแสดงความมุ่งมั่นที่จะเร่งแก้ปัญหาสุขภาพเสฟติดและมุ่งเน้นการแสวงหาความร่วมมือร่วมใจ จากประชาชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. มีกฎหมายและระเบียบที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสฟติดหลายฉบับ เช่น พ.ร.บ. มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสฟติด พ.ศ. 2534 พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสฟติด พ.ศ. 2542 พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามยาเสฟติด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543

3. มีช่องทางการประสานงานการแก้ปัญหาสุขภาพเสฟติดในพื้นที่ชายแดน เนื่องจากมีคณะกรรมการทั้งจากไทยและพม่า และประเทศเพื่อนบ้านยังของไทยให้ความสำคัญและมีความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสฟติด ในบริเวณพื้นที่ชายแดน มีการประชุมร่วมกันเพื่อหาทางแก้ไขเสมอ ทั้งคณะกรรมการชายแดนไทย - พม่า ระดับท้องถิ่น (TBC) คณะกรรมการประสานงานการป้องกันและปราบปรามยาเสฟติดชายแดน

4. มีหน่วยงานรับเรื่องร้องเรียนปัญหาสุขภาพเสฟติด เช่น ป.ป.ส. (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสฟติด) กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสฟติด เป็นต้น

5. มีโครงการ กองทุนแม่ของแผ่นดินที่พร้อมที่จะทำให้ทำให้ชาวบ้านเริ่มเรียนรู้ที่จะร่วมกันบริหารจัดการเพื่อทำกิจกรรมต่อต้านยาเสฟติด

6. ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐ ส่วนใหญ่มีศักยภาพและความพร้อมที่จะเข้าร่วมการป้องกันและปราบปรามยาเสฟติด หากมีการสร้างกลไกหรือระบบประสานงานที่ดีจะทำให้การแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ

7. นโยบายของรัฐในการส่งเสริมชุมชนและองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งจะทำให้เกิดเครือข่ายประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ขยายตัวออกไปและสามารถเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสฟติดได้มากขึ้น

8. ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง เป็นศาสนาที่สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือและสืบทอดกันมาเป็นช้านาน จึงมีบทบาทสำคัญของวิถีชีวิตของคนไทย

อุปสรรค (Threats)

1. ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดน ยังเกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้ายาเสฟติดตามแนวชายแดน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในภูมิภาคและมีความสัมพันธ์ในทางเครือญาติ ทั้งสองประเทศสามารถหลบหนีไปอยู่ได้ทั้งชายแดนฝั่งเมียนมาร์และฝั่งไทย

2. การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในการแก้ปัญหาอาชญากรรมยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ควรจะเป็นและอาจมีเจ้าหน้าที่เข้าไปเกี่ยวข้องในผลประโยชน์
3. ผู้เรียนอาจโดนคุกคาม ข่มขู่ เพราะผู้มีอิทธิพลทำให้เสี่ยงต่อชีวิตมาก ไม่ได้รับความปลอดภัย
4. แหล่งผลิตอยู่นอกประเทศ โดยมีกำลังการผลิตอย่างไม่จำกัดและมีช่องทางการลำเลียงนำเข้าสู่ประเทศมากมาย ยากแก่การป้องกันและปราบปราม
5. กลุ่มผู้ค้าได้เปลี่ยนวิธีการกระทำความผิดเพื่อหลบเลี่ยงการจับกุมของเจ้าหน้าที่ทั้งการใช้เทคโนโลยี (เช่นการใช้โทรศัพท์มือถือแบบสองซิมที่ยากแก่การตรวจสอบ) และการฟอกเงิน
6. กลุ่มนักค้ารายสำคัญ ผู้มีอิทธิพลยังไม่ถูกทำลาย และบางกลุ่มได้พยายามเข้าไปมีบทบาทควบคุมกลไกอำนาจรัฐทั้งในระดับชาติและ ระดับท้องถิ่น (ประชาชนต้องร่วมมือกัน แยกแยะระหว่างคนดีคนชั่ว ค่านิยมวัตถุนิยม
7. การทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบยังเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ มีความเป็นอัตตาสูง ผู้นำของหน่วยปฏิบัติยังขาดการบูรณาการกับหน่วยงานอื่นอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังขาดการเชื่อมโยงข้อมูลด้านการข่าวและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตารางที่ 10 การวิเคราะห์ SWOT กระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติดภาคประชาชน

จุดแข็ง Strengths (S)

- S 1. ผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติที่เข้มแข็งเป็นผู้มีบทบาทมีความสำคัญมากในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
- S 2. ความรัก ความสามัคคีกันของคนในตำบล
- S 3. องค์กรชุมชนที่พร้อมให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการป้องกันปัญหายาเสพติด
- S 4. ความเชื่อทางประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา
- S 5. ชุมชนมีความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีความเป็นพี่เป็นน้อง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- S 6. หน่วยงานภาครัฐตระหนักถึงปัญหายาเสพติดในชุมชนและต้องการดำเนินการแก้ไข
- S 7. การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารด้านยาเสพติดโดยตัวบุคคล
- S 8. มีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐหลายหน่วยงานที่ทำงานด้านการปราบปรามยาเสพติดในชุมชนและมีความเข้มแข็งในการปราบปรามยาเสพติด

จุดอ่อน Weaknesses (W)

- W 1. พื้นที่ที่อยู่บริเวณชายแดนมีผลทำให้ประชาชนฝั่งประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาโดยง่าย
- W 2. ผู้นำชุมชนที่ออกมาดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เป็นทางการที่รัฐได้ให้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายไว้
- W 3. เครือข่ายและองค์กรชุมชนยังไม่มีกรรวมตัวกันอย่างเป็นทางการเพื่อทำหน้าที่ด้านการป้องกันยาเสพติดอย่างเฉพาะเจาะจงในชุมชน
- W 4. ชาวบ้านคาดหวังให้ผู้นำชุมชนและองค์กรของรัฐในการแก้ไขปัญหา
- W 5. คนในชุมชนเกรงผลที่กระทบตามมาทั้งโดยส่วนตัวและผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัวทั้งเกรงกลัวอำนาจ อิทธิพล
- W 6. ยังไม่มีการเปิดเวทีสาธารณะ การประชุมหรือการมีกิจกรรมสาธารณะร่วมกันตลอดจนการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
- W 7. ประชาชนยังไม่มั่นใจในการดำเนินการด้านยาเสพติดของภาครัฐ
- W 8. ประชาชนไม่ได้ติดตามและประเมินผลการดำเนินการป้องกันยาเสพติดของหน่วยงานรัฐ

โอกาส Opportunities (O)	อุปสรรค Threats (T)
O 1.ทุกรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับปัญหาเสพติดโดยมีกำหนดนโยบายอย่างชัดเจน	T 1.ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนยังเกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน
O 2. มีกฎหมายและระเบียบที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดหลายฉบับ	T 2.การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมอาจมีเจ้าหน้าที่เข้าไปเกี่ยวข้องในผลประโยชน์
O3.มีช่องทางการประสานงานการแก้ปัญหาเสพติดในพื้นที่ชายแดน เนื่องจากมีคณะกรรมการทั้งจากไทยและพม่า	T 3. ผู้ร้องเรียนอาจโดนคุกคาม ข่มขู่ เพราะผู้มีอิทธิพลทำให้เสี่ยงต่อชีวิตมาก
O 4. มีหน่วยงานรับเรื่องร้องเรียนปัญหาเสพติด	T 4. แหล่งผลิตอยู่นอกประเทศ มีช่องทางการลำเลียงนำเข้าสู่ประเทศมากมาย
O 5. มีโครงการ กองทุนแม่ของแผ่นดินที่พร้อมที่จะทำให้ทำให้ชาวบ้านเริ่มเรียนรู้ที่จะร่วมกันบริหารจัดการ	T 5. กลุ่มผู้ค้าได้เปลี่ยนวิธีการกระทำความผิดเพื่อหลบเลี่ยงการจับกุมของเจ้าหน้าที่ทั้งการใช้เทคโนโลยี(เช่นการใช้โทรศัพท์มือถือแบบสองซิมที่ยากแก่การตรวจสอบ)และการฟอกเงิน
O 6.ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐ ส่วนใหญ่มีศักยภาพและความพร้อมที่จะเข้าร่วมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด	T 6.กลุ่มนักค้ารายสำคัญ ผู้มีอิทธิพลยังไม่ถูกทำลาย และบางกลุ่มได้พยายามเข้าไปมีบทบาทควบคุมกลไกอำนาจรัฐ
O 7.นโยบายของรัฐในการส่งเสริมชุมชนและองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งจะทำให้เกิดเครือข่ายประชาชนและองค์กรต่างๆขยายตัวออกไปและสามารถเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดได้มากขึ้น	T 7.การทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบยังเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ มีความเป็นอัตตาสูง
O 8. ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธและมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติที่ยึดถือปฏิบัติมาช้านาน	

การนำเสนอยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดโดยใช้กระบวนการชุมชน

เมื่อได้ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการใช้กระบวนการ

ชุมชนในการป้องกันยาเสพติด ผู้ศึกษาได้หาแนวทางเพื่อใช้ประโยชน์จากจุดแข็ง หาแนวทางเพื่อลดจุดอ่อน หาแนวทางเพื่อค้นหาหรือใช้ประโยชน์จาก โอกาส และหาแนวทางเพื่อบรรเทาหรือเอาชนะต่อภาวะคุกคาม จากนั้นจึงใช้การจับคู่จุดแข็งหลัก – โอกาสหลัก (SO) การจับคู่จุดแข็งหลัก – ภาวะคุกคามหลัก (ST) การจับคู่จุดอ่อนหลัก – โอกาสหลัก (WO) และการจับคู่จุดอ่อนหลัก – ภาวะคุกคามหลัก (WT) เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การใช้กระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำเสนอยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชนต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนากระบวนการชุมชนและด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ส่งผลให้ได้ยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดโดยใช้กระบวนการชุมชน 5 ยุทธศาสตร์ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งและพลังทางสังคม
2. ยุทธศาสตร์การใช้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านยาเสพติด
3. ยุทธศาสตร์สร้างผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง
4. ยุทธศาสตร์การสร้างความคุ้มครองผู้ต่อสู้กับปัญหาเสพติด
5. ยุทธศาสตร์การฝึกกำลังเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงบริเวณชายแดน

1. ผลการจับคู่จุดแข็งหลัก – โอกาสหลัก (SO)

เนื่องจากจุดแข็งของกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติดคือผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติที่เข้มแข็งเป็นผู้มีบทบาทมีความสำคัญมากในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดความรัก ความสามัคคีกันของคนในตำบล องค์กรชุมชนที่พร้อมให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการป้องกันปัญหาเสพติด ความเชื่อทางประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ชุมชนมีความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีความเป็นพี่เป็นน้อง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หน่วยงานภาครัฐตระหนักถึงปัญหาเสพติดในชุมชนและต้องการดำเนินการแก้ไข การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารด้านยาเสพติด โดยตัวบุคคล เช่น ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำกลุ่ม/องค์กรชุมชน มีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐหลายหน่วยงานที่ทำงานด้านการปราบปรามยาเสพติดในชุมชนและมีความเข้มแข็งในการปราบปรามยาเสพติด โดยโอกาสที่เอื้อต่อกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ ทุก รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับปัญหาเสพติดโดยมีกำหนดนโยบายอย่างชัดเจน มีกฎหมายและระเบียบที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดหลายฉบับ มีช่องทางการประสานงานการแก้ปัญหาเสพติดในพื้นที่ชายแดน เนื่องจากมีคณะกรรมการทั้งจากไทยและพม่า มีหน่วยงานรับเรื่องร้องเรียนปัญหาเสพติด มีโครงการ กองทุนแม่ของแผ่นดินที่พร้อมที่จะทำให้ทำให้ชาวบ้านเริ่มเรียนรู้ที่จะร่วมกันบริหารจัดการ ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐ ส่วนใหญ่มีศักยภาพ

และความพร้อมที่จะเข้าร่วมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และนโยบายของรัฐในการส่งเสริมชุมชนและองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งจะทำให้เกิดเครือข่ายประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ขยายตัวออกไปและสามารถเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้มากขึ้น ดังนั้น ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ มี 2 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งและพลังทางสังคม (SO)

เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือของภาคีต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ สื่อมวลชนและประชาชน ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับชาติ โดยมีแนวทางหรือมาตรการดังนี้

แนวทางหรือมาตรการ

1. สนับสนุนให้เกิดกระแสความเคลื่อนไหวของประชาคมต่อต้านยาเสพติด ทั้งในรูปแบบของกลุ่มมวลชน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความตื่นตัวและสำนึกต่อการร่วมมือในการแก้ปัญหาโดยพลังประชาชน ในวงกว้าง เช่น การเฝ้าระวังการแพร่ระบาดในชุมชน การติดตามผู้เสพยาที่ผ่านการบำบัดรักษาแล้วและการทำหรือให้ข้อมูลยาเสพติดในชุมชน (S1 S2 S3 O7)

2. ภาครัฐให้การสนับสนุนภาครัฐอย่างเพียงพอทั้งในด้านการพัฒนาองค์ความรู้ให้สามารถจัดการกับปัญหาในชุมชน และการจัดให้มีกองทุนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพลังสังคมเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด (S2 S3 S5 S6 O1 O5)

ยุทธศาสตร์การใช้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านยาเสพติด (SO)

การนำหลักธรรมจริยธรรม และคำสั่งสอนทางศาสนามาใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับคนในครอบครัวและ ชุมชนและ การใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นมาช่วยชาวบ้าน ได้ทำกิจกรรมร่วมกันและเกิดการรวมตัวกันในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ความเชื่อทางประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้ชาวบ้านสามารถรวมตัว จิตใจ และจิตวิญญาณที่สำคัญ ทำให้มีความเข้มแข็งในการป้องกันยาเสพติด โดยมีแนวทางหรือมาตรการดังนี้

แนวทางหรือมาตรการ

ปลูกฝังทัศนคติและแนวธรรมะปฏิบัติที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด และส่งเสริมให้บุคลากรทางศาสนาเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตและปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่า เพื่อ ทำให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชนที่ขาดความรู้ความเข้าใจ และความสนใจในความสำคัญของศาสนาและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมมีเรื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ อันจะทำให้เกิดความเข้มแข็งทางจิตใจ ไม่หันไปพึ่งยาเสพติด (S2 S4 S5 S7 O8)

2. ผลการจับคู่จุดแข็งหลัก – ภาวะคุกคามหลัก (ST)

เนื่องจากจุดแข็งของกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติดคือผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติที่เข้มแข็งเป็นผู้มีบทบาทมีความสำคัญมากในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ความรัก ความสามัคคีกันของคนในตำบล องค์กรชุมชนที่ร่วมมือให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการป้องกันปัญหาเสพติด ความเชื่อทางประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ชุมชน มีความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีความเป็นพี่เป็นน้อง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หน่วยงานภาครัฐตระหนักถึงปัญหาเสพติดในชุมชนและต้องการดำเนินการแก้ไข การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารด้านยาเสพติดโดยตัวบุคคล เช่น ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำกลุ่ม/องค์กรชุมชน มีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐหลายหน่วยงานที่ทำงานด้านการปราบปรามยาเสพติดในชุมชนและมีความเข้มแข็งในการปราบปรามยาเสพติด โดยภาวะคุกคามที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติดคือ ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดน ยังเกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมอาจมีเจ้าหน้าที่เข้าไปเกี่ยวข้องในผลประโยชน์ ผู้ร้องเรียนอาจโดนคุกคาม ข่มขู่ เพราะผู้มีอิทธิพลทำให้เสี่ยงต่อชีวิตมาก แหล่งผลิตอยู่นอกประเทศ มีช่องทางการลำเลียงนำเข้าสู่ประเทศมากมาย กลุ่มผู้ค้าได้เปลี่ยนวิธีการกระทำความผิดเพื่อหลบเลี่ยงการจับกุมของเจ้าหน้าที่ทั้งการใช้เทคโนโลยี (เช่นการใช้โทรศัพท์มือถือแบบสองซิมที่ยากแก่การตรวจสอบ) และการฟอกเงิน กลุ่มนักค้ารายสำคัญ ผู้มีอิทธิพลยังไม่ถูกทำลาย และบางกลุ่มได้พยายามเข้าไปมีบทบาทควบคุมกลไกอำนาจรัฐ การทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบยังเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ความเป็นอัตตาสูง ได้แก่ ดังนั้น ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ คือ

ยุทธศาสตร์การสร้างความคุ้มครองผู้ต่อสู้กับปัญหาเสพติด (ST)

ปัญหาเสพติดนั้นผู้ที่เข้าไปแจ่มเบาะแสมักเกรงกลัวอันตรายที่จะกระทบกับตนเองและครอบครัวอิทธิพล ดังนั้น ภาครัฐจะต้องให้การคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และควรให้การยกย่องชมเชยแก่ผู้ที่มีความกล้าที่เข้าช่วยป้องกันหรือแก้ไขปัญหาในแนวทางหรือมาตรการดังนี้

แนวทางหรือมาตรการ

หน่วยงานที่มีอำนาจต้องกำหนดมาตรการปกป้องคุ้มครองบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ที่ผู้แจ้งข้อมูลข่าวสาร หรือเป็นพยานให้ปลอดภัยจากการถูกข่มขู่ คุกคามหรือทำร้ายจากบุคคล กลุ่มบุคคลและเครือข่ายผู้กระทำความผิดและเพิ่มมาตรการการรับรอง คุ้มครองความปลอดภัยแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานยาเสพติด (S8 T2 T3 T6)

3. ผลการจับคู่จุดอ่อนหลัก – โอกาสหลัก (WO)

เนื่องจากจุดอ่อนของกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด คือพื้นที่ที่อยู่บริเวณชายแดนมีผลทำให้ประชาชนฝั่งประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาโดยง่าย ผู้นำชุมชนที่ออกมาดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นผู้นำที่เป็นทางการที่รัฐได้ให้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายไว้ เครือข่ายและองค์กรชุมชนยังไม่มีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการเพื่อทำหน้าที่ด้านการป้องกันยาเสพติดอย่างเฉพาะเจาะจงในชุมชน ชาวบ้านคาดหวังให้ผู้นำชุมชนและองค์กรของรัฐในการแก้ไขปัญหา คนในชุมชนเกรงผลที่กระทบตามมาทั้งโดยส่วนตัวและผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัวทั้งเกรงกลัวอำนาจ อิทธิพล ยังไม่มีการเปิดเวทีสาธารณะ การประชุม หรือการมีกิจกรรมสาธารณะร่วมกันตลอดจนการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ประชาชนยังไม่มั่นใจในการดำเนินการด้านยาเสพติดของภาครัฐ ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและเชื้อชาติและการไม่รู้ภาษาของประเทศเพื่อนบ้านเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเข้าใจ ประชาชนไม่ได้ติดตามและประเมินผลการดำเนินการป้องกันยาเสพติดของหน่วยงานรัฐ โดยโอกาสที่เอื้อต่อกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ ทุกรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับปัญหาเสพติดโดยมีกำหนดนโยบายอย่างชัดเจน มีกฎหมายและระเบียบที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดหลายฉบับ มีช่องทางการประสานงานการแก้ปัญหาเสพติดในพื้นที่ชายแดน เนื่องจากมีคณะกรรมการทั้งจากไทยและพม่า มีหน่วยงานรับเรื่องร้องเรียนปัญหาเสพติด มีโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดินที่พร้อมที่จะทำให้ทำให้ชาวบ้านเริ่มเรียนรู้ที่จะร่วมกันบริหารจัดการ ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐ ส่วนใหญ่มีศักยภาพและความพร้อมที่จะเข้าร่วมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และนโยบายของรัฐในการส่งเสริมชุมชนและองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งจะทำให้เกิดเครือข่ายประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ขยายตัวออกไปและสามารถเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดได้มากขึ้น ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้คือ

ยุทธศาสตร์สร้างผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง (WO)

โดยผู้นำมีความรับผิดชอบ มีความสามารถ และมีพลังอำนาจ ในการชักจูงให้สมาชิกในชุมชนร่วมมือกันป้องกันยาเสพติดในชุมชน โดยมีแนวทางหรือมาตรการดังนี้

แนวทางหรือมาตรการ

ชุมชนช่วยกันค้นหาผู้นำธรรมชาติ ผู้ซึ่งชาวบ้านศรัทธาไว้วางใจขึ้นมาเป็นผู้นำในคณะกรรมการต่าง ๆ ของชุมชน โดยที่มิบทบาทหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประธานในการทำประชาคม การเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน หรือความน่าเชื่อถือให้แก่ชาวบ้านที่ต้องการจะเข้าร่วมกับเครือข่ายชุมชน การเป็นที่พึ่งของชาวบ้านในเรื่องที่เกี่ยวข้อกับยาเสพติด (W2 W4 O1 O7)

4. ผลการจับคู่จุดอ่อนหลัก – ภาวะคุกคามหลัก (WT)

เนื่องจากจุดอ่อนของกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด คือพื้นที่ที่อยู่บริเวณชายแดนมีผลทำให้ประชาชนฝั่งประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาโดยง่าย ผู้นำชุมชนที่ออกมาดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นผู้นำที่เป็นทางการที่รัฐได้ให้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายไว้ เครือข่ายและองค์กรชุมชนยังไม่มี การรวมตัวกันอย่างเป็นทางการเพื่อทำหน้าที่ด้านการป้องกันยาเสพติดโดยเฉพาะเจาะจงในชุมชน ชาวบ้านคาดหวังให้ผู้นำชุมชนและองค์กรของรัฐในการแก้ไขปัญหา คนในชุมชนเกรงผลที่กระทบตามมาทั้งโดยส่วนตัวและผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัวทั้งเกรงกลัวอำนาจ อิทธิพล ยังไม่มีการเปิดเวทีสาธารณะ การประชุม หรือการมีกิจกรรมสาธารณร่วมกันตลอดจนการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ประชาชนยังไม่มั่นใจในการดำเนินการด้านยาเสพติดของภาครัฐ ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและเชื้อชาติและการไม่รู้ภาษาของประเทศเพื่อนบ้านเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเข้าใจ ประชาชนไม่ได้ติดตามและประเมินผลการดำเนินการป้องกันยาเสพติดของหน่วยงานรัฐ โดยโดยภาวะคุกคามที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติดคือ ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดน ยังเกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมอาจมีเจ้าหน้าที่เข้าไปเกี่ยวข้องในผลประโยชน์ ผู้ร้องเรียนอาจโดนคุกคาม ข่มขู่ เพราะผู้มีอิทธิพลทำให้เสี่ยงต่อชีวิตมาก แหล่งผลิตอยู่นอกประเทศ มีช่องทางการลำเลียงนำเข้าสู่ประเทศมากมาย กลุ่มผู้ค้าได้เปลี่ยนวิธีการกระทำความผิดเพื่อหลบเลี่ยงการจับกุมของเจ้าหน้าที่ทั้งการใช้เทคโนโลยี(เช่นการใช้โทรศัพท์มือถือแบบสองซิมที่ยากแก่การตรวจสอบ) และการฟอกเงิน กลุ่มนักค้ารายสำคัญ ผู้มีอิทธิพลยังไม่ถูกทำลาย และบางกลุ่มได้พยายามเข้าไปมีบทบาทควบคุมกลไกอำนาจรัฐ การทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบยังเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ มีความเป็นอัตตาสูง ดังนั้น ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ คือ

ยุทธศาสตร์การฉีกกำลังเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงบริเวณชายแดน (WT)

พื้นที่ชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ติดกับประเทศพม่ามีระยะทางยาวมากจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในการสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยมีแนวทางการดำเนินงานเชิงบูรณาการ ระหว่างประชาชนในพื้นที่กับหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ มีแนวทางหรือมาตรการดังนี้

แนวทางหรือมาตรการ

1. ให้ประชาชนในพื้นที่ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐในการเฝ้าตรวจและเฝ้าสังเกตเชิงรุกต่อผู้ค้า/ผู้เสพยาเสพติดบริเวณชายแดนการจัดตั้งจุดตรวจ/จุดสกัดกั้นตามเส้นทางร่วมกับเจ้าหน้าที่

ตารางที่ 11 (ต่อ)

4. ยุทธศาสตร์สร้างผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง (WO)	ชุมชนช่วยกันค้นหาผู้นำธรรมชาติ ผู้ซึ่งชาวบ้านศรัทธาไว้วางใจขึ้นมาเป็นผู้นำในคณะกรรมการต่าง ๆ ของชุมชน	(W2, W4, O1, O7)
5. ยุทธศาสตร์การฝึกกำลังเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงบริเวณชายแดน (WT)	<p>1. ให้ประชาชนในพื้นที่ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐในการเฝ้าตรวจและเฝ้าสังเกตเชิงรุกต่อผู้ค้า/ผู้เสพยาเสพติด เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระหว่างภาครัฐกับประชาชน</p> <p>2. มีระบบการติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างคนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการทำงานด้านยาเสพติด มีผู้ประสานเป็นผู้เชื่อมโยงและเอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาและและการพัฒนาโครงการและกิจกรรมแก้ไขปัญหาเสพติดไปด้วยกัน</p>	(W1, T1, T4, T5, T6) (W7, W8, T7)

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การนำเสนอยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ชายแดนด้วยกระบวนการชุมชนมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ยาเสพติดและการป้องกันยาเสพติดและ 2. เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชนเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่กรณีศึกษา คือเทศบาลในเขตพื้นที่ชายแดน 2 แห่ง เทศบาลแห่งที่ 1 คือ เทศบาลตำบลวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และเทศบาลแห่งที่ 2 คือ เทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

กรณีศึกษาในพื้นที่เทศบาลทั้ง 2 แห่ง ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนประชาชน(ประชาคม) แกนนำกลุ่มองค์กรชุมชน เช่น แกนนำกลุ่มอาชีพเกษตรกร แกนนำกลุ่มแอโรบิคอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อป.พร.) และประชาชนทั่วไปเป็นต้น รวมจำนวนทั้งสิ้น 82 คน ทั้งนี้ เพื่อศึกษากระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด เพื่อนำเสนอเป็นยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับช่วงการเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา และใช้หลักการเก็บข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) นอกจากการเก็บข้อมูลในพื้นที่กรณีศึกษาแล้ว สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 2 ด้าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านป้องกันยาเสพติด และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน รวมทั้งหมด 6 คน ทั้งนี้เพื่อหายุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน จากนั้น นำข้อมูลทั้ง 2 ส่วนมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม เพื่อหายุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำเสนอยุทธศาสตร์ในการป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชนต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนากระบวนการชุมชนและด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นผู้ตรวจสอบ ปรับแก้หรือให้คำแนะนำ เพื่อให้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ยาเสพติดและการป้องกันยาเสพติด

สถานการณ์ยาเสพติด

พื้นที่ชายแดนสังขละบุรี

1. ชายแดนจังหวัดกาญจนบุรีมีพื้นที่ติดกับประเทศพม่าเป็นระยะทางทั้งสิ้น 371 กิโลเมตร และมีช่องทางเข้าออกตามแนวชายแดนธรรมชาติจำนวนมากมีการลักลอบนำเข้ายาเสพติดโดยชนกลุ่มน้อยหรือบุคคลสองสัญชาติที่เดินทางผ่านเข้าออกประเทศไทย การที่ชายแดนมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นระยะทางยาว ทำให้การเฝ้าระวังทำได้เฉพาะช่องทางหลัก ๆ ที่ ส่วนปัญหาเสพติดยังมีการลักลอบเข้าทางเส้นทางธรรมชาติที่เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างประเทศ

2. พื้นที่นอกประเทศด้าน อำเภอพระยาทองชู สหภาพเมียนมาร์ที่ยังคงเป็นแหล่งผลิตและแหล่งพักยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาบ้าเพื่อลักลอบนำเข้าประเทศไทย โดยการลักลอบนำเข้าบริเวณชายแดน

3. ปัจจัยการที่พื้นที่บริเวณนี้ไม่มีหลักเขตที่แน่นอน ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตนี้เดินทางไปมาหากันได้โดยง่าย ทั้งยังมีช่องทางรถยนต์อยู่หลายช่องทางที่ติดต่อกัน โดยรอบตลอดจนปัจจัยภายนอกในฝั่งประเทศพม่า ที่มีความสะดวกในเส้นทางคมนาคม ที่มีถนนต่อจากจุดผ่อนปรนชั่วคราวบ้านพระเจดีย์สามองค์ ไปยังถนนสายหลักและเมืองต่าง ๆ ในฝั่งพม่า

4. แรงงานต่างด้าวเป็นผู้ลักลอบนำเข้ายาเสพติดจากพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตในประเทศพม่ารวมทั้งการนำเข้ายาเสพติดมีความสัมพันธ์กับการเดินทางเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าและสัมพันธ์กับการการค้าแรงงานต่างด้าวหรือการนำเข้าแรงงานอย่างผิดกฎหมายด้วย นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเพิกเฉยไม่ยอมทำหน้าที่อย่างเคร่งครัด

5. พื้นที่นี้ยังเป็นแหล่งพักยาเพื่อรอการส่งมอบของกลุ่มเครือข่ายจากทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

6. ชนกลุ่มน้อยที่อยู่ตามแนวชายแดนทั้งกองกำลังกลุ่ม DKBA (กลุ่มเชื้อสายกะเหรี่ยงพม่า หรือ กลุ่มกะเหรี่ยงพุทธ) กลุ่ม KPF (กลุ่มแนวร่วมกะเหรี่ยงเพื่อสันติภาพ หรือ กะเหรี่ยงอิสระ)กลุ่ม KNU (กองกำลังกลุ่มพม่าเชื้อสายกะเหรี่ยง หรือ กะเหรี่ยงคริสต์) กลุ่ม NMSP (พรรครัฐมอญใหม่) ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในสภาพพม่ายังจำเป็นต้องหารายได้และสะสมทุนเพื่อต่อสู้และเพื่อสร้างฐานอำนาจจึงเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด

พื้นที่ชายแดนแม่สอด

1. มีพื้นที่ติดชายแดนและมีช่องทางทำข้ามธรรมชาติจำนวนมากการลักลอบลำเลียงยาเสพติดจึงกระทำได้ทุกพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่แนวชายแดนติดต่อกับสหภาพเมียนมาร์
2. สถานการณ์ทั่วไป ไม่มีปัญหาการสู้รบของกลุ่มปฏิวัติชาติพันธุ์ติดอาวุธที่เคลื่อนไหวต่อต้าน รัฐบาลเมียนมาร์ เนื่องจากมีการเจรจายุติการสู้รบระหว่างกองกำลังชนกลุ่มน้อยกับกองทัพเมียนมาร์ ถึงขั้นลงนามในสัญญาซึ่งกันและกัน ทำให้ไม่มีปัญหาการสู้รบที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชายแดน ถึงแม้ไม่มีผลกระทบมากนักจากการสู้รบ แต่สภาพโดยรวมในพื้นที่ชายแดนได้ปรากฏการแพร่ระบาดของยาเสพติด สามารถจับกุมได้หลายครั้งบริเวณริมแม่น้ำเมย ส่วนใหญ่มัก พบว่าชาวม้ง เป็นเครือข่ายลักลอบขนยาเสพติดเข้าประเทศก่อนมุ่งสู่กรุงเทพฯ
3. กลุ่มขบวนการลักลอบขนยาเสพติด จากพื้นที่จังหวัดทางภาคเหนือใช้เป็นพื้นที่ส่งมอบยาเสพติดให้กับลูกค้าที่สั่งซื้อเพื่อลักลอบลำเลียงเข้าสู่พื้นที่ชั้นในโดยใช้กลุ่มเครือข่ายชนเผ่าชาวเขา ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันหลายพื้นที่
4. ที่ก่อให้เกิดปัญหา ยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมมากที่สุด คือ บริเวณเกาะกลางแม่น้ำเมย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนกระแสน้ำอันเนื่องมาจากการก่อสร้างสะพานมิตรภาพ ไทย-พม่า ในปี 2538 โดยตรงกลางลำน้ำเมยจะมีพื้นดินงอกออกมาซึ่งกลายเป็นปัญหาด้านเขตแดน บริเวณพื้นดินงอกนี้ทำให้มีคนบางกลุ่มอาศัยช่องว่างทำเรื่องผิดกฎหมาย อาทิ ผลิตยาเสพติดค้า ค้ายา ค้าอาวุธ และยากต่อการควบคุม
5. มีกลุ่มเครือข่ายชาวเขาเผ่าม้งในพื้นที่อำเภอแม่สอดเชื่อมโยงกับกลุ่มม้งในพื้นที่ อ.เวียงแก่น ในพื้นที่ของ จ.เชียงราย เข้าไปร่วมขบวนการลำเลียงยาเสพติดจากพื้นที่ภาคเหนือตอนบนนำไปส่งในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล
6. สภาพพื้นที่ที่ศึกษามีสภาพเป็นที่ราบเชิงเขา ประกอบกับมีประชากรหลายกลุ่มทั้งชาวไทยภูเขา ไทยใหญ่ กะเหรี่ยงและคนพื้นราบในจังหวัดตากและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดซึ่งแพร่หลายไปทั่วอำเภอแม่สอดเข้าไปยังส่วนพื้นที่ชั้นใน
7. เกาะกลางแม่น้ำเมยถือว่าเป็นปัญหาสำคัญของอำเภอแม่สอดและจังหวัดตากที่มีกลุ่มผู้ค้าและ/หรือผู้ผลิตยาเสพติดรายสำคัญในเขตสหภาพเมียนมาร์ มีพฤติกรรมลักลอบนำเข้ายาเสพติดตามช่องทาง/ ทำข้ามต่าง ๆ ตามแนวชายแดนจังหวัดตาก โดยเฉพาะแนวชายแดนด้านอำเภอแม่สอด เนื่องจากมีจำนวนประชากรทั้งสองประเทศอาศัยอยู่หนาแน่น ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อกูลประการหนึ่ง ทั้งนี้การลักลอบจำหน่าย หรือนำเข้าบริเวณหมู่บ้านริมเมย

การป้องกันยาเสพติด

1. การวิเคราะห์ปัญหา ยาเสพติดและสภาพพื้นฐานของชุมชน

ในพื้นที่เทศบาลตำบลวังกะ อำเภอลำปางบุรีพบว่ามีลักษณะสังคมของพื้นที่ในเทศบาล ตำบลจะมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ทั้ง มอญ กะเหรี่ยง ไทย พม่า แต่ พบว่าประชาชนมีความสามัคคีกัน ไม่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง ประชาชนของทั้งสามหมู่บ้านยังคง มีความใกล้ชิดกันทางวัฒนธรรม เครือญาติ ชีวิตความเป็นอยู่ และมีกิจกรรมร่วมกัน ร่วมทำบุญที่ วัดเดียวกัน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตเทศบาลมีความเรียบง่าย ยังมีความเป็นชุมชน ชนบทอยู่มาก มีความเอื้ออาทรและมีไมตรีต่อกัน ประชาชนยอมรับในความแตกต่างของเชื้อชาติ ยอมรับในลักษณะนิสัยพื้นฐานของแต่ละเชื้อชาติที่มีความหลากหลาย ส่วนปัญหาสาเหตุที่นั่น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในหมู่เยาวชนมีสาเหตุหลายประการที่เกิดจากตัวเยาวชนเอง เช่น ความอยากรู้อยากทดลอง ความกึกก้องของเยาวชน ความต้องการให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนหรือเข้ากับเพื่อนได้และการที่เป็นเขตอยู่ในพื้นที่ชายแดนจึงมีคนหลายเชื้อชาติปะปนกัน ดังนั้นทำให้กลุ่ม เยาวชนวัยรุ่นมีแหล่งที่เป็นทางเลือกอื่นๆ มากมาย คือ อาจจะได้ยาจากการซื้อกับผู้ที่น่ามาขายใน ชุมชน แล้วนำไปเสพกับเพื่อนที่อยู่นอกชุมชน หรือไปเสพยาของเพื่อนที่รู้จักกัน โดยอาจข้ามฝั่งไป เขตประเทศพม่าบ้าง ส่วนในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวดพบว่าประชาชนมีหลากหลายเชื้อชาติ และมีคนต่างเชื้อชาติ จากฝั่งประเทศพม่าเข้ามาในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดซึ่งส่วนใหญ่ เข้ามาขายแรงงานในพื้นที่ และแรงงานเหล่านั้นได้กลายเป็นประชากรแฝงในพื้นที่ที่ส่งผลให้ ประชากรในพื้นที่มีความแออัดแออัดมากขึ้น ซึ่งเมื่อมีประชากรเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้นจึงทำให้ชาวบ้าน ในพื้นที่ยังรู้สึกกลัวปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมา โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรมและการลักเล็กขโมย น้อยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาเสพติดเช่นการลักขโมยของชาวบ้านเพื่อนำไปแลกยาเสพติด ชาวบ้านที่เป็นคนพื้นที่จะรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยและไม่ไว้วางใจผู้ที่เข้ามาแบบชั่วคราวมากนัก และหากมีปัญหาเสพติดชุมชนไม่กล้าที่จะให้ข้อมูลว่าใครเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ไหน อย่างไร เพราะเกรงว่าจะไปส่งผลกระทบต่อผู้อื่น ขณะเดียวกันก็กลัวความไม่ปลอดภัยที่จะส่งผลกระทบต่อตนเอง เช่นกัน ทำให้ไม่อยากจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเสพติด

2. การวางแผนและการกำหนดกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด

ชาวบ้านวางแผนและกำหนดกิจกรรมในการป้องกันปัญหาเสพติดนั้น ช่องทางที่ ดำเนินการหลัก ๆ คือการเสนอความคิดผ่านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอกิจกรรมผ่านช่องทางการประชาคมไม่มากนักเนื่องจากสาเหตุสามประการคือ ประการแรกประชาชนเองเน้นการเสนอความต้องการไปที่โครงสร้างพื้นฐานมากกว่าปัญหาเสพติด ประการที่สองคือหากมีการนำเสนอเรื่องยาเสพติดแล้วเกรงว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต และ ประการที่สามการดำเนินการตามกิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านเสนอ ไปยังไม่เป็นไปตามที่ ต้องการหรือที่ได้นำเสนอไว้หากมีการนำเสนอเรื่องยาเสพติดแล้วเกรงว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต

และการดำเนินการตามกิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านเสนอไปยังไม่เป็นไปตามที่ต้องการหรือที่ได้นำเสนอไว้

3. การดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด

ผลการวิเคราะห์กระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ ผลการศึกษากระบวนการวิธีการ ช่องทางที่ภาคประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการป้องกันยาเสพติดในพื้นที่เขตเทศบาล ซึ่งปรากฏผลดังนี้

- 3.1 การสอดส่องดูแลกันเองระหว่างคนชุมชน
- 3.2 การร่วมกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดกับ โครงการหรือกิจกรรมที่รัฐกำหนดขึ้น
- 3.3 การพึ่งพาและให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการป้องกันยาเสพติด
- 3.4 การใช้วัฒนธรรมที่เข้มแข็งของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด

3.1 การสอดส่องดูแลกันเองระหว่างคนชุมชน

ประชาชนมีมาตรการในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนด้วยการร่วมกันสอดส่องดูแล โดยเมื่อทราบว่ามีปัญหาเสพติดในพื้นที่ของตนจะร่วมกันสอดส่องดูแลแต่ผู้ที่ช่วยกันสอดส่องดูแลมักจะเป็นคนพื้นที่ที่อยู่มานาน เนื่องจากมีการเอื้ออาทรดูแลกันเหมือนชุมชนดั้งเดิมที่แต่ละครอบครัวมีความผูกพันกันดูแลกันที่ติดมากับวิถีชีวิต โดย วิธีการของชุมชนจะบอกกล่าวกันระหว่างเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ชุมชนเดียวกัน และบอกกล่าวมายังผู้นำเพื่อดำเนินการหาทางแก้ไข จากการศึกษาพบว่าการสอดส่องดูแลกันระหว่างชุมชนนั้นจะเกิดในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน โดยชาวบ้านเกรงว่าเมื่อมีผู้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนที่อยู่อาศัย จะก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา และจะนำมาซึ่งความไม่สงบสุขของชุมชน ดังนั้นคนในชุมชน อาจจะใช้วิธีการบอกกล่าวไปยังบ้านที่มีปัญหาเสพติด โดยตรงหรือใช้วิธีการบอกกล่าวไปยังผู้นำ เพื่อให้ผู้นำดำเนินการแก้ปัญหา ส่วนแนวความคิดการใช้มาตรการทางสังคมกดดันยังไม่ดำเนินการจริงจังเนื่องจากความเอื้ออาทรของชาวบ้านตามลักษณะของพื้นที่ที่อยู่แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจึงเกรงว่าจะเป็นปัญหาในการดำเนินชีวิต และพบว่ามีการรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่แต่ยังมีใช้กลุ่มที่ดำเนินการหรือป้องกันปัญหาเสพติดโดยตรง ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มแต่เป็นกลุ่มตามความสมัครใจ ส่วนใหญ่คือกลุ่มตามความชอบ ตามความสนใจ ซึ่งกิจกรรมหลักส่วนใหญ่เป็นการดำเนินตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มตน แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ทุกกลุ่มล้วนสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน เนื่องจากการแก้ไขปัญหาเสพติดไม่ได้เป็นภารกิจความรับผิดชอบหลักของบางกลุ่ม จึงทำให้ไม่มีการร่วมแก้ไขในนามของกลุ่ม แต่ความเป็นจริงแล้ว ผู้นำหรือผู้ที่ เป็นสมาชิกในแต่ละกลุ่ม ก็จะมีตำแหน่งหน้าที่ และมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่นๆ อยู่แล้วและสมาชิกของกลุ่มต่างๆยังเป็นสมาชิกของสังคมโดยรวมจึงร่วมมือกัน

การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นทั้งกิจกรรมทั่วไปและกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐ ซึ่งถือว่าเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อป้องกันยาเสพติดด้วย

3.2 การร่วมกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดกับโครงการหรือกิจกรรมที่รัฐกำหนดขึ้น

ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการร่วมมือกับภาครัฐเป็นอย่างดี จากการศึกษาพบว่ากิจกรรมที่ดำเนินการเป็นสองลักษณะ คือ 1. การดำเนินการป้องกันยาเสพติดร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ได้แก่ กิจกรรมการรณรงค์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยยาเสพติดในหลากหลายวิธีการ ไม่ว่าจะเป็นการออกเสียงตามสาย การติดป้ายรณรงค์ การสอดแทรกให้ความรู้ในงานประเพณีต่าง ๆ การมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมของภาครัฐเพื่อต่อต้านยาเสพติด 2. การร่วมกับภาครัฐในการป้องกันยาเสพติดที่ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการตามนโยบายในระดับของหน่วยงานทางการปกครองต่าง ๆ โดยมีการดำเนินการตามนโยบายของภาครัฐ โดยคนในชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตามนโยบายของภาครัฐโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งการฉีกกำลังดังกล่าวชาวบ้านมองว่าทำให้เกิดการบูรณาการทรัพยากรและขีดความสามารถของแต่ละหน่วยงานรวมทั้งอำนาจตามกฎหมายในการดำเนินการต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดซึ่งลักษณะที่สองนี้ล้วนเป็นการดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจตามกฎหมายซึ่งมีผลทำให้ชาวบ้านที่ปกติแล้วจะไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดมากนักเนื่องจากเกรงว่าจะมีภัยมาถึงตัว มีความรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันปัญหายาเสพติด เนื่องจากมีกฎหมายและอำนาจรัฐปกป้อง

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า การดำเนินกิจกรรมกับภาครัฐถึงแม้ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมกับภาครัฐแต่ประชาชนเห็นว่าขาดการประเมินและติดตามผลเชิงรุกทำให้ไม่สามารถติดตามข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ โดยกระบวนการติดตามหลังการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่อต้านยาเสพติดของภาครัฐยังไม่มีกำหนดแนวทางในการติดตามผลอย่างเป็นระบบ หรือให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การพึ่งพาและให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการป้องกันยาเสพติด

ชาวบ้านในชุมชนให้ความสำคัญกับผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่เป็นทางการชาวบ้านพึ่งผู้นำใหญ่บ้านเนื่องจากมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นยังพึ่งผู้นำที่ไม่เป็นทางการ โดยเป็นผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ปัญหายาเสพติดนั้นชาวบ้านจะไม่พึ่งผู้นำท้องถิ่นเนื่องจากมองว่าผู้นำท้องถิ่นต้องอาศัยฐานเสียงในการเลือกตั้งดังนั้นจะไม่ดำเนินการอย่างเข้มแข็งเพราะว่าการดำเนินการด้านการต่อต้านยาเสพติดนั้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบหลายประการตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งกับคนในชุมชนหรือลูกหลานญาติ

มิตรของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอันจะทำให้เสียฐานเสียงในการเลือกตั้งส่งผลให้ไม่ได้รับการเลือกตั้งในครั้งต่อไป ที่ประชาชนเองก็ยึดถือผู้นำเป็นที่พึ่งที่เป็นทางการทั้งการตระหนักรู้ในหน้าที่ความรับผิดชอบที่เป็นตัวแทนของประชาชนและในแง่ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ให้ความเมตตา กับลูกบ้านในเรื่องยาเสพติดชาวบ้านค่อนข้างพึ่งพาผู้นำโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมีความสำคัญอย่างยิ่งกับทิศทางการตัดสินใจของคนในชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นผู้เป็นที่ปรึกษาประสานงานกับทางการในการดำเนินการของผู้นำชุมชนนั้นนอกจากเป็นผู้ประสานงานกับทางราชการนำข่าวสารมาแจ้งผ่านเสียงตามสายและการประชาสัมพันธ์แล้วยังเป็นผู้มีบทบาทในการป้องกันปัญหาเสพติดทั้งการอาศัยเทศบาลงานสำคัญในการบอก การตักเตือน การให้กำลังใจเพื่อไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด คิด อย่างไรก็ตามจากการที่ปัญหาเสพติดในความคิดของชาวบ้านแล้วอาจเป็นสิ่งที่อันตรายต่อชีวิตครอบครัวได้ จึงเห็นว่าหากให้ช่วยเหลือโดยทำในนามเจ้าหน้าที่รัฐจะมีความปลอดภัยและไม่ต้องระมัดระวัง ในเรื่องการใช้ชีวิตมากดังนั้นก็กล่าวได้ว่าความร่วมมือของประชาชนที่มีให้กับผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่ตนสังกัดและได้ให้อำนาจไว้ อย่างชัดเจนมีความเข้มแข็ง ประชาชนพร้อมที่จะร่วมมือ หากได้ทำในนามเจ้าหน้าที่รัฐ ดังเช่น การทำหน้าที่เป็นหูตาความปลอดภัยหมู่บ้านอย่างไรก็ตามพบว่าหน้าที่ชาวบ้านพึ่งพาผู้นำ โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านและพร้อมที่จะให้การช่วยเหลืออย่างเต็มที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีกฎหมายหรือระเบียบจากทางราชการรองรับอันจะทำให้ชาวบ้านไม่เกรงกลัวเนื่องจากรู้สึกว่าคุณเองมีอำนาจรัฐในระดับหนึ่ง และการดำเนินการของผู้นำจึงมีลักษณะทำในอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐได้วางนโยบายและให้อำนาจไว้ ซึ่งแสดงออกโดยการดำเนินการเองไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์บอกกล่าว การประสานกับหน่วยงานราชการ การให้กำลังใจต่าง ๆ แล้วพบว่าสิ่งที่ผู้นำดำเนินการอย่างชัดเจนคือการพึ่งพาการที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงอย่างเป็นระบบ

3.4 การใช้วัฒนธรรมและมีผู้นำทางศาสนาป้องกันปัญหาเสพติด

วัดและพระสงฆ์ ถือว่าทำหน้าที่เป็นผู้คอยควบคุมความประพฤติของชาวบ้านในชุมชนทั้งเรื่องยาเสพติดและปัญหาอื่นๆ เนื่องจากศาสนาพุทธยังมีอิทธิพลต่อคนในชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก บทบาทของวัฒนธรรมและผู้นำทางศาสนาที่ได้รับการยอมรับและชาวบ้านมีความศรัทธาถือว่าเป็นกลไกสร้างระเบียบแบบแผนในการป้องกันยาเสพติดให้เกิดขึ้นในชุมชน ยิ่งถ้าหากเป็นพระหรือผู้นำทางศาสนาที่ได้รับการยอมรับจะมีอิทธิพลเหนือชาวบ้านอยู่มาก เนื่องจากจะเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและยังมีส่วนทำให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมและประเพณีต่าง ๆ ทางศาสนาอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการใช้พลังความศรัทธาของชาวบ้านเป็นเครื่องมือนำไปสู่การป้องกันปัญหาเสพติดและปัญหาสังคมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะการทำบุญที่ถือเป็นแกนกลางที่ปฏิบัติกันในหมู่พุทธศาสนิกชน พระภิกษุสงฆ์ยังอยู่ในฐานะเป็นผู้ที่จะช่วยให้พุทธศาสนิกชน

ได้รับส่วนบุญทางศาสนา จึงอยู่ในฐานะสูงและต้องเคารพกราบไหว้ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านทั้งทางโลกและทางธรรม โดยพระสงฆ์ที่เป็นที่เคารพสักการะใช้การเทศน์หรือสั่งสอนผ่านทางกิจกรรมทางวัฒนธรรมและศาสนา ทั้งนี้ถือกันว่า ศาสนาพุทธเป็นรากฐานสำคัญที่ชาวบ้านยึดถือเป็นหลักปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งการนับถือศาสนาเดียวกันเป็นลักษณะร่วมอย่างเด่นชัดของผู้คนในพื้นที่ชายแดนทั้งชาวไทย และเชื้อชาติอื่น การนับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัดจึงสามารถรับเอากฎระเบียบมาดำเนินเป็นวัฒนธรรมของตน ความศรัทธาต่อวัดและพระสงฆ์นี้เป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังต่อเนื่องกันมาจนเป็นวัฒนธรรมยึดถือปฏิบัติและถือว่าเป็นกฎเกณฑ์และแบบแผนในการป้องกันยาเสพติดของชุมชน

4. การร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม

ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาในการดำเนินการป้องกันยาเสพติด 2 กรณีคือ กรณีแรก การได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมป้องกันยาเสพติดที่มีที่มาจากชาวบ้านได้ร่วมมือร่วมใจกัน โดยช่วยกันคอยสอดส่องดูแลและติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชน รวมถึงสมาชิกในชุมชนตระหนักถึงปัญหาเสพติดและพร้อมที่จะเข้าร่วมแก้ไขอย่างต่อเนื่องในการแก้ปัญหาของชุมชนด้วยการสอดส่องพฤติกรรม เฝ้าระวังติดตาม เฝ้าระวังภัยที่อาจเกิด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาและผลที่ได้คือชุมชนรู้สึกปลอดภัยและมีความสงบส่วนกรณีที่สองการได้รับผลประโยชน์ที่มีที่มาจากดำเนินกิจกรรมป้องกันแก้ไขยาเสพติดโดยภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการจัดทำกิจกรรม โดยภาครัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายและผลักดันให้เกิดการปฏิบัติการแก้ไขปัญหายาเสพติดชาวบ้านยังรู้สึกว่าจะหากไปยุ่งเกี่ยวอาจจะเป็นอันตรายดังนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่จึงยังหวังพึ่งการแก้ปัญหาจากภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วการจัดกิจกรรมมักจะริเริ่มจากหน่วยงานของรัฐซึ่งชาวบ้านในชุมชนได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมดังกล่าวทั้งในแง่งบประมาณหรือผลที่ได้จากการแก้ปัญหาของภาครัฐ

5. การติดตามและประเมินผลกิจกรรม

การติดตามและประเมินผลในกิจกรรมด้านยาเสพติดของชาวบ้านนั้นมองกิจกรรมด้านยาเสพติดถูกริเริ่มโดยหน่วยงานภาครัฐ โดยที่ประชาชนไม่ได้แบ่งแยกว่าหน่วยงานนั้นมีที่มาจากภายในหรือภายนอกชุมชนเข้ามาดำเนินการในพื้นที่ซึ่งกรณีนี้ประชาชนมองว่าภาครัฐเมื่อเข้ามาดำเนินโครงการแล้วไม่มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบและยังมีการดำเนินการไม่ต่อเนื่องส่วนกิจกรรมหรือโครงการที่มีการริเริ่มจากเทศบาลหรือกิจกรรมที่ริเริ่มจากคนในพื้นที่นั้น ประชาชนติดตามประเมินผลกิจกรรมในสองลักษณะคือ ลักษณะแรก การติดตามกิจกรรมแบบไม่เป็นทางการ โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวหรืออาศัยความคุ้นเคยกันในการติดตามกิจกรรมที่ทางเทศบาลหรือผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ มีการทวงถามด้วยวาจาเมื่อใช้ชีวิตอยู่ในวิถีปกติ โดยการ

ทวงถามหรือติดตามแบบไม่เป็นทางการนี้มักจะเป็นการพบปะผู้รับผิดชอบกิจกรรมตามตลาดหรืองานบุญต่าง ๆ ส่วนลักษณะที่สองคือ การติดตามเมื่อมีการประชุมที่เป็นทางการทั้งที่ทางเทศบาลเป็นผู้ดำเนินการ เช่นการจัดประชาคมแผนพัฒนา หรือในที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน โดยอาจเป็นลักษณะการทวงถามด้วยตัวเองหรือการฝากการติดตามกิจกรรมไปกับผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการเข้าร่วมประชุมกับทางเทศบาลหรือการประชุมประชาคมหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชน

ยุทธศาสตร์การใช้กระบวนการชุมชนในการป้องกันยาเสพติด มี 5 ยุทธศาสตร์ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งและพลังทางสังคม
2. ยุทธศาสตร์การใช้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านยาเสพติด
3. ยุทธศาสตร์สร้างผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง
4. ยุทธศาสตร์การสร้างความคุ้มครองผู้ต่อสู้กับปัญหาเสพติด
5. ยุทธศาสตร์การฝึกกำลังเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงบริเวณชายแดน

ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งและพลังทางสังคม (SO)

เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือของภาคีต่างๆทั้งภาครัฐราชการ ภาคเอกชน นักวิชาการ สื่อมวลชนและประชาชน ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับชาติ โดยมีแนวทางหรือมาตรการดังนี้
แนวทางหรือมาตรการ

1. สนับสนุนให้เกิดกระแสความเคลื่อนไหวของประชาคมต่อต้านยาเสพติด ทั้งในรูปของกลุ่มมวลชน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความตื่นตัวและสำนึกต่อการร่วมมือในการแก้ปัญหาโดยพลังประชาชน ในวงกว้าง เช่น การเฝ้าระวังการแพร่ระบาดในชุมชน การติดตามผู้เสพที่ผ่านการบำบัดรักษาแล้วและการทำหรือให้ข้อมูลยาเสพติดในชุมชน (S1, S2, S3, O7)

2. ภาครัฐให้การสนับสนุนภาครัฐอย่างเพียงพอทั้งในด้านการพัฒนาองค์ความรู้ให้สามารถจัดการกับปัญหาในชุมชน และการจัดให้มีกองทุนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพลังสังคมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด (S2, S3, S5, S6, O1, O5)

ยุทธศาสตร์การใช้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านยาเสพติด (SO)

การนำหลักธรรมจริยธรรม และคำสั่งสอนทางศาสนามาใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับคนในครอบครัวและ ชุมชนและ การใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นมาช่วยชาวบ้านได้ทำกิจกรรมร่วมกันและเกิดการรวมตัวกันในการแก้ไขปัญหาเสพติด ความเชื่อทางประเพณี วัฒนธรรม

ศาสนา ยังเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ชาวบ้านสามารถรวมตัว จิตใจ และจิตวิญญาณที่สำคัญ ทำให้มีความเข้มแข็งในการป้องกันยาเสพติด โดยมีแนวทางหรือมาตรการดังนี้

แนวทางหรือมาตรการ

ปลูกฝังทัศนคติและแนวธรรมะปฏิบัติที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด และส่งเสริมให้บุคลากรทางศาสนาเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตและปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่า เพื่อให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชนที่ขาดความรู้ความเข้าใจ และความสนใจในความสำคัญของศาสนาและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมมีเรื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ อันจะทำให้เกิดความเข้มแข็งทางจิตใจ ไม่หันไปพึ่งยาเสพติด (S2, S4, S5, S7, O8)

ยุทธศาสตร์การสร้างภูมิคุ้มกันผู้ต่อสู้กับปัญหาเสพติด (ST)

ปัญหาเสพติดนั้นผู้ที่เข้าไปเจ็บเบาะแสมักเกรงกลัวอันตรายที่จะกระทบกับตนเองและครอบครัวอิทธิพล ดังนั้น ภาครัฐจะต้องให้การคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และควรให้การยกย่องชมเชยแก่ผู้ที่มีความกล้าที่เข้าช่วยป้องกันหรือแก้ไขปัญหามีแนวทางหรือมาตรการดังนี้

แนวทางหรือมาตรการ

หน่วยงานที่มีอำนาจต้องกำหนดมาตรการปกป้องคุ้มครองบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ที่ผู้แจ้งข้อมูลข่าวสาร หรือเป็นพยานให้ปลอดภัยจากการถูกข่มขู่ คุกคามหรือทำร้ายจากบุคคล กลุ่มบุคคลและเครือข่ายผู้กระทำความผิดและเพิ่มมาตรการการรับรอง คุ้มครองความปลอดภัยแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานยาเสพติด (S8, T2, T3, T6)

ยุทธศาสตร์สร้างผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง (WO)

โดยผู้นำมีความรับผิดชอบ มีความสามารถ และมีพลังอำนาจ ในการชักจูงให้สมาชิกในชุมชนร่วมมือกันป้องกันยาเสพติดในชุมชน โดยมีแนวทางหรือมาตรการดังนี้

แนวทางหรือมาตรการ

ชุมชนช่วยกันค้นหาผู้นำธรรมชาติ ผู้ซึ่งชาวบ้านศรัทธาไว้วางใจขึ้นมาเป็นผู้นำในคณะกรรมการต่าง ๆ ของชุมชน โดยที่มีบทบาทหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประธานในการทำประชาคม การเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน หรือความน่าเชื่อถือให้แก่ชาวบ้านที่ต้องการจะเข้าร่วมกับเครือข่ายชุมชน การเป็นที่พึ่งของชาวบ้านในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (W2, W4, O1, O7)

ยุทธศาสตร์การฝึกกำลังเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงบริเวณชายแดน (WT)

พื้นที่ชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ติดกับประเทศพม่ามีระยะทางยาวมากจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยมีแนวทางการดำเนินงานเชิงบูรณาการ ระหว่างประชาชนในพื้นที่กับหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ มีแนวทางหรือมาตรการดังนี้

แนวทางหรือมาตรการ

1. ให้ประชาชนในพื้นที่ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐในการเฝ้าตรวจและเฝ้าสังเกตเชิงรุกต่อผู้ค้า/ผู้เสพยาเสพติดบริเวณชายแดนการจัดตั้งจุดตรวจ/จุดสกัดกั้นตามเส้นทางร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้ง จุดตรวจ/จุดสกัดกั้นถาวร และชั่วคราว ซึ่งเป็นมาตรการปราบปรามเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระหว่างภาครัฐกับประชาชน (W1, T1, T4, T5, T6)
2. มีระบบการติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างคนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการทำงานด้านยาเสพติด มีผู้ประสานเป็นผู้เชื่อมโยงและเอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาโครงการและกิจกรรมแก้ไขปัญหาเสพติดไปด้วยกัน (W7, W8, T7)

อภิปรายผล

การวิจัยเพื่อวิเคราะห์กระบวนการชุมชนในพื้นที่ชายแดนผลการมีดังนี้ การสอดส่องดูแลและเครือข่ายป้องกันยาเสพติด การร่วมกิจกรรมป้องกันยาเสพติดกับโครงการหรือกิจกรรมที่รัฐกำหนดขึ้น การพึ่งพาและให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการป้องกันยาเสพติดและการใช้วัฒนธรรมและผู้นำทางศาสนาป้องกันปัญหาเสพติด ส่วนยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดด้วยกระบวนการชุมชนคือ ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งและพลังทางสังคม ยุทธศาสตร์การใช้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านยาเสพติด ยุทธศาสตร์สร้างผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ยุทธศาสตร์การสร้างความคุ้มครองผู้ต่อสู้กับปัญหาเสพติด ยุทธศาสตร์การผนึกกำลังเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงบริเวณชายแดน ซึ่งจากการวิเคราะห์กระบวนการชุมชนและการวิเคราะห์ SWOT Analysis เกิดข้อค้นพบที่นำมาอภิปรายดังนี้

1. ปัญหาเสพติดของพื้นที่ชายแดนประเทศไทย มาจากการมีพรมแดนติดกับสหภาพเมียนมาร์ อีกทั้งยังมีช่องทางเข้าออกตามธรรมชาติที่ผิดกฎหมายเป็นจำนวนหลายช่องทาง จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยไม่ใช่แหล่งผลิต แต่เนื่องจากมีพื้นที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีแหล่งผลิตยาเสพติดเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการลำเลียงยาเสพติดจากแหล่งผลิตในประเทศเพื่อนบ้านไปสู่ผู้ซื้อจึงเป็นประเด็นสำคัญในการค้ายาเสพติด การลำเลียงซุกซ่อนด้วยวิธีการต่าง ๆ ทุกรูปแบบ

เพื่อให้รอดพ้นจากการตรวจสอบ ตรวจสอบ จับกุมของทางเจ้าหน้าที่ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พ.ต.ท.ดร. เกษมสานต์ โชติชาครพันธุ์ และคณะ (2552) ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เรื่องการประเมินสถานการณ์การค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติดตามแนวชายแดน พบว่าจังหวัดที่มีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ จังหวัดตาก แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และ เชียงราย (บางส่วน) มีสถานการณ์การนำเข้ายาเสพติดรุนแรงกว่าพื้นที่จังหวัดที่มีเขตติดต่อกับ ประเทศเพื่อนบ้านอีกประเทศหนึ่ง ได้แก่ จังหวัดเชียงราย (บางส่วน) พะเยา น่าน อุตรดิตถ์ และ พิชณุโลก เนื่องจากบริเวณชายแดนเพื่อนบ้านมีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อย ซึ่งเชื่อว่าชนกลุ่มน้อย เหล่านี้มีการจัดตั้งเป็นกองกำลังและเกี่ยวข้องกับกระบวนการค้ายาเสพติด โดยอาจเป็นทั้งผู้ผลิต นำเข้า จำหน่าย และจำหน่ายยาเสพติด จังหวัดที่มีการนำเข้ายาเสพติดมากที่สุด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก ตามลำดับ และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพบว่า มีแนวโน้มที่คนใน ประเทศเพื่อนบ้านจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาเสพติดมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนคดี การจับกุมยาเสพติดในห้วงปี พ.ศ. 2540-2551 โดยมีจำนวนผู้ต้องหาเป็นคนในประเทศเพื่อนบ้าน เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจำนวนคดีที่ผู้ต้องหาเป็นคนในประเทศเพื่อนบ้านจะมีจำนวนลด น้อยลงก็ตาม จึงสามารถสรุปได้ว่า ในปัจจุบันน่าจะเชื่อว่าการเคลื่อนย้ายฐานการผลิต หรือย้าย เส้นทางนำเข้าจากชายแดนประเทศเพื่อนบ้านมายังชายแดนประเทศเพื่อนบ้านอีกประเทศหนึ่ง มาก ขึ้น โดยมีคนในประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการค้ายาเสพติดเพิ่มมากขึ้น

2. จากการศึกษาวิจัยเพื่อวิเคราะห์กระบวนการชุมชนในพื้นที่ชายแดนผลการค้นพบมี ดังนี้คือการสอดส่องดูแลและเครือข่ายป้องกันยาเสพติด การร่วมกิจกรรมป้องกันยาเสพติดกับ โครงการหรือกิจกรรมที่รัฐกำหนดขึ้น การพึ่งพาและให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการป้องกัน ยาเสพติดและการใช้วัฒนธรรมและผู้นำทางศาสนาป้องกันปัญหายาเสพติด จะเห็นได้ว่าการ สอดส่องดูแลซึ่งกันและกันภายในชุมชน สอดคล้องกับการใช้แนวคิดพึ่งพาตนเอง ประชาชนในชุมชน ใช้ลักษณะของชุมชน“ชุมชนดูแลชุมชน” ไม่มัวรอความช่วยเหลือจากภายนอก แต่ความพร้อมจะ ลงมือคิด ลงมือทำ และร่วมมือกับทุกฝ่าย ไม่มีใครรู้ปัญหาในชุมชนได้ดีไปกว่าคนในชุมชนเอง ประชาชนช่วยกัน เป็นหู เป็นตา กล้าคิด กล้าเสนอปัญหา กล้าพูดความจริง เพื่อให้รู้ปัญหาที่แท้จริง จะได้แก้ไขตรงจุด สอดคล้องกับแมคแคน (McCann, 1999) ได้วิจัยเรื่อง กฎของชุมชนในการ ตอบสนองต่อปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยผลการศึกษาพบว่าตั้งแต่ ปี 1980 แนวทางชุมชน ได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีการที่แก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและเครื่องเคมแอลกอฮอล์ได้อย่าง มี ประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นถือเป็นสิ่งจำเป็นที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มี ประสิทธิภาพและยังสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2557) ได้ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดซึ่งวิธีการหนึ่งเห็นว่าประสบความสำเร็จ

ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดคือ การแก้ไขโดยคนในชุมชนโดยใช้พลังชุมชน ให้มีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ดำเนินการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติด โดยการเฝ้าระวังติดตาม เคนเวรยาม เฝ้าระวังภัยที่อาจเกิด เพื่อไม่ให้ปัญหาที่ชุมชนแก้ไขได้แล้วนั้นกลับมาเกิดซ้ำอีก จึงต้องมีการจัดแบ่งคนคอยสอดส่องดูแลและติดตามสถานการณ์ปัญหาอยู่ตลอดเวลาและยังสอดคล้องกับ แอดคิวและโรเบิร์ต (Andrew & Robert, 2003 อ้างถึงใน นราศักดิ์ ปานบุตร, 2554) ได้วิจัยโดยหารูปแบบการรับรู้ของประชาชน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ในการทำนุบำรุง เสริมสร้างอำนาจให้ประชาชน โดยสุ่มตัวอย่างจากผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองที่มีส่วนร่วมในการประเมินผลของศูนย์ป้องกันการใช้สารเสพติดในชุมชนจำนวน 661 คน ผลการวิจัยพบว่ามีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาอำนาจการตัดสินใจของประชาชนในการป้องกันการใช้สารเสพติดโดยวิธีส่งเสริมให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดมากขึ้น โดยเน้นที่กลยุทธ์การเพิ่มความรู้อีกร่วมกันของคนในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับ ไพฑูรย์ อินทร์ธำ (2551) วิจัยเรื่อง บทบาทของพหุภาคีที่ส่งผลต่อการเกิดองค์การชุมชนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติด (ยาบ้า) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนประชาชนผู้ใช้แรงงาน เนื่องมาจากมีการนำยาเสพติดจากภายนอกสถานศึกษาเข้ามาเสพ และมีการค้ายาเสพติดในชุมชน ดังนั้น พหุภาคีจึงควรมีบทบาทที่สำคัญ ในการกระตุ้นเตือนให้นักเรียนครอบครัว และชุมชน ร่วมมือกันเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด ตั้งแต่ระดับครอบครัวเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนรู้เท่าทัน โทษและพิษภัยของยาเสพติดปิดช่องทางและวิธีการแพร่ระบาดของยาเสพติดในท้องถิ่นและยังสอดคล้องกับนราศักดิ์ ปานบุตร (2554) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างรั้วชุมชน ในการป้องกันปัญหาสุขภาพเสพติดพบว่าวิธีการที่จะนำมาใช้เป็นรั้วชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดที่เหมาะสมกับชุมชนและสามารถปฏิบัติได้คือ ให้ข้อมูลด้านสถานการณ์ของยาเสพติดกับที่ประชุมของหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้าน และทุกคนร่วมกันติดตามการใช้สารเสพติดของบุคคลเสี่ยงและติดตามเฝ้าระวังบุคคลภายนอกชุมชนที่ต้องสงสัยหรือมีพฤติกรรมอาจเกี่ยวข้องกับยาเสพติด รวมทั้งให้ข้อมูลกับผู้นำชุมชน และทั้ง ๆ พื้นที่ศึกษาประกอบไปด้วยคนหลายเชื้อชาติทั้ง ไทย กะเหรี่ยง มอญ พม่า แต่พบว่าไม่มีความขัดแย้งในเชื้อชาติคนทุกเชื้อชาติสามารถร่วมกันในการสอดส่องดูแลเพื่อนบ้านของตนในปัญหาสุขภาพเสพติด เนื่องจากคนในพื้นที่นี้อยู่ร่วมกันมานาน มีความผูกพันกัน นับถือศาสนาเดียวกัน โดยเฉพาะพม่าและมอญถือว่าเป็นชาวพุทธที่เข้มแข็งดังนั้นเมื่อมีกิจกรรมร่วมกันทางศาสนาก็จะไปรวมตัวที่วัดเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนกิจกรรมทางศาสนาจนประสบความสำเร็จทุกครั้ง และผู้นำก็ใช้กิจกรรมทางศาสนาเป็นแนวทางสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน และใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมทางศาสนาหรือวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมชาวบ้านที่ให้เล็งเกี่ยวกับยาเสพติดนอกจากนั้นการที่

ประชาชนพึงผู้นำในการเป็นแกนนำป้องกันยาเสพติดอาจเป็นเพราะในพื้นที่ที่ศึกษามีโครงสร้างแบบสังคมชนบท ซึ่งมีลักษณะระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีการนับถืออาวุโส มีความเห็นอกเห็นใจกัน และมีค่านิยมในเรื่องคุณความดีทางศาสนาเป็นตัวควบคุมความประพฤติทางสังคม ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำในสังคมชนบทมักได้แก่ พระ ผู้ใหญ่บ้าน กำนันและผู้อาวุโสที่ชาวบ้านเคารพนับถือ

ผู้นำยังมีอิทธิพลอยู่มาก ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการหรือไม่ เช่นผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำที่ไม่เป็นทางการเช่นผู้นำทางศาสนาโดยผู้นำทางการเหมาะสมที่จะเป็นผู้ประสานที่ดีระหว่างชุมชนกับหน่วยราชการ ส่วนผู้นำธรรมชาติซึ่งมาจากศรัทธาของชาวบ้านจะสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างแท้จริงจึงเหมาะสมที่จะเป็นแกนหลักขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็งสอดคล้องกับคำกล่าวของปารีชาติ วลัยเสถียรว่าผู้นำหรือกลุ่มแกนนำ มีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นมาโดยตลอดทุกยุคสมัย อาจเป็นผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางการ และเป็นได้ทั้งผู้นำทางความคิด และผู้นำทางการจัดการหรือการปฏิบัติ (ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2546) ถ้าหากผู้นำท้องถิ่นรวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ร่วมมือช่วยเหลือในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแล้วก็จะช่วยให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและน่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดลดลงได้ ดังที่ประเวศ วะสี (2552) ยอมรับบทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง อย่างเช่น นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรีและนายก องค์การบริหารส่วนจังหวัดก็ตามแต่ผู้นำเหล่านี้ก็เป็นเพียงผู้นำที่เป็นทางการและเป็นเพียงส่วน หนึ่งของชุมชนท้องถิ่นเท่านั้นทั้งนี้ ในชุมชนท้องถิ่นยังมีผู้นำตามธรรมชาติเป็นจำนวนมาก เช่น ผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ ผู้นำสตรี กลุ่มเยาวชน ประธานกองทุน ฯลฯ ซึ่งการ พัฒนาชุมชนท้องถิ่น จะสำเร็จได้จะต้องอาศัยการสอดคล้องประสานกันระหว่างผู้นำเหล่านี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ศรี มุลธ (2554) ศึกษาบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการจัดการปัญหาบุกรุกพื้นที่ป่าของตำบลแม่ปิ้ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่พบว่าผู้นำท้องถิ่นในตำบลแม่ปิ้ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีบทบาทในการจัดการปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ดังนี้ 1. เป็นผู้ประสานงานกลางระหว่างประชาชนในชุมชน/ท้องถิ่นกับหน่วยงานราชการ ในการดำเนินงานหรือจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้ 2. เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษาแนะนำ และกล่าวตักเตือนประชาชนในชุมชน/ท้องถิ่น ไม่ให้ทำการบุกรุกพื้นที่ป่า 3. เป็นผู้ปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม โดยทำหน้าที่ป้องกันและห้ามปรามไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่ม 4. ทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมเมื่อมีข้อขัดแย้งระหว่างหน่วยงานราชการกับชาวบ้านในชุมชน/ท้องถิ่น และธนธิดา อนุพันธ์ (2547) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของกำนันผู้ใหญ่บ้าน กรณีศึกษาอำเภอ

กระท่อมแบน จังหวัดสมุทรสาคร ปัจจัยที่ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติด คือ ในสังคมไทยเชื่อว่า การที่ผู้นำชุมชนหมู่บ้านที่ได้รับเลือกเข้ามาดำรงตำแหน่งจะต้องมีความกล้าที่จะนำลูกบ้านกระทำในสิ่งที่เป็นรูปธรรมเช่นการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติด ซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านนอกจากจะมีหน้าที่ในการปกครองท้องที่ ยังมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในการ ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลในเรื่องนโยบายที่เร่งด่วน เช่นการแก้ไขปัญหาเสพติด จึงมีส่วนร่วมโดยตรงที่กำนันผู้ใหญ่บ้าน เข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และการที่ผู้นำได้สื่อสารกับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดผ่านการบอกกล่าวหรือการตักเตือนผ่านการประชุม หรือเมื่อมีงานสำคัญทางวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ โดยการนำความรู้เรื่องยาเสพติดมาเปิดประเด็นอย่างไม่เป็นทางการเป็นการเสริมสร้างความสามารถของชุมชนให้เกิดความตระหนักและอุดมการณ์ให้เกิดความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหาของตนเองและกระตุ้นให้ชุมชนตื่นตัวในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาและยังสอดคล้องกับ รัฐพงศ์ บุญญาวัตร (2555) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมได้แก่ อาชีพ ส่วนอุปสรรค 3 ลำดับแรก ได้แก่ กลุ่มประชากรที่เป็นชาวบ้านในชุมชนเกรงกลัวอิทธิพล อาทิ ผู้มีอำนาจในชุมชนหรือตำรวจในท้องที่อาจจะนำมาซึ่งอันตรายต่อตนเองและครอบครัว รองลงมาคือเบื่อหน่ายการทำงานของเจ้าหน้าที่ในชุมชนและไม่มีเวลาตลอดจนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น โดยปัญหาเสพติดที่พบมากที่สุดชุมชนส่วนใหญ่เป็นยาบ้า รองลงมาคือ กัญชา และยาไอซ์และยังสอดคล้องกับ เอกรัชต์ แสงสนิท (2550) ที่วิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ที่ทำให้ประชาชนไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดคือ การศึกษา ความยากจน การขาดผู้นำ และเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

นอกจากนั้นการที่ประชาชนให้ความร่วมมือโดยร่วมกิจกรรมกับภาครัฐเป็นอย่างดี เนื่องจากประชาชนเองก็ตระหนักว่าปัญหาเสพติดกระทบต่อตนเองและคนในชุมชน สอดคล้องกับพูลสุข เพียรพิทักษ์ (2548) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด: ศึกษากรณีกิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติดค่อนข้างจะประสบความสำเร็จและเป็นโครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ภาครัฐจัดให้ และประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าไปแก้ไขปัญหาเสพติดร่วมกับภาครัฐ โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ปัญหา แต่ก็ยังคงเกิดปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานที่ประชาชนบางส่วนยังขาดความเข้าใจในกระบวนการประชาคมหมู่บ้าน ขาดผู้นำและอาสาสมัครที่เสียสละเข้มแข็ง และจริงจัง ด้านบุคลากรที่รับผิดชอบในโครงการการมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอในการดูแลรับผิดชอบหมู่บ้าน รวมทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ในโครงการไม่มีความมั่นใจในมาตรการรักษา

ความปลอดภัยของภาครัฐซึ่งจำเป็นอย่างเหลือเกินที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือร่วมใจป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดในทันทีและเร่งด่วน เพราะปัญหา ยาเสพติด ทำให้เกิดการสูญเสียต่อทรัพยากร บุคคล และเป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศชาติอย่างที่สุดนอกจากนั้นยังสอดคล้องกับประ วิชา ะลุยพบว่า บทบาทของภาครัฐยังมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งตามระบอบ ประชาธิปไตย แต่จะต้องเป็นการพัฒนาบนฐานของการเคารพในสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีของความ เป็นมนุษย์ และเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนได้ต่อไป ซึ่งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2544) ที่ว่า ความคิดที่ว่ารัฐหมดความสำคัญลงแล้วนั้น เป็นข้อสรุปที่เกินเลยจาก ความเป็นจริง โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา

การป้องกันยาเสพติดโดยใช้สถาบันครอบครัวมีความสำคัญเนื่องจาก หากพ่อแม่หรือ ผู้ปกครองแสดงบทบาทไม่ถูกต้องไม่ยอมรับว่าบุตรหลานของตนเองยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และกลัว เสียชื่อเสียงอาจทำให้ปัญหายากต่อการแก้ไขสอดคล้องกับอาภาศิริ สุวรรณานนท์ และคณะ (2550) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านบุคคลที่มีผลต่อการติดยาเสพติดพบว่า 1. ปัจจัยด้านบุคคลเชิงลึกของผู้ติดยาเสพติด ที่มีอาการกลับไปติดยาเสพติดซ้ำ พบว่าผู้ติดยาเสพติดที่กลับไปติดยาซ้ำนั้น ส่วนใหญ่มี บุคคลในครอบครัวใช้ยาเสพติดประจำ และผู้ติดยาเสพติดซ้ำส่วนใหญ่รู้สึกเฉยๆ ประกอบกับได้รับการเลี้ยงดูแบบตามใจ ร่องมาคือแบบเข้มงวด และแบบให้คิด ตัดสินใจเอง ปัจจัยจากครอบครัวมีผล ต่อปัจจัยบุคคลทั้งด้านนิสัย อารมณ์ และบุคลิกภาพ ได้แก่ การเชื่อคนง่าย ชอบตามเพื่อน ใจร้อน และชอบคิด ตัดสินใจคนเดียว ไม่ชอบแสดงออก มีโลกส่วนตัว และคิดมาก เป็นต้น การไม่มีความ ภูมิใจในตนเอง ไม่มีเป้าหมายในชีวิต ทุกข์จากความเครียดในปัญหาต่าง ๆ ประกอบกับการติดใจ ตัวยา ไปพบเพื่อนจึงเสพติดซ้ำ และกลับไปค้ายา 2. ปัจจัยร่วมที่พบว่าไม่แตกต่างกันระหว่างผู้ติดยาเสพติดซ้ำ กับ ผู้ที่สามารถเลิกยาเสพติดได้ คือสาเหตุการติดยา นิสัย คนที่รัก ว่างใจ และยึด เหนี่ยวจิตใจ ตลอดจนการเลี้ยงดูที่ได้รับและกิจกรรมในครอบครัวปัจจัยแตกต่างที่พบว่าผู้ ติดยาเสพติดซ้ำ มีน้อยกว่าผู้เลิกยาเสพติด คือการมองเห็นคุณค่าตนเองในความสำเร็จที่ผ่านมากล้าวมุมใจ และวิธีการแก้ปัญหาในปัจจุบันและ3. แนวทางในการกำหนดนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหา การติดยาเสพติดซ้ำ ด้านการบำบัดฯต้องมีกิจกรรมการให้คำปรึกษา กิจกรรมกระตุ้นให้ผู้ป่วยรู้จัก คิดวิเคราะห์ได้ตรง และรู้จักตนเอง สามารถวางเป้าหมายและเกิดแรงจูงใจทางบวกต่อการดำเนิน ชีวิต พร้อมประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกัน เร่งรัดการจับกุม โดยเฉพาะผู้มีอิทธิพล ผู้ค้ารายใหญ่ มากกว่ารายย่อย พร้อมเพิ่มบทลงโทษให้มากขึ้น การป้องกันยาเสพติดต้องมีการณรงค์ ให้ความรู้ ประชาชนและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง เน้นการส่งเสริมการศึกษา การปลูกฝังวิถีคิด ความเกรงกลัว บาป หรือจริยธรรมให้เด็กเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว

หากชุมชนใดมีความเข้มแข็งโดยใช้ศาสนาเป็นตัวเชื่อมสมาชิกในชุมชนให้มีความสามัคคีและชุมชนปฏิบัติตามคำสอนที่สอนให้อยู่ในศีลธรรม ศาสนาถือว่ามีส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาสุขภาพจิตได้เนื่องจากศาสนามีข้อบัญญัติต่าง ๆ ในการปฏิบัติตนของศาสนิกชน ทำให้ผู้ที่คิดจะเสพยาหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงให้ห่างจากยาเสพติดเพราะเกรงว่าจะผิดข้อบังคับทางศาสนา ดังนั้นการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตที่มีศาสนาเป็นตัวช่วยในการบำบัดจิตใจจะแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตได้สอดคล้องกับ สุรพล พรหมกุล (2556) ศึกษาการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสภาพการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต พบว่า พระสงฆ์ได้จัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตเพื่อให้ยาเสพติดลดลงคือใช้การเทศน์หรือการแสดงธรรม การอบรมคุณธรรม จริยธรรม เข้าร่วมกับหน่วยงานภาครัฐเพื่ออบรมเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด จัดนิทรรศการรณรงค์ให้เห็นโทษภัยของยาเสพติด 2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านวิถีคิดและวิธีการที่ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต พบว่า พระสงฆ์ได้ใช้วิธีการเพื่อให้ตนเองเกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตเสียก่อน โดยการเข้ารับการอบรมจากภาครัฐ ทำการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ที่ได้รับ จากนั้นจึงขยายผลองค์ความรู้นั้น ไปสู่ประชาชน 3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านแนวทางการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตนั้น พบว่า ต้องมีการสร้างเครือข่ายกลไกการขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไข การรณรงค์และป้องกัน ต้องมีการบูรณาการกระบวนการและรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาอันแท้จริงที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างเหมาะสม การใช้ปีสสนากรรมฐานการใช้ยาสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยเหลือในการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ที่ติดยาเสพติด

การปลูกจิตสำนึกให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือและพัฒนาท้องถิ่น เมื่อถึงวันสำคัญของชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกันจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ดังที่ประเวศ วะสี (2554) กล่าวว่า จุดสำคัญของการปฏิรูปประเทศต้องเริ่มจากการสร้างประชาธิปไตยชุมชน หรือ “ชุมชนธิปไตย” ทำให้ชาวบ้านมีความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจ ใจดี สังคม การศึกษา ฯลฯ เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนสู่ประชาธิปไตยระดับประเทศ ทั้งนี้ต้องทำให้เกิด “เทศาภิวัฒน์” โดยปฏิรูประบบบริหารประเทศ กระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น ให้ชุมชนบริหารจัดการตนเองได้ เพราะกระทรวง ทบวง กรม เป็นศูนย์รวมอำนาจทำให้ทุจริตคอร์รัปชันได้ง่าย ซึ่งก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม

ในการพัฒนากระบวนการชุมชนเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพจิต ต้องพัฒนาจิตสำนึกชุมชนก่อน ถ้าไม่มีจิตสำนึกชุมชนก็จะไม่เห็นแก่ชุมชน การที่จะร่วมมือปกป้องชุมชนต่อปัญหาสุขภาพจิตจะเป็นไปได้ยาก ยิ่งชุมชนที่เป็นพื้นที่ชายแดนมีช่องทางเข้าออกตามธรรมชาติมากมาย หากสนใจแต่เรื่องของตัวเองเพียงแต่ทำหน้าที่ของตัวเองไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน แต่ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยนั้น มีความจำเป็นต้องมีพลเมืองที่มีจิตสำนึกสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ดังที่ ประเวศ วะสี (2550) ที่ว่าการมีประชาคมที่เข้มแข็ง มีความรับผิดชอบ ตระหนักสำนึกในหน้าที่พลเมืองที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญนั้น เกิดขึ้นได้จากคนในชุมชนมีความรัก ความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายสาธารณะ

1. ควรออกกฎหมาย ระเบียบ ที่เพิ่มอำนาจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจร่วมกับภาครัฐในทุกกระบวนการของการพัฒนา ตลอดจนเพิ่มอำนาจให้ภาคประชาชนในการร่วมกับภาครัฐป้องกันปัญหาสุขภาพจิต
2. ภาครัฐควรออกมาตรการรักษาความปลอดภัยแก่ผู้แจ้งปัญหาสุขภาพจิตและมีกลไกในการคุ้มครองผู้ที่ทำงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและเอาจริงเอาจังกับนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต
3. รัฐบาลควรหามาตรการในการดำเนินการเชิงรุกต่อประเทศเพื่อนบ้านในการที่จะแสวงหาความร่วมมือ และควรมีมาตรการทางการทูตต่อการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในระดับรัฐกับรัฐ
4. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานควรมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อไม่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้ความร่วมมือการค้ายาเสพติดตามแนวชายแดน โดยมาตรการยึดทรัพย์อย่างรวดเร็วจนไม่ให้เกิดการเลียนแบบในการค้ายาเสพติด
5. ควรให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในสังคมไทย เพื่อปลูกฝังให้คนในสังคมมีจิตสาธารณะ เป็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
6. ควรมีมาตรการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ชุมชนรักในท้องถิ่นและชุมชน เพื่อให้ชุมชนร่วมกันสอดส่องดูแลกันและกันในการการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตที่ถูกต้องและมีความยั่งยืน
7. ภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งศึกษามาตรการในการคุ้มครองบุคคลผู้แจ้งเบาะแสหรือมีส่วนช่วยภาครัฐในการ

ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด นำมาประชาสัมพันธ์และใช้อย่างเป็นรูปธรรมให้มีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการลดความเกรงกลัวของประชาชนต่อการทำหน้าที่พลเมืองดี

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

1. ควรมีการสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายชุมชนจากระดับหมู่บ้าน/ ชุมชนสู่ ตำบล เพื่อขยายความร่วมมือในการป้องกันยาเสพติดและมีกลไกการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่าง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่เพื่อเฝ้าระวังยาเสพติด

2. สถาบันการศึกษา ชุมชนและสถาบันครอบครัวควรสร้างความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดรวมทั้งการปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึกและการสืบสานจารีตประเพณีที่มีคุณค่าของ ชุมชน

3. คนในชุมชนควรร่วมกันค้นหาผู้นำธรรมชาติหรือผู้ซึ่งชาวบ้านศรัทธาไว้วางใจขึ้นมา เป็นผู้นำในคณะกรรมการต่างๆของชุมชน เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน หรือมีความ น่าเชื่อถือเพื่อเป็นที่พึ่งของชาวบ้านในการป้องกันยาเสพติด

4. หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการป้องกันยาเสพติด ควรให้ความรู้เกี่ยวกับผลเสียของการ ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อจะได้ร่วมมือกันหาทางป้องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนในชุมชนให้ตระหนักถึง พิษภัยของยาเสพติดให้โทษโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติเพื่อจะได้ช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้เกิดปัญหา ยาเสพติดในชุมชน

6. ประชาชนในพื้นที่ควรให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐในการเฝ้าตรวจและเฝ้าสังเกตเชิง รุกต่อผู้ค้า/ผู้เสพยาเสพติดบริเวณชายแดนและรายงานข่าวสารให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อดำเนินการ แก้ไข

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิจัยเพื่อหานวัตกรรมใหม่ ๆ ในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการ ป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน

2. ควรศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำและองค์กรท้องถิ่น และการสร้างเครือข่ายภาค ประชาชนในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด

3. ควรศึกษาชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่ชายแดนเพื่อเฝ้าระวังภัยที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจากปัจจัย และสภาพแวดล้อมในการเกิดปัญหาของแต่ละชุมชนแตกต่างกันไปและอาจเปลี่ยนแปลงไปตาม สถานการณ์ที่แปรผันไป

4. ควรศึกษาแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อขยายพลังชุมชนและควรมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างกำลังใจให้ซึ่งกันและกันในการต่อสู้กับปัญหาเสพติด ตลอดจนร่วมกันพัฒนาชุมชนและเครือข่ายให้เข้มแข็งในทุก ๆ ด้าน

5. ยุทธศาสตร์การป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนพื้นที่ชายแดนที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เป็นองค์ความรู้ใหม่ ควรที่จะนำยุทธศาสตร์นี้ไปทดลองใช้ในชุมชนอื่นหรือประเด็นอื่นที่ไม่ใช่ทางด้านยาเสพติดด้วย

บรรณานุกรม

- กองกำลังนเสวร. (2557). รายงานการประชุม. คณะกรรมการศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดจังหวัดตากครั้งที่ 1 / 2557.
- กรรณิการ์ บุญพละ. (2544). บทบาทของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณีแม่กุใหม่ท่าซุง หมู่ 9 ต.แม่กุ อ.แม่สอด จ.ตาก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารงานยุติธรรม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กฤษณะ. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- กนกวรรณ. (2556, 6 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- กนกศักดิ์ พูลสวัสดิ์. (2547). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามนโยบายการสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติด ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลไร่รอด อำเภอคอนเจดีย์จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กาญจนา. (2556, 18 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ : สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2541). การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ : แนวคิดและตัวอย่าง. กรุงเทพฯ: นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติศักดิ์. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). ปันสมองของชาติ: ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ชักเชสมิเดีย.
- เกษมสันต์ โชติชาครพันธุ์ และคณะ. (2552). การประเมินสถานการณ์การค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติดตามแนวชายแดน. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เกษียร เตชะพีระ. (2542). ประชาสังคม: ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย. ชูชัย สุภวงส์ และยวดี กาดการณ์ไกล. (บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ: มติชน.
- แก้ว. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- โกวิท พวงงาม. (2550). การปกครองท้องถิ่น: ว่าด้วยทฤษฎีแนวคิด และหลักการ. กรุงเทพฯ: เอ็กเซอร์เน็ท.

- โกวิทย์ พวงงาม และคณะ. (2544). *การศึกษารากเหง้า อบต. และความเข้มแข็งของประชาคมตำบล ในการจัดการกับปัญหาสุขภาพชุมชนระดับตำบล*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบ สาธารณสุข.
- ขจัตถัย บุรุษพัฒน์. (ม.ป.ป.) *ลูกเสือชาวบ้านกับความมั่นคงของชาติ – ศูนย์ปฏิบัติการลูกเสือ ชาวบ้าน*. เข้าถึงได้จาก http://www.peoplescout14.com/data_b/scNation.pdf เก็บถาวร. (2556, 19 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ครรชิต พุทธโกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
- คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2545). *แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ปัญหา อุปสรรคและทางออก*. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส
- จรงค์รัตน์. (2556, 8 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- จุลชีพ ชินวรรณโณ. (2546). *ความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21: ประเทศ ไทยกับแนวคิดทางยุทธศาสตร์และความมั่นคงจากอดีตถึงปัจจุบัน*. (เอกสาร วิจัยส่วนบุคคล). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกัน ประเทศ.
- เจมส์ แอล เครตัน. (2543). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ ตัดสินใจของชุมชน*. (วันชัย วัฒนศัพท์, แปล). นนทบุรี: ศูนย์สันติวิธีเพื่อการพัฒนา ประชาธิปไตย.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2526). *การบริหารการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เจริญ. (2556, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- เจนยุทธ. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ใจ. (2556, 6 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ฉลาด จันทรมบัติ. (2554). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (Community Participation and Local Development)*. *วารสารการบริหารและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 3 (2), 55.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2537). *รายงานการวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมกับศักยภาพชุมชน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ หมู่บ้านสถาบันพัฒนาชนบท.

- ฉัตรสุมน พงศ์ภิญโญ. (2551). *นโยบายและยุทธศาสตร์ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในเรื่องผลกระทบของยาเสพติดต่อครอบครัว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- ชนัญญา แสงพุ่ม, ฐิยาพร กันตารณวัฒน์ และวิภาวรรณ ชัยยุบล. (2554). *การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในลักษณะไตรภาคี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ชนัญญา แสงพุ่ม. (2554). *การส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานภาคประชาชนต่อต้านยาเสพติดและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี*. เข้าถึงได้จาก <http://www.nctc.oncb.go.th/new/ebook/people.pdf>
- ชรัติ อุ่มลัมฤทธิ์. (2550). *การนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของกองทัพบกเพื่อส่งเสริมความมั่นคงของชาติ*. คุษฎีนิพนธ์ครุศาสตร คุษฎีบัณฑิต, สาขานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ช่อลดา พันธูเสนา. (2547). *การทบทวนองค์ความรู้เรื่องสภาพปัญหาและมาตรการในการจัดการกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดในภาคใต้*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2527). *ระบบราชการกับการมีส่วนร่วมของประชาชน พิจารณาในแง่มหภาค*. กรุงเทพฯ: สักดิ์โสภากการพิมพ์.
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2540). บทสัมภาษณ์ Civil Society. ใน ชูชัย สุภวงส์ และยุวดี คาคการณัฏไกล (บรรณาธิการ). *ประชาสังคมในทรรศนะนักคิดสังคมไทย* (หน้า 39-40). กรุงเทพฯ: มติชน.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2543). *การบริหารพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2544). *การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สมดุล*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ชาคริต. (2556, 8 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ชาย. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ชูชัย สุภวงส์. (2540). *แนวคิด พัฒนาการ และข้อพิจารณาเกี่ยวกับประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- จิรัชมิตร. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ณรงค์. (2556, 7 มิถุนายน). สัมภาษณ์.

- เดชมมนตรี. (2556, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- เดชา. (2556, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- เดือน. (2556, 8 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- แดง. (2556, 7 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ต้น. (2556, 8 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2551). *คู่มือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2552). *พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีต จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์. (หนังสือพิมพ์, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2556)
- ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2541). *วิกฤตสังคมไทยกับบทบาทวิทยาการกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน.
- เทวฤทธิ์. (2556, 19 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- เทวราช ทองเทพ. (ม.ป.ป.). *การนำนโยบายปราบปรามยาเสพติดไปปฏิบัติ พื้นที่อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ไททัศน์ มาลา. (2554). การปกครองท้องถิ่นไทยในระยะเปลี่ยนผ่าน. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 1(2), 32.
- ทิพย์มณี. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ธงชัย. (2556, 19 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ชนัส. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ชนาวรรณ. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ชนสวรรค์ เจริญเมือง. (2540). *100 ปีการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2440-2540*. กรุงเทพฯ: กบไฟ.
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2543). *กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง: ประชาคม ประชาสังคม*.
 ขอนแก่น: ชมรมนักวิชาการสาธารณสุข ภาคตะวันออกเฉียงใต้.
- ธีระพงษ์. (2556, 6 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ธีระยุทธ ไชยศิลป์. (2548). *แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในชุมชน กรณีศึกษาชุมชนทำอิฐล่ง ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์*.
 วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น, บัณฑิตวิทยาลัย,
 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ธีระยุทธ บุญมี. (2536). *สังคมเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร.

- นวนน้อย ตรีรัตน์. (2545). *แนวนโยบายแห่งรัฐ: 5 ปีรัฐธรรมนูญไทย*. กรุงเทพฯ: พี. เพรส .
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. (2552). *รายงานผลการศึกษาความก้าวหน้าของการกระจายอำนาจในประเทศไทยและข้อเสนอ*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- นภาพร หะวานนท์, เพ็ญสิริ จีระเดชากุล และ สุรวุฒิ ปัดไธสง. (2550). *ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย .
- นราศักดิ์ ปานบุตร. (2554). *การสร้างรัฐชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติด บ้านบ่อแปดร้อยเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเหนือ.
- นราศักดิ์ ปานบุตร. (2554). *ผลของโปรแกรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดของเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดสุโขทัย*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร
- นรินทร์ แก้วมีศรี และคณะ. (2546). *แนวทางการส่งเสริมประชาสังคมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันเครือข่ายพัฒนาส่งเสริมการวิจัยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพฯ: โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก.
- นัทธี จิตสว่าง. (2544). *เส้นทางชีวิตของผู้ต้องขังในคดียาเสพติด*. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
- นาวิ สุกุลวงศ์ธนา รื่นวดี สุวรรณมงคล ลดาวรรณ เจริญรัชต์ภักย์ และจิตติมา เกษมโกเมศ. (2556). *แนวทางการป้องกันปัญหาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน: ภูมิคุ้มกันเพื่อสร้างโลกสีขาว*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 25.
- นิต. (2556, 8 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- นิกัญชลา ลั่นเหลือ. (2554). *โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. คุยฎินิพนธ์ปรัชญาคุยฎินิติต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิธิตา อนุพันธ์. (2547). *การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติดของกำนันผู้ใหญ่บ้าน: กรณีศึกษาอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). *กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล.

- นิรันดร์. (2556, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- นิภาพร. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy)*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญเลิศ ชงสะอาดและคณะ. (2554). *กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท 5 แห่งของจังหวัดอุบลราชธานี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- บุญรอด. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- บัญชา. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ปกรณ์. (2556, 7 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ประจักษ์. (2556, 8 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ประพัตร. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ประไพพัตร โคมพัตร. (2551). *การแก้ไขปัญหาเสพติด โดยใช้ชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน : ศึกษากรณีพื้นที่ชุมชนสวนอ้อย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร*. คุยฉินิพนธ์ปรัชญาคุยฉินิพนธ์บัณฑิต, สาขาอาชญวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประมวล ศรีทอง. (2547). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดกึ่งอำเภอคอนจัน จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประวีณา ชะลุย. (2549). *การนำเสนอยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการชุมชนในการป้องกัน การทุจริต*. คุยฉินิพนธ์ครุศาสตรคุยฉินิพนธ์บัณฑิต, สาขาพัฒนศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2535). *การพัฒนาพลังสร้างสรรค์ขององค์กร (วิธีแก้ปัญหาที่ยากและสลัซซัซซัน)*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ประเวศ วะสี. (2539). *การพัฒนาประชาธิปไตย และการปฏิรูปการเมือง*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน
- ประเวศ วะสี. (2540). *การพัฒนาพลังสร้างสรรค์ขององค์กร (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน
- ประเวศ วะสี. (2540). *ภาวะผู้นำ. พยาธิสภาพในสังคมไทยและวิธีแก้ไข*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ไทย.

- ประเวศ วะสี. (2541). *การปกครองท้องถิ่นที่ประชาสังคมมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และศูนย์ศึกษาและพัฒนากการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ประชาคมตำบล*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ประเวศ วะสี. (2553). *ปฏิรูปประเทศไทย รายการเรื่องที่ควรปฏิรูป*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา.
- ปีพมา. (2556, 8 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2548). *สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) หมวดสิทธิเสรีภาพ เรื่อง สิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร อภิญญา กังสนารักษ์ โกวิทย์ พวงงาม และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2546). *กระบวนการชุมชนและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: อุษากการพิมพ์.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2544). *คอร์รัปชันในภาครัฐ: ความเห็นและประสบการณ์ของครัวเรือน*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ.
- พงษ์ธร. (2556, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- พงษ์. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- พรรณี. (2556, 6 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- พร. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- พรชัย รัชมีแพทย์. (2540). *หลักกฎหมายการปกครองท้องถิ่นไทย*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พล. (2556, 10 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล และคณะ. (2545). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *ภาวะผู้นำ. ภาวะผู้นำความสำคัญต่ออนาคตไทย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ไทย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *ภาวะผู้นำ ผู้นำ ไม่ใช่ทุกคนที่มีตำแหน่งจะเป็นผู้นำได้*. กรุงเทพฯ: มติชน.

- พระมหาวิรัช ศรีหาพล. (2546). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา
เสพติดจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐศาสตร์,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พัด. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- พินิจ ลาภานานนท์. (2550). *สงครามยาเสพติดการแก้ไขปัญหาค่าไม่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม.
- พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์. (2533). *การดูแลสุขภาพตนเอง ทักษะทางสังคมวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ:
ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พลสุข เพียรพิทักษ์. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
.ศึกษากรณีกิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์
มหาบัณฑิต, สาขา นโยบายสาธารณสุข, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไพฑูรย์ อินทร์มณี. (2551). *บทบาทของพหุภาคีที่ส่งผลต่อการเกิดองค์กรชุมชน เพื่อการป้องกัน
และแก้ไขปัญหายาเสพติด (ยาบ้า) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ. (2551). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์: กรณีศึกษาองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐศาสตร์,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ. (2555). *การจัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*.
กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพลส.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2540). *ภาวะผู้นำความสำคัญต่ออนาคตไทย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ไทย.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2541). *ประชาคมตำบล: หมายเหตุจากนักคิด*. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2532). *การมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- เพ็ญญา. (2556, 7 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- แพรว. (2556, 10 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ภิญญา. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- มานพ คณะโต, สุวรรณ อรุณวงศ์ไพศาล, สมพันธ์ ทักษิณม และพรรณี บัญชรหัตถกิจ.(2545). *ผล
การดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับอำเภอ: กรณีศึกษาอำเภอน้ำพอง จังหวัด
ขอนแก่น*. ขอนแก่น: คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มิตร. (2556, 19 มิถุนายน). สัมภาษณ์.

- ยิ่งยง เทาประเสริฐ. (2542). *บทเรียนเอกส์ภาคเหนือ: ผู้การปรับใช้ในชุมชนอีสาน*. ขอนแก่น: ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาศาธารณสุขมูลฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- ยุคติ มุกดาวิจิตร. (2538). *อ่านวัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: ฟ้ายาเดียวกัน.
- ยุทธการ. (2556, 19 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ยุทธศักดิ์. (2556, 7 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- รงค์ บุญสวยขวัญ. (2557). *การจัดการทางสังคม*. นครศรีธรรมราช: เสือผินการพิมพ์.
- ระพีพรรณ คำหอม และคณะ. (2554). *โครงการส่งเสริมสิทธิและสวัสดิการภาครัฐกับการมีส่วนร่วมของชุมชน*. ม.ป.ท.
- รัชณี. (2556, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540). เข้าถึงได้จาก <http://www.senate.go.th/web-senate/Senate/maincons.htm>
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (2550). เข้าถึงได้จาก <http://www2.ect.go.th/download-file.php?Action=download&DataID...>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- รุ่งทิพย์ ก่อหาญ และคณะ. (2556). *กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- ลัดดา. (2556, 20 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- เลิศ. (2556, 7 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ.(2554).*กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง รูปแบบ ปัจฉัยและตัวชี้วัด*. เข้าถึงได้จาก <http://www.deepsouthwatch.org/sites/.../Wannatham%20-%20StrongCom.pdf>
- วัฒนา. (2556, 8 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- วินัย นุชชา. (2543). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธร ตำบลเป็ริง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ*. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ .
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2530). *ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน: ประชาชนข้าราชการและผู้นำรัฐบาล*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2547). *การบริหารและจัดการเทศบาลในยุคปฏิรูปการเมือง*. กรุงเทพฯ: โฟร์เฟซ.
- วีระ. (2556, 8 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- วีระวัฒน์ ปิ่นนิคามย์. (2544). *ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Leader)*. กรุงเทพฯ: ธนาเพลส แอนด์ กราฟฟิค.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล ภาวะสวยงามดังเทพธิดาในนิทาน?. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- เวียงรัฐ เนติโพธิ์. (2551). *การกระจายอำนาจกับแบบแผนใหม่ของเครือข่ายอิทธิพล ในก้าว (ไม่)ผันประชานิยม: กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เอคิสันเพรสโปรดักส์.
- ศรีเพ็ญ ดุรงค์เดช. (2539). *หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าไม้ชุมชน*. ข่าวสารป่าชุมชน, 3(6), 17-22.
- ศรีวรรณ เจียรวัฒน์ชัย. (2539). *บทบาทของครอบครัวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็ก และเยาวชน*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ศักดิ์ศรี มุลธร. (2554). *บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการจัดการปัญหาบุกรุกพื้นที่ป่าของตำบลแม่ปิ้งอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการเมืองและการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา. (2541). *แนวทางการพัฒนาประเด็นการวิจัยชุด โครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดจังหวัดกาญจนบุรี. (2555). *รายงานการประชุมคณะกรรมการศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดจังหวัดกาญจนบุรี และหน่วยงานต่างๆครั้งที่ 7/2556*.
- ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ. (2555). *แผนยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด พ.ศ. 2555*. เข้าถึงได้จาก <http://www.oncb.go.th/PortalWeb/applications/.../vieweachdiary.do?blogId...>
- สนธยา พลศรี. (2545). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนส โตร์.
- สนธยา พลศรี. (2545). *หลักสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- สนธยา พลศรี. (2550). *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2547). *กฎหมายการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

- สมเดช. (2556, 8 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สมบุรณ์. (2556, 18 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สมบัติ ชำรงชัยวงศ์. (2548). *การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- สมบัติ ศรีเรือง. (2543). *ทัศนะของประชาชนต่อการพัฒนาบทบาท เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณี: กองบังคับการตำรวจนครบาล 2. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- สมศักดิ์. (2556, 7 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สมหมาย แจ่มกระจ่าง. (2551). *การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษาการจัดทำ แผนชุมชน เทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี. วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม, 4(2), 43.*
- สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน. (2555). *เสวนา พลังชุมชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งเสพติด*. เข้าถึงได้จาก <http://www.aihd.mahidol.ac.th/sites/default/files/images/.../stage10-drug.pdf>
- สถาบันเพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน. (2552). *การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน*. พิษณุโลก: ทัพย์เสนากการพิมพ์.
- สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2557). *สารานุกรมการปกครองท้องถิ่น หมวดโครงสร้างการบริหาร ราชการแผ่นดินกับการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ชรรคมดาเพชร.
- สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). *รายงานผลการศึกษา ความก้าวหน้าของการกระจายอำนาจในประเทศไทยและข้อเสนอ*. กรุงเทพฯ: กรม ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). *การศึกษารูปแบบการส่งเสริมหมู่บ้านชายแดน เพื่อการเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติด กรณีศึกษาหมู่บ้านชายแดนในพื้นที่ 4 จังหวัดภาค ตะวันตก (กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์)*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- สถาบันวิจัยสังคมร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม. (2545). *โครงการพัฒนาการดำเนินงานการมี ส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). *ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สารณีย์ ไทยานันท์. (2539). *ฝุ่นสู่เฮโรอีน วิกฤติการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหาลูกโซ่ในสังคมชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม .
- สุรพล พรหมกุล. (2556). *รายงานการวิจัยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1*. ขอนแก่น: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- สำนักข่าวอิสรา. (2554). *สถาบันพระปกเกล้าเปิดเวทีถกยุทธศาสตร์ประเทศใน 4 มิติ*. เข้าถึงได้จาก <http://www.isranews.org/thaireform/thaireform-news/item/11132-2011-01-20-09-48-51.html>
- สำนักงบประมาณ. (2554). *งบประมาณ โดยสังเขป ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554*. สำนักนายกรัฐมนตรี. เข้าถึงได้จาก <http://www.plan.dgr.go.th/budgetdgr/2554/2554conclusion.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550*. เข้าถึงได้จาก <http://www2.ect.go.th/downloadfile.php?Action=download&DataID>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2542). *แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: อรุณอัมรินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2547). *แนวทางสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน*. เข้าถึงได้จาก www.oncb.go.th/c2-article.htm
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2552). *รายงานการประชุมสัมมนานักวิชาการด้านการแพร่ระบาดของยาเสพติดในประเทศไทยครั้งที่ 6 ประจำปี 2552*. กรุงเทพฯ: ปปส.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2555). *นโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด*. เข้าถึงได้จาก <http://www.oncb.go.th/ONCBStaticWeb/document/p1-solution01.htm>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2555). *สถานการณ์ ปัญหาเสพติดประเทศไทย ปี 2555 และ* เข้าถึงได้จาก [http://www.nccd.go.th/upload/content/suj.pdf\(26\).pdf](http://www.nccd.go.th/upload/content/suj.pdf(26).pdf)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11*. เข้าถึงได้จาก http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p11/SummaryPlan11_thai.pdf

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10*. เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th/?tabid=139>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11*. เข้าถึงได้จาก http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p11/SummaryPlan11_thai.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2556). *พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย กับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำเนา นิลบรรพ์, พิทักษ์ สุริยะใจ, รัตนา ดิปัญญา, นันทา ชัยพิชิตพันธ์, สมบัติ มากัน และวัชรวิ มีศิลป์. (2554). *กระบวนการเสพและผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจและครอบครัวของผู้เสพยาเสพติดกลุ่ม Club Drugs ที่เข้ารับการบำบัดรักษาในสถาบันธัญญารักษ์ และศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดเชียงใหม่. สถาบันธัญญารักษ์*. เข้าถึงได้จาก <http://www.dms.moph.go.th/dmsweb/rspaper/rspaper.html>
- สำเนา. (2556, 8 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สำรวย. (2556, 20 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ลีปนันท เกตุทัต. (2540). *ภาวะผู้นำ ความสำคัญต่ออนาคตไทย. วิสัยทัศน์กว้างไกลปฏิบัติได้ผลจริง*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ไทย.
- สินชัย. (2556, 8 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สุชาติ อังสุโชติ. (2556, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สุธี. (2556, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สุเทพ สุนทรเกษม. (2540). *ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและวัฒนธรรม. เชียงใหม่: โกลบอลวิชั่น*.
- สุนันทา อำไพเจนเจริญ. (2547). *การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชนก่อนนโยบายการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในเทศบาลเมืองขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์, สาขาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา*.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..
- สุรีย์ บุญญานุกพงศ์ และวิลาวลัย หงส์นคร. (2552). *รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. เข้าถึงได้จาก www.sri.cmu.ac.th/~srilocal/drugs/researchdetails.php?research_id=47

- เสรี พงศ์พิศ. (2548). *เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). *ชาวบ้านชวนคิด ภาพนิมิตการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา.
- อรทัย ก๊กผล. (2549). *การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อ้อด. (2556, 19 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- อกิน รพีพัฒน์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อกิน รพีพัฒน์. (2536). *การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสาทสกุล. (2541). *ประชาสังคม: คำ ความคิด และความหมาย*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อรัญญา. (2556, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- อานันท์ ปัญญาชุน. (2543). *ผู้นำคือผู้ที่คนอื่นอยากเดินตาม. ภาวะผู้นำ ความสำคัญต่ออนาคตไทย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ไทย.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2544). *สังคมไทยตามความคิดและความใฝ่ฝันในงานของอาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อากาศิรี สุวรรณานนท์, รัตนา บรรณาธรรม. (2550). *ปัจจัยด้านบุคคลที่มีผลต่อการติด ยาเสพติดซ้ำ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- อำพร. (2556, 19 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- อุดม ทุมโฆษิต. (2550). *การปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่: บทเรียนจากประเทศพัฒนาแล้ว*. กรุงเทพฯ: แชนพอร์ พรินติ้ง.
- อุดม ทุมโฆษิต. (2553). *การปกครองท้องถิ่น สมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: แชนพอร์ พรินติ้ง.
- อุดม ทุมโฆสิต และคณะ. (2546). *รายงานการวิจัยขอบเขตอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับราชการบริหารส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค และระหว่างองค์กร ปกครองท้องถิ่นด้วยกันเอง ตลอดจนรูปแบบที่เหมาะสมขององค์กรปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อุดม. (2556, 19 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- อุทัย. (2556, 19 มิถุนายน). สัมภาษณ์.

- อุทัย หิรัญโต. (2523). *การปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เอก. (2556, 7 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนและการปกครองท้องถิ่น*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2542). *ประชาคมในมุมมองตะวันตก อ่านและสอนที่จอห์น ฮอบกินส์*. กรุงเทพฯ: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2543). *การเมืองของพลเมือง*. กรุงเทพฯ: คมไพ
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2550). *ประชาธิปไตยท้องถิ่น: แง่คิดเกี่ยวกับนโยบายในระดับท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์.
- เอี่ยมเดือน ไชยหาญ. (2542). *ลักษณะเครือข่ายชุมชนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไอ้. (2556, 10 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- อำพร. (2556, 19 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- Ali, S. M., Rahman, M. S. & Das, K. M. (1983). *Decentralization and peoples participation in bangladesh*. Dhaka: National Institute of Public Administration.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Planning Association*, 35, 216-24.
- Beaufre, A. G. (1965). *An introduction to strategy*. New York: Frederick A. Preager.
- Best, S. (2003). *A beginner's guide to social theory*. London: Sage.
- Boissevain, J. (1974). *Friends of friends: Network, manipulators and coalitions*. Oxford: Basil Blackwell.
- Cuthill, M. & Fien, J. (2005). Building community capacity through citizen participation in local governance Australian. *Journal of Public Administration*, 64(4), 63-80
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1980). Participation' place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*. Retrieved from <http://www.slu.se/Documents/.../overgripande-slu.../Curr28.pdf>
- Dastidar, B. G, Ellick, D. L. & Mccaffrey, P. E. (2004). Modifying pro-drug risk factors in adolescents: Results from project ALERT. *Health Education Behavior*, 31(3), 318-334.

- David, M. J. (2003). *An investigation of the effects of community drug use on academic achievement in the public school systems of the state of Alabama*. A dissertation of doctor of Philosophy, Graduate Faculty of Auburn University
- Douglass, M. (1970). (n.d.). .Some perspective on the phenomenon of participation. *Adult Education Journal*. 20(2), 90.
- Department of school education. (1991). *Drug related issues in school*. Retrieved from <http://health.edfac.usyd.edu.au/brs/article/schlpolicy.htm>.
- Easton, D. (1971). *The Political System: An inquiry in to the state of political science*. New York: Knopf.
- Ernest, D. (1973). *Management: Theory and practice*. New York: McGraw-Hill.
- Fedorowycz, O. (1997). Homicide in Canada. In J. Lowman (Ed.). *Violence and the outlaw status of (street) prostitution in CANADA*. Retrieved from www.hawaii.edu/.../Violence_and_the_Outlaw_Status_of_S...
- Goldstein, P.J. & Brownstein, H. H. (1992). Drug-related homicide in New York: 1984 and 1988. *Crime and Delinquency*, 38(4), Retrieved from <https://www.ncjrs.gov/App/publications/Abstract.aspx?id=170654>
- Lindsay, D. I.,(2009). *The politics of pork: Achieving inclusive decision making through public participation in rural Manitoba*. Thesis of Master of natural resources management Natural Resources Institute University of Manitoba Winnipeg, Manitoba. Retrieved from <http://sunzi.lib.hku.hk/ER/detail/hkul/4577189>
- Lynskey, M. T. & Hall, W. (2001). *Attention deficit hyperactivity disorder and substance use disorders: is there a causallink.? Addiction. Contribution To Journal*, 96, 815–22.
- McCann, M. E. (1999). *The role of the community in responding to drug-related problems*. A dissertation of doctor of Philosophy, Microbiology and Immunology, Dublin City University.
- Melwich, W. A. (2007). *Community involvement in prevention of drug relate crimes in the Gelvandale policing area*. Pretoria: Faculty of Humanities Department of safety and security management Tshwane University of technology.

- National Institute on Drug Abuse. (2003). *Preventing drug use among children and adolescents: A researchbased guide for parents, educators, and community leaders* (2nd ed.). Maryland: NIH Publication.
- Olsen, M. E. (1968). *The process of social organization*. New York: Holt, Rine Hart & Winston.
- Oxford University. (1994). *Oxford advance learner's dictionary* (4th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Peterson, N. A. & Reid, R. J. (2003). Paths to psychological empowerment in an urban community: Sense of community and citizen participation in substance abuse prevention activities. *Journal of Community Psychology*, 31(1), 25–38,
- Poplin, D. E. (1972). *Communities: A survey of theories and method of research* . New York: MacMillan.
- Rosinski, H. (1977). New thoughts on strategy. In M. B. Simpson III (Ed.). *War, strategy, and maritime power*, (p.55) Rutgers: The State University of New Jersey.
- Samad, M. (2002). *Participation of the rural poor in government and NGO Programs*. Dhaka: Mowla Brothers.
- Smitham, P., Thurman, J., & Edwards, O. (1999). *Readiness for drug use prevention in rural minority communities*. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10210091>

ภาคผนวก

ที่ ศร ๖๖๑๒/๒๕๖๒

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี

๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายกเทศมนตรีตำบลวังกะ

ด้วย นางสาวภคมน เจริญสูง นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตร์ศึกษบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ทำ
คชฎินิพนธ์นิพนธ์ เรื่อง "พุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการชุมชนป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ชายแดน"
โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการทำงานคชฎินิพนธ์
ในการนี้คณะฯ มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้มีโอกาสเก็บข้อมูล
วิจัย ในเขตพื้นที่ของท่าน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.จูนนา ยวยงกษมสุข)
รองคณบดี ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

ที่ ศธ ๖๖๑๒/๒๕๑๑

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี

๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖

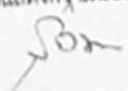
เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายกเทศมนตรีตำบลท่าสายลวด

ด้วย นางสาวกมลน เจริญสูง นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ทำ ดุษฎีนิพนธ์นิพนธ์ เรื่อง “พุทธศาสตร์การพัฒนากระบวนการชุมชนป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ชายแดน” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการทำงานดุษฎีนิพนธ์ ในกรณีนี้คณะฯ มีความประสงค์ขออนุญาตเผยแพร่จากท่าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้นิสิตเก็บข้อมูล วิจัย ในเขตพื้นที่ของท่าน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.จุงนกา ยรรยงเกษมสุข)
รองคณบดี ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

ที่ ศธ ๒๖๑๒/๐๐๐๙

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี

๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์อำนวยความสะดวกผ่านดินเอาชนะยาเสพติด จังหวัดกาญจนบุรี

ด้วย นางสาวกชมน เจริญสูง นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ทำ ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการชุมชนป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ชายแดน" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการทำงานดุษฎีนิพนธ์ ในการนี้คณะ มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้นิสิตเก็บข้อมูล วิจัย ในเขตพื้นที่ของท่าน

จึงเขียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข)
รองคณบดี ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

งานบัณฑิตศึกษา

โทรศัพท์ ๐๓๘-๓๐๒๓๖๔ ต่อ ๓๓๗

โทรสาร ๐๓๘-๓๙๓๕๖๕ ต่อ ๓๐๒

ที่ ศธ ๖๖๑๒/๐๐๐๖๗

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต. แลนสุข อ. เมือง จ. ชลบุรี

๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์อำนวยความสะดวกหลังแผ่นดินไหวขณะยาเสพติด จังหวัดตาก

ด้วย นางสาวกมลน เจริญสูง นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ทำ ดุษฎีนิพนธ์นิพนธ์ เรื่อง "ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการชุมชนป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ชายแดน" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการทางานดุษฎีนิพนธ์ ในการนี้คณะฯ มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้นิสิตเก็บข้อมูล วิจัย ในเขตพื้นที่ของท่าน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร. จรุงภา ยรรยงเกษมสุข)

รองคณบดี ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

งานบัณฑิตศึกษา

โทรศัพท์ ๐๓๘-๓๐๒๓๖๙ ต่อ ๓๓๗

โทรสาร ๐๓๘-๓๐๓๙๖๕ ต่อ ๓๐๖

ที่ ศธ ๐๕๕๓.๒/๓๔๑

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง
จังหวัดกาญจนบุรี ๓๑๑๘๐

๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและขออนุญาตสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน

ตามที่ นางสาวกมลน เจริญสูง อาจารย์สังกัดสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาเอก หลักสูตร วิทยาศาสตร์สุขภาพบัณฑิต (ยุทธศาสตร์และความมั่นคง) มหาวิทยาลัยบูรพา ได้จัดทำคชชฎินิพนธ์ เรื่อง "ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการชุมชนในการป้องกันยาเสพติดพื้นที่ชายแดน" ซึ่งในการจัดทำคชชฎินิพนธ์ มีความจำเป็นต้องได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ดังกล่าว นั้น

เพื่อให้การดำเนินการจัดทำคชชฎินิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและใคร่ขออนุญาตให้ นางสาวกมลน เจริญสูง ผู้จัดทำคชชฎินิพนธ์ เข้าสัมภาษณ์ท่านเพื่อขอข้อมูลและรับคำแนะนำจากท่านในการจัดทำคชชฎินิพนธ์ในครั้งนี้ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

อนึ่ง หากผลการพิจารณาเป็นประการใด ขอความอนุเคราะห์แจ้งแก่ผู้จัดทำคชชฎินิพนธ์ทราบด้วยจักเป็นพระคุณยิ่ง โดย นางสาวกมลน เจริญสูง ผู้จัดทำคชชฎินิพนธ์ เบอร์โทร ๐ ๘๖๗๔ ๓๑๐๓ ๘ จะเป็นผู้ติดต่อประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รณ ปญฺเริง)
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสำนักงานคณบดี
โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๓๔๖๓ ๓๐๕๙